CZU

Maria Mutu-Strulea
Analiza juridico-penală a spălării banilor
Monografie. –Chişinău: CEP USM, 2006. - p.

Recomandată de Catedra Drept Penal şi Criminologie, Facultatea de Drept, (Universitatea de Stat din Moldova)

Referent: Sergiu Brînză
Doctor habilitat în drept, profesor universitar

În monografie se face o analiză a evoluției spălării banilor în calitate de concept, aspecte ale incriminării faptei de spălarea banilor în legislațiile penale ale altor state cît şi analiza elementelor şi semnelor componeneți de infracțiune prevăzută în art. 243 CP RM. Autorul oferă unele soluții privind încadrarea juridică a faptei de spălarea banilor şi descrie corelația infracțiunii prevăzute în art. 243 CP RM cu alte infracțiuni din legislația penală a RM.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

ISBN

Prezenta lucrare vine să reliefeze particularităţile semnelor şi ale elementelor componenţei infracţiunii spălarea banilor (art.243 CP).

Drept bază legală a preîntâmpinării activităţii ilegale a diferitelor formaţiuni criminale în ce priveşte activitatea lor economică serveşte legislaţia în domeniul prevenirii şi combaterii legalizării veniturilor obţinute pe cale ilegală. Absenţa unei astfel de legislaţii favorizează înflorirea „businessul-ui ilegal". Circulaţia veniturilor ilegale este asemănătoare circulaţiei veniturilor obţinute pe cale legală şi are loc sub o formă spiralică: unele se cheltuie pentru consum imediat, altele se reîntorc în activitatea criminală, celelalte se reţin pentru investiţii de lungă durată. Deseori are loc „suprapunerea" operaţiunilor, în cadrul cărora se folosesc multiple conturi bancare.

Din punct de vedere terminologic, expresia "spălarea banilor" semnifică procesul de înalbire a veniturilor. Spălarea banilor este o chestiune contemporană de impunere a legii care poate avea sensuri diferite în dependenţă de domeniul de abordare. Fenomenul variază de la ţară la ţară, pentru că spălarea banilor este un concept juridic care nu este universal recunoscut de către toate ţările.

Spălarea capitalurilor este un proces de convertire a „banilor murdari" dînd acestora aparenţa de bani legali, „curaţi". Ţelul schemei unui proces de spălarea banilor este de a face banii cîştigaţi din activitatea criminală să capete un statut de aparenţă legală, proveniţi din activitate legală. Prin definiţie, acest proces ar fi o manipulare a banilor astfel încît să se deghizeze sursa şi originea lor adevărată.

Evoluţia spălării banilor a statornicit dualitatea modalităţilor acestei fapte. Pe de o parte în „stricto sensu", conform Convenţiei din 1988 de la

Viena contra traficului ilicit de stupefiante şi substanţe psihotrope, prin spălarea banilor se înţelegea convertirea sau transferul bunurilor provenite doar din trafic de droguri în scopul de a le disimula originea, iar pe de altă parte, în „lato sensu", oferit de Convenţia din 1990 privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracţională, fiind cel de disimulare a naturii, originii sau proprietăţii reale a bunurilor provenite din infracţiuni.

Diferenţele între diversele legislaţii pot constitui o piedică în calea succesului în lupta împotriva criminalităţii, care tinde să se organizeze din ce în ce mai bine, să se internaţionalizeze şi să devină din ce în ce mai periculoasă pentru societate.De aceea legislaţiile statelor trebuie să se armonizeze pentru a facilita găsirea celor mai eficiente mijloace de cooperare.

În ultimul timp se conştientizează faptul că este important să se lupte împotriva crimei organizate, că infractorii trebuie opriţi pentru a nu legitima rezultatele activităţii lor criminale din fonduri „murdare" în fonduri „curate".

Utilizarea sistemelor financiar-bancare duce la destabilizarea şi subminarea instituţiilor financiare şi în final a sistemului economic al statului, distrugînd astfel şi credibilitatea în organismele financiare.

În lipsa unor rigori juridico-penale, procesul de spălarea banilor subminează eforturile depuse în vederea forificării unei pieţe libere şi a unei economii stabile.

Practic, procedeele de spălarea banilor se exprimă prin fapta de ajutor şi asistenţă, de exemplu falsa recunoaştere a datoriilor, întocmirea falselor facturi, falsele borderouri de plată a salariilor etc.

Spălarea banilor se poate întreprinde asupra oricăror bunuri, inclusiv opere de artă, bunuri mobile sau imobile, hîrtii de valoare etc. Uneori spălarea capitalurilor se poate limita doar la un sfat devenind astfel nimic altceva decît o operaţiune intelectuală.

Reprimarea spălării banilor se caracterizează, pe de o parte, în calitate de infracţiune de consecinţă, printr-o largă dependenţă de

infracţiunea principală, şi, pe de altă parte, necesită o severitate a sancţionării.

Însăşi lucrarea include, pe de o parte, aspecte de drept comparat în materia spălării banilor (punându-se în evidenţă prevederile legislative ale mai multor state) şi, pe de altă parte – componenţa de infracţiune spălarea banilor, după cum este ea prevăzută în Republica Moldova. Lucrarea vine să explice însăşi formularea legislativă, precum şi să rezolve unele coliziuni apărute în practică la calificarea faptelor de spălarea banilor. Fiind o infracţiune de ordin internaţional, s-a ţinut cont şi de reglementările internaţionale în domeniu, pentru a putea fi interpretate cele naţionale.

Subiectul pus în discuţie în prezentul studiu constituie o primă încercare de studiere prin prisma aspectelor juridico-penale a infracţiunii spălarea banilor care, practic, nu este tratată în doctrina autohtonă. Există multiple probleme de ordin juridic privitoare la legalizarea (spălarea) veniturilor obţinute pe cale ilegală, printre care cele privind definirea noţiunii în cauză; interpretarea noţiunii de venit ilegal, prin care s-ar înţelege doar acela obţinut din infracţiuni. De aceea, obiectivul pe care l-a propus autorul a fost analiza multiplelor întrebări referitoare la componenţa infracţiunii prevăzute la art.243 CP, interferenţa acesteia cu alte componenţe de infracţiune şi recomandarea unor eventuale modificări.

În tratarea subiectului vizat au fost utilizate actele normative ale mai multor state, precum şi actele normative naţionale, altele decât doar cele de ordin penal. În plus, studiul s-a bazat, în special, pe doctrina străină, adică a statelor unde această faptă este mai demult incriminată.

În fine, lucrarea este o sinteză a unor raţionamente proprii ale autorului făcute asupra dispoziţiei art.243 CP, fără a se abate de la temă; conţinutul acesteia este o închegare reuşită a unor concepte actuale.

Sergiu BRÎNZĂ
doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
şeful catedrei Drept Penal şi Criminologie,
Facultatea de Drept, USM

PREFAŢĂ

Bani „murdari” – o noţiune pe cât de inovatoare, pe atât de neclară. În principal, aceştia sunt utilizaţi de către organizaţiile criminale, fie de către alţi subiecţi, ca o modalitate de obţinere a unor venituri şi de neplată a impozitelor. Este dificil a depista banii „murdari”, din considerentul că aceştia îmbracă diferite forme, iar forţa distrugătoare a circuitului banilor „murdari” o constituie fapta numită *spălarea banilor.*

Însăşi noţiunea „spălarea banilor” este relativ recentă în vocabularul juridic, dar necesitatea de a ascunde natura sau existenţa unor venituri criminale sau, cel puţin, dubioase apare deja în secolul al XX-lea.

Spălarea banilor include metode şi procedee ce permit obţinerea în urma activităţii ilegale a unor mijloace băneşti sau a altor bunuri şi tăinuirea, deghizarea originii lor, fie acordarea unui aspect aparent legal sursei acestora. Fapta în cauză devine una dintre cele mai răspândite tipuri de infracţiuni economice, atât în plan naţional, cât şi internaţional.

Banii „murdari” distrug businessul onest, corup instituţiile statului, constituie un mediu favorabil dezvoltării corupţiei şi criminalităţii organizate, punând astfel în pericol întregul sistem economic al statului.

Cu toate că numeroase legislaţii străine nu incriminează în prezent spălarea banilor, nu încape îndoială că, pe plan mondial, actuala tendinţă este de a fi sancţionată penal asemenea activitate, motivele fiind multiple şi variate. Unul dintre acestea ar fi că nu este suficient de a-i prinde şi a-i condamna pe infractori, lăsând neatinse profiturile ilegale, acestea constituind atât motivul comiterii infracţiunii generatoare de bani, cât şi mijlocul prin care se comit alte infracţiuni. Este clar că, în trecut, cei care comiteau infracţiuni erau pedepsiţi, dar cei care justificau originea veniturilor din ele şi asigurau astfel profitul din infracţiune rămâneau nepedepsiţi, fapt ce nu era echitabil.

Necesitatea elaborării unor norme juridice incriminatoare ale activităţii ce ţine de spălarea banilor este determinată de consecinţele nefaste

care o succed, printre acestea: sporirea volumului economiei tenebre; fortificarea pozițiilor grupărilor criminale în sectorul economiei tenebre, precum şi de absența măsurilor unice focusate spre a preveni utilizarea sferelor de activitate economică pentru a legaliza veniturile şi, nu în ultimul rând, de necesitatea de a racorda legislațiile naționale la prevederile actelor internaționale, în special, ale statelor-părți la convențiile internaționale ce vizează spălarea banilor.

Schemele clasice privind spălarea capitalurilor includ în sine utilizarea operațiilor cu mijloace băneşti, în primul rând, abuzul de serviciile băncii şi ale altor instituții financiare, operațiuni cu bunurile mobile şi imobile, jocurile de noroc etc. Actualmente, cele mai răspândite tehnici în baza cărora are loc spălarea banilor se practică prin utilizarea instituțiilor din zonele off-shore, a rețelei Internet, prin transferul de bani de pe un cont pe altul.

Fără o incriminare legală națională şi, îndeosebi, fără o coordonare a legislației statelor elaborate în acest sens sau fără o acțiune globală a acestora, autoritățile şi serviciile însărcinate cu prevenirea, incriminarea şi sancționarea acestei activități nu ar putea duce o luptă eficientă contra celor care o promovează şi nu s-ar putea asigura stabilitatea circuitului economic. Concomitent, stoparea spălării capitalurilor ar constitui şi o modalitate de luptă cu alte fapte de genul coruperii, terorismului, traficului cu droguri, crimelor financiare, a căror comitere este facilitată prin acțiunea spălării.

Sofisticarea tehnicilor şi a domeniilor care însoțesc globalizarea financiară necesită o reconsolidare a normelor şi a obligațiilor deontologice din societate.

Incriminarea şi sancționarea penală a spălării banilor sunt prevăzute nu doar pentru tragerea la răspundere a tuturor categoriilor de participanți la actele criminale, dar şi în scopul impunerii unor sancțiuni mai severe celor ce comit infracțiunile primare, adică cele generatoare de bani „murdari".

De altfel, unul dintre pilonii oricărui stat, în special ai celui de drept, îl constituie sistemul său economic, pe de o parte, şi libertățile fundamentale ale omului, pe de alta. Credibilitatea celor care formează statul se fundamentează pe asigurarea unor reglementări legale şi pe implementarea lor în practică. Prin prisma acestor aspecte, un alt motiv ce a

determinat necesitatea de a incrimina spălarea banilor l-au constituit unele prevederi constituționale, conform cărora „statul trebuie să asigure libertatea comerțului şi activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție; protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară şi valutară" (art.126 alin.(2) al Constituției Republicii Moldova). Pericolul ce planează asupra sistemului economic al statului în cazul spălării banilor este amplificat şi de faptul că spălarea banilor a devenit o infracțiune internațională.

Fiind concepută drept o infracțiune economică, prevenirea şi combaterea faptelor spălarea banilor este astăzi o preocupare a tuturor națiunilor civilizate. Gândirea politică şi cea juridică au condamnat întotdeauna asemenea activități ilegale, dar anume dificultatea de a demonstra efectele nocive ale spălării banilor a constituit unul dintre motivele incriminării întârziate a acestei activități ilicite, îndeosebi pe plan intern, unde s-au făcut şi mai înainte încercări de a stabili unele măsuri coercitive împotriva acestei activități. Însă, aceste măsuri purtau, de regulă, un caracter pur declarativ. De aceea, introducerea în legea penală a unei norme penale privind spălarea banilor constituie un pas binevenit, fiind menită să întâmpine şi să stopeze acest gen de infracțiuni.

Lucrarea de față îşi propune următoarele finalități:

- interpretarea termenilor de „acțiuni", „bunuri" sau „venituri", determinarea originii sau provenienței acestora în contextul spălării banilor din orice fapte ilegale sau doar din cele penalmente condamnabile, cu atât mai mult că actele internaționale lasă la discreția statelor-părți precizarea acestor noțiuni;
- stabilirea modalităților laturii obiective a spălării banilor şi a scopului ca semn al laturii subiective, deoarece supunând dispoziția art.243 CP interpretării gramaticale, pe de o parte, precum şi interpretării sistemice, pe de alta, se ajunge la soluții diferite. În acest sens, urmează a fi stabilit conținutul noțiunii însăşi de „legalizare";
- specificarea metodelor de realizare a acțiunilor de legalizare;
- determinarea momentului consumării infracțiunii spălarea banilor, mai ales ținându-se cont de faptul că elementul material al acesteia se desfăşoară în trei etape succesive, dar nu obligatorii în realizare;

- studiul comparativ al infracțiunii spălarea banilor, adică evidențierea particularităților juridico-penale ale acestei infracțiuni prin prisma legislațiilor penale ale altor state, cu atât mai mult că această infracțiune a fost preluată din alte sisteme de drept, în special din cel de common law. Din atare considerente, preluarea acestei componențe de infracțiune ar solicita, întâi de toate, o readaptare la exigențele sistemului de drept intern al Republicii Moldova care este dirijat de anumite principii individuale;
- studierea concepțiilor științifice ale doctrinarilor atât naționali, cât, îndeosebi, străini; or, anume doctrina încearcă să elucideze unele probleme şi să sugereze soluții de rezolvare a acestora;
- determinarea locului normei ce vizează spălarea banilor în cadrul sistemului penal național şi a coraportului cu alte norme penale. Art.243 CP are multe tangențe cu alte dispoziții penale, fapt ce impune necesitatea delimitării lor.

Spălarea banilor implică, de fapt, exercitarea unor operațiuni anume de către subiecți speciali–profesionişti. Din considerentele respective şi pornind de la principiile care guvernează sistemul de drept penal, în lucrare se propune limitarea cercului de persoane ce pot deveni subiecți ai infracțiunii prevăzute la art.243 CP, aceştia fiind altele decât cele care au comis infracțiunea primară.

Concomitent, pentru a nu face confuzii între instituțiile dreptului penal, se propune o interpretare pe nou a complicității la infracțiunea spălarea banilor.

Lucrarea de față poartă un caracter integru după formă şi conținut. Suportul doctrinal al acesteia l-au format cercetările științifice în domeniu, precum şi actele normative naționale şi internaționale:

- Convenția de la Strasbourg din 8 noiembrie 1990 privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională;
- Directiva CEE nr. 91/308 din 10 iunie 1991 privind prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor;
- Cele 40 de recomandări ale Grupului de Acțiune Financiară Internațională elaborate în 1994;

- Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanțării terorismului, nr. 633-XV din 15.11.2001, etc.

Capitolul I

Incursiuni privind spălarea banilor în plan internațional

Fiind întotdeauna o activitate a crimei organizate, spălarea banilor a devenit în ultimele decenii o temă majoră a represiunii etatizate. Prin prisma considerațiilor generale asupra noțiunii „spălarea banilor", contextul sau obiectivul observat în ansamblu este acela de legalizare a venitului ilegal. Un obiectiv curent al spălării banilor este cel de a amesteca fondurile ilegale cu cele provenite din activități de afacere legale în aşa fel, încât venitul să pară a fi rezultatul acestor activități legitime. Spălarea banilor este un concept înțeles diferit, în dependență de limbajul de abordare, în limbajul curent deseori fiind utilizată şi noțiunea de „bani murdari". Pentru înțelegerea univocă a conceptului de legalizare a veniturilor ilegale, este necesară interpretarea prescripțiilor dreptului penal internațional şi ale dreptului penal național. Doar studiul global al procesului de legalizare va permite perceperea adecvată a termenului juridic „spălarea banilor".

Se consideră că fapta „spălarea banilor" a apărut în anii '20 ai secolului al XX-lea, cel care a inventat-o fiind gangsterul american All Capone. Clanurile mafiote au inventat atunci o metodă ingenioasă de legalizare a mijloacelor provenite pe căi ilegale. Au făcut-o prin intermediul curățătoriilor chimice. Țara fusese împânzită de spălătorii. Prin intermediul acestor rețele de spălătorii, mafia „spăla" venitul criminal, folosind o schemă deloc complicată: profitul zilnic de la activitatea acestor întreprinderi legale se amesteca cu „banii murdari [60, p. 20]", ultimii fiind declarați venituri legale. Această istorie a condus la reținerea termenului de „spălare" care, deşi utilizat la figurat, exprimă totuşi clar esența

întregului proces ilegal. La începutul procesului se plasează „banii murdari” care, depăşind mai multe etape de „prelucrare tehnică”, în cele din urmă devin „curați”, adică pe deplin legali. În schimb, anume Maier Lanski a fost cel care a creat diverse metode de spălare. El se conducea de principiul după care toate veniturile ce nu sunt cunoscute de către serviciul fiscal nu se supun impozitării. A fost primul care a evaluat prioritățile conturilor în băncile elvețiene, ale zonelor off-shore şi ale jocurilor de noroc [60, p. 21].

Descriind pericolul spălării banilor, unii metaforizau cum că aceasta ar fi inima crimei organizate, adică ceea ce o face să existe [72, p. 89].

Pentru prima dată însuşi termenul „spălarea banilor” apare în publicațiile din anul 1973 în legătură cu numele preşedintelui american Richard Nixon [171, p. 58]. De altfel, se consideră că la adoptarea „legii antialcool” în SUA, fapt ce a favorizat spălarea banilor, nu s-a ținut cont de tradițiile statului, cum ar fi libertatea de a purta arme, hotarele deschise între statele ce formează federația, autonomia legislativă a unor state de cea federală, absența tradițiilor culturale etc. [102, p. 22]. Dar însuşi germenele fenomenului spălarea banilor sau al legalizării veniturilor ilegale este întâlnit încă în antichitate [136, p. 324]. În secolul VI î.e.n., țarul Amasis obliga fiecare egiptean să declare conducătorului provinciei veniturile sale anuale. Cei care se eschivau de la aceste prescripții sau nu puteau să justifice în mod legal sursa veniturilor lor erau amenințați cu moartea. Reformatorul Solon a stabilit în Atena aceeaşi ordine. Însă, era destul de dificil să-ți faci viața frumoasă în baza veniturilor ilegale, respectiv şi posibilitatea de a obține asemenea venituri slăbise considerabil [86, p. 10]. Şi deoarece lipseau careva reglementări în ce priveşte activitatea bancară, piața titlurilor de valoare etc., inițialmente spălarea banilor apare datorită anume acestui fapt. Evident, este mai uşor să obții, mai întâi, un venit pe căi ilegale şi apoi să-l legalizezi, decât să-l obții inițial în mod legal, în urma cărui fapt o bună parte a sumelor nu sunt vărsate în bugetul de stat. Devenită un fenomen social periculos, spălarea banilor nu putea să nu fie oglindită şi în normele juridice penale. În acest sens, legea penală vine să acorde un sprijin prin faptul includerii infracțiunii spălarea banilor în şirul celor susceptibile de pedeapsă.

§1. Aspecte juridice privind noţiunea *spălarea banilor* la nivel internaţional

Atât actele normative naţionale, cât şi cele internaţionale, au păstrat termenul „spălarea banilor”, acesta fiind mai des utilizat decât expresia „legalizarea veniturilor obţinute pe căi ilegale”. În acest sens, „spălarea banilor” nu este decât un jargon folosit nu doar în limbajul uzual, ci şi în cel juridic. Ca atare, nu trebuie făcută o interpretare directă a termenului, în sensul că pot fi legalizaţi doar banii, fapt ce a impus unele state să prevadă în legislaţiile lor naţionale sintagma „legalizarea veniturilor obţinute pe căi ilegale”. Pentru a nu ajunge la confuzii, expresiile „spălarea banilor” şi „spălarea veniturilor prin infracţiune” urmează a fi considerate sinonime. Fiecare lege (ca de altfel şi oricare act normativ) trebuie să aibă un titlu ce ar permite din start stabilirea obiectului său şi a relaţiilor pe care le reglementează. Pe lângă aceasta, denumirea legii trebuie să fie formulată cât mai succint pentru a exprima laconic conţinutul său. Evident, există cazuri în care o denumire mai lungă este inevitabilă şi atunci se va recurge la utilizarea unor expresii, de exemplu a jargoanelor. De fapt, regulile sus-enunţate sunt aplicabile nu doar titlului actului normativ, dar şi însuşi textului legii.

Cultura tehnicii legislative se referă la toate actele normative, cu atât mai mult la legea penală, deoarece anume în cazul ei interpretarea termenilor trebuie să nu provoace discuţii, iar noţiunea să aibă un singur înţeles, legea penală fiind cea care naşte cele mai grave consecinţe. Prin „cultura legii” se înţelege nu doar expunerea logică a textului, dar şi stilul profesional, limbajul, simpleţea şi accesibilitatea conţinutului.

Limbajul simplist sau expresiile uzuale sunt preluate uneori de către legiuitor pentru a fi comprehensibile de către persoanele cu cel mai jos nivel social (după autorul german A. Shniter), pe când juristul german Hans Dolle indică faptul că legile trebuie create pentru a fi înţelese de către judecător, adică să fie destinate profesioniştilor [154, p. 264]. În acest caz, se pune întrebarea: cui îi sunt adresate jargoanele: specialiştilor sau celor neiniţiaţi în jurisprudenţă? Este vorba deci de raportul dintre

dreptul, normele juridice şi limbajul simplist. Prin jargon se înțelege limbajul specific anumitelor categorii sociale sau profesionale, cu un fond de cuvinte specific, de circulație restrânsă, uneori şi cu o sintaxă deosebită [50, p. 479].

Expresiile nestandarde sunt frecvent aplicate în limbajul uzual. Dar este oare corectă includerea lor în textul normativ, de exemplu, a celei de „spălarea banilor”? Odată introduse de legiuitor în lege acestea capătă statutul de lexic oficial, fapt ce pare să contravină principiilor de formulare şi de expunere a actelor normative care ar trebui să fie lipsite de orice limbaj simplist. Poziția vizată porneşte de la următoarele argumente:

– jargonul poate induce în eroare pe cel care nu-l posedă;
– jargoanele au uneori un sens neclar şi imprecis;
– aplicarea jargoanelor afectează caracterul estetic al actului normativ, conferindu-i un aspect vulgar.

Totodată, nu putem nega faptul că jargonul întotdeauna a fost utilizat în limbajul juridic, or orice limbaj profesional dispune de termeni specifici, grație cărora se facilitează înțelegerea dintre specialişti. Din aceste considerente, în formularea unor noțiuni abstracte, legiuitorul, încercând să le exprime prin jargoane, ar trebui să respecte unele criterii raționale. Asemenea formulări în lege trebuie făcute în aşa mod, încât să se permită trecerea lejeră de la general la particular, fără a încălca armonia şi înțelegerea dintre noțiuni, fără a denatura însuşi spiritul şi sensul legii [97, p. 186]. O situație similară este şi cu termenul deja înrădăcinat în legislație – *spălarea banilor*. Acesta este un termen mai curând adresat celor inițiați în drept care, evident, vor înțelege că este vorba de o totalitate de operațiuni comise în vederea legalizării unor venituri obținute pe căi ilegale. Mai puțin ea ar putea fi înțeleasă just de către necunoscătorii de drept care, dacă ar înțelege fapta de „spălare” în sens figurat, atunci vor greşi în ce priveşte obiectul material, considerându-l ca fiind întotdeauna banii – mijlocul bănesc, ceea ce nu ar corespunde conceptului juridic al componenței respective de infracțiune. De aceea, jargonul nu trebuie utilizat atunci, când fapta o putem exprima prin termeni juridici. Dar chiar dacă el şi este introdus, atunci ar trebui să corespundă scopurilor legii, să se distingă prin claritate şi să nu vină în contradicție cu

alte norme. Însă, să nu negăm şi faptul că uneori jargoanele sunt aplicate pe larg în lege, îndeosebi:

– când a existat o adaptare considerabilă la termenul respectiv chiar în limbajul uzual;

– când unele jargoane ale limbajului profesional se transferă şi se recepţionează din ce în ce mai mult în limbajul general;

– din raţionamentele asigurării unei comunicări juridice eficiente, mai ales în cazul în care jargonul devine mai întrebuinţat în practică decât definiţia complexă a termenului.

Anume din atare considerente art.243 CP RM se numeşte „Spălarea banilor”, deşi există legislaţii care nu-l utilizează sau chiar, utilizându-l, oferă în însuşi titlul normei juridice explicaţia acestuia. Prin termenul „spălarea banilor” legiuitorul are în vedere „legalizarea veniturilor ilegale”, folosindu-le în calitate de sinonime. Desigur, utilizarea acestuia simplifică comunicarea, evitându-se astfel explicaţiile în plus, cu atât mai mult că termenul „spălarea banilor” a căpătat amploare în plan internaţional, fiind inclus chiar şi în actele internaţionale.

Pe lângă „spălarea banilor” este utilizat frecvent şi termenul „bani murdari”. De altfel, acesta nu trebuie confundat cu „banii fierbinţi”. Deosebirea esenţială constă în aceea că, dacă banii „murdari” provin din afaceri criminale, cei „fierbinţi” au provenienţă legală, sunt urmare a unor tranzacţii legale, dar devin ulterior „murdari”, deoarece deţinătorii lor îi investesc în practici ilegale, precum contrabanda, evaziunea fiscală, coruperea, exportul ilegal de capital şi altele [140, p. 144].

În literatura de specialitate se remarcă existenţa spălării banilor încă în perioada Evului mediu. La acel moment, deoarece Biserica catolică interzicea camăta, examinând-o nu doar ca infracţiune, dar şi ca păcat, comercianţii, pentru a ascunde obţinerea procentelor din împrumut, utilizau diverse tehnologii pentru deghizarea şi spălarea banilor „murdari”, care puţin ce se deosebeau de tehnicile contemporane. De exemplu, comercianţii se înţelegeau în prealabil să mărească fictiv cursul de schimb, pentru a acoperi procentul de plăţi, declarând că acesta constituie un premiu special pentru compensarea riscului sau pentru întârzierea de plată. Înţelegerea precum că o astfel de întârziere sau reţinere de plată a avut loc se stabilea în prealabil între vânzător şi cumpărător.

Erau şi cazuri când capitalul se împrumuta, iar apoi se lua, dar deja în calitate de venit, dar nu ca procent din împrumut, deşi în realitate acesta nici nu existase. Tehnicile vizate îşi găsesc analogie şi în societatea de azi.

Comunitatea internaţională nu doar că atribuie legalizarea veniturilor ilegale la infracţiuni de caracter internaţional [103, p. 102], ci recomandă într-un şir de acte internaţionale ca fapta spălării banilor să fie prevăzută în legislaţiile interne ale statelor, inclusiv în cele penale, necesitatea includerii fiind determinată de amploarea pe care o ia fenomenul în cauză (după un studiu al Fondului Monetar Internaţional publicat încă în 1996, banii spălaţi pe pieţele financiare depăşesc 2% din produsul intern brut mondial) [59, p. 81].

Deci, spălarea banilor constituie o activitate ce se realizează în scopul acordării unui statut aparent legal unor venituri ilegale.

Ca punct de pornire în reglementarea pe plan internaţional a conceptului „spălarea banilor" se reţine a fi, întâi de toate, *Convenţia ONU* adoptată la 20 decembrie 1988 la Viena contra traficului ilicit de stupefiante şi substanţe psihotrope [8, p. 214].

Aceasta a calificat spălarea banilor drept o componenţă de infracţiune de sine stătătoare. Spălarea banilor era definită în conţinutul Convenţiei din 1988 drept „(i) conversia sau transferul de bunuri despre care cel care se ocupă ştie că provin din una dintre infracţiunile stabilite conform alin. a) din prezentul paragraf sau din participarea la comiterea acesteia în scopul de a disimula sau deghiza originea ilicită a bunurilor menţionate sau de a ajuta orice persoană care este implicată în comiterea uneia dintre aceste infracţiuni să scape de consecinţele juridice ale actelor sale; ii) disimularea sau ascunderea naturii, originii, dispunerii mişcării sau proprietăţilor reale ale bunurilor sau drepturilor aferente despre care autorul ştie că provin din una dintre infracţiunile stabilite conform alin. a) al prezentului paragraf sau a participării la una dintre aceste infracţiuni" (art.3 alin.1 lit.b).

Carenţa Convenţiei din 1988 este că incriminează doar legalizarea veniturilor obţinute dintr-o singură sursă – cea a traficului de droguri. Această definiţie rămâne deci restrictivă, deoarece spălarea banilor poate avea ca scop disimularea sau punerea în circulaţie a fondurilor

provenind din alte activități ilicite (fals, corupere, criminalitate organizată etc.), în raport cu traficul ilicit de stupefiante [35, p. 734].

Fiind impusă de exigența timpului şi pentru a înlătura lacunele Convenției din 1988, a fost elaborată Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activități infracționale, semnată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990. Aceasta din urmă a fost precedată de desfăşurarea unei conferințe (Oslo, 17-19 iunie 1986), la care miniştrii europeni ai justiției au examinat aspectele penale privind abuzul şi traficul de stupefiante, inclusiv necesitatea de a lupta împotriva taxicomaniei dezechilibrând piața de droguri, deseori legată cu crima organizată în general şi chiar cu terorismul, prin astfel de măsuri, cum ar fi înghețarea şi confiscarea produselor acestui trafic. Ca urmare, a fost creat un Comitet restrâns de experți care în termenele mandatului său trebuia să examineze aplicabilitatea convențiilor europene în materie penală la depistarea, reținerea şi confiscarea produselor crimei şi să elaboreze un instrument juridic european corespunzător în materia dată [188, p. 5; 187, p. 3]. Proiectul convenției a fost elaborat pe parcursul a nouă reuniuni ale Comitetului restrâns în perioada octombrie 1987 - aprilie 1990.

Una dintre sarcinile Convenției este de a facilita cooperarea internațională în ceea ce priveşte ajutorul reciproc în scopul investigației, depistării, reținerii şi confiscării produsului oricărui tip de criminalitate, în special a crimelor grave şi, mai ales, a infracțiunilor în materie de stupefiante, trafic de arme, terorism, trafic de copii şi femei şi alte infracțiuni care aduc profituri fabuloase. Un alt obiectiv major al Convenției este crearea unui instrument care ar obliga statele să introducă în legislația lor internă măsuri eficiente pentru combaterea criminalității grave şi privarea infractorilor de produsul activității lor ilicite. Dreptul intern diferă foarte mult de la o țară la alta şi uneori nu acordă serviciilor în materie penală împuternicirile necesare pentru a atinge aceste obiective pe plan intern. De aceea, Comitetul restrâns a considerat necesar ca statele-membre să-şi apropie legislațiile lor interne şi să adopte măsuri eficiente pentru a depista infracțiunile. De aici nu rezultă că legislațiile statelor trebuie obligatoriu să fie armonizate, dar acestea, cel puțin, ar trebui să poată găsi cele mai eficiente mijloace de cooperare.

Mai mult decât atât, în preambulul Convenției din 1990 s-a ținut să se sublinieze că lupta împotriva criminalității poate da rezultate doar dacă statele care nu sancționează spălarea banilor ar adopta măsuri legislative în scopul pedepsirii acestei infracțiuni. Convenția cere ca părțile la ea să adopte măsuri care ar putea fi necesare pentru a considera drept infracțiuni penale în dreptul lor intern activitățile ce țin de spălarea banilor [9, p. 36]. Contrar majorității convențiilor relative la cooperarea internațională în materie penală, elaborate în cadrul Consiliului Europei, prezenta Convenție nu are adjectivul „europeană" în titlul său. Această omisiune exprimă punctul de vedere al redactorilor care au considerat că acest instrument ar trebui să fie deschis spre semnare, în egală măsură, statelor care împărtăşesc concepțiile statelor-membre ale Consiliului Europei, fără a fi membre ale acestei Organizații.

Convenția de la Strasbourg este un prim act internațional care creionează esența spălării banilor definind-o în art.6 drept:

„a) convertirea sau transferul bunurilor în cazul în care persoana care le livrează ştie că bunurile constituie venituri provenite din activitatea infracțională, în scopul de a ascunde sau a deghiza originea ilicită a bunurilor sau de a ajuta persoanele implicate în comiterea infracțiunii principale de a se sustrage de la consecințele juridice ale acestor acte;

b) tăinuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, deplasării sau a proprietății reale a bunurilor, sau drepturilor relative despre care autorul ştie că ele constituie venituri provenite din activitatea infracțională sub rezerva principiilor constituționale şi a conceptelor fundamentale ale sistemului său juridic;

c) achiziționarea, deținerea sau utilizarea bunurilor despre care cel care le achiziționează, deține sau utilizează ştie, în momentul în care le recepționează, că ele constituie venituri provenite din activitate infracțională;

d) participarea la una din infracțiunile, stabilite conform prezentului articol, sau la orice asociere, înțelegere, tentativă sau complicitate prin acordarea de asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acesteia" [9, p.36].

Sub aspectul sus-enunțat, Convenția de la Strasbourg lărgeşte considerabil sfera surselor de obținere a veniturilor ilegale decât doar din

cea de trafic de droguri prevăzută de Convenția de la Viena din 1988. De fapt, restul actelor internaționale, regionale sau interne existente ulterior adoptării Convenției din 1990 în materia privind spălarea banilor vin să reproducă, mai mult sau mai puțin, stipulările acesteia.

Elementul material al faptei spălarea banilor, înțeles în sensul Convenției din 1990, comportă trei forme sau modalități prevăzute la literele a), b) şi c), iar prevederile de la litera d) nu sunt, de fapt, o formă de sine stătătoare a infracțiunii, ci concretizează cazurile susceptibile de răspundere, independent de gradul de participație sau de etapa infracțională.

În măsura în care criminalizarea acțiunilor indicate în Convenție nu contravine principiilor şi conceptelor fundamentale ale sistemului juridic al statului care o ratifică, acesta trebuie să incrimineze acțiunile indicate.

Prescripții privind instituirea răspunderii penale pentru spălarea banilor sunt prevăzute şi în *Convenția privind criminalitatea organizată transnațională de la Palermo* din decembrie 2000 [26, p. 57].

Criminalizarea spălării veniturilor din infracțiuni se face în art.6 al Convenției de la Palermo, conform căruia „se consideră penal condamnabile următoarele fapte când se comit intenționat:

a) i) convertirea sau transferul bunurilor, dacă se cunoaşte că acestea reprezintă venituri din infracțiuni, în scopul acumulării sau deghizării sursei criminale a acestor bunuri sau în scopul acordării de ajutor oricărei persoane care a participat la săvârşirea faptei principale, pentru ca aceasta să se poată eschiva de la răspundere pentru fapta sa;

ii) ascunderea sau deghizarea adevăratului caracter al sursei, locului de aflare, modului de dispunere, deplasare, a drepturilor asupra bunurilor sau a apartenenței lor, dacă este cunoscut că acestea prezintă prin sine venituri din infracțiuni;

b) sub condiția respectării principiilor de bază ale sistemului juridic:

i) achiziționarea, posesia sau folosința bunurilor, dacă în momentul obținerii lor era cunoscut că acestea reprezintă venituri din infracțiuni;

ii) participarea, asocierea sau înțelegerea în scopul comiterii oricărei infracțiuni, recunoscută astfel în conformitate cu prezentul articol, tentativa de comitere, precum şi complicitatea, instigarea, ajutorul sau darea de sfaturi în cazul comiterii lor” [26, p. 59].

Făcând o analiză a prevederilor Convenţiei de la Palermo, vom sublinia că prin „faptă iniţială" aceasta înţelege orice încălcare de drept în rezultatul căreia sunt obţinute venituri, în raport cu care pot fi comise actele prevăzute în art.6 al Convenţiei.

Deşi sintagma „oricare încălcare de drept" este utilizată în art.2 al Convenţiei, pe parcursul textului este însă folosit termenul „infracţiune". Adică, iniţialmente Convenţia de la Palermo a lărgit considerabil sursa veniturilor ilegale, în raport cu Convenţia de la Strasbourg pentru care fapta iniţială ar fi infracţiunea.

Tot în conformitate cu Convenţia de la Palermo, infracţiunile comise în afara jurisdicţiei vreunui stat-parte vor constitui o faptă primară doar cu condiţia că respectiva este penal condamnabilă conform legislaţiei interne a statului în care ea s-a comis, dar, totodată, ar fi penal condamnabilă şi potrivit legislaţiei interne a statului-parte în care se realizează sau se aplică articolul respectiv, dacă aceasta ar fi fost comisă aici. Deci, prin această prevedere se confirmă principiul dublei incriminări a faptei primare, din care provine venitul criminal ce ulterior va fi legalizat [100, p. 34].

Concomitent, pe lângă convenţiile sus-enunţate, apreciind dezvoltarea recentă, care contribuie la ameliorarea conştientizării şi cooperării la nivel internaţional în lupta împotriva corupţiei, inclusiv prin acţiunile întreprinse de către Naţiunile Unite, Banca Mondială, Fondul Monetar Internaţional, Organizaţia Mondială a Comerţului, Organizaţia Statelor Americane şi Uniunea Europeană, în cadrul Consiliului Europei a fost adoptată *Convenţia penală cu privire la corupţie* [10, p. 13], care în art.13 a ţinut să incrimineze fapta spălarea banilor rezultaţi din delicte de corupţie. Conform acesteia, „fiecare parte adoptă măsurile legislative şi alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracţiuni penale, în conformitate cu dreptul său intern, actele menţionate în *Convenţia cu privire la spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracţională*, art.6 §1 şi 2, în condiţiile prevăzute de ea, atunci când infracţiunea principală este constituită din una din infracţiunile stabilite în virtutea articolelor de la 2 la 12 ale prezentei Convenţii, în măsura în care Partea nu a formulat rezerve sau declaraţii cu privire la aceste infracţiuni sau nu consideră aceste infracţiuni ca infracţiuni grave, în raport cu legislaţia referitoare

la spălarea banilor”. Prin infracțiune primară, Convenția de față a subînțeles infracțiunile de corupere: coruperea activă sau pasivă a agenților publici naționali, coruperea membrilor adunărilor publice naționale, coruperea agenților publici străini, coruperea membrilor adunărilor publice străine, coruperea activă şi pasivă în sectorul privat, coruperea funcționarilor internaționali, coruperea membrilor adunărilor parlamentare internaționale, traficul de influență. De fapt, aceasta nu înseamnă că spectrul infracțiunilor primare se restrânge, în raport cu faptele prevăzute prin Convenția din 1990 de la Strasbourg, ci vine doar să concretizeze sfera acestora în cazul infracțiunilor de corupție. Autorii acestei Convenții au considerat că, date fiind legăturile strânse ce s-au dovedit că există între corupție şi spălarea banilor, este de importanță capitală ca această Convenție să includă ca infracțiune şi spălarea produsului corupției. Cu toate acestea, dacă o țară consideră că unele dintre aceste infracțiuni de corupție nu sunt „grave” în virtutea legislației sale privind spălarea banilor, ea nu va fi constrânsă să-şi modifice definiția spălării, astfel încât însuşi conținutul noțiunii „spălarea banilor” este similar celei prevăzute de Convenția de la Strasbourg.

Revenind la definirea noțiunii, se poate afirma că această mânuire a banilor prin diferite tranzacții, de natură să şteargă urmele sursei şi originea acestora, a fost recunoscută aproape unanim şi în plan regional pe mapamond sau de statele-membre ale unor organizații internaționale.

Sub principiul conform căruia spălarea capitalurilor provenite din orice infracțiune gravă trebuie să fie considerată drept faptă penală şi în statele-membre ale Uniunii Europene, sub egida Consiliului Economic European al Uniunii Europene a fost elaborată *Directiva nr. 91/308 din 10 iunie 1991 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor* [11, p. 972] . Raționamentul adoptării acestei Directive constă în faptul că utilizarea instituțiilor de credit şi a instituțiilor financiare pentru a spăla capitalurile riscă să compromită grav solidaritatea şi stabilitatea acestor instituții, precum şi stabilitatea sistemului în general, care ar pierde la fel şi încrederea publicului [1, p. 970].

În termenii Directivei, spălarea banilor înseamnă următorul comportament, atunci când este comis intenționat:

– transformarea sau transferarea unei proprietăți, ştiindu-se că această proprietate este derivată dintr-o activitate criminală sau dintr-un act de participare la o astfel de activitate, în scopul ascunderii sau mascării originii ilegale a proprietății respective;

– ascunderea sau mascarea adevăratelor naturi, surse, amplasări, mişcări, drepturi şi deţineri legate de proprietate, ştiindu-se că acea proprietate este derivată dintr-o activitate criminală sau dintr-un act de participare într-o astfel de activitate;

– achiziționarea sau folosirea unei proprietăți ştiindu-se că, în momentul primirii ei, acea proprietate derivă dintr-o activitate criminală;

– participarea, asocierea la comiterea sau la tentativele de comitere, precum şi fapta de a ajuta, facilita sau sfătui pe cineva, în scopul comiterii oricărei acțiuni menționate în paragrafele anterioare.

Prin urmare, Directiva a preluat definiția oferită de Convenția din 1990. O deosebire ar fi că, pentru a exprima fapta primară, Directiva utilizează expresia „activitate criminală”. Aceasta însă nu ar trebui să inducă în eroare şi să se creadă că bunurile supuse procesului de legalizare pot fi obținute dintr-un spectru mai larg de fapte, decât doar din infracțiuni, după cum indică Convenția din 1990. În art.1, Directiva exprimă prin activitate criminală o infracțiune definită în sensul art.3 §1 lit. a) al Convenției de la Viena.

Conform prescripțiilor Directivei, spălarea banilor ca atare există chiar şi acolo, unde activitățile ce au generat proprietatea care este „de spălat” au fost comise pe teritoriul unui stat membru sau pe acela al unei terțe țări.

Directiva 91/308 CEE a fost modificată prin *Directiva 2001/97/CE a Parlamentului European şi a Consiliului,* din 4 decembrie 2001, care avea drept scop de a actualiza unele prevederi. Ca urmare, aceste amendamente privesc lărgirea interdicției spălării nu doar a veniturilor obținute din trafic de droguri, dar în mod egal din toate delictele grave (inclusiv fraude asupra bugetului comunitar), inclusiv din criminalitatea organizată sau în urma actelor de terorism internațional. În rest, unele prevederi ale Directivei se răsfrâng şi asupra activității şi profesiunilor non-financiare (cum ar fi cea de notar, avocat, asupra cazinourilor etc.).

Şi mai la general, însă exprimând esenţa spălării capitalurilor ilegale, este formulată definiţia în art.2 lit.1) al *Legii-model a CSI de combatere a legalizării (spălării) veniturilor obţinute pe cale ilegală* [99, p. 312] din 8 decembrie 1998, după care „legalizarea („spălarea") veniturilor, obţinute pe cale ilegală, cuprinde acţiuni intenţionate de acordare a unui caracter legal posesiei, folosinţei sau dispunerii de veniturile obţinute cu bună-ştiinţă pe cale ilegală. Definiţia de faţă nu are caracter cazuistic, astfel încât rămâne valabilă pentru oricare caz prin care unor bunuri li s-a atribuit caracterul aparent legal. Legea-model vorbeşte nu despre legalizarea sursei veniturilor, ci despre legalizarea drepturilor asupra bunului; cele de posesie, folosinţă şi dispoziţie în calitate de elemente ale dreptului de proprietate. De fapt, definiţia este corectă, deoarece încercând să justifici dreptul de a poseda, folosi sau dispune de un bun, implicit va trebui să conferi un caracter aparent legal şi izvorului de provenire a acestuia. Din aceste considerente, opinăm că nu este posibilă o legalizare doar a unor drepturi patrimoniale, fără a legaliza şi sursa care a dat temeiul apariţiei lor. Ceea ce evidenţiază prescrierile Legii-model este că modalitatea prin care s-ar exprima elementul material al spălării banilor ar fi anume operaţiunile financiare, în calitate de acţiuni intenţionate cu variatele sale tehnici de operare prevăzute de art.2 lit. 3) al Legii-model. Nu considerăm a fi o formulă prea reuşită de prezentare exhaustivă a genurilor de operaţiuni financiare, deoarece astfel oricare act ce nu este prevăzut în lege riscă să nu fie considerat operaţiune financiară şi să nu fie susceptibil de răspundere pentru spălarea banilor. În acelaşi timp, în calitate de subiect ce comite fapta de legalizare a capitalurilor ilegale apar organizaţiile care realizează operaţiuni financiare (organizaţiile de creditare, fondurile de investiţii, companiile de asigurări, organizaţiile ce înregistrează dreptul asupra bunurilor, bursele de valori şi alte instituţii care întreprind activitatea de primire, înstrăinare, achitare, transfer, transportare, livrare, schimb şi păstrare a bunurilor), în acelaşi rând se înscriu şi instituţiile ce practică jocurile de noroc. Ceea ce este binevenit în definirea Legii-model rezidă anume în enunţarea expresă a caracterului intenţionat al actelor comise, fapt ce înlătură orice dubiu referitor la forma vinovăţiei cu care se comite fapta, spre deosebire de legislaţiile altor state, unde este acceptată chiar şi imprudenţa.

Concomitent, în cadrul CSI a fost elaborat şi recomandat *Codul penal-model,* adoptat la cea de-a 7-a şedinţă a Adunării Interparlamentare a Statelor-membre ale CSI, din 17 februarie 1996. Deja în proiectul nominalizat, spălarea banilor a fost conceptualizată, în art.258, nu ca tip al criminalităţii, ci ca infracţiune, adică faptă pasibilă de răspundere penală ce comportă caracterul cazuistic al legalizării veniturilor ilegale, formulată fiind prin prisma formelor sale de manifestare. Face să remarcăm că proiectul nu utilizează, de fapt, termenul „spălarea banilor”, ci expresia „legalizarea veniturilor obţinute pe cale ilegală”, adică autorii proiectului au considerat nejustificată utilizarea unui jargon în textul unui act normativ (fapt expus la începutul acestui paragraf). Deci, dispoziţiile acestui proiect de articol incriminează „Tăinuirea sau deghizarea surselor ilegale şi a naturii, provenienţei, amplasării, dislocării, mişcării sau a adevăratei apartenenţe a mijloacelor băneşti sau a altor bunuri sau drepturi asupra bunurilor, obţinute cu bună-ştiinţă pe cale ilegală, după cum şi utilizarea unor astfel de mijloace băneşti sau a altor bunuri în desfăşurarea activităţii de antreprenoriat sau a unei alte activităţi economice [99, p. 196]. Aceasta a fost prevăzută de proiect în calitate de infracţiune de gravitate medie. Nouă în noţiunea de faţă este încă o formă care a fost considerată drept manifestare a spălării banilor – cea de „utilizare a mijloacelor băneşti sau a altor bunuri în desfăşurarea activităţii de antreprenoriat sau a unei alte activităţi economice”. Această modalitate ridică multiple întrebări. Dacă, de exemplu, nişte venituri obţinute cu bună-ştiinţă din sustrageri, ulterior sunt investite într-o afacere în scop de a obţine beneficii, se va ajunge oare astfel la conferirea unui statut legal acestora? Prin ce se justifică în acest caz provenienţa ilegală a bunurilor? Considerăm că în atare caz, într-adevăr, se poate atinge scopul de deghizare a mişcării sau apartenenţei mijloacelor băneşti, dar cu o singură condiţie, anume: că însăşi această activitate economică este legală; în caz contrar, investirea lor într-o activitate ilegală nu ar conduce la legalizarea mijloacelor ilegale, deci nu ar constitui fapta spălarea banilor.

În ce priveşte stabilirea cadrului infracţiunilor primare din care rezultă veniturile ilegale care ulterior pot fi supuse spălării, un rol deosebit l-au avut *reglementările Grupului de Acţiune Financiară Internaţio-*

nală. În cadrul celor 40 de recomandări asupra spălării capitalurilor, elaborate sub egida GAFI, se menționa că „fiecare țară trebuie să aibă în preocupare incriminarea faptei spălarea fondurilor, însă nu numai a celor care provin din traficul de stupefiante, dar şi a celor ce provin din comiterea tuturor celorlalte infracțiuni grave care generează profituri importante" [186, p. 45].

Toate definițiile sus-enunțate cuprinse în actele normative internaționale, fie având caracter obligatoriu sau de recomandare, comportă unele elemente asemănătoare prin care se tinde a se preciza noțiunea „spălarea banilor", în majoritate fiindu-le specific caracterul cazuistic exprimat prin modalitățile concrete de comitere a spălării banilor. Cu toate acestea, pe cât de diverse sunt definițiile normative ale spălării banilor, pe atât de variate sunt cele doctrinare. Or, dacă primelor le este specifică o tangență în conținut şi terminologie, celor din urmă aceasta le lipseşte.

După autorii germani X.X. Kerner şi A.Dah, spălarea banilor ar constitui „...orice operații, realizate în scopul de a tăinui sau deghiza existența, originea sau menirea finală a averii de preț ce rezultă din infracțiune la primul stadiu, pentru ca la cel de-al doilea să se purceadă la dobândirea din acestea a unor venituri regulate" [87, p. 37]. De fapt, însăşi purcederea la obținerea unor venituri regulate nu este un criteriu determinant al spălării banilor, cu atât mai mult un semn obligatoriu al acestei componențe de infracțiune, deşi, de obicei, aceasta ar fi o finalitate a întregului proces de legalizare a veniturilor ilegale. Parafrazând definiția autorilor nominalizați, vom zice că s-a avut în vedere caracterul complex al infracțiunii spălarea banilor, adică faptul că ea întotdeauna operează asupra unor venituri obținute dintr-o anterioară infracțiune şi doar ulterior, prin operațiunile comise cu acestea, se poate atinge scopul, numit la general, de legalizare. Aceeaşi idee este susținută şi de autorul rus A.Jalinski, conform căruia spălarea banilor este etapa finală a transformării criminalității într-un proces de producere organizat la un înalt nivel şi efectiv, în cadrul căruia are loc o concentrare ilegală şi periculoasă a puterii economice şi politice în mâinile unui grup necontrolat de persoane [87, p. 8].

O expunere similară aparţine şi specialistului elveţian K.Graber, care prin spălarea banilor are în vedere toate operaţiunile săvârşite la prima etapă în scopul de a tăinui sau deghiza identitatea, originea sau destinaţia bunurilor patrimoniale, obţinute din infracţiune [179, p. 81].

Unii autori definesc spălarea banilor mai curând în calitate de proces cu o multitudine de operaţiuni realizate pe etape succesive [135, p. 251]. De altfel, anumite tangenţe cu aceasta are definiţia spălării banilor dată de către profesorul rus B.Voljenkin, el considerând-o a fi „diverse acţiuni (operaţiuni financiare, alte convenţii), efectuate în scopul tăinuirii existenţei şi/sau provenienţei averii, obţinute în urma unor venituri rezultate din activitatea ilegală” [81, p. 207].

Se evidenţiază şi unele definiţii ce tratează mai pe larg fenomenul spălării banilor. De exemplu, după profesorii români Gh.Nistoreanu şi C.Păun, spălarea banilor desemnează reinvestirea în afaceri licite a banilor obţinuţi în afaceri ilicite, utilizând, în acest scop, circuite financiare interne şi internaţionale complicate [68, p. 298]. Aceasta ar fi o definire dată mai curând din punct de vedere criminologic decât de drept penal, dar, spre deosebire de multe altele, subliniază caracterul internaţionat al spălării banilor, ea fiind inclusă în rândul infracţiunilor internaţionate [95, p. 183].

Costică Voicu defineşte spălarea banilor ca fiind infracţiunea ce conţine „sumele de bani sau orice alte valori patrimoniale dobândite de una sau mai multe persoane în urma comiterii cu intenţie sau participării la comiterea unei infracţiuni incriminate de legea penală română, având drept scop şi rezultat obţinerea unor bunuri şi valori licite” [78, p. 244]. Unii autori francezi definesc spălarea banilor într-o manieră simplistă, considerând-o că ar fi rezultatul multiplelor transferuri succesive de fonduri sub acoperirea secretului bancar [58, p. 20].

În fine, orice definiţie tratează acelaşi fenomen al spălării banilor doar *lato sensu* sau *stricto sensu*; în orice caz, prin fapta spălarea banilor urmează să se incrimineze orice operaţiuni (cu caracter legal) întreprinse asupra veniturilor obţinute doar pe căi ilegale, în scopul acordării unui statut aparent legal originii sau sursei acestora, după cum şi orice acte care îndepărtează venitul ilegal de la originea lui adevărată, ca prin aceasta din nou să i se atribuie o justificare eronată statutului său, natu-

rii, originii sale, după cum şi drepturilor patrimoniale asupra acestui venit. Deci, trebuie de înțeles că spălarea banilor nu operează asupra ilegalității veniturilor (care sunt obținute prin alte infracțiuni primare), fiindcă *de facto* ele oricum rămân ilegale, ci asupra operațiilor întreprinse cu aceste venituri.

Pentru a înțelege mai bine natura şi esența acestei infracțiuni, pornind de la definițiile sus-expuse, se impun unele precizări:

– Spălarea banilor reprezintă procesul de convertire a banilor „murdari”, a profitului obținut de pe urma infracțiunilor în bani „curați”, bani care au apartenența unora proveniți dintr-o sursă legală. Acest din urmă termen „legal” este „stabilit prin relații de putere, prin condiții în limitele economice şi culturale ale unei societăți şi de aceea metodele spălării banilor se adaptează la toate schimbările de legi şi la oricare procedură elaborată de către justiție menită să combată spălarea banilor [57, p. 9].

– Spălarea banilor constă în fapta de a elimina sau a deghiza existența ilegală a bunului, sursa ilegală, titlul de proprietate şi utilizarea profitului de pe urma activității infracționale, proces prin care acest profit apare ca provenind dintr-o sursă legală.

– Prima modalitate a spălării banilor, adică convertirea (transformarea) şi transferarea unei proprietăți, se referă la fapte ce se comit, de obicei, de către cel care posedă acea proprietate şi care doreşte să-i ascundă sau să mascheze originea ilegală a acesteia.

– A doua modalitate cuprinde „tăinuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, deplasării sau a apartenenței reale a bunurilor sau a drepturilor relative”. Făcând coraportul acesteia cu prima modalitate, rezultă că în calitate de subiect activ apare unul special, de exemplu, angajați ai unor instituții financiar-bancare, agenți, comercianți etc., care ajută sau favorizează pe posesorii veniturilor ilegale în vederea mascării sau deghizării provenienței criminale a acestora.

– A treia modalitate recunoscută de către majoritatea autorilor, inclusiv prevăzută de Convenția de la Strasbourg, este „achiziționarea, deținerea sau utilizarea bunurilor”. Față de această formă am avea anumite rezerve, din considerentul că simpla achiziționare sau deținere a unui bun nu constituie deja o legalizare a originii lui, iar utilizarea bunu-

rilor ar fi similară primei forme sau celei de-a doua. Mai curând, achiziționarea unui bun ilegal ar fi, conform prescripțiilor teoriei generale a dreptului penal, complicitate la infracțiunea primară în cazul în care cel ce achiziționează bunul de la subiectul infracțiunii primare a promis dinainte favorizarea acestuia.

– A patra formă de participare la infracțiune – tentativa sau complicitatea la comiterea actelor de spălare – prevăzută atât în dreptul internațional, cât şi în legislațiile naționale, poate fi considerată în calitate de modalitate doar pentru legislațiile ce nu prevăd în structura legii lor penale Partea Generală şi Partea Specială. În alte cazuri, trebuie de precizat, aceasta nu rămâne decât o modalitate de evidențiere a necesității de a pedepsi şi aceste etape ale infracțiunii spălarea banilor sau forme ale participației.

Incriminarea şi sancționarea penală a spălării banilor constituie un instrument util pentru tragerea la răspundere a celor care prin actele lor pun în pericol stabilitatea şi echilibrul sistemului financiar mondial, nu doar național.

§2. Prevederile juridico-penale privind spălarea banilor în legislațiile altor state

Pericolul faptei de legalizare a veniturilor obținute din activități criminale a depăşit hotarele naționale, fapt ce a determinat comunitatea internațională să-şi consolideze eforturile în vederea contracarării acesteia. Interesul protejat prin incriminare este comun tuturor statelor, până la punctul în care acestea au organizat o represiune internațională în fața amenințării unei criminalități care se internaționalizează [56, p. 112], în doctrină vorbindu-se, pe drept cuvânt, despre o globalizare a spălării banilor. Odată fiind stabilite anumite norme în actele internaționale speciale, ele urmează a fi realizate prin incriminarea conduitelor respective în legislațiile interne, vorbindu-se astfel de „o voință de a asigura pe cale penală executarea obligației internaționale” [71, p. 114]. Majoritatea statelor au pus în cauză anumite măsuri contra spălării banilor preluate din prescripțiile *Convenției de la Strasbourg* sau din *recomandările GAFI*

care coexistă cu actele legislative deja în vigoare în statele respective. Ele variază, pentru că spălarea banilor este un concept juridic care nu este recunoscut universal de către toate țările; chiar şi țările care au adoptat un statut referitor la problema spălării banilor nu privesc, în mod necesar, această chestiune în acelaşi context legal. De aceea, pentru a uniformiza cât de cât legislațiile în materie, se tinde a se respecta tot mai mult unele recomandări ale GAFI, după care fiecare țară ar trebui să ia astfel de măsuri (dacă este necesar, inclusiv legislative), pentru a permite incriminarea spălării banilor; totodată, ar trebui să extindă infracțiunea spălarea banilor proveniți din droguri la alte fapte primare grave.

În ce priveşte elementele infracțiunii spălarea banilor, pe lângă unele asemănări, se scot în evidență şi deosebiri:

În primul rând, fiind o infracțiune complexă, diferite state au adoptat concepte diferite privind sursa venitului supus legalizării. Legislația penală a unor state consideră drept venit pasibil de spălare cel care este obținut din *oricare activitate ilegală* (de exemplu, legislația SUA, a Kazahstanului); în timp ce în alte state la venituri supuse spălării se atribuie doar cele obținute *din infracțiuni* (este cazul legislației Franței, Rusiei, Bielorusiei, Poloniei), iar în cea de a treia categorie intră statele a căror legislație prevede obligativitatea provenirii veniturilor doar *dintr-o anumită categorie de fapte penale (infracțiuni*) prevăzute direct de către legiuitor (este cazul legislației penale a Germaniei). Chestiunea respectivă este discutată pe larg în doctrină. Se consideră că dacă obiectul spălării banilor l-ar constitui bunurile obținute din oricare activitate ilegală, atunci contracararea acestui proces ar fi mai eficientă, pe când alții argumentează necesitatea limitării sferei faptelor infracționale ca sursă a veniturilor, considerând că spălarea banilor, fiind o infracțiune gravă, trebuie să comporte şi nişte venituri obținute din cele mai periculoase fapte, sugerând că, în caz contrar, ar lipsi pericolul social al faptei spălarea capitalurilor.

Dacă definiția spălării banilor este aproape că omogenă, atunci sancțiunile penale prevăzute de legislațiile naționale variază de la stat la stat, pedeapsa închisorii variind de la 5 la 20 ani. Astfel, delictul „anex”, care constituie omisiunea de a declara, este sever sancționat. Încălcarea de către profesionişti a obligațiilor lor de a supraveghea şi a identifica

clienții este în general considerată drept pasibilă de sancțiuni disciplinare pronunțate aplicate de către autoritățile lor respective, cu excepția Marii Britanii, unde este vorba de un delict penal pedepsibil cu închisoare, şi a Luxemburgului, unde aceasta este pasibilă de o amendă.

În al doilea rând, unele state care au considerat existentă infracțiunea spălarea banilor doar dacă sunt întruniți *indicii cantitativi*, adică operațiunile de legalizare să opereze doar asupra unor venituri de un nivel indicat de către legiuitor. Dacă valoarea acestora este mai mică, atunci fapta nu operează în sfera penalului, ea putând fi considerată un delict de altă natură şi pericol social. De exemplu, Codul penal al Federației Ruse recunoaşte comisă infracțiunea spălarea banilor doar dacă au fost întreprinse operațiuni cu venituri în proporții mari.

În al treilea rând, însăşi fapta spălarea banilor este exprimată prin diferite modalități sau forme – quatriplă, triplă sau binară, aceasta în dependență de conceptul luat la baza elaborării legii penale interne. Statele care au luat la bază prevederile Convenției de la Strasbourg de obicei incriminează toate trei modalități prevăzute de aceasta.

În al patrulea rând, elementul subiectiv este exprimat diferit. Vinovăția sub forma intenției la spălarea banilor este admisă în legislațiile penale ale mai multor state, dar există state care au lărgit formele vinovăției, atribuind la spălarea banilor şi operațiunile comise din neglijență (de exemplu, Germania, Liechtensteinul).

În al cincilea rând, care ar reține atenția, este subiectul activ al infracțiunii spălarea banilor, adică persoana căreia ar putea să i se impute fapta dată. Sunt legislații ce acceptă subiectul general, adică oricine poate comite spălarea banilor, în timp ce alte legislații limitează această posibilitate, solicitând un subiect special pentru infracțiunea discutată, adică doar persoana care nemijlocit, prin propriile fapte, a comis infracțiunea primară şi care a obținut venitul ilegal, ulterior îl poate legaliza, fie, dimpotrivă, o persoană care nu a participat la comiterea faptei inițiale dătătoare de profit, adică subiectul, în acest din urmă caz, este terțul. De exemplu, Codul penal al Federației Ruse cuprinde două componențe de infracțiune diferite de spălarea banilor, deosebirea dintre care constă anume în subiectul ce comite infracțiunea; în acelaşi rând, legislația Principatului Liechtenstein consideră că veniturile pot fi spălate de către

persoana terță care nu a participat la infracțiunea primară, considerându-se că persoana care a comis fapta primară trebuie trasă la răspundere doar pentru această faptă (contrabandă, trafic de droguri etc.) nu şi pentru operațiunile ulterioare întreprinse.

Şi, nu în ultimul rând, trebuie de remarcat că legislațiile statelor pot fi divizate în cele care stabilesc răspunderea pentru spălarea banilor în chiar legile lor penale, altele, deşi nu le-au incriminat în coduri penale, au legi ce prevăd lupta cu spălarea banilor. De altfel, există şi state care nu au reglementări în domeniu sau, deşi ele există, sunt chiar favorabile; este vorba în acest din urmă caz de legislațiile zonelor off-shore.

În cele ce urmează vom purcede la o succintă prezentare a aspectelor de drept comparat în materia spălării banilor.

2.1. Statele Unite ale Americii

După cum anunțasem anterior, spălarea banilor ca fenomen în sine, iar ulterior ca infracțiune, fusese instituită inițial anume în SUA, începând cu anii '20 ai secolului al XX-lea, de aceea insistăm asupra abordării unor aspecte ale legislației americane „a priori" celorlalte. Legalizarea veniturilor ilegale ca fapt incriminat diferă nu doar de la stat la stat, ci chiar în rândul celor 50 de state ale SUA.

La început, spălarea banilor era denumită „regele vieții" în sfera traficului de droguri şi a criminalității organizate, pentru ca treptat să-şi extindă sursa ilegală a veniturilor supuse operațiunilor de spălare.

Indiferent de faptul că problema spălării banilor a existat în decurs de secole, aceasta a devenit incriminată în Codul penal al SUA la 27 octombrie 1986, când Titlul 18 al acestuia, incluzând §1956 şi §1957, a devenit realitate. Această lege prevedea amenzi penale şi răspundere civilă pentru spălarea banilor, prevăzute de secțiunile 981 şi 982 ale Codului penal SUA. Pe lângă faptul că pentru încălcarea §1956 făptuitorul riscă o pedeapsă de până la 20 ani închisoare sau amendă de până la 500.000 dolari, în conformitate cu secțiunile 981 şi 982, beneficiile criminale sunt supuse, totodată, confiscării.

Prin legea din 1986 (Money Laundering Control Act), spălarea banilor a fost declarată drept infracțiune de rang federal. Introducerea Titlului 18 în legea penală a fost o reacție a Congresului american la nivelul sporit al criminalității în SUA. Scopul Congresului era de a

declara în afara legii procesul în care se deghizează existența, sursa ilegală sau folosirea venitului ilegal. §1956 este denumit „Spălarea mijloacelor băneşti” [12, p. 752], iar §1957 – „Participarea la operațiunile băneşti cu proprietatea obținută din activitatea ilegală” [12, p. 754].

Definiția spălării banilor este mai cuprinzătoare decât în alte legislații, aceasta făcând referire la persoane urmărite într-o tranzacție financiară şi care cunosc că fondurile în cauză provin dintr-o formă oarecare de activitate ilegală sau care sunt implicate într-un transport fizic ilegal de mijloace băneşti, la intrarea în sau la ieşirea din teritoriul american. Domeniul de aplicare a textului legii este larg, deoarece fondurile pot proveni din infracțiuni prevăzute atât de legile statului, cât şi de legile federale.

Elementul material specific infracțiunii indicate în §1956 se exprimă prin următoarele forme sau modalități:

I – exercitarea sau încercarea de a exercita o operațiune financiară întreprinsă cu venituri obținute din activitate ilegală;

II – transportarea, transferul sau transmiterea mijloacelor băneşti sau a fondurilor din punctul aflat pe teritoriul SUA în alt punct sau printr-un alt punct aflat în afara teritoriului SUA, fie invers, din punctul sau prin punctul aflat în afara teritoriului SUA în punctul aflat pe teritoriul SUA.

§1956 incriminează atât fapta consumată, cât şi tentativa. Spălarea banilor se va considera infracțiune consumată din momentul plasării veniturilor într-o oarecare operațiune.

Prin însăşi fapta de „exercitare a unei activități”, care în calitate de semn al elementului material întotdeauna se exprimă prin acțiune, se înțelege inițierea, îndeplinirea sau participarea la inițierea sau la îndeplinirea operațiilor respective. Legiuitorul american a folosit un termen foarte larg prin care a exprimat spălarea banilor, este vorba de „operațiune”. Prin aceasta s-ar înțelege majoritatea convențiilor de drept civil sau bancar ce ar asigura deghizarea originii ilegale a veniturilor. Însăşi legea defineşte în §1956 lit.c) termenul de „operațiune” ca incluzând în sine „procurarea, comercializarea, darea în împrumut, gajarea, transferul, livrarea sau oricare altă dispunere de proprietate, iar în raport cu institutele financiare cuprinde depozitarea, scoaterea din depozit, transferul

banilor de pe un cont pe altul, schimbul valutei, prelungirea creditului, cumpărarea sau vinderea oricărei acţiuni, obligaţii, a certificatelor de depozit sau a oricăror altor active băneşti, utilizarea depozitelor sau orice modalitate de plată, sau transferul, fie livrarea activelor financiare în oricare mod” [12, p. 753].

Noţiunea de „operaţiune” o cuprinde pe cea de „operaţiune financiară” care constă în realizarea unei activităţi legate de mişcarea capitalului.

În ce priveşte locul comiterii faptei, textul §1956 are un caracter extrateritorial, fiind aplicabil cetăţenilor americani chiar şi pentru delictele comise în afara teritoriului SUA, fie ne-cetăţenilor SUA, dar pentru fapte comise pe teritoriul SUA.

Elementul subiectiv se exprimă prin expresia „ştiind că proprietatea implicată în operaţiunile financiare reprezintă venituri provenite dintr-o activitate ilegală”. Adică, vinovăţia se exprimă sub forma intenţiei, persoanei fiindu-i cunoscut faptul că se întreprind nişte operaţiuni în scop de legalizare şi că acestea sunt întreprinse anume cu venituri ilegale. Ceea ce nu are importanţă pentru calificare este cunoaşterea a însăşi naturii sau a caracterului faptei primare producătoare de bunuri ilegale. Scopul este obligatoriu, acesta fiind expres indicat pentru fiecare modalitate ca fiind: „I – ascunderea sau deghizarea naturii, amplasării, sursei, posesorilor sau a celor ce dispun de veniturile provenite din activitatea ilegală; II – eschivarea de la respectarea cerinţelor legislaţiei federale şi statale de a prezenta în organele de resort datele despre operaţiunile financiare”. Tot pentru aceste forme ale infracţiunii legiuitorul a indicat scopul de a „contribui la exercitarea unei activităţi ilegale, determinate în modul stabilit”. Acesta din urmă trebuie înţeles doar ca un scop facultativ, adică, pe lângă cel de ascundere a sursei ilegale a venitului, subiectul ar putea urmări şi desfăşurarea în continuare a unei activităţi ilegale în sensul unei infracţiuni anterioare celei de spălarea banilor, din care va mai obţine venituri.

Referindu-se la **obiectul material**, acesta se exprimă prin oricare venit obţinut dintr-o activitate ilegală. În primul rând, legiuitorul american a exprimat aceste venituri în „active băneşti”, adică moneda sau valuta SUA sau a oricărui alt stat, cecuri de transport, cecuri personale,

cecuri bancare la ordin, fie hârtii de valoare, titluri la purtător sau într-o altă formă ce ar presupune transferul dreptului de proprietate o dată cu transmiterea acestora. De fapt, în calitate de obiect material în §1956 trebuie de înțeles şi oricare alte proprietăți; aceasta rezultă din interpretarea sistemică şi a §1957, după care „proprietate obținută pe cale ilegală" semnifică orice proprietate care prezintă prin sine venit dintr-o activitate ilegală sau obținută în urma unor venituri din activitatea ilegală. Ceea ce interesează în mod deosebit este sursa acestui obiect material, adică ce se subînțelege prin „activitate ilegală". În calitate de infracțiune primară putând deveni sursă a spălării banilor apar peste 100 de infracțiuni prevăzute de legile federale şi federative; majoritatea acestor „activități ilegale" nu au interferență cu drogurile. Veniturile din acestea se spală îndeosebi de profesionişti [98, p. 23]. După cum am menționat anterior, SUA este inclusă în rândul statelor care înțeleg infracțiunea primară în sensul larg al cuvântului; conform alin.7 §1956, pe lângă trafic de droguri, aceasta poate fi răpire de persoane, atac armat, şantaj, escrocherie, infracțiuni de corupere, fals de monedă, contrabandă, infracțiuni contra proprietății, spionaj, luare de ostatici, eschivarea de la prezentarea activelor financiare organelor de resort, comercializarea mărfurilor contrafăcute, infracțiuni ecologice etc.

În calitate de **subiect** poate apărea orice persoană care a comis operațiuni financiare cu venituri obținute din activitățile ilegale sus-enunțate. Subiect în sensul §1957 este terțul, altul decât persoana care a obținut venitul dintr-o activitate ilegală, de obicei fiind vorba de profesionişti: lucrători bancari, agenți de asigurări, jurişti, contabili etc. În calitate de subiect va apare nu doar persoana fizică, dar şi cea juridică. De exemplu, „vicepreşedintele companiei răspunde pentru ceea ce a avut loc. Dacă susceptibilă de răspundere este compania sau angajații acesteia, directorul ei va răspunde într-o măsură mai mare decât ceilalți angajați" [84, p. 210]. Prin cele stipulate la §1957 este recunoscută răspunderea corporativă pentru operațiunile ce țin de spălarea banilor, după care orice corporație implicată cât de puțin în spălarea banilor va pierde dreptul de a-şi desfăşura activitatea pe teritoriul SUA. Pentru aceşti subiecți, §1957 prevede pedepse mai blânde, fiind vorba de închisoare până la 10 ani sau amendă până la 500.000 dolari sau o amendă alternativă ce nu va depăşi

valoarea dublă a venitului supus spălării. Concomitent, încă o nuanță ce face deosebire între §1956 şi §1957 constă în faptul că, în primul caz, persoana participă într-o operațiune financiară cu intenția de a continua „activitatea ilegală deosebită” sau ştie că scopul acestei operațiuni este de a ascunde sursa veniturilor sau de a se eschiva de la prezentarea datelor privind evidența lor; în al doilea caz, nu este necesară nici existența unei astfel de intenții, nici cunoaşterea scopului operațiunii financiare, este suficient să se admită ilegalitatea veniturilor. Aceasta, totodată, simplifică procedura urmăririi finale, deoarece unica cerință în sensul §1957 este ca subiectul conştient să fi participat la operațiunea financiară cu proprietatea obținută din activități ilegale şi cu valoare mai mare de 10.000 dolari.

Specific §1957, în raport cu legislațiile altor state, este elementul cantitativ, adică se consideră vinovat de comiterea spălării banilor cel care a comis operațiuni cu venituri începând de la valoarea de 10.000 dolari, cu condiția că sunt obținute din activitățile ilegale indicate în §1956.

E de remarcat faptul că legiuitorul american a indicat tentativa de comitere a unor operațiuni în chiar textul legii penale, ceea ce înseamnă că infracțiunea se va consuma din momentul tentativei.

Potrivit legislației americane, în unele materii (de exemplu, de trafic de droguri) însăşi înțelegerea dintre subiecți constituie infracțiune, fără a mai fi necesară comiterea ulterioară a acțiunilor de trafic. În materia spălării banilor însă, înțelegerea prealabilă între subiecți nu constituie pregătire de infracțiune; persoana urmează să fie ținută responsabilă ca şi pentru infracțiunea consumată, indiferent că este vorba de înțelegere în vederea comiterii operațiunilor prevăzute în §1956 sau în §1957. În acest din urmă caz, prevederile de la lit. h) §1956 transformă spălarea banilor într-o componență redusă (dacă e să facem analogie în acest sens cu sistemul continental de drept), adică, pentru ca fapta să se consume ar fi suficientă doar înțelegerea, fără ca să mai aibă loc plasarea sau, cu atât mai mult, stratificarea şi integrarea veniturilor ilegale.

Totodată, pe lângă legea penală, în SUA acționează şi alte acte normative urmărind scopul de a contracara spălarea banilor. În şirul acestora se înscrie Actul privind secretul operațiunilor bancare adoptat în 1970 care conține două sisteme de declarare:

1) obligația persoanelor de a completa o declarație vamală atunci când transportă sume în numerar (cash) ce depăşesc 10.000 dolari proveniți din străinătate sau expediați în străinătate;

2) toate instituțiile financiare au obligația să întocmească o declarație pentru fiecare depozit, retragere, schimb de bilete sau orice altă formă de plăți sau transferuri efectuate prin intermediar, care implică o tranzacție de mijloace monetare ce depăşesc suma de 10.000 dolari SUA.

Legislația SUA şi, implicit, cea penală, a fost sursă de inspirație pentru legiuitorii tuturor statelor care ulterior anului 1986 au adoptat, în vederea luptei cu spălarea banilor, prevederi naționale de contracarare a acestei fapte; de aceea, în majoritatea statelor lumii prevederile legislative în materie sunt asemănătoare.

În 1988 a fost aprobată Legea privitor la fortificarea învinuirii pentru spălarea banilor (The Money Laundering Prosecution Impruvement Act). Conducându-se de noile prevederi ale legii, a fost înlăturată ca modalitate a operațiunilor financiare primirea onorariului de către avocat în cazul acordării serviciilor sale de apărător. Totodată, a fost exclus termenul „activitate ilegală deosebită”, prin aceasta înțelegându-se veniturile obținute deja din oricare activitate ilegală comisă fie pe teritoriul SUA, fie în afara lui.

2.2. Germania

După ratificarea, la 22.12.1993, a *Convenției de la Viena din 1988* contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope şi adoptarea, la 15 iulie 1993, a Legii privind lupta cu traficul ilegal de droguri şi cu alte forme ale criminalității organizate, în legea penală germană a apărut o nouă infracțiune prevăzută de art.261 intitulat „Spălarea banilor. Tăinuirea bunurilor patrimoniale ilegal dobândite”, alin.(1) al căruia prevede: „acel, care față de obiectul patrimonial, a cărui sursă o constituie:

1) infracțiunea, săvârşită de o altă persoană,

2) delictul, săvârşit de o altă persoană şi descris în art.29 alin.1 pct.1 al Legii privind substanțele narcotice, sau

3) delictele (potrivit alin.(1) art.246, 263, 264, 266, 267, 332, precum şi alin.(3) art.334) comise de către un membru al grupării criminale în calitate de îndeletnicire,

comite fapta de tăinuire a acestui obiect sau de ascundere a originii lui, depistarea, confiscarea, arestarea, preluarea sau păstrarea după această preluare a acestui obiect" [182, p. 79].

Deja începând cu anii '70 ai secolului al XX-lea în Germania s-a impus necesitatea elaborării unor prevederi prin care s-ar conferi un anumit statut juridic operaţiunilor de legalizare a capitalurilor care anterior se examinau în calitate de modalitate a favorizării (art.258 (a), 259, 260, 260 CP).

Art.261 CP al Germaniei constituie un exemplu inedit în materia reglementărilor penale în ce priveşte spălarea banilor. Acesta poate fi facil înţeles ca urmare a interpretărilor doctrinare ale „componenţei de faptă", ale „componenţei subiective a faptei" şi ale „componenţei obiective a faptei" (acestea fiind similare elementelor componenţei de infracţiune).

Legiuitorul german în art.261 CP nu oferă o definiţie a spălării banilor, ci doar face o succintă descriere a modalităţilor de comitere a acestei fapte. În avizul la proiectul respectiv de lege, prin care în Codul penal al Germaniei s-a introdus art.261, fapta se definea ca fiind introducerea obiectelor patrimoniale, obţinute în urma activităţii criminale organizate, în circuitul financiar-economic în scopul mascării lor [87, p. 38].

Din start, este necesar a menţiona că Codul penal al Germaniei a preluat recomandările *Convenţiei de la Strasbourg din 1990* în ce priveşte considerarea faptelor primare din care se obţin veniturile ilegale ce vor fi supuse spălării, subiectul şi elementul subiectiv, adică forma vinovăţiei cu care se comite spălarea banilor .

Vorbind despre **obiectul material** al spălării banilor, întâi de toate se va concretiza că acesta este denumit în legislaţia germană „obiect". Specialiştii îl interpretează foarte larg, atribuindu-i nu doar mijloacele băneşti sau banii de pe conturi, ci şi mijloacele de plată străine, bunurile mobile şi imobile, hârtiile de valoare, metalele preţioase, terenurile, cotele-părţi din companii, obligaţiile de debit, servituţile şi alte drepturi de folosinţă, patentele etc. [149, p. 5].

Specific prevederilor germane în materie de spălarea banilor este anume sursa veniturilor ilegale. Germania face parte din şirul statelor care în legile lor penale au limitat la maximum sfera faptelor primare aducătoare de profit ilegal. Însuşi Codul penal al Germaniei divizează faptele în două categorii: infracţiuni şi delicte. Potrivit art.261 CP obiectul material spălat poate proveni din oricare infracţiune (de exemplu, omor, trafic de fiinţe umane, răpire de persoane, luare de ostatici, tâlhărie, jaf, furt comis de un grup criminal, fals de monedă, trafic de arme etc.) şi din unele categorii de delicte (sfera acestora fiind limitată doar la faptele ce rezultă din Legea privind drogurile sau la cele comise de către un membru al grupării criminale). Spălarea banilor se califică doar pentru venituri obţinute din anumite categorii de infracţiune, şi nu după gradul de pericol al acestora. De exemplu, evaziunea fiscală, deturnarea de venituri prin abuz de încredere, înşelăciune, delapidare sau primirea unei remuneraţii ilegale nu sunt izvor de apariţie a unor venituri care ulterior vor constitui obiect al spălării banilor, pe când luarea de mită de către judecător sau un arbitru constituie fapta primară spălării [87, p. 43]. Deci, banii sau alte bunuri obţinute ca rezultat al comiterii unor delicte civile sau vamale, neconstituind infracţiuni sau delicte, nu sunt susceptibile de a forma obiectul spălării banilor.

După unii autori, această restrângere a originii veniturilor ar constitui o limitare esenţială a principiilor Consiliului Europei în materia respectivă şi, totodată, ar crea lacune legislative de care ar face uz lumea criminală [182, p. 81]. Ţinem însă să menţionăm că nu s-ar identifica vreo încălcare a principiilor nominalizate o dată ce însăşi *Convenţia din 1990* permite o astfel de modalitate de restrângere a originii veniturilor, iar, pe de altă parte, este raţional să nu se considere fapte primare cele care prezintă un pericol social mai mic; or, anume în dependenţă de acest nivel au şi fost alese şirul de fapte prevăzute în art.261 CP de către legiuitorul german.

De altfel, prin infracţiune în legislaţia germană se subînţelege fapta ilegală (intenţionată sau din imprudenţă), pentru a cărei comitere respectiva normă din Codul penal al Germaniei prevede pedeapsa minimă nu mai mică de un an privaţiune de libertate.

Iar delict penal se consideră fapta ilegală (la fel intenționată sau din imprudență), pedeapsa minimă pentru care este mai puțin de un an privațiune de libertate, fie amenda [87, p. 81].

Pentru a dovedi existența veniturilor ilegale, nu este suficientă doar suspiciunea sau bănuiala provenienței lor din faptele sus-numite.

Un element distinctiv al legislației penale germane în materie de spălarea banilor este elementul material al faptei, adică, de fapt, latura obiectivă. Fapta se exprimă prin trei forme: ascunderea (alin.(1) art.261 CP), dobândirea şi păstrarea (alin.(2) art.261 CP). Conversia, adică transformarea unei proprietăți în alta, nu este incriminată. Prin ascunderea veniturilor ilegale se înțelege tăinuirea bunurilor de origine ilegală: se păstrează în safeu, în localuri, în depozite bancare, se plasează în bancă sau în altă instituție sub documentație falsă sau se ascunde originea lor prin acțiuni dolosive, manipulații cu documentele, folosirea persoanelor terțe şi a firmelor-fantomă, depunerea banilor din numele unei persoane pe un cont al altor persoane, amestecul banilor „murdari" cu cei „curați" la întreprinderile cu un volum mare de capital etc.

Se pare că ascunderea este înțeleasă într-un sens prea larg, chiar folosindu-se sensul propriu al cuvântului (de exemplu, de păstrare în safeu), dar în atare mod nu se poate atinge *de facto* scopul de justificare a veniturilor sau de deghizare a originii lor; oricum, ele rămân ilegale.

Prin **păstrare** se înțelege luarea de către bănci, avocați, notari etc. a obiectelor patrimoniale (a bunurilor) în scopul asigurării integrității lor, precum şi dispunerii de sau administrării cu ele.

La **dobândire** se atribuie străduința subiectului de a obține posesia asupra bunului, cum ar fi primirea depunerilor băneşti, procurarea bijuteriilor, banilor, valutei străine, hârtiilor de valoare. Spre deosebire de o simplă achiziționare, întotdeauna include o inițiativă proprie a subiectului.

Deşi expres nu este prevăzută în art.261 CP, specialiştii germani disting încă o modalitate – cea a **utilizării**, prin care se înțelege primirea unor bunuri de preț în scopul vinderii lor, transformării sau transmiterii lor ulterioare. Simpla folosință a bunurilor sub formă de luare în împrumut, de amendă sau deținerea lor de scurtă durată se examinează, după caz, fie în calitate de ascundere, fie de păstrare [87, p. 51].

Componența prevăzută de art.261 CP este **formală**, adică se consumă din momentul săvârşirii uneia dintre modalitățile indicate în art.261 CP,

acțiune sau inacțiune, fără să aibă importanță dacă au fost prejudiciate careva interese particulare sau publice. În literatură se susține chiar şi ideea unei componențe formal-materiale, în acest caz momentul consumării fiind plasat mai înainte, din momentul creării pericolului de cauzare a unor prejudicii. Deja însuşi pericolul este o consecință criminală. Dar aceasta este o concepție mai puțin juridică, avându-se în vedere mai curând sensul economic al „pericolului". De exemplu, dacă lucrătorul băncii va refuza clientului depunerea banilor, având suspiciunea că ar fi ilegali, atunci clientul, recurgând la serviciile altei bănci, va crea pericolul plasării banilor „murdari" în circuitul legal, dar acest pericol este creat nu de lucrătorul băncii, ci de client însuşi, întrucât art.261 CP prevede un subiect special; nu se poate vorbi deci de componență formal-materială (cazul în care clientul este însuşi autorul infracțiunii primare).

Conform alin.3 art.261 CP, se pedepseşte şi **tentativa** la spălarea banilor. În calitate de tentativă este examinată pregătirea spre comiterea infracțiunii, căutarea şi alegerea instituțiilor bancare şi financiare sau a unor parteneri de afaceri, înțelegerile prealabile de comitere a spălării banilor fără săvârşirea operațiunilor concrete. Acestea, de fapt, în legislația Republicii Moldova s-ar examina în calitate de pregătire de infracțiune.

Este de remarcat că legislația germană a considerat posibilă comiterea spălării banilor, pe lângă acțiune, şi prin inacțiune. De exemplu, serviciile fiscale şi vamale pot inacționa, dacă vor împiedica implicarea poliției sau vor permite scoaterea bunurilor de proveniență ilegală din țară.

Elementul material al componenței spălării banilor în legea germană îl considerăm a fi prea amplu expus, în comparație chiar şi cu legislația americană, deoarece ea cuprinde orice activitate, chiar şi cea ilegală, întreprinsă cu venituri ilegale, sau simpla posesie a bunului, chiar dacă nu s-ar ajunge la legalizarea acestuia.

Convenția de la Strasbourg din 1990 în art.6 alin.3 lit. a) recomandă a considera infracțiunea ca spălarea banilor chiar şi în cazul în care autorul „ar fi trebuit să presupună că bunul constituie un venit provenit din activitatea infracțională", adică a considera şi neglijența ca formă a vinovăției de spălarea banilor. Directiva CCE din 1991 menționează că „cunoaşterea, intenția sau scopul, apărute ca elemente ale activităților

menţionate mai sus, pot fi deduse din circumstanţele faptice obiective". Aceste recomandări au fost preluate de către legiuitorul german care nu s-a limitat doar la intenţia directă de legalizare, dar a inclus şi imprudenţa. Aceasta din urmă este interpretată de către Curtea Supremă a Germaniei ca fiind o „indiferenţă deosebită". Însă, majoritatea doctrinarilor şi practica germană însăşi nu admit un liberalism atât de pronunţat în privinţa legalizării veniturilor ilegale, considerându-l nefondat [87, p. 84]. Aceasta din considerentul că admiterea incriminării penale a neglijenţei în cadrul infracţiunilor economice ar stopa şi ar împiedica desfăşurarea activităţii de antreprenoriat, bancare etc. din teama de a nu fi tras la răspundere penală pentru o încălcare care, de fapt, este specifică acestor activităţi, fiind şi riscul lor profesional. Totodată, prevederile alin.5 art.261 CP se extind doar în cazul spălării banilor care are ca faptă principală infracţiunile grave, pentru ca în celelalte să fie admisă intenţia.

În privinţa intenţiei indirecte, este admisă atât *dolus eventualis* faţă de prima infracţiune, cât şi *dolus subsequens*. Pentru prima formă, este suficient ca autorul să accepte provenienţa criminală a obiectului patrimonial şi chiar ca autorul din multitudinea surselor de provenienţă a venitului să nu o excludă şi pe cea criminală. Iar pentru existenţa *dolus subsequens* este necesară cunoaşterea certă a originii venitului, apărută după comiterea faptei. Dacă lucrătorul bancar va afla despre sursa criminală a venitului după ce a întreprins operaţiunile necesare, el nu va fi ţinut responsabil în cazul unui comportament pasiv.

Motivul poate fi oricare, dar uneori are importanţă pentru calificare: de exemplu, dacă subiectul păstra banii „murdari" din milă, din alte considerente sociale, atunci aceasta se examinează drept circumstanţă atenuantă [87, p. 77].

Subiectul infracţiunii de la art.261 CP al Germaniei este special, şi anume: altcineva decât cel care a săvârşit fapta primară. Astfel, persoana care a comis fapta iniţială nu poate fi trasă la răspundere penală pentru spălarea banilor. Întrebarea aici e următoarea: care este rolul subiectului ce a comis fapta iniţială – de autor, complice sau de instigator? În opinia cercetătorului german dr. Harold Hans Korner, autorul şi instigatorul primei fapte nu pot fi subiecţi (autor, complice sau instigator) la spălarea banilor, în timp ce complicele poate deveni subiect la spălarea

banilor, fiind vorba, în acest caz, de un concurs de infracțiune. Dar complicele va fi ținut responsabil şi pentru spălare numai dacă pentru prima infracțiune nu este prevăzută o pedeapsă mai aspră decât pentru spălarea banilor.

Un posesor de bună-credință nu poate fi subiect al spălării banilor. În acest sens în practica judiciară germană s-a reținut următorul caz: întreprinzătorul A., fiind membru al unei organizații criminale ce se ocupa de escrocherii bancare, obținea venituri care parțial proveneau din activitatea ilegală şi parțial – din activitatea legală. Pentru folosință personală, el a procurat un automobil în valoare de 95 mii mărci, dintre care 35 mii erau de proveniență ilegală şi 55 mii – legală. Judecătoria Supremă a decis că automobilul constituie obiect al spălării banilor în valoare integrală. Mai mult decât atât, deşi ulterior A. şi-a schimbat automobilul pe altul, acest al doilea obiect a fost la fel considerat ilegal şi supus confiscării [182, p. 82].

Deci, această succesiune a operațiunilor se întrerupe doar în cazul dobândirii bunului de către un posesor de bună-credință (alin.6 art.261 CP).

Pe lângă prevederile Codului penal în materia spălării banilor, la 25 octombrie 1993 a fost adoptată şi *Legea privind depistarea veniturilor din infracțiuni grave*. Destinatarii acestei legi sunt instituțiile de creditare, instituțiile financiare, casele de joc, întreprinzătorii, companiile de asigurare, precum şi avocații, notarii, inspectorii fiscali. Deşi avocații şi notarii sunt posesori ai secretului profesional, ei sunt obligați să efectueze identificarea clientului al cărui patrimoniu îl păstrează sau îl gestionează. În caz contrar, ei riscă să fie considerați subiecți conform art.261 CP.

Specific legislației germane este liberarea de răspundere pentru spălarea banilor şi liberarea de pedeapsă a persoanei care benevol s-a denunțat organelor de drept, cu condiția că la acel moment infracțiunea nu a fost încă total sau parțial descoperită.

În calitate de circumstanțe agravante la art.261 CP apar comiterea spălării banilor de către o bandă sau o organizație criminală, fie sub formă de îndeletnicire, aceasta din urmă fiind, totodată, o infracțiune „de obicei”.

În fine, legislația germană se deosebeşte radical de multe legislații în materie, dar în unele cazuri răspunderea depăşeşte cadrul spălării

banilor înțeles în sensul Convenției de la Strasbourg, ajungându-se uneori la a o confunda cu fapta de favorizare. Pe de altă parte, considerăm benefic faptul distingerii subiectului spălării banilor de cel care a comis infracțiunea primară

2.3. Franța

În Franța, Legea nr.627/1987 din *Codul sănătății publice* prevedea ca infracțiune spălarea banilor (blanchiment d'argent) numai spălarea banilor proveniți din trafic de stupefiante. Ca obiect material al acestei componențe erau numai banii, nu şi alte bunuri sau valori. Prin Legea nr. 96-392 din 13 mai 1996, în Franța a fost incriminată spălarea produselor crimei sau ale delictului, infracțiune cu o sferă mai largă de aplicare [49, p. 309].

Capitolul IV al Codului penal al Franței include nouă articole în materia spălării banilor (art.324-1 – 324-9).

Însuşi art.324-1 CP include două definiții ale spălării banilor. Alin.1 al acestuia defineşte spălarea banilor „ca fapta de a facilita, prin orice mijloc, justificarea mincinoasă a originii bunurilor sau veniturilor autorului unei crime sau al unui delict, urmărindu-se obținerea de către acesta a unui profit direct sau indirect" [3, p. 556].

Această primă definiție, foarte largă, poate depăşi cadrul strict al spălării banilor, deoarece ea impune o veritabilă şi prea largă prezumție. O astfel de definiție pare a fi mai curând doctrinară decât o normă juridică, dând posibilitate unei interpretări eronat extensive; or, o dispoziție a unei norme penale trebuie să fie precisă şi cu un caracter de concretizare.

Dacă, de exemplu, un individ procură nişte facturi false de la autorul unui delict de fraudă fiscală, el va fi prezumat „spălător", în timp ce actul său ar fi fost străin câştigului generat prin infracțiune. În fine, este suficient ca persoana ce „spală" să ştie că ea acordă servicii autorului unei infracțiuni [76, p. 82].

Cea de-a doua definiție o găsim în alin.2 art.324-1 CP, după care „constituie în mod egal spălarea banilor fapta de a-şi aduce concursul (a contribui în calitate de autor) la o operațiune de plasare, de disimulare

sau de convertire a produsului direct sau indirect al unei crime sau al unui delict”. Această definiție vizează însuşi procesul de purificare a banilor „murdari”, adică de exercitare a etapelor proprii operațiunilor de spălare: plasare, stratificare sau integrare. Ea exprimă cele trei modalități ale elementului material al spălării banilor prevăzute şi de actele internaționale, şi anume: plasarea, disimularea (adică denaturarea informației privind natura, originea produsului ilegal), precum şi convertirea (adică transformarea) bunului. De exemplu, un agent imobiliar participă, fiind în cunoştință de cauză, la tranzacții imobiliare care permit membrilor unei organizații mafiote să obțină apartamente pe bani criminali. În acest caz, este necesar a dovedi vinovăția agentului, dar nu este necesar ca acesta să fi obținut vreun venit din operațiunile exercitate [76, p. 82].

Cea de-a doua definiție este mai concretă şi pentru existența elementului său material este suficient să se dovedească că bunul, obiect al spălării banilor, provine efectiv dintr-o crimă sau delict, în timp ce pentru existența alin.1 dovada trebuie să fie dublă: pe de o parte, că justificarea este mincinoasă şi, pe de alta, că beneficiarul justificării este autorul unei crime sau al unui delict [55, p. 304].

Obiectul material trebuie să provină din crimă sau delict. Deci, nu există un cadru limitativ al sursei veniturilor ilegale. Prin crimă şi delict se subînțeleg faptele determinate de lege pentru care se fixează o pedeapsă autorilor lor (art.111-2 CP). Aşadar, izvorul apariției veniturilor ilegale nu-l constituie contravențiile determinate prin regulamente (alin.2 art.111-2 CP).

Prin generalitatea sa, formularea textului permite pe viitor a urmări toate formele de crimă organizată sau de încălcări: proxenetism, corupere, trafic de automobile, de lucrări de artă, fraude fiscale, vamale etc. [77, p. 64]. Obiectul material este exprimat prin doi termeni – cel de „bunuri” sau „venituri”. Nu există o distincție de esență între aceşti termeni, prin ambii subînțelegându-se bunurile mobile sau imobile, în mod obligatoriu însă cu caracter patrimonial.

Componența este una formală, considerându-se că spălarea banilor nu cauzează consecințe directe cum ar fi lipsirea de viață, cauzarea de prejudiciu unui patrimoniu etc. [127, p. 19].

Elementul subiectiv rezultă din înseşi prevederile generale ale legii penale franceze. Conform art.121-3 CP, „nu există crimă sau delict fără intenția de a le comite”. Prin aplicarea acestui principiu prevederilor art.324-1, spălarea banilor nu **este un delict** comis din imprudență. Aceste afirmații sunt concretizate prin însăşi dispoziția de la alin.1 art.324-1 CP care cere ca agentul operațiunilor de spălare să ştie că cel pentru care el justifică originea bunurilor sau a veniturilor este autorul delictului sau al crimei, iar, potrivit definiției de la alin.2, este necesar ca agentul să-şi fi adus cu bună ştiință contribuția la operațiunile indicate în lege.

Scopul, spre deosebire de alte legislații penale naționale, nu este expres prevăzut, decât pentru primul alineat – „de justificare mincinoasă”, prin care se înțelege atribuirea unui aspect legal, în aparență, veniturilor ilegale.

În practica judiciară franceză este prezentat un caz în care în lipsa scopului de justificare a veniturilor fapta nu a fost calificată drept spălarea banilor. Astfel, un grup de persoane propuneau particularilor plasamente financiare în fondurile numite „off-shore” situate în paradisurile fiscale, promițând o remunerație de 120% pe an, aceste sume fiind colectate, în special, pentru a se eschiva de la impozit. În cazul lor, instanțele de judecată au reținut fapta de exercitare ilegală a profesiei de bancher şi de escrocherie [59, p. 82].

Ceea ce interesează îndeosebi este **subiectul** infracțiunii.

Conținutul art.324-1 CP nu indică expres (ca, de exemplu, în cazul legislației germane) calitatea subiectului în raport cu fapta primară. Poate fi el, totodată, participant şi la crima sau la delictul primar sau acesta trebuie să fie un terț? Nu ar fi impedimente de a considera că subiect poate fi oricine, însă, ținând cont de termenul „autor” folosit în alin.1 art.324-1 CP, se pare că subiectul spălării banilor poate fi doar o persoană străină celui care prin fapta proprie (prin comiterea delictului sau a crimei) a obținut venitul ilegal.

O altă chestiune ce se impune a fi clarificată este calitatea subiectului infracțiunii primare. Din lege rezultă direct că acesta poate fi doar autor. Rezultă deci că instigatorul sau complicele infracțiunii primare poate fi ținut responsabil pentru spălarea banilor, în calitate de autor. Astfel, în seama instigatorului şi a complicelui primei infracțiuni, dacă

aceştia ulterior vor comite actele prevăzute de art.324-1 CP, se va reţine concursul real de infracţiuni.

Pentru cel de-al doilea alineat al art.324-1 CP, nu există dubii că subiectul ar fi altcineva decât autorul infracţiunii primare, aceasta rezultând din expresia „a-şi aduce concursul" sau „a contribui" la săvârşirea operaţiunilor indicate. Subiect poate fi atât persoana fizică, cât şi cea juridică (art.324/7- 324/9 CP). Printre persoanele juridice pot fi distinse instituţiile de creditare, de asigurare, companiile de investiţii, alte organisme financiare [138, p. 3; 142, p. 11; 114, p. 26].

Alte acte normative în materie de spălarea banilor sunt:

– Legea nr. 96-392 din 13 mai 1996 privind lupta contra spălării banilor şi a traficului de stupefiante şi cooperarea internaţională în materie de sechestrare şi confiscare a produselor crimei [23, p. 2070];

– Legea nr. 90-614 din 12 iulie 1990 privind participarea organismelor financiare în lupta contra spălării capitalurilor provenite din trafic de stupefiante [3, p.2062]. De altfel, în doctrina franceză există controverse privitoare la participarea instituţiilor financiare în lupta cu faptele de spălare [132, p. 21].

Cele două mecanisme de detecţie stipulează obligaţiile principale pentru bancheri şi profesiile asimilate în vederea depistării capitalurilor ilegale, în special dacă ele provin din trafic de stupefiante sau din activitatea organizaţiilor criminale. Nerespectarea obligaţiilor impuse de lege, comisă din imprudenţă, se sancţionează.

Prevederile legislaţiei penale franceze includ şi câteva circumstanţe agravante: 1) dacă spălarea banilor este comisă ca îndeletnicire; 2) prin utilizarea facilităţilor pe care le conferă activitatea profesională şi 3) dacă fapta este comisă de către o bandă organizată (art.324-2).

Tentativa la spălarea banilor la fel este pedepsită [133, p. 6].

În cazul art.324-1 CP, unele modalităţi ale complicităţii, ca cele de *a facilita (a ajuta)* sau *a asista,* sunt ridicate la nivel de autorat. Dar aceasta nu exclude existenţa complicităţii la spălarea banilor ce apare sub forma celorlalte modalităţi ale complicităţii. Totodată, nu este prevăzută spălarea banilor prin inacţiune, cu atât mai mult cu cât, pornind de la faptul că facilitarea la general este complicitate, iar complicitatea pasivă nu este reţinută nici pentru o infracţiune de Codul penal al Franţei

(art.121-7), aceasta, evident, nu se poate exprima prin inacțiuni, chiar dacă şi ar fi transformată în autorat, ca în cazul spălării banilor. Însuşi avocatul poate apare în calitate de subiect al spălării banilor, fapt criticat în doctrină, deoarece ar fi în contradicție cu principiul liberei apărări, aceasta în cazul când ar acorda serviciile sale în vederea gestionării bunurilor criminale ale clientului. Totodată, subiectul pasiv, de exemplu titularul contului, nu poate solicita repararea daunelor cauzate [110, p. 1380].

2.4. România

Codul penal al Romaniei, spre deosebire de legea penală a altor state, nu includea vreun articol care ar fi prevăzut răspunderea penală pentru spălarea banilor. Aceasta era incriminată printr-o lege specială, în cuprinsul căreia se prevedea pentru anumite încălcări răspunderea civilă, disciplinară, contravențională sau penală.

Abia la 17 decembrie 1998, cele două Camere ale Parlamentului României au adoptat, în şedință comună, Legea nr. 21 pentru prevenirea şi sancționarea spălării banilor, promulgată la 18 ianuarie 1999 [19, p. 2]. Conținutul legii respectă, în general, prevederile Directivei CEE nr.91/308 din 10 iunie 1991 referitoare la constituirea unor organisme specializate în prevenirea şi combaterea spălării banilor, indicându-se, în art.23 şi 24, elementele constitutive ale infracțiunii spălarea banilor, precum şi modalitățile concrete prin care se poate realiza latura obiectivă a infracțiunii.

Această lege însă a fost criticată în doctrina română ca fiind inaplicabilă din punct de vedere practic. Impunându-se necesitatea redactării legii din 1999 şi, o dată cu ratificarea Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate din 2000, ratificată de către Parlamentul României la 16 octombrie 2002, Legea nr. 21/1999 a fost abrogată prin adoptarea unei noi Legi în materia spălării banilor, nr. 656/2002 [20, p. 2].

Este necesar a sublinia că noua lege păstrează, de fapt, prevederile art.23 şi 24 ale legii vechi, cu unele modificări. Deci, în materia spălării veniturilor infracționale legea instituie două infracțiuni de sine stătătoare.

Noul Cod penal al României incriminează spălarea banilor în art.268, acesta având următoarea dispoziție:

„a) schimbarea sau transferul de bunuri, cunoscând că provin din săvârşirea de infracțiuni, în scopul de a ajuta persoana care a săvârşit infracțiunea din care provin bunurile să se sustragă de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei;

b) ascunderea sau disimularea adevăratei naturi, a provenienței, situării, dispoziției, circulației sau proprietății bunurilor ori a drepturilor asupra acestora, cunoscând că bunurile provin din săvârşirea de infracțiunii;

c) dobândirea, deținerea sau folosirea de bunuri cunoscând că acestea provin din săvârşirea de infracțiuni" [6, p.119].

După cum observăm, legiuitorul român a preluat prevederile Legii nr.656/2002, excluzând însă sintagma „în scopul ascunderii sau al disimulării originii ilicite a acestor bunuri". Considerăm justă această formulare, deoarece ascunderea sau disimularea nu apar în calitate de scop la spălarea banilor, dar sunt modalitate în vederea atingerii scopului de eschivare de la răspundere.

În primul rând, în literatura de specialitate se vehiculează opinia, conform căreia denumirea „spălarea banilor" nu este oportună, deoarece obiectul infracțiunii îl constituie nu doar banii, dar şi alte bunuri [140, p. 144]. Nu suntem de acord cu această opinie, deoarece „spălarea banilor" nu este decât o modalitate de a expune fapta infracțională: dacă însă ar fi ca însuşi titlul articolului să cuprindă esența, atunci denumirea ar fi, desigur, prea sofisticată.

Din considerentul că dreptul penal român tratează infracțiunea prin prisma celor patru elemente ale componenței, vom purcede la enunțarea succintă a acestora.

După părerea autorilor români V.Dabu şi S.Cătinean [122, p. 27], obiectul juridic generic (obiectul juridic generic este tocmai criteriul care a servit legiuitorului la clasificarea infracțiunilor [52, p. 139]) al spălării banilor îl constituie relațiile sociale prin care Statul apără circuitul legal (financiar, bancar, economic, comercial şi civil), prevenind şi combătând circuitul ilegal al bunurilor, produs al unor infracțiuni grave prevăzute de lege, prin instituirea unor obligații anumitelor persoane fizice şi juridice de a sesiza operațiunile cu astfel de bunuri, de a se abține de la efectuarea unor acte şi fapte juridice legate de produsul

infracțional sau de a favoriza autorii ori participanții la infracțiunile principale.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor, prevăzute în art.268 CP, este subsecvent obiectului juridic generic al infracțiunilor prin care se obține „produsul” ce urmează a fi spălat [121, p. 133]. Prin aceasta se are în vedere faptul că obiectul generic se poate contura doar ca urmare a existenței unui obiect juridic special anterior transgresat prin comiterea unei infracțiuni primare. Ca urmare, constatarea infracțiunii spălarea banilor se poate face „concomitent” sau „ulterior” constatării infracțiunilor al căror produs se spală. Sub acest aspect, condamnarea pentru fapta prevăzută la art.268 CP nu se poate face decât în situația în care venitul provine dintr-o infracțiune primară. De fapt, ceea ce după autorii sus-numiți se consideră obiect juridic al spălării banilor noi am considera obiect juridic special al acestei componențe de infracțiune şi aceasta pornind de la faptul că, potrivit doctrinei româneşti, obiectul juridic special constituie față de obiectul juridic generic un raport de la parte la întreg, el venind să concretizeze obiectul juridic generic, cu atât mai mult că spălarea banilor a fost incorporată în cadrul crimelor şi delictelor contra patrimoniului. Totodată, în accepțiunea unor autori, dacă obiectul juridic al primei modalități vizează obiectele materiale (bunurile corporale), atunci cea de-a doua modalitate se referă şi la drepturi.

Urmează să dezvăluim noțiunea de **obiect material** al componenței „spălarea banilor”. Legiuitorul român a folosit un sens larg al acestuia. Nu are relevanță, din punct de vedere juridic, dacă banii sunt în lei sau în valută străină. În sensul alin.(1) al art.268 CP, prin *bunuri* se înțelege bunurile corporale sau necorporale, mobile ori imobile, precum şi actele juridice sau documentele care atestă un titlu ori un drept cu privire la acestea (alin.(2) art.268 CP).

În ceea ce priveşte proveniența obiectului material al spălării banilor, acesta trebuie să fie doar sursa infracțiunilor, nu şi a altor fapte, ca, de exemplu, contravenții, delicte civile, vamale etc.

Prin „infracțiunea principală”, potrivit art.2 lit.h) din Convenția de la Strasbourg, se înțelege orice infracțiune, în urma căreia rezultă un produs susceptibil de a deveni obiectul spălării produsului unei infracțiunii, dintre cele prevăzute de art.6 al Convenției. Cum art. 268 CP nu

precizează sfera infracțiunilor din care provin bunurile ce fac obiectul spălării în modalitățile prevăzute de articolul nominalizat, se consideră că, apelându-se la prevederile Convenției, acestea ar putea fi oricare infracțiuni. Cu titlu exemplificativ, dar nu şi exhaustiv, acestea ar putea fi: traficul de stupefiante, nerespectarea regimului armelor şi munițiilor în formă agravată, nerespectarea regimului materiilor explozive, falsificarea de monede sau de alte valori, proxenetismul, contrabanda, şantajul, lipsirea de libertate în mod ilegal, înşelăciunea în domeniul bancar, financiar sau de asigurări, bancruta frauduloasă, furtul şi tăinuirea de autovehicule; nerespectarea regimului de ocrotire a unor bunuri, traficul de animale ocrotite în țările lor; comerțul cu țesuturi şi organe umane, infracțiunile săvârşite prin intermediul calculatoarelor, infracțiunile săvârşite cu cărți de credit, infracțiunile săvârşite de persoane care fac parte din asociații de infractori; nerespectarea dispozițiilor privind importul de deşeuri şi de reziduuri, nerespectarea dispozițiilor privind jocurile de noroc etc. [121, p. 130]. În aspect comparativ, potrivit Legii nr.21/1999, sfera infracțiunilor primare era limitată, venit criminal fiind considerat doar cel provenit din infracțiunile indicate în art.23 pct.1 lit.a) al Legii 21/1999.

Vorbind despre latura obiectivă a componenței nominalizate, aceasta este mai larg enunțată decât în alte legislații, incluzând câteva modalități. Toate aceste modalități comportă însă un caracter alternativ, fiind suficientă pentru incriminare comiterea, cel puțin, a uneia dintre acestea.

O primă modalitate de săvârşire a infracțiunii spălarea banilor este definită de legiuitor drept „schimbarea sau transferul de bunuri cunoscând că provin din săvârşirea de infracțiuni, în scopul de a ajuta persoana care a săvârşit infracțiunea din care provin bunurile să se sustragă de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei". Această primă modalitate are două forme: schimbarea şi transferul de bunuri. Un prim sens al „schimbării bunului" ar fi acela de transformare fizică, adică de a schimba prima înfățişare, păstrând, de regulă, valoarea intrinsecă a obiectului, adică înlăturarea acelor trăsături reale ale obiectului care țin de modul ilegal de obținere a acestuia şi înlocuirea cu alte trăsături care să creeze aparența de origine şi/sau dobândire ilicită. De exemplu, schimbarea culorii, seriei, numărului de înmatriculare al autoturismelor noi

furate cu culorile, seriile şi numerele de înmatriculare ale unor autoturisme accidentate sau uzate cumpărate legal. Un alt sens al „schimbării bunului” ar fi acela de a înlocui lucrul, produs al infracțiunii, cu un lucru deținut legal de o altă persoană [122, p. 28].

Prin cea de-a doua formă a aceleiaşi modalități, de transfer de bunuri, se înțelege cea de mutare a bunului dintr-un loc în altul, unde bunul ar avea o proveniență aparent legală.

Latura obiectivă a celei de-a doua modalități are două forme: „ascunderea” şi „disimularea” adevăratei naturi a provenienței, a situării, a dispoziției, a circulației sau a proprietății bunurilor ori a dreptului asupra acestora, cunoscând că bunurile provin din săvârşirea de infracțiuni.

Ascunderea sau disimularea, în accepțiunea dată de art.268 CP, se referă nu doar la bunul corporal în materialitatea lui, adică la lucru, ci mai curând la bun în existența sa imaterială, adică la drepturile ce se constituie asupra bunului material produs din infracțiunea principală. O astfel de interpretare porneşte de la faptul utilizării de către legiuitorul român a noțiunilor de „proprietatea bunurilor” şi „a drepturilor asupra acestora”. Fără a ne mai opri la dezvăluirea noțiunii de „drepturi”, trebuie să subliniem că prin sintagma „proprietatea bunurilor” s-a înțeles dreptul de proprietate asupra bunului şi nu s-a făcut referire la bun ca obiect al proprietății, adică în sens de lucru material. Deci, cea de-a doua modalitate nu operează asupra unei ascunderi materiale a unui bun înțeleasă în sensul propriu al cuvântului (de exemplu, ca în legislația penală a Germaniei).

Cea de-a treia modalitate a spălării banilor o constituie „dobândirea, deținerea sau folosirea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârşirea de infracțiuni”. Această modalitate cuprinde trei forme alternative. Anume modalitatea vizată creează confuzii în ce priveşte tangența sa cu infracțiunea de tăinuire prevăzută de art.267 CP, din considerentul că aceasta din urmă prevede unele forme similare cu cele de „primirea, dobândirea, transformarea unui bun, ori înlesnirea valorificării acestuia, cunoscând că bunul provine din săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală, dacă prin aceasta s-a urmărit obținerea pentru sine sau pentru altul a unui folos material”.

Din start, trebuie să menționăm că este dificil a face o paralelă între cele două infracțiuni, deoarece grație utilizării în titlul art.267 CP a termenului de tăinuire şi lipsa acestuia în însăşi dispoziția art.267 nu se poate distinge concret dacă tăinuirea constituie o modalitate a spălării banilor sub forma „dobândirii sau transformării bunului"; or, scopul spălării banilor este cel de „ascundere" (acesta fiind sinonim cu tăinuirea). Scopul este diferit la cele două componențe, spre deosebire de forma de manifestare a elementului material, care coincide. Dacă scopul spălării banilor este eschivarea de la răspundere, atunci scopul tăinuirii este „obținerea pentru sine ori pentru altul a unui folos material", deşi, pericolul celor două infracțiuni este totuşi, comun; or, „tăinuirea" sau „ascunderea" aduce atingere relațiilor patrimoniale prin aceea că face să se piardă urma bunurilor provenite din săvârşirea unor fapte prevăzute de legea penală, împiedicând astfel recuperarea acestor bunuri şi reintegrarea lor în patrimoniul din care au fost scoase în mod ilicit. Din considerentele enunțate mai sus, se susține că spălarea banilor nu este o infracțiune complexă, care să includă şi infracțiunea de tăinuire, aşa cum este definită în art.267 CP, iar infracțiunea de tăinuire este o infracțiune subsidiară, în raport cu infracțiunea spălarea banilor [121, p. 137].

Componența spălării banilor este formală.

Latura subiectivă include vinovăția sub forma intenției directe, cu atât mai mult că se comite cu un scop determinat direct în legea penală. Semnul obligatoriu al elementului subiectiv al spălării banilor este scopul. Acesta este indicat expres doar pentru prima modalitate a spălării banilor. Acelaşi scop trebuie însă subînțeles şi pentru a doua modalitate a spălării banilor, deoarece ascunzând un drept asupra unei proprietăți se urmăreşte de fapt ascunderea a însăşi originii ilicite a bunului asupra căruia se constituie dreptul. Cea de-a treia modalitate poate avea un alt scop – cel de obținere pentru sine sau pentru altul a unui venit, însă doar în prezența scopului de a legaliza venitul criminal.

Subiect poate fi, de regulă, orice persoană. Infracțiunea se poate comite în toate formele participației penale: autorat, instigare, complicitate. Deci, rezultă că subiect activ poate fi nu doar un angajat al unei instituții bancare, dar şi oricare altă persoană.

2.5. Federația Rusă

În textul noului Cod penal al Federației Ruse, adoptat în 1996, a apărut un nou articol ce prevede răspunderea penală pentru „legalizarea (spălarea) mijloacelor băneşti sau a altor bunuri obținute pe cale ilegală” (art.174). Ca urmare a criticilor doctrinare şi a dificultății de aplicare a acestei norme, peste 5 ani, în 2001, componența de infracțiune vizată a fost în mare parte modificată.

În primul rând, au fost adoptate două norme ce prevăd răspunderea penală pentru spălarea banilor, fapt ce a permis deosebirea subiectelor răspunderii penale: în art.174/1 subiectul este persoana care a obținut înseşi veniturile pe care le legalizează, iar în art.174 este ținută responsabilă persoana care nu a participat la fapta inițială.

O altă particularitate distinctivă a noilor modificări legislative constă în faptul că obiectul material este mai limitat, adică la moment, pentru ca să existe componențele respective, este necesar a stabili că mijloacele băneşti sau alte bunuri au fost dobândite pe cale infracțională, în timp ce în legislația anterioară se vorbea despre dobândirea ilegală [164, p. 42], adică puteau fi orice fapte, nu doar cele de ordin penal.

De altfel, în componența de bază s-a stabilit nivelul cantitativ de la care este posibilă răspunderea penală – „în proporții mari”. În legea anterioară, indicele cantitativ nu era un semn constitutiv al componenței, ci doar unul calificativ. Aceasta limitează sfera faptelor penale şi le orientează doar spre cele mai grave.

Concomitent, noul art.174/1 a introdus ca formă a elementului obiectiv „desfăşurarea activității de antreprenoriat sau a unei alte activități economice”.

În cele ce urmează ne propunem să elucidăm sumar particularitățile componențelor prevăzute în art.174 şi art.174/1 din Codul penal al Federației Ruse.

Obiectul special al componenței infracțiunii de la art.174 îl formează relațiile sociale ce asigură circuitul creditar-monetar în sfera activității economice [85, p. 197].

Obiectul material îl constituie mijloacele băneşti, obținute de către vinovat în urma comiterii de către alte persoane a infracțiunilor, excep-

tând cele prevăzute în art.193, 194, 198 şi 199 CP (adică nereturnarea de peste hotare a valutei străine, eschivarea de la plata taxelor vamale ridicate de la organizații şi persoane fizice; eschivarea persoanei fizice de la plata impozitului sau a asigurărilor în fondurile de stat nebugetare, eschivarea persoanelor juridice de la plata impozitelor sau a asigurărilor în fondurile de stat nebugetare). Obținerea unor venituri prin formele criminale exceptate nu vor putea fi supuse ulterior spălării banilor. Se pare că legislația rusă este una dintre puținele care a stabilit obiectul material prin excludere, adică imposibilitatea de a considera ca obiect material veniturile din anumite infracțiuni. Deşi doctrina nu s-a prea expus asupra acestor considerațiuni, totuşi legiuitorul rus a avut, posibil, în vedere faptul că în toate aceste cazuri nu există obiectul material al infracțiunii – bani sau alte bunuri obținute pe cale infracțională. Aceste bunuri deja existau la subiect şi erau obținute nu pe cale criminală, dar prin activitatea legală pe care a exercitat-o, de aceea şi necesitatea în legalizarea acestora nu există. Deşi acest argument s-ar părea a fi unicul, totuşi, pe de altă parte, ne întrebăm: oare infracțiunile indicate nu au propriul obiect material care constă în sumele ce urmează a fi plătite statului ? Oare acest venit ratat, exprimat în sume concrete, nu devine infracțional? Considerăm că anume în aceste cazuri şi este cel mai uşor a legaliza veniturile prin faptul că dispunerea de sume criminale s-ar face prin justificarea că ele sunt obținute din activitatea legală pe care o desfăşoară subiectul şi este uşor a justifica originea lor prin trimiterea la celelalte venituri legale. Obiect material sunt atât mijloacele băneşti, cât şi alte bunuri. Prin mijloace băneşti se înțelege orice valută, națională sau străină. În ce priveşte „alte bunuri”, această sintagmă se interpretează extensiv, folosindu-se ca bază noțiunea oferită în proiectul *Acordului-tip dintre Guvernul Federației Ruse şi Guvernul statului străin* în privința cooperării şi asistenței reciproce în materia luptei cu operațiunile financiare ilegale, precum şi cu operațiunile financiare, legate de legalizarea (spălarea) veniturilor obținute pe cale ilegală, aprobat prin Hotărârea Guvernului Federației Ruse nr. 840 din 8 iulie 1997, prin care „venituri obținute pe cale ilegală sunt lucrurile, inclusiv banii şi hârtiile de valoare, bunurile mobile şi imobile, drepturile patrimoniale, lucrările şi serviciile, rezultatele activității intelectuale, inclusiv drepturile exclusive asupra

acestora (proprietatea intelectuală), alte obiecte ale drepturilor civile dobândite ca rezultat al încălcării legislației naționale a fiecărei dintre Părți, susceptibilă de răspundere penal-administrativă sau juridico-civilă".

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.174 CP se exprimă prin legalizarea (spălarea) mijloacelor băneşti sau a altor bunuri obținute de către alte persoane pe cale criminală. Însă, dispoziția acestei norme juridice nu oferă prea multe explicații în ce priveşte însăşi noțiunea „spălarea banilor", ea fiind interpretată în conformitate cu *Legea privind contracararea spălării veniturilor infracționale*. Conform art.3 al legii nominalizate, spălarea banilor ar fi „atribuirea unui aspect legal posesiei, folosinței sau dispoziției mijloacelor băneşti sau altor bunuri, obținute în urma comiterii infracțiunii" [25, p. 2; 108, p. 6]. Din definiția respectivă rezultă că spălarea banilor operează mai curând asupra dreptului decât asupra bunului nemijlocit în materialitatea sa.

Însăşi latura obiectivă a spălării banilor se exprimă prin trei modalități:

1) săvârşirea operațiunilor financiare cu mijloace băneşti sau cu alte bunuri obținute cu bună-ştiință pe cale infracțională;

2) încheierea unor convenții juridico-civile cu mijloace băneşti sau cu bunurile nominalizate;

3) utilizarea acestor bunuri în activitatea de întreprinzător sau într-o altă activitate economică.

Cea din urmă formă este însă exprimată în art.174/1 CP.

Conform alin.3 art.3 al *Legii privind contracararea spălării veniturilor infracționale*, prin operațiuni financiare se are în vedere activitatea persoanelor fizice şi juridice cu mijloace băneşti sau cu alte bunuri, independent de forma şi modul lor de realizare, orientate spre apariția, modificarea sau încetarea unor drepturi şi obligații civile. Deci, prin însăşi noțiunea de convenție, prin intermediul căreia se comite spălarea banilor, se înțelege aspectul acesteia utilizat în dreptul civil [93, p. 46]. Art.6 al legii nominalizate evidențiază anumite operațiuni financiare care sunt supuse controlului obligatoriu, cum ar fi: operațiuni băneşti nominale, operațiuni în monedă scriptică, operațiuni pe conturi bancare, precum şi plasarea hârtiilor de valoare, a metalelor prețioase sau a altor

obiecte de preț în lombard; oferirea sau punerea la dispoziție a bunurilor în baza contractului de arendă (leasing) etc.

Infracțiunea se consumă din momentul comiterii unor operațiuni financiare în proporții mari.

Din considerentul că spălarea banilor presupune, de obicei, un proces îndelungat de convertire care se poate manifesta pe diferite teritorii, în calitate de loc al comiterii infracțiunii practica judiciară rusă a considerat a fi teritoriul Federației Ruse, dacă fapta:

– a început şi s-a consumat pe teritoriul Rusiei;
– a început pe teritoriul Rusiei, dar s-a consumat în afară;
– a început peste hotarele Rusiei, iar consecințele au survenit pe teritoriul ei [106, p. 163].

Latura subiectivă se caracterizează prin vinovăție sub formă de intenție directă: subiectul conştientizează faptul săvârşirii unor operațiuni financiare în proporții mari sau a altor convenții cu bunuri obținute din infracțiuni comise de către alte persoane.

Textul legii indică expres noțiunea „cu bună-ştiință”, adică persoana care acționează cu intenție directă trebuie să ştie cu certitudine că veniturile cu care săvârşeşte operațiunile financiare sau alte convenții provin din infracțiuni [89, p. 440]. Totodată, nu are importanță cunoaşterea calificării juridico-penale a faptei comise.

Scopul este obligatoriu – cel de atribuire a unui aspect legal posesiei, folosinței şi dispoziției bunurilor ilegale. Motivul acestei infracțiuni nu influențează calificarea, dar poate fi luat în considerație de către instanța de judecată la stabilirea pedepsei.

În calitate de subiect, în art.174 CP apare persoana fizică responsabilă care a atins vârsta de 16 ani la momentul comiterii faptei spălarea banilor în proporții mari, cu venituri obținute de către alte persoane (aceştia pot fi lucrătorii băncilor, burselor de valori etc.).

Art.174 CP prevede circumstanțe agravante în caz că infracțiunea este comisă:

– de către un grup de persoane cu înțelegere prealabilă;
– repetat;
– cu folosirea situației de serviciu;
– de către un grup criminal.

Se consideră prealabilă înțelegerea care a avut loc atât până la începerea infracțiunii, cât şi nemijlocit la începerea actului infracțional.

Agravanta „repetat” incumbă atât cazul comiterii infracțiunii spălarea banilor de către persoana care anterior a mai comis o faptă similară pentru care nu a fost condamnată, cât şi cazul când pentru aceasta persoana a fost condamnată, cu condiția că nu a expirat prescripția tragerii la răspundere penală sau că nu s-au stins, fie n-au fost ridicate antecedentele penale pentru prima infracțiune.

Comiterea spălării banilor cu folosirea situației de serviciu se atribuie la persoana care la săvârşirea operațiunilor financiare sau a altor convenții face uz de împuternicirile de care dispune în exercitarea funcției sale; aceasta poate fi atât o persoană cu funcție de răspundere, cât şi un funcționar ordinar [181, p. 45].

Prin comiterea infracțiunii de către un grup organizat se are în vedere că subiect sunt două sau mai multe persoane (coautori) care s-au reunit din timp pentru comiterea unei sau a mai multor infracțiuni. Stabilitatea este criteriul esențial al acestei agravante.

Privitor la cea de a doua infracțiune, prevăzută de art.174/1 CP, vom menționa că obiectul material este similar cu cel de la art.174 CP.

Deosebirea rezidă în faptul că în cazul infracțiunii de la art.174/1 CP mijloacele băneşti sau alte bunuri trebuie să provină doar din infracțiunile comise de către subiectul însuşi.

Latura obiectivă, pe lângă modalitatea prevăzută în art.174 CP, dispune de încă o formă: folosirea veniturilor din infracțiuni în vederea exercitării activității de întreprinzător sau economice. Prin „folosire” se înțelege încheierea oricăror tipuri de convenții sau săvârşirea altor acțiuni, inclusiv transformarea unor bunuri în scopul realizării activității de întreprinzător sau economice, adică încheierea contractelor de vânzare/cumpărare, de creditare, plata serviciilor şi lucrărilor executate [104, p.221].

Dacă prin activitatea de întreprinzător se are în vedere desfăşurarea unei activități în mod sistematic în scop de beneficiu, pe propriul risc şi răspundere proprie, atunci prin activitatea economică, în contextul art.174/1, se înțelege activitatea ce nu urmăreşte venitul în calitate de scop principal, dar care implică cheltuieli financiare sau utilizarea unor bunuri pentru atingerea altor scopuri, de exemplu a celui de asigurare a

sănătăţii, de acordare a serviciilor juridice etc. (art.2 al *Legii federale privind organizaţiile necomerciale* din 12 ianuarie 1996). În literatură se vehiculează opinia că ambele componenţe de infracţiune formulate în legea penală rusă totuşi nu corespund dispoziţiilor Convenţiei din 1990, modalităţile acestora fiind limitate [178, p. 16].

Potrivit Hotărârii Plenului Curţii Supreme a Federaţiei Ruse, infracţiunea spălarea banilor operează în concurs cu infracţiunea primară [190, p. 4].

Elementul subiectiv este acelaşi ca şi în art.174 CP, aceleaşi fiind şi circumstanţele agravante.

Subiectul infracţiunii de la art.174/1 trebuie să aibă calitatea de autor şi în cadrul comiterii infracţiunii primare.

Pentru ambele articole, ce prevăd pedeapsa pentru spălarea banilor, legiuitorul rus a dispus, printr-o notă, a se considera proporţii mari suma mijloacelor băneşti sau valoarea bunurilor exprimată în bani, pentru care s-au efectuat operaţiunile financiare sau alte convenţii, depăşind 2000 salarii minime. Faptul impunerii cuantumului cantitativ la săvârşirea unor operaţiuni, ce vor fi considerate spălarea banilor, nu a determinat legiuitorul rus să considere această infracţiune drept o componenţă materială, astfel încât, formală fiind, ea se va consuma din momentul săvârşirii operaţiunilor indicate în lege.

2.6. Marea Britanie

În legislația britanică sunt câteva acte care reglementează aspecte privind fondurile rezultate din activitățile criminale.

Un prim text este cuprins în secțiunea 24 a *Actului pentru sancționarea traficului de droguri*, adoptat în anul 1986, în care se stipulează că „orice persoană care acordă asistență unui terț, pentru ca acesta să poată profita de fonduri, ştiind sau suspectând că ele pot proveni dintr-un trafic de stupefiante, este pasibilă de o pedeapsă care poate ajunge până la 14 ani închisoare" [79, p. 236].

În plan represiv însă, Criminal Justice Act din 1993 a lărgit câmpul delictelor aducătoare de profit, care va fi supus ulterior spălării, la fapte ilegale, altele decât traficul de droguri sau terorismul, incluzând în aria acestuia şi traficul de arme. Spălarea profiturilor din traficul cu stupefiante este prevăzută în *Drug Trafficking Act* din 1994, în timp ce spălarea banilor rezultând din activitatea ce ține de terorism rămâne a fi supusă unei legislații specifice.

Al doilea text este cuprins în *Actul de prevenire a terorismului*, adoptat în 1989, sancționând orice persoană care acordă asistență pentru obținerea sau disimularea fondurilor provenite dintr-o activitate ce ține de terorism. Însă noul *Terrorism Act*, prevede că „orice persoană care participă, fie este în înțelegere, la o operațiune prin care ar facilita reținerea sau controlul de către o altă persoană, a profiturilor teroriste, prin disimulare, transfer într-o altă jurisdicție, transfer prin reprezentant, sau prin orice alt mijloc, comite o infracțiune de spălare pasibilă de o pedeapsă de până la 14 ani închisoare" [188, p. 38].

În virtutea art.19 al acestei legi, „orice persoană care crede sau suspectă un astfel de act de spălare este obligată să facă o declarație în fața autorității competente, fără să i se poată imputa încălcarea regulilor secretului sau confidențialității".

În general, definiția infracțiunii spălarea banilor este completată prin existența unei obligații de declarare a tranzacțiilor suspecte care se aplică tuturor persoanelor prezente pe teritoriul Marii Britanii. Eschivarea de la această declarație constituie o infracțiune penală pasibilă de închisoare de până la 5 ani.

Este dificil a face interpretare a dispozițiilor penale privind spălarea banilor în legislația engleză, aceasta din considerentul că lipseşte un act normativ unic – particularitate a sistemului juridic englez. Conform doctrinei penale engleze, semnele infracțiunii sunt elementul obiectiv (fizic) şi cel subiectiv (psihic).

Elementul obiectiv constă în fapta comisă prin acțiune sau inacțiune, care a cauzat o daună relațiilor sociale ocrotite de legea penală [40, p. 45]. Prin urmare, spălarea banilor se exprimă preponderent prin acțiune, exceptând cazurile de eschivare de la prezentarea declarațiilor de suspecție, care constituie, de asemenea, o infracțiune. Modalitățile spălării banilor pot fi distinse prin prisma prevederilor *Terrorism Act* care, fără titlu exhaustiv, a indicat printre acestea: disimularea; transfer într-o altă jurisdicție; transfer prin reprezentant; orice altă modalitate. Pentru consumarea infracțiunii nu este necesară survenirea cărorva consecințe.

În ce priveşte elementul subiectiv, el este intenționat, cu atât mai mult că legea a admis înțelegerea prealabilă în vederea comiterii faptei.

Subiect este o altă persoană decât cea care a obținut venitul criminal, fie din trafic de droguri sau din activitate ce ține de terorism. Drept subiect al infracțiunii pot fi considerați inclusiv avocații şi contabilii care exercită activitate sau operațiuni de plasare a valorilor mobiliare pentru clienții lor. Desigur, de cele mai dese ori aceştia sunt profesioniştii cărora li se impune obligația de identificare a clientului sau a reprezentantului acestuia, atunci când clientul nu este beneficiarul real al contului sau al tranzacției, precum şi obligația de a conserva documentația bancară sau comercială (este de notat că obligația de declarare planează asupra oricărei persoane care este în cunoştință de cauză fiind în exercițiul funcțiilor sale, şi nu doar asupra persoanelor ce exercită o profesie determinată [143, p. 235]). Obligațiile sus-numite sunt prevăzute într-un alt act, denumit *Money Laundering Regulations*, adoptat în 1993, sau *Regulations '93*. Acesta, cu titlu de transpunere în plan național a directivei europene privind spălarea banilor, impune băncilor, instituțiilor financiare nebancare sau instituțiilor de plasare a valorilor mobiliare o serie de reguli antispălare.

Spre deosebire de alte legislații, cea engleză priveşte mai la general fapta spălării banilor, limitând însă subiectul acesteia, fapt exprimat şi prin numărul mic de condamnări pronunțate în Marea Britanie.

2.7. Argentina

Argentina poate fi atribuită statelor de risc în privința spălării banilor, luând în considerație amplasarea geografică a acesteia în regiunea producătoare de droguri. Modalitățile de prevenire a spălării banilor sunt impuse prin *Legea privind drogurile* nr. 23.737 din 10 octombrie 1989, care a impus o serie de măsuri de contracarare a spălării banilor, în special prin sistemul bancar.

La 13 aprilie 2000, Congresul (Camera reprezentanților şi Senatul) a adoptat *Legea privind spălarea banilor* (nr. 25.246). Noua lege a creat în cadrul Ministerului Justiției Uniunea privind colectarea Informației Financiare, a cărei sarcina este de a monitoriza informația privitor la spălarea banilor.

Prescripțiile de bază sunt incluse în Capitolul 13 al Codului penal al Argentinei care prevede răspunderea penală pentru „Tăinuirea şi spălarea banilor de origine criminală".

Dispoziția art.277 CP prevede pedeapsa privativă de libertate de la 6 luni până la 3 ani pentru cel care „după comiterea infracțiunii de către o altă persoană, la a cărei săvârşire nu a luat parte:

a) a ajutat cuiva să se eschiveze de la urmărirea sau consecințele urmăririi întreprinse de către organele competente;

b) a tăinuit, a schimbat sau a distrus urmele, probele sau instrumentele infracțiunii, fie a ajutat autorul infracțiunii să facă aceasta;

c) a dobândit, a primit sau a ascuns banii, lucrurile sau bunurile de proveniență criminală;

d) nu a anunțat despre comiterea infracțiunii sau nu a identificat autorul infracțiunii sau părtaşii lui care îi erau cunoscuți, fiind obligat să dea curs urmăririi penale în cazul respectiv;

e) a asigurat păstrarea rezultatului sau a venitului din comiterea infracțiunii sau a ajutat autorul sau părtaşul lui să facă aceasta" [27, p. 218].

Interpretând dispozițiile normei respective, se observă că în calitate de venit se înțelege doar produsul unei infracțiuni, adică a unei fapte prevăzute de legea penală a Argentinei. Totodată, este necesar ca infracțiunea primară să fi fost comisă de către o altă persoană, la a cărei comitere subiectul spălării banilor să nu fi participat.

Deşi subiectul infracţiunii de la art.227 este persoana care nu a fost nici autor, nici coparticipant la prima infracţiune, însăşi legea penală argentiniană nu face distincţie certă între categoriile participanţilor la infracţiune. Astfel, potrivit art.45 CP, se consideră că a luat parte la comiterea faptei atât autorul, cât şi persoanele care au acordat acestuia ajutor sau „coparticipare”, fără de care fapta nu ar fi fost dusă până la capăt. Deci, participaţia cuprinde două categorii: autorul (sau coautorii) şi alţi coparticipanţi. În rândul celor din urmă nu se face însă distincţie. Esenţial este ca aceştia să-şi fi dat acordul prealabil de a coparticipa la infracţiune, chiar dacă toate faptele le realizează deja după consumarea infracţiunii.

De aceea, subiect al infracţiunii prevăzute în art.277 nu poate fi coparticipantul, cu atât mai mult autorul infracţiunii iniţiale. Persoana devine autor al faptei ilicite de la art.277 cu condiţia că nu şi-a dat acordul prealabil de comitere, de aceea formele elementului obiectiv ale faptei incriminate la art.277 nu sunt decât modalităţi ale favorizării. Din considerentul că în art.277 nu este indicat scopul în vederea căruia au fost comise faptele indicate, ţinem să subliniem că art.277 prevede, de fapt, răspunderea pentru acţiunile de favorizare, care se comit nu doar cu scopul de a legaliza veniturile criminale, dar şi în oricare alt scop.

Însuşi elementul material se exprimă atât prin acţiuni, cât şi prin inacţiuni, acestea din urmă în cazul existenţei obligaţiei subiectului de a da urmărire cauzei respective (de exemplu, colaborator al organelor de drept).

Fapta se comite doar intenţionat.

Pedeapsa se agravează în cazul circumstanţelor agravante, cum ar fi:

– infracţiunea a fost deosebit de gravă;
– autorul a acţionat în scop cupidant;
– autorul săvârşeşte favorizarea ca îndeletnicire.

Deci, art.277 prevede răspunderea pentru favorizare, în timp ce art.278 incriminează spălarea banilor.

Elementul material al spălării banilor se exprimă prin următoarele modalităţi: schimb, transfer, gestiune, vindere, dispunere sau o oricare altă folosire a banilor sau a bunurilor, dobândite în urma infracţiunii, la care autorul acestora nu a participat, în rezultatul cărora originea bunu-

rilor primare sau dispuse ar fi putut obține aspectul unei origini legale, cu condiția că mijloacele atrase într-o singură operațiune sau într-o operațiune ce cuprinde mai multe acte au depăşit 50.000 peso.

Toate aceste modalități pot consta din comiterea unei singure operațiuni sau a mai multor acte, evident, întotdeauna fiind exprimate prin acțiuni.

Subiectul este un terț în raport cu infracțiunea primară. Deci, persoana care dintr-o infracțiune a obținut nişte venituri, cărora ulterior tot ea le-a atribuit un aspect legal, va fi ținută responsabilă doar pentru infracțiunea primară, deşi a săvârşit şi unele operațiuni în vederea legalizării capitalurilor.

Totodată, nivelul de la care veniturile pot constitui obiect al spălării banilor este de 50.000 peso; până la acest nivel fapta nu este calificată drept infracțiune. Însă, dacă valoarea patrimoniului este mai mică, atunci autorul infracțiunii se pedepseşte conform art.277, adică pentru favorizare, cu condiția să nu fi participat la comiterea faptei primare (art.278 alin. 2).

Este pasibil de o pedeapsă mai uşoară cel care comite, din neglijență, acțiunile indicate în art.278 alin.1.

În calitate de agravantă este examinată comiterea faptei de către un membru al organizației criminale sau al bandei.

Adiacent art.278 este art.279, care agravează pedeapsa atunci când spălarea banilor este comisă de către o persoană funcționar de stat care a săvârşit fapta în timpul exercitării funcțiilor sale sau în legătură cu îndeplinirea acestora, adică este un subiect special, căruia, în calitate de pedeapsă complementară obligatorie, poate să i se interzică anumite drepturi pe un termen de la 3 la 10 ani.

Tot în art.279 este prevăzută şi răspunderea pentru spălarea banilor de către cei ce exercită o activitate producătoare pentru care este necesară o permisiune oficială.

Spre deosebire de alte legislații, cea argentiniană a stabilit mult mai clar distincția dintre spălarea banilor şi favorizare, incriminându-le chiar în acelaşi capitol al Codului penal.

2.8. Unele state ale Comunității Statelor Independente

O dată cu ratificarea *Convenției de la Strasbourg,* majoritatea statelor CSI au incriminat fapta spălarea banilor şi în legislațiile lor penale interne, atât în coduri penale, cât şi în legi penale speciale.

Ținem să menționăm, întâi de toate, că unele state au preluat proiectul unui astfel de articol din proiectul Codului penal-model al CSI. Art.258 al acestui proiect de cod a prevăzut infracțiunea spălarea banilor în Titlul *Infracțiunii contra proprietății şi a modului de desfăşurare a activității economice*. Dispoziția articolului prevede următoarele modalități de spălarea banilor: „tăinuirea sau denaturarea surselor ilegale şi a naturii, provenienței, locului aflării, plasării, mişcării sau a drepturilor asupra bunurilor, obținute cu bună-ştiință pe cale ilegală, precum şi folosirea unor astfel de mijloace băneşti sau a altor bunuri pentru desfăşurarea activității de întreprinzător sau a altei activități economice”. Proiectul codului a prevăzut această infracțiune ca fiind de gravitate medie.

Unele dintre statele CSI, ca, de exemplu: Belarus [30, p.120], Georgia [28, p. 102], Kazahstan [31, p. 56], Kirghizstan (în cadrul: [29, p. 79]), au incriminat spălarea banilor, al cărei obiect generic îl formează relațiile sociale privind desfăşurarea normală a activității economice. În timp ce Turkmenistanul (în cadrul: [32, p. 67]) şi Uzbekistanul (în cadrul: [33, p. 196]) nu au incriminat expres spălarea banilor, calificând însă astfel de fapte ca infracțiune de „dobândire sau distribuire a averii obținute cu bună-ştiință pe cale ilegală”, acestea din urmă fiind înscrisă în şirul infracțiunilor contra proprietății.

Scopul nu este expres indicat în textul legilor. De exemplu, în art.156/6 CP al Republicii Belarus [30, p. 120] acesta poate fi interpretat doar pornind de la titlul articolului: *Legalizarea veniturilor infracționale*, acelaşi lucru fiind constatat şi în art.194 CP al Georgiei, în art.193 CP al Kazahstanului, în art.183 CP al Kirghizstanului. De altfel, făcând o remarcă asupra tehnicii legislative, în nici unul dintre codurile penale ale statelor sus-nominalizate nu există formula „spălarea banilor”, fiind în fiecare caz păstrată însăşi chintesența termenului dat: cel de „legalizare a veniturilor infracționale”.

Prin venit se înțelege, chiar şi în sens larg, nu doar banii şi alte lucruri, ci şi însuşi dreptul patrimonial – de exemplu, în Codul Penal al Georgiei. Legislațiile tuturor statelor recunosc proveniența veniturilor doar din infracțiune, nu şi din alte fapte susceptibile de pedeapsă penală.

În ce priveşte modalitățile, Codul Penal al Kazahstanului şi Codul Penal al Kirghizstanului au prevăzut şi modalitatea de folosire a mijloacelor băneşti sau a bunurilor în vederea realizării activității de întreprinzător. Vrem însă să subliniem că aceasta trebuie înțeleasă *stricto sensu*, adică folosirea veniturilor doar într-o activitate legală; în caz contrar, s-ar schimba calificarea infracțiunii.

Nici în una dintre legislațiile nominalizate nu este expres prevăzut subiectul, astfel încât există posibilitatea ca acesta să fie atât autorul infracțiunii primare, cât şi un terț al acesteia, deşi doctrina acestor state cuprinde opinii diferite.

Un element distinctiv al legislației penale a Republicii Belarus este prevederea, conform căreia se admite liberarea persoanei de răspundere penală, dacă ea de bunăvoie a declarat despre fapta comisă sau a transmis veniturile infracționale. Din această perspectivă, prevederile Codului penal al Belarusiei sunt cele mai lejere, cu atât mai mult că permit chiar şi liberarea de răspundere în anumite condiții.

Elementul subiectiv la toate legislațiile în materia legalizării veniturilor criminale este intenția, ea exprimându-se prin cunoaşterea cu certitudine a provenienței veniturilor.

Majoritatea legislațiilor prevăd pedepse alternative celei privative de libertate pentru fapta spălarea banilor, în comparație cu legislațiile occidentale în materie care, din acest punct de vedere, sunt mai aspre. De asemenea, legislațiile statelor prevăd şi măsuri de prevenire şi combatere a spălării banilor [166, p. 28; 167 p. 106; 168 p.69; 175, p.46].

* * *

Prezentarea succintă a cadrului legislativ existent în unele state în materia spălării banilor atât în ce priveşte aspectul penal, cel al structurilor însărcinate cu misiunea de contracarare a spălării banilor, cât şi obligațiunile ce revin instituțiilor financiare, pune în evidență preocuparea statelor pentru încercarea de a defini şi a incrimina adecvat spălarea de capitaluri criminale. Această tendință există în pofida faptului că sistemele de drept sunt diferite.

Făcând o generalizare asupra aspectelor normative enunțate mai sus, vom încerca să ne expunem asupra unor prevederi.

I. În primul rând, considerăm benefic că unele legislații au inclus aspectul cantitativ în raport cu valorile obținute pe căi criminale. Aceasta ar permite de a eficientiza combaterea spălării banilor şi, totodată, ar înlătura obligativitatea organelor de drept de a se preocupa de unele fapte al căror pericol social nu este de esență, cu atât mai mult că în unele cazuri, când legislația penală națională o prevede, faptele care deşi *de facto* întrunesc toate elementele şi semnele unei infracțiuni spălarea banilor, în realitate pot să nu fie pedepsite, din considerentul că nu prezintă un pericol social sporit. Nivelul minim pentru obiectul material al spălării banilor se va stabili în dependență atât de situația economică, cât şi de cea criminală în statul respectiv.

II. Referindu-ne la însăşi modalitatea de formulare a normelor juridice care prevăd răspunderea pentru spălarea banilor, am putut remarca deja că majoritatea statelor, atât din sistemul continental, cât şi unele din sistemul common-law (ne referim la SUA), au incriminat spălarea banilor, incluzând-o în codurile penale şi, totodată, în alte legi penale speciale, al căror scop este mai curând prevenirea şi combaterea acestei infracțiuni, ele constituind în acelaşi timp şi un criteriu de interpretare a însăşi normei din Codul penal.

III. Unele state au prevăzut doar un singur articol pentru incriminarea spălării de capitaluri, altele au cuprins această faptă în câteva dispoziții normative. Aceasta însă nu influențează în nici un fel modalitatea de aplicare sau eficiența acestor norme juridice. Considerăm totuşi că este mai facil a aplica o normă în care expres sunt prevăzute modalitățile sau subiectul infracțiunii de spălare.

IV. În ce priveşte subiectul, legislațiile incriminează şi pedepsesc în mod diferit faptele acestuia. Unele state prevăd o răspundere diferită pentru faptele de legalizare a capitalurilor comise, pe de o parte, de către cel care nemijlocit a comis fapta primară şi, pe de altă parte, de către o altă persoană decât cea care a obținut venitul criminal. Cădem de acord cu această formulare legislativă, din considerentul că pericolul social al acestor infracțiuni este diferit. Un pericol mai mare îl prezintă fapta celui care se foloseşte de veniturile deja legalizate prin operațiunile

comise de către el decât fapta celui care nu a avut interferență cu comiterea infracțiunii primare şi nu a folosit veniturile criminale, obținând doar eventual o remunerație pentru operațiunile efectuate. Însă, concomitent, ar fi justă şi limitarea subiectului infracțiunii, luându-se în considerație unele principii ale dreptului penal, precum şi obiectul de atentare al infracțiunii spălarea banilor.

V. O dată cu ratificarea *Convenției europene de la Strasbourg* din 1990, iar unele state bazându-se şi pe *Directiva CEE,* s-a considerat că sursa veniturilor criminale care pot constitui obiectul material al spălării banilor sunt anume infracțiunile, adică faptele penalmente condamnabile, şi nu alte fapte ilegale. Deşi în doctrină se vehiculează opinia după care restrângerea noțiunii de venit doar la cele obținute din infracțiune ar conduce la o ineficientă luptă contra spălării banilor, totuşi considerăm că anume din infracțiune se obțin produsele, al căror nivel de pericol, în unele cazuri, este mult mai înalt decât nivelul pericolului spălării banilor (de exemplu, pentru veniturile obținute din trafic de droguri, din activități ce țin de terorism).

VI. La discreția statelor rămâne şi faptul stabilirii formei de vinovăție cu care se comite fapta spălarea banilor. În majoritatea legislațiilor, grație scopului obligatoriu al infracțiunii date, se acceptă intenția, dar în unele s-a purces până şi la incriminarea neglijenței caracteristică, îndeosebi, subiectului special care este instituția financiară (profesionistul), spălarea banilor fiind deseori calificată drept infracțiune din domeniul bancar.

§ 3. Particularitățile reglementării spălării banilor în legislațiile centrelor off-shore (paradisuri fiscale)

La începutul acestei lucrări, am menționat că diferite state iau o atitudine diferită față de modalitatea de reglementare a spălării banilor. Unele sunt represive, altele mai puțin dure, pentru ca, în cele din urmă, să se ajungă şi la statele în care spălarea banilor nu este prevăzută drept infracțiune sau, deşi este incriminată, totuşi multitudinea altor reglementări fac practic imposibilă aplicarea *de facto* a acestei norme (ca, de

exemplu, Liechtenstein). Aceste teritorii sunt numite „paradisuri fiscale" sau „off-shore" [61, p. 15; 63, p.11; 64, p. 5]. În cele ce urmează, am considerat indispensabil să facem şi o succintă caracteristică a acestor zone, a căror legislație este mai mult sau mai puțin similară, în scopul de a pune în evidență particularitățile, ce servesc drept temei de a le considera că favorizează spălarea banilor. Acesta tinde să fie însă un studiu, mai curând, juridic decât criminologic.

Circuitul mijloacelor obținute în mod ilegal este, am putea spune, analogic celui de mişcare a mijloacelor legale, având o continuitate spiralică: unele se cheltuie pentru necesități imediate, altele se reîntorc în lumea delincvențială sau pot fi introduse în investiții de lungă durată. Este incontestabil faptul că majoritatea fondurilor legalizate se dețin pe conturi bancare. Astfel, băncile, mai bine zis instituțiile financiare, sunt un mecanism important în utilizarea veniturilor ilegale. Anume prin intermediul lor are loc transferul mijloacelor băneşti peste hotare, în special, spre zonele off-shore.

Off-shore este teritoriul destinat pentru centre financiare internaționale, precum şi pentru unele operațiuni bancare.

Într-un sens strict, aproape fiecare țară din lume poate fi considerată un paradis fiscal, pentru că companiilor sau persoanelor fizice străine li se oferă, într-o formă sau alta, stimulente pentru a încuraja investițiile lor şi a promova creşterea economică.

Însuşi termenul „paradis fiscal" este deseori înşelător şi incorect folosit. Pentru a descrie o țară din acest punct de vedere, ar fi oportună, considerăm, utilizarea termenului de *jurisdicție a secretului financiar*. Un anumit grad de discreție financiară şi bancară este caracteristic tuturor statelor. Aproape toate statele impun un anumit nivel de protecție pentru informațiile bancare şi comerciale [172, p. 15], dar cele mai multe dintre ele nu vor ocroti aceste informații în cazul unei urmăriri desfăşurate de organele legale dintr-o țară străină. O jurisdicție a secretului bancar va refuza însă, aproape întotdeauna, să-şi încalce propriile sale legi cu privire la secretul bancar, chiar şi atunci când ar putea fi vorba despre o gravă violare a legilor unei țări [79, p. 9].

Singurul numitor comun al acestor state îl constituie facilitățile fiscale oferite instituțiilor financiare şi companiilor care îşi stabilesc o

reprezentare pe teritoriul lor. Entitățile off-shore au un singur scop, care constituie obiectivul principal al managementului oricărei societăți comerciale: maximizarea profitului prin orice mijloace legale, în speță prin diminuarea obligațiilor fiscale în favoarea profitului, profitului reinvestit sau creşterilor de capital [65, p. X].

Prin prisma evoluției istorice, fenomenul de evitare a impozitelor şi actele de evaziune fiscală apar încă în secolele trecute. Atunci când vechea cetate a Atenei impunea o taxă de 20% asupra importurilor şi exporturilor, comercianții greci şi fenicieni au început să facă un ocol de 20 mile pentru a evita plata acestor impozite. În asemenea condiții, micile insule vecine au devenit paradisuri fiscale ale comerțului liber.

În sec. al XV-lea, Olanda era un înfloritor centru comercial internațional, în care existau foarte puține restricții sau taxe asupra schimburilor monetare interne sau străine. Drept urmare, comercianții englezi preferau să-şi vândă lâna mai degrabă în Olanda decât în Anglia, unde trebuiau să plătească taxe şi impozite ridicate [79, p. 9].

Zonele off-shore constituie o sursă puternică ce absoarbe criminalitatea organizată internațională, precum şi un canal de exportare a capitalurilor din țară, al spălării banilor şi evaziunii fiscale [70, p. 11]. Ele au un rol dominant în procesul de spălare, fiind utilizate pe larg. Anume în aceste zone banii „murdari” se stratifică, adică se separă de sursa lor ilegală. În aceste teritorii, legea fiscală (dar nu numai) este mult mai blândă sau, în ceea ce priveşte legalizarea capitalurilor, lipseşte în general. Drept exemplu serveşte legislația insulelor Seychelles care, în baza *Legii cu privire la dezvoltarea economică* (1996), permitea investitorilor să plaseze pe aceste insule suma nu mai mică de 10 milioane dolari, fiind în schimb eliberați de urmărirea penală pentru legalizarea veniturilor şi protejați de confiscarea proprietății, cu condiția că nu comiteau infracțiuni de violență sau cele însoțite de utilizarea drogurilor nemijlocit pe teritoriul acestor insule.

Plasarea veniturilor în zonele off-shore se efectuează prin diverse metode. Printre acestea s-ar enumera:

• **transportarea fizică** – valuta obținută ilegal poate fi plasată în zonele off-shore prin bagaje, intermediar etc.;

• **transferuri bancare**;

• **cecuri** expediate prin poştă sau în mod fizic;

• **persoane de încredere**, contabil – care transferă banii pe contul altor persoane.

Pe lângă caracteristicele expuse, ținem să mai enunțăm:

• **Impozitele reduse** – multe dintre zonele off-shore impun impozite doar asupra unor categorii de venituri, dar acestea sunt foarte reduse comparativ cu țările de origine ale celor ce folosesc paradisurile fiscale. În alte țări, nu se percepe nici un fel de impozit pe venit. Anume această lipsă a impozitelor atrage banii străini.

• **Secretul** – cele mai multe zone off-shore asigură protecție informațiilor bancare şi comerciale, ele refuzând divulgarea chiar şi în cazul unor grave încălcări de lege. Mai mult decât atât, ele prevăd sancțiuni penale pentru cei care violează secretul bancar sau comercial. Astfel, cel care spală veniturile sale ilegale este protejat de represiune prin secretul bancar ─ pe de o parte, prin secretul industrial ─ pe de alta, dar, nu în ultimul rând, şi de secretul profesional pe care îl poate invoca avocatul, dacă acesta a fost însărcinat cu gestiunea instituției. De altfel, multitudinea planurilor privind spălarea banilor cuprinde încă o protecție ─ cea oferită de fondurile financiare off-shore, denumită „clauza de eschivare” care dă posibilitatea administratorului fiduciar, chiar şi obligându-l, de a schimba domiciliul capitalului de fiecare dată când acesta este amenințat. Politica optimală a acestor teritorii constă în a nu controla cu excesivă rigoare clienții atât până, cât şi după acceptarea lor.

• Activitatea bancară în cele mai multe zone off-shore dezvoltă o politică de încurajare a activităților bancare externe, făcând distincție de regim juridic între acestea şi cele ale locuitorilor autohtoni [79, p. 10].

Observăm deci că e dificil a constata dacă off-shore-ul este legal. Legal se dovedeşte a fi în baza documentelor, iar eventuala ilegalitate, care nu e supusă înregistrării, este dificil a o controla. Din considerentele enunțate, off-shore-ul este modalitatea de legalizare a capitalurilor. Astfel, majoritatea cazurilor de spălarea banilor, de mare anvergură, implică utilizarea uneia sau a mai multor societăți comerciale sau financiare avându-şi sediul într-un paradis fiscal.

Deci, la general vorbind, zonele off-shore sunt teritorii cărora legiuitorul însuşi le acordă un şir de facilități, în primul rând de ordin fiscal.

Evident, se impune întrebarea: „Zonele economice sunt off-shore?”. Aceste două noţiuni ar avea unele caracteristici comune. Potrivit *Legii Republicii Moldova cu privire la zonele economice libere,* nr.*440-XV* din 27.07.2001, acestea, numite zonele antreprenoriatului liber sau zone libere, sunt părţi ale teritoriului vamal al Republicii Moldova, distincte după regim din punct de vedere economic, strict delimitate pe tot perimetrul lor, în care pentru investitorii străini sunt permise, în regim preferenţial, anumite genuri ale activităţii de întreprinzător. Totuşi, zonele libere nu se consideră a fi off-shore din considerentul că cele din urmă pot exista doar în afara statului [153, p. 6], în cazul de faţă fiind vorba doar de teritoriile situate în afara hotarelor Republicii Moldova. Pe lângă aceasta, e de remarcat că asupra zonelor libere se extinde jurisdicţia penală a statului Republica Moldova, astfel încât orice activitate exercitată pe aceste teritorii care este interzisă de legislaţia Republicii Moldova urmează a fi supravegheată. Adică, scutirile, înlesnirile comportă un caracter cantitativ doar în limitele permise de lege.

Făcând referinţă în continuare la legislaţia Republicii Moldova, menţionăm că nu există vreun act normativ intern care ar prezenta lista aproximativă a paradisurilor fiscale, cum o face, de exemplu, legislaţia Federaţiei Ruse care, în unul dintre actele Băncii Rusiei, oferă lista acestor teritorii. Fiecare din aceste teritorii se distinge prin serviciile acordate. De exemplu, Andorra nu a avut, în general, impozite până în 1983. Irlanda e cunoscută prin acordarea de înlesniri esenţiale scriitorilor. Monaco nu dispune de impozit pe venit, precum şi de impozit pe imobil şi moştenire. Unele din zone acordă înlesniri persoanelor fizice, altele doar celor juridice. Printre centrele mari off-shore se enumără Antilele Olandeze, Bahamas, Bahrain, Hong Kong, insulele Caimanes, Panama şi Singapore. Există şi centre off-shore secundare: Dublin, Cipru, Nadere, Malta, insula Labaun, Thailanda. Azi, aproximativ 40 de ţări situate în toate părţile lumii sunt considerate paradisuri fiscale. Ţinând cont de amplitudinea utilizării schemelor cu implicarea off-shore-ului, se recomandă instituţiilor financiare să acorde o atenţie sporită în cazul operaţiunilor exercitate cu clienţii nerezidenţi, precum şi clienţilor care primesc fonduri din străinătate [13, p. 63].

Din punct de vedere geopolitic, paradisurile fiscale sunt amplasate, de obicei, pe lângă statele bine dezvoltate de unde mai uşor s-ar putea

face transferurile de capitaluri ilegale. Multe dintre aceste teritorii au fost colonii sau chiar teritorii mici din Europa (*Anexa 1 – după GAFI: GROUPES LOCAUX-Rhône (69)-documents*).

Unul dintre teritoriile considerate a fi paradis fiscal şi cu o reglementare juridică favorabilă este Principatul Liechtenstein. Acest statpitic constituie o atracţie de capitaluri, graţie contextului politic stabil şi responsabilităţii financiare. Legislaţia internă permite societăţilor off-shore să preia orice statut juridic, însă fără obligaţia de a exercita activitatea economică. Pe lângă holdinguri, există şi o categorie specifică de entităţi juridice, numite „Anstalt”. Este vorba de o persoană juridică, a cărei conducere aparţine fondatorilor săi care numesc nişte administratori ce vor fi acoperiţi de un aşa-numit „curator”, denumit tot de către fondatori. Acest montaj juridic permite adevăraţilor conducători ai instituţiei (proprietarilor) să rămână în umbră, astfel încât în public să apară doar mandatarii lor (administratorii) sau curatorul. Totodată, întreprinderea nu este obligată să publice conturile privind activitatea sa [189, p. 99].

Cu toate acestea, legea penală a Liechtensteinului incriminează spălarea banilor. Astfel, *Legea de modificare a Codului penal* a introdus la 18 decembrie 1998 unele prevederi în art.165, după care este pedepsită fapta de disimulare a elementelor patrimoniale ce provin din crima unui terţ sau de împiedicare a identificării originii lor prin declaraţii false, fie de administrare cu bună ştiinţă a activelor aparţinând unei organizaţii criminale. Ultima modalitate este pedepsită mai sever decât primele – cu 5 ani privaţiune de libertate, în raport cu 2 ani pentru primele.

Originea fondurilor susceptibile de spălare a fost lărgită fără a se limita deja doar la provenienţa acestora din trafic cu stupefiante. Subiectul este înţeles *stricto sensu*, fiind doar cel care nu a obţinut venitul din infracţiunea primară. De altfel, această incriminare este prea largă şi, de fapt, sunt rare cazurile când este posibilă dovedirea acestei componenţe, deoarece făptuitorii se află sub protecţia altor legi nepenale, ca, de exemplu, *Legea privitor la obligaţiile de diligenţă a intermediarilor financiari*, în vigoare de la 1 ianuarie 1997. De aceea, mai curând nivelul înalt de asigurare a secretului comercial şi bancar facilitează spălarea banilor prin zonele off-shore.

Capitolul II

Analiza juridică a componenței de infracțiune prevăzute la art.243 CP RM

Absența unei reglementări juridice în materia spălării banilor ar constitui încă un temei de favorizare a legalizării capitalurilor criminale, a dezvoltării criminalității tenebre. Din aceste considerente, legiuitorul moldovean a adoptat la 15 noiembrie 2001 *Legea nr.633-XV cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor* [16, p. 38]. Însă, intrată în vigoare legea nominalizată nu şi-a putut demonstra mecanismul practic de aplicare în absența unor sancțiuni de rigoare pentru faptele pe care le prevedea în textul său. Ca urmare, prin *Legea Republicii Moldova nr.1326-XV* din 26-09-02 în textul Codului penal din 1961 a fost inclus art.164/9, care prevedea răspunderea penală pentru spălarea banilor, a cărui dispoziție cuprindea „săvârşirea operațiilor legale cu mijloace băneşti sau cu alte valori dobândite cu bună ştiință pe cale ilegală". Printre circumstanțele agravante din alin. (2) şi (3) se prevedeau: aceeaşi acțiune săvârşită repetat; de două sau mai multe persoane; cu folosirea situației de serviciu; de o organizație criminală; în proporții mari.

Noul Cod penal al Republicii Moldova din 18 aprilie 2002 a păstrat, în art.243, aceeaşi dispoziție: „săvârşirea operațiilor legale cu mijloace băneşti sau cu alte valori dobândite cu bună ştiință pe cale ilegală". Norma respectivă prevedea o formulă prea generală, latura obiectivă a acestei componențe nefiind prea explicită. Din dispozițiile articolului respectiv rezultă că spălarea banilor se exprimă doar printr-o singură modalitate – operațiuni legale. Atât teoria, cât şi practica se confruntau cu problema interpretării acestei norme, nefiind clar care este totuşi elementul material al acestei componențe, cine este subiectul infracțiunii, care este fapta primară.

O dată cu ratificarea Convenției de la Strasbourg de către Republica Moldova prin *Legea de ratificare nr.914-XV* din 15 martie 2002, au

intervenit şi modificările art.243 CP prin *Legea nr.211-XV* din 29 mai 2003. De fapt, noua dispoziţie a art.243 CP a preluat prevederile art.3 alin.(1) al *Legii nr.633-XV* care mult mai larg, în comparaţie cu prevederile anterioare ale art.243 CP, formulează elementul obiectiv al infracţiunii spălarea banilor.

Dar nici noua formulă nu este lipsită de întrebări pe care şi le invocă destinatarul acestei norme: ce ar însemna participare la orice asociere, înţelegere, complicitate ?; care este deosebirea de alte infracţiuni cu care are tangenţă art.243 CP?

Oricum, în ambele cazuri, atât în prevederile legii anterioare, cât şi ale celei în vigoare, spălarea banilor se consideră, conform art.26 CP, o infracţiune mai puţin gravă. Dar, spre deosebire de vechea dispoziţie a art.243 CP, noul art.243 prevede expres scopul săvârşirii acţiunilor ce constituie spălarea banilor, precum şi sursa veniturilor supuse spălării; or, anterior, expresia „cale ilegală" era interpretată *lato sensu*, adică venit obţinut nu doar din fapte penale, dar şi din contravenţii şi alte delicte. În acest sens, modificările au înlăturat orice neclarităţi şi au constituit o punte de racordare a legislaţiei interne la prevederile actelor internaţionale în materie.

În cele ce urmează, ne vom expune asupra elementelor de drept, obiective şi subiective, ale componenţei de infracţiune prevăzute de art.243 CP.

§1. Obiectul juridic al infracţiunii spălarea banilor

Orice infracţiune, odată comisă, atentează asupra relaţiilor sociale constituite într-o comunitate umană. De regulă, determinarea obiectului juridic al unei componenţe de infracţiune prezintă dificultăţi, aceasta din considerentul că, după natura sa, el, spre deosebire de celelalte elemente ale componenţei, are un caracter abstract.

Obiectul juridic îl constituie ansamblul relaţiilor sociale şi al valorilor ocrotite de legea penală. Referitor la obiectul juridic al componenţei de infracţiune, se vorbeşte de o structurare atât „pe verticală", adică obiect general, generic (de specie) şi special, cât şi „pe orizontală", aceasta fiindu-i specifică obiectului special.

Obiectul juridic general este comun pentru toate componențele de infracțiune existente în legislația penală, constituind totalitatea relațiilor sociale şi a valorilor ocrotite prin lege.

Obiectul juridic generic este format de un ansamblu omogen de relații şi valori sociale. Prin incriminarea faptelor, care lezează ori pun în pericol o valoare socială, se realizează o ocrotire atât a valorii sociale, cât şi a relațiilor sociale referitoare la valoarea socială respectivă [115, p. 8]. Acesta este comun pentru câteva infracțiuni, în cazul de față — pentru toate infracțiunile economice din Capitolul X CP RM. Există concepții diferite asupra determinării obiectului generic al spălării banilor. De exemplu, autorii V.Mihailov, E.Troşkin, A.Bankovski apreciază că obiectul generic al infracțiunii nominalizate îl formează relațiile sociale îndreptate spre asigurarea nivelului necesar al funcționării economice a statului [99, p. 27]. Profesorul rus B.Voljenkin defineşte obiectul generic al spălării banilor ca „sistemul relațiilor sociale ocrotite de stat ce se raportează la sfera activității economice" [81, p. 53] – formulă mult mai laconică în raport cu altele.

Autorii români I.Poiană şi I.Laşcu consideră că obiectul juridic generic al infracțiunii îl constituie „relațiile sociale prin a căror ocrotire sunt apărate circulația corectă a banilor şi operațiile financiar-bancare" [141, p. 11]. Acesta însă urmează a fi considerat, mai curând, obiect nemijlocit. De altfel, nu suntem de acord nici cu opinia autorilor V.Dabu şi S.Cătinean, care în calitate de obiect generic interpretează relațiile sociale prin care statul apără circuitul legal (financiar, bancar, economic, comercial şi civil), prevenind şi combătând circuitul ilegal al bunurilor, produs al unor infracțiuni grave prevăzute de lege, prin instituirea unor obligații ale anumitelor persoane fizice şi juridice de a sesiza operațiunile cu astfel de bunuri, de a se abține de la efectuarea unor acte şi fapte juridice legate de produsul infracțional sau de a favoriza autorii ori participanții la infracțiunile principale [122, p. 26]. Considerăm că aceste din urmă expuneri sunt prea înguste pentru a fi atribuite la obiectul generic al spălării banilor. Or, este ştiut că obiectul nemijlocit constituie o relație socială sau o asemenea valoare specifică, care este subordonată valorii sociale ce constituie obiectul generic şi care se află față de acesta într-un raport de la parte la întreg, proprie numai uneia sau unora

din infracțiunile ce fac corp comun cu grupul de infracțiuni incluse la același capitol. În timp ce obiectul generic al infracțiunii rezultă în mod explicit din titulatura grupului de infracțiuni din care face parte fapta penală respectivă, obiectul nemijlocit se deduce din elementele infracțiunii, așa cum acestea sunt descrise în textul incriminator.

Evident, sunt cazuri când cele două obiecte coincid (de exemplu, în cazul unor infracțiuni contra patrimoniului), dar nu este și cazul infracțiunii spălarea banilor. Toate infracțiunile prevăzute la Capitolul „Infracțiuni economice" atentează, prin comiterea lor, asupra relațiilor care se stabilesc în cadrul activității economice și, concomitent, în particular, asupra unor relații sociale cu o sferă mai restrânsă, dar care se includ și constituie parte a relațiilor ce privesc activitatea economică. Orice infracțiune lovește, mai întâi, în obiectul său special și numai ulterior în obiectul generic, supraordonat celui dintâi. De aceea, considerăm necesar să facem deosebire între obiectul generic și cel special al infracțiunii spălarea banilor, pentru a putea face distincție între relațiile sociale „generale" și cele „particulare".

Fiind inclusă în Capitolul „Infracțiuni economice", infracțiunea spălarea banilor aduce, într-un fel sau altul, o anumită daună economiei statului. Preluând sensul direct al cuvântului, putem spune că obiectul generic îl constituie economia ca fiind ansamblul activităților umane exercitate în sfera de producere, al celor privind repartiția și consumul de bunuri, al celor în sfera serviciilor, care sunt corelate de scopul comun al dezvoltării generale a țării și al asigurării prosperității cetățenilor. Nu considerăm însă că în expunerile anterioare a fost elucidat obiectul generic al infracțiunii de spălarea banilor sau, în general, al infracțiunilor economice și aceasta ținându-se cont de noțiunea de „economie" care este foarte cuprinzătoare. În cadrul acesteia se disting o multitudine de relații sociale ce pot fi prejudiciate prin comiterea infracțiunilor incluse în Codul penal. Mai mult decât atât, considerând că economia constituie obiectul generic al infracțiunilor incluse în Capitolului X CP RM, se riscă a limita sfera infracțiunilor prin a căror comitere la fel se atentează asupra sistemului economic, cum ar fi, de exemplu, diversiunea (art.343 CP) care, deși este prevăzută în alt capitol al legii penale, are, oricum, ca obiect nemijlocit securitatea economică ca stare de protecție a intereselor vitale importante ale statului în sfera economică.

Considerăm deci că atunci când se vorbeşte despre obiectul generic al spălării banilor, ar fi oportun să se folosească expresia „activitate economică" şi nu „economie". Prin activitate economică se înțelege „cumulul tuturor nivelurilor producției sociale: al distribuirii, schimbului, precum şi al consumului de valori materiale sau al altor valori" [83, p. 16]. Dar aceleaşi niveluri sau relații sociale există şi în cazul desfăşurării unei activități economice ilegale; or, statul este cel care garantează prin lege libertatea desfăşurării activității economice, modul ei de desfăşurare, stabilind şi organele ce asigură această libertate, fapt prevăzut în art.126 alin.2 al Constituției Republicii Moldova, potrivit căruia „statul trebuie să asigure reglementarea activității economice..." [7, p. 40].

Acelaşi articol al Constituției Republicii Moldova stipulează, în alin.2 lit.b), că statul trebuie să asigure „libertatea comerțului şi activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție", deci şi aceste structuri se includ în noțiunea de „activitate economică". De aceea, suntem de părere că această noțiune la fel este prea largă, deoarece activitatea economică are tangențe şi cu activitatea financiar-creditară, cu cea bancară, de întreprinzător, precum şi cu alte subcategorii. Din aceste considerente, susținem că obiectul generic al infracțiunii spălarea banilor trebuie totuşi concretizat, cu atât mai mult, că în Capitolul X se include o largă diversitate de fapte penalmente condamnabile, care, referindu-se la fraude bancare, evaziuni fiscale, contrabandă, pseudoactivitate de întreprinzător etc., conțin şi pun în evidență un grup de activități speciale, de relații, de subiecți, inclusiv speciali.

Mai multe infracțiuni atentează la câteva obiecte, de aceea este dificil a le atribui la o categorie anume, multe dintre ele având tangențe cu alte categorii de infracțiuni.

În opinia unuia dintre autorii Comentariului Codului penal al Republicii Moldova, C.Gurschi, obiectul infracțiunii spălarea banilor îl formează relațiile sociale care asigură desfăşurarea normală a activității economice, precum şi funcționarea sistemului financiar-bancar [43, p. 518]. Autorii nu s-au expus în privința categoriei acestui obiect juridic – este el generic sau special, însă categoriile respective de relații noi le-am atribui mai curând la obiectul generic. În acest sens, activitatea financiar-

creditară şi cea comercială constituie forme ale activităţii economice, în timp ce activitatea financiară a statului se află în afara acestei sfere. Prin activitate financiară a statului se înţelege ansamblul relaţiilor prin care se reglementează în regim de drept public constituirea şi întrebuinţarea fondurilor băneşti ale statului şi ale celorlalte colectivităţi publice, precum şi controlul financiar de interes public. Nu toate dintre aceste relaţii, ci numai o parte sunt afectate şi prin comiterea infracţiunii spălarea banilor, cu atât mai mult că spălarea banilor implică operaţiuni exercitate cu mijloace băneşti; sau, prin comiterea acestei infracţiuni se atentează şi asupra relaţiilor ce asigură disciplina financiară; or, spălarea banilor se comite în majoritatea cazurilor de către instituţiile financiare.

Pe de altă parte, şi mijloacele bugetare (de stat, municipale), şi banii după natura lor privaţi, se află, în mare parte, pe conturile bancare. Deci, orice mişcare a lor priveşte şi activitatea bancară. Fondurile mijloacelor băneşti, dacă e să le examinăm în calitate de posibile resurse financiare pentru asigurarea activităţii de stat, nu se deosebesc, [169, p. 38] în cadrul acestei activităţi incluzându-se şi activitatea economică. Aşadar, urmează a fi determinat coraportul dintre noţiunile *activitate economică, activitate financiară* şi *activitate bancară*, pentru a înţelege care dintre acestea sunt afectate prin comiterea spălării banilor. În fine, *obiectul generic al infracţiunii spălarea banilor îl formează,* în opinia noastră, *ansamblul relaţiilor sociale ce asigură desfăşurarea normală a activităţii economice*. Prin exercitarea legală a acestora se va asigura şi stabilitatea sistemului economic al statului. Doctrina, chiar şi a unor state care au plasat spălarea banilor la capitolul ce cuprinde infracţiunile patrimoniale, recunoaşte că această infracţiune nu atentează asupra relaţiilor patrimoniale ale unei persoane, că ea priveşte mai curând interesele generale ale colectivităţii [112, p. 151].

Ca urmare a încălcării uneia dintre condiţiile de desfăşurare legală a activităţilor economice, financiare şi bancare nominalizate se denaturează funcţiile sociale ale activităţii economice, se dezvoltă economia tenebră şi se criminalizează sectoarele economiei. Luând în calcul aceste consecinţe pentru economie, putem constata că pericolul social al legalizării de capitaluri criminale este determinat, în primul rând, de acţiunea distructivă asupra economiei, legată de introducerea în circuitul legal

a mijloacelor băneşti sau a altor bunuri obținute pe cale ilegală. Din aceste considerente, legislațiile unor state străine au prevăzut spălarea banilor la Capitolul „Infracțiuni contra proprietății" sau la cel intitulat „Infracțiuni contra bunurilor", fie la „Infracțiuni contra justiției". Deci, pornind pe calea deducției şi concretizând pericolul social al infracțiunii spălării banilor, e necesar să evidențiem şi obiectul special al acestei infracțiunii.

Obiectul juridic special are un caracter de concretizare a obiectului generic al infracțiunii, el presupunând nişte relații sociale specifice care se subsumează valorilor sau relațiilor sociale fundamentale. Şi obiectul special al spălării banilor nu cunoaşte o tratare unitară în literatură. Astfel, N. Lopaşenco înțelege prin obiectul special al acestei infracțiuni relațiile sociale ce se referă la realizarea principiului de interzicere a intervenției structurilor criminale în activitatea economică [94, p. 16]; B. Zdravomâslov menționează relațiile sociale ce dirijează circuitul monetar-creditar în sfera activității economice [85, p. 198], opinie cu care nu suntem de acord. Legiuitorul a prevăzut alte categorii de infracțiuni prin care se asigură activitatea creditară (sau circuitul creditar), cum ar fi, de exemplu, cea de la art.238 – dobândirea creditului prin înşelăciune, de la art.239 – încălcarea regulilor de creditare.

Nu putem împărtăşi opinia conform căreia obiectul juridic al spălării banilor este cel examinat la infracțiunile de corupție şi deținere a armelor şi munițiilor, a substanțelor stupefiante, ce țin de contrabandă, de comerțul cu țesuturi şi organe etc. [141, p. 11]. Considerăm că infracțiunea spălarea banilor este distinctă de cele prin care s-a obținut produsul acestei infracțiuni şi prin comiterea lor se atentează la valori sociale distincte, deşi obiectul material este într-adevăr comun. Obiectul nemijlocit al infracțiunii ar putea fi stabilit pornindu-se de la pericolul social al acesteia. Există opinie conform căreia pericolul faptei spălarea banilor este determinat de caracteristica nu a faptei însăşi, ci de infracțiunea prealabilă acesteia, care uneori poate să nu atragă după sine legalizarea veniturilor. Se pare însă că o aşa poziție este contrară conceptului de infracțiune, al cărei pericol social se exprimă în caracteristica obiectivă şi cea subiectivă a unei fapte concrete, prevăzute de legea penală, nefiind determinat de o altă conduită. Pericolul social al spălării

banilor este determinat nu atât de gradul de ilegalitate a originii lor, cât de caracterul acțiunilor prevăzute în lege față de folosirea mecanismelor legale de realizare a activității de întreprinzător şi economice, în scopul atribuirii caracterului legal veniturilor puse în circulație [149, p. 46].

Potrivit altei opinii, deloc asemănătoare celor examinate, obiectul juridic este unul complex, cuprinzând, pe lângă relațiile referitoare la circulația monetară, atât operațiunile financiar-bancare, cât şi cele privind apărarea valorilor corporale şi incorporale, mobile sau imobile, precum şi actele juridice sau documentele care apără şi atestă proprietatea acestora, produs al anumitelor infracțiuni [130, p. 10].

Considerăm nu prea exactă o astfel de abordare a obiectului special; or, relațiile referitoare la circulația monetară ar constitui domeniul protejat prin incriminarea faptei de „fabricare şi punere în circulație a banilor falşi sau a titlurilor de valoare false (art.236 CP RM), cu atât mai mult că banii (moneda) nu formează singurul obiect material al spălării banilor. În acelaşi timp, „apărarea proprietății" constituie obiect al infracțiunilor contra patrimoniului. Spălarea banilor riscă să destabilizeze echilibrul şi mecanismul economic prin mişcări de capital şi prin decizii imprevizibile, iar pericolul acesteia devine cu atât mai mare cu cât din faptul interconexiunii piețelor financiare banii spălați se vor regăsi în inima sistemului financiar european sau accidental. Sumele astfel manipulate riscă deci să sape fundamentele economiei legitime şi amenință stabilitatea, securitatea şi chiar suveranitatea statelor prin organizații criminale transnaționale care vor penetra şi corupe structurile administrative şi politice, activitățile comerciale şi financiare legitime, societatea la orice nivel, sfidând statele democratice şi economiilor moderne [117, p. 9].

Analizând cele enunțate, vrem să observăm că, într-adevăr, obiectul special al spălării banilor este unul complex, având un obiect juridic principal şi un obiect juridic secundar (aceasta fiind clasificarea „pe orizontală" a obiectului juridic). În calitate de **obiect juridic principal** examinăm ansamblul **relațiilor prin care se asigură circuitul legal al bunurilor** (or, când se introduc în circulație valori ilegale deja nu este vorba de un circuit legal). Considerăm oportună anume această formulă, deoarece uneori prin comiterea spălării banilor se atentează nu doar

asupra activității economice, dar şi asupra altor sfere, de exemplu în cazul în care colaboratorii organelor de resort perfectează documente legale pentru automobile răpite [151, p. 2].

Obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale care pot fi eventual lezate prin comiterea infracțiunii. Drept *obiect juridic secundar* îl examinăm a fi relațiile ce asigură realizarea justiției, deoarece prin comiterea faptei spălarea banilor se creează dificultăți la descoperirea infracțiunii primare. L-am considerat a fi anume un obiect obligatoriu, fiindcă, grație scopului – cel de legalizare a veniturilor, care implică în mod indispensabil orice operațiuni prin care s-ar induce în eroare justiția şi s-ar împiedica descoperirea adevăratei origini a bunului, există însăşi infracțiunea prevăzută de art.243 CP RM. De aceea, uneori apare şi problema vizând deosebirea spălării banilor de favorizarea infracțiunii, cea din urmă încadrându-se în spălarea banilor (fapt pe care îl vom elucida în paragrafele ulterioare).

În ce priveşte obiectul material al infracțiunii date, o primă chestiune ar fi legată de sintagma „spălarea banilor" folosită de legiuitor. S-ar putea susține că sintagma „spălarea banilor" nu exprimă ceea ce s-ar înțelege *ad litteram* prin aceasta, ci gama mai multor activități precizate în lege, avându-se în vedere nu numai legalizarea banilor, ci şi a oricăror categorii de bunuri. De fapt, spălarea presupune un proces de conferire a unui caracter legal veniturilor obținute pe căi ilegale. Deci, spălarea banilor totdeauna presupune două fapte, adică se legalizează veniturile obținute ca urmare a unei fapte ilegale săvârşite anterior spălării.

Determinarea obiectului material al spălării banilor este cea mai dificilă chestiune în abordarea problemei spălării banilor. Această dificultate este ridicată de două întrebări:

1) Care este însăşi natura obiectului material, adică ce se înțelege prin venit ilegal?

2) Care este sursa venitului supus spălării?

Răspunsul la prima întrebare este în strânsă corelație cu examinarea unor instituții de drept civil; or, la origine, venitul, bunul sunt categorii juridico-civile preluate ulterior şi adaptate instituțiilor juridico-penale.

Obiectul material al spălării banilor urmează a fi desprins atât din dispoziția normei art.243 CP, cât şi a *Legii nr.633-XV* care este o lege

specială în materie, fără a neglija însă şi prevederile actelor internaționale şi, implicit, ale *Convenției de la Strasbourg* din 1990. Dacă în varianta primară a art.243 CP obiectul material putea fi interpretat doar prin prisma *Legii nr.633-XV*, atunci ca urmare a modificărilor din 8 august 2003, acesta este expres prevăzut în textul art.243 CP ca fiind mijloacele băneşti, bunurile sau veniturile obținute ilicit în urma săvârşirii infracțiunilor.

Mai întâi, am vrea să abordăm câteva dintre opiniile doctrinare în ce priveşte obiectul material. După unii, spălarea banilor are un obiect material constituit din orice bun, produs direct sau indirect al infracțiunii principale. Atunci când cu bună ştiință se schimbă, se transferă, se cumpără ori se revinde, în mod repetat, obiectul „concret" al infracțiunii principale, pentru a-i ascunde originea, infracțiunea spălarea banilor subzistă, iar bunurile, la oricâte transformări ar fi fost supuse, vor avea acelaşi regim juridic penal. Totodată, nu constituie produs al infracțiunii principale şi, ca urmare, nici al infracțiunii spălarea banilor bunurile care au servit la săvârşirea acesteia, deoarece nu sunt produs al spălării banilor, în această categorie fiind incluse: instrumentele spargerii autovehicolului sau calculatorul proprietate personală folosit la săvârşirea infracțiunii principale etc. [122, p. 30]. După I. Laşcu, obiect material sunt valori, bani, bunuri de orice fel, înscrisuri cu informații etc. În cazul spălării banilor, obiectul material al infracțiunii subsecvente (al spălării banilor) va fi acelaşi ca şi al infracțiunii primare. De pildă, autoturismele furate pot fi obiectul material al infracțiunii spălarea banilor atunci când acestea sunt valorificate la persoane care le folosesc cu numere, culoare şi serie falsificate corespunzător culorii, numărului şi seriei celor vechi, pe care le înlocuiesc cu cele noi, furate. Obiectul material îl pot constitui şi acele bunuri care sunt înlocuite cu altele sau un bun înlocuit cu o valoare, ori o valoare înlocuită cu alta (bani înlocuiți cu valută). La fel, obiectul material al infracțiunii spălarea banilor îl pot constitui acțiunile, obligațiile, titlurile de valoare sau de plată, certificatele la purtător, furate şi înlocuite cu altele asemănătoare şi aflate în circuitul legal [130, p. 7]. Considerăm juste cele din urmă afirmații, deoarece nu întotdeauna obiectul material al primei infracțiuni poate fi şi obiectul material al spălării banilor, ca urmare a convertirii acestuia.

De exemplu, obiectul material al comercializării ilegale de droguri sunt stupefiantele sau substanțele psihotrope, dar se vor legaliza prin spălare mijloacele băneşti obținute în urma comercializării acestor substanțe [111, p. 314159], deci obiectul material al infracțiunii de spălare vor fi banii.

H.H. Korner analizează obiectul material ca fiind nu doar banii în numerar şi banii pe conturi, dar şi mijloacele de plată străine, imobilul şi hârtiile de valoare, metalele prețioase, pietrele scumpe, sectoarele de teren, cotele-părți în firme şi cooperative, obligațiunile, servitutele şi alte drepturi de folosință, patentele etc. [87, p. 41]. În această accepțiune, obiectul material include nu doar lucrurile, dar şi drepturile patrimoniale, dezmembrămintele dreptului de proprietate, fapt pe care nu-l putem accepta, deoarece prezintă o sferă prea largă.

După părerea autorului rus V. Aliev, obiectul material îl formează obiectele dreptului civil (exceptând bunurile nepatrimoniale): „bunurile, inclusiv banii şi titlurile de valoare, alt patrimoniu, inclusiv drepturile patrimoniale, lucrările şi serviciile, informația, rezultatele activității intelectuale, inclusiv drepturile exclusive asupra acestora, proprietatea intelectuală” [148, p. 17]. Această tratare este similară înțelesului de obiect al dreptului civil, fapt ce din start nu poate fi acceptat; or, nu orice bun în dreptul civil constituie obiect material în dreptul penal (de exemplu, animalele nu sunt lucruri în dreptul civil, dar pot fi obiect material pentru unele infracțiuni).

În cele ce urmează vom încerca să creionăm un concept propriu vis-à-vis de obiectul material al infracțiunii spălarea banilor.

După cum am menționat deja, legea penală utilizează noțiunea de „mijloace băneşti” înțelegând prin aceasta atât moneda națională, cât şi orice valută străină.

Banii sunt o categorie specială de bunuri care, datorită proprietății lor deosebite, reprezintă echivalentul general al tuturor celorlalte bunuri, constituind un instrument general al schimbului. Conform art.288 alin.(5) din Codul civil al Republicii Moldova [2, 40], banii sunt atribuiți categoriei de bunuri mobile. Moneda națională a Republicii Moldova este leul moldovenesc. În baza art.3 din *Legea nr. 1232/1992 cu privire la bani*, moneda națională, leul, constituie un mijloc legal de plată, obli-

gatoriu pentru recepționare conform valorii nominale pe întreg teritoriul Republicii Moldova [21, p. 11].

Moneda națională a Republicii Moldova este reprezentată prin:

– bancnotele şi monedele metalice emise de către Banca Națională a Moldovei, aflate în circulație, scoase sau supuse scoaterii din circulație, dar acceptate spre schimb de către BNM;

– disponibilitățile în conturile în lei moldoveneşti deschise în băncile din Republica Moldova şi în străinătate;

– cecurile în lei moldoveneşti, care sunt eliberate şi asigurate de soldul mijloacelor în conturile în lei moldoveneşti deschise în băncile din Republica Moldova şi din străinătate [24, p. 52].

De altfel, vrem să observăm că oportun ar fi termenul de „bani”, şi nu de „mijloace băneşti”, care se foloseşte în dispoziția art.243 CP, deoarece primul este considerat o noțiune juridică folosită în toate izvoarele de drept normative.

Bunurile sunt orice categorii de valori materiale sau nemateriale, mobiliare sau imobiliare, precum şi alte acte juridice sau alte documente care certifică dreptul de proprietate asupra acestora (art.3 din Legea nr.633-XV).

Aceeaşi interpretare este oferită şi de art.1 al *Convenției de la Starbourg,* prin care se are în vedere „un bun de orice natură, fie corporal sau incorporal, mobil sau imobil, precum şi actele juridice sau documentele care atestă un titlu sau un drept asupra bunului”. Fiind, întâi de toate, o noțiune juridico-civilă, trebuie să recurgem la dispoziția art.285 alin. (1) CC RM, după care „bunuri sunt toate *lucrurile susceptibile* aproprierii individuale sau colective şi *drepturile patrimoniale*”.

E clar că lucrurile sunt obiect material al spălării banilor. Prin acestea se înțelege tot ceea ce se află în natură, fiind perceptibil prin simțuri, având o existență materială (terenuri, case, autoturisme etc.). Pentru ca să devină bun în sens juridic, un lucru trebuie să fie util omului, să aibă o valoare economică şi să fie susceptibil de apropriere, sub forma unor drepturi ce intră în componența unui patrimoniu [36, p. 97].

Dar pot fi oare drepturile patrimoniale obiecte materiale? La acest capitol apare întrebarea: nu e oare prea largă noțiunea de drept patrimonial pentru obiectul material al spălării banilor? Astfel, noțiunea de

„bun” în sensul obiectului material ar putea include şi drepturile succesorale şi drepturile proprietăţii intelectuale care sunt drepturi patrimoniale. Codul penal şi *Legea nr.633-XV* expres le prevăd, însă ca fiind obiect material. Totuşi, obiectul material al unei componenţe de infracţiune este întotdeauna un element al lumii materiale, adică el corespunde lucrului ca o categorie a bunului, pe când dreptul, fie el şi patrimonial, nu poate apărea ca obiect material, în virtutea faptului că este o categorie abstractă. În caz contrar, s-ar denatura conceptul de componenţă de infracţiune existent în dreptul penal. Or, dacă legea civilă apără orice relaţie, atunci cea penală doar pe cele mai importante. Considerăm deci incorectă folosirea termenului *valori nemateriale* în *Legea 633-XV;* or, prin valori nemateriale se înţeleg bunurile incorporale care, neavând o existenţă materială, nu pot fi percepute cu simţurile omului. Din categoria bunurilor incorporale fac parte drepturile, atât cele patrimoniale, cât şi cele nepatrimoniale.

Nu are importanţă dacă obiectul material este un bun (mai concret lucru) mobil sau imobil. *Imobile* sunt bunurile care au o aşezare fixă şi stabilă, cum ar fi pământul, clădirile şi, în genere, tot ceea ce este durabil legat de sol. *Mobile* sunt bunurile care nu au o aşezare fixă şi stabilă, fiind susceptibile de deplasare de la un loc la altul, fie prin ele însele, fie cu concursul unei forţe străine.

Totodată, atât banii, cât şi titlurile de valoare sunt bunuri mobile, de aceea considerăm de prisos includerea lor separată în textul art.243 CP, fiind suficient doar termenul „bunuri”.

Pot fi oare titlurile de valoare obiectul material al spălării banilor, o dată ce ele constituie, pe lângă bani, bunuri mobile? Prin *Legea nr.199-XIV cu privire la piaţa valorilor mobiliare* acestea se definesc, în art.3, drept un „titlu financiar care confirmă drepturile patrimoniale sau nepatrimoniale ale unei persoane în raport cu altă persoană, drepturi ce nu pot fi realizate sau transmise fără prezentarea acestui titlu financiar, fără înscrierea respectivă în registrul deţinătorilor de valori mobiliare nominative ori în documentele de evidenţă ale deţinătorului nominal al acestor valori mobiliare” [22, p. 15]. Cu alte cuvinte, titlurile de valoare sunt documentele care dovedesc un drept patrimonial. Titlul de valoare în calitate de document este inclus în noţiunea de bunuri oferită de *Legea*

nr.633-XV şi este înţeles în sensul obiectului material al spălării banilor. Considerăm că drept obiect material al spălării banilor poate fi examinat anume titlul la purtător şi cel nominativ. Anume deţinând acest titlu se pot întreprinde mai uşor careva operaţiuni de plasare, stratificare, integrare, chiar dacă ar fi nevoie la început (în cazul titlurilor nominative) să se facă uz de fals prin introducerea unui alt nume în titlu, pentru ca ulterior toate operaţiunile să fie legale.

Mai frecvent, ca titlu de valoare se examinează acţiunea, obligaţiunea sau cecul. Dar în calitate de ce apar aceste titluri: de obiect material sau de instrumente de comitere a infracţiunii spălarea banilor? De exemplu, A., directorul unei societăţi pe acţiuni, a emis spre plasare un număr important de obligaţiuni. În urma insolvabilităţii fictive, soţia sa a procurat obligaţiunile de la coacţionarii lui A. Ca urmare a declarării solvabilităţii întreprinderii, insolvabilitatea a fost evitată.

Soţia lui A. şi-a plasat obligaţiunile la bursă pe care le-a realizat la un preţ fictiv, mai mic decât valoarea lor, pentru ca ulterior tot ea să le procure, dar indicând în acte un preţ mai mare, legalizându-şi astfel obligaţiunile. Deci, acţiunile, obligaţiunile pot constitui obiectul material al spălării banilor.

Legea nr.633-XV înţelege prin „bun" şi actele juridice, un testament, de exemplu. Să presupunem, prin corupere notarul a schimbat testamentul în favoarea altui succesor. Venitul ilegal este averea pe care o va obţine subiectul. Deci, s-au întreprins careva operaţiuni de legalizare a testamentului, de ascundere a originii sau a naturii lui. Prin *venituri obţinute ilicit* unii autori înţeleg alte obiecte ale raportului juridic civil decât bunul (exceptând drepturile personale nepatrimoniale), cum ar fi lucrările, serviciile şi rezultatele activităţii intelectuale. În acest sens, oricare obiect al drepturilor civile, obţinut în urma activităţii infracţionale, trebuie privit, după cum susţine profesorul rus I.Kamânin, în calitate de obiect al legalizării în cazul utilizării lui în vederea săvârşirii cărorva operaţii financiare şi a altor acte [162**,** p. 2].

Totuşi, deşi încorporate în categoria obiectelor patrimoniale, serviciile prin sine înseşi nu formează obiectul material în sensul dreptului penal. Acesta îl pot forma produsele sau rezultatele serviciilor, care, până la urmă, prezintă un bun susceptibil de evaluare economică şi urmează a fi atribuite la categoria de bun (în sensul dreptului penal).

Rezultatele activității intelectuale nu în orice caz pot constitui obiect material al infracțiunii spălarea banilor. La general, în cadrul categoriei pe care o reprezintă drepturile intelectuale, particularitățile regimului lor juridic obligă la separarea a două domenii: a dreptului de autor şi a dreptului de proprietate industrială. Urmează deci să examinăm obiectele acestor drepturi care sunt nişte entități cu conținut material. Pot fi oare aceste obiecte obiectul material al spălării banilor? Întâi de toate, trebuie să explicăm că obiectul dreptului de autor îl constituie operele literare, artistice şi ştiințifice, indiferent de forma lor de exprimare, de valoarea sau destinația lor [53, p. 41]. Obiectele respective sunt prevăzute de art.6 al *Legii privind dreptul de autor şi drepturile conexe*. Opinăm că obiectul material l-ar putea constitui doar acele opere ce au o exprimare materială, cu condiția că au fost dobândite prin alte infracțiuni decât din faptele ce atentează asupra drepturilor intelectuale. Or, noul Cod penal al Republicii Moldova a decriminalizat infracțiunile contra drepturilor proprietății intelectuale, de aceea obținerea sub formă de venituri a unor astfel de opere, ca urmare a comiterii de fapte similare, nu ar putea forma obiectul material al spălării banilor, care obligatoriu trebuie să fie sursa infracțiunilor. Acelaşi regim juridico-penal se referă şi la obiectele proprietății industriale (cunoştințe, experiență, semne etc.), care nu pot fi obiectul material al spălării banilor, deoarece nu au expresie materială.

În fine, o altă întrebare ce se impune este: care anume bunuri formează obiectul material al spălării banilor – cele aflate în circuitul civil, scoase din circuitul civil sau bunurile limitate în circuitul civil? Am susține ideea că obiectul material ar putea fi doar bunurile care se află în circuitul civil, deoarece în celelalte două cazuri ele nu ar putea fi legalizate, pornind de la faptul că elementul obiectiv al spălării banilor trebuie să se exprime doar prin acțiuni legale. Aceleaşi arme sau stupefiante (bunuri limitate în circuitul civil) obținute din infracțiuni nu vor forma obiectul material al spălării banilor, ele fiind obiectul material al primei infracțiuni, însă veniturile din acestea (de exemplu, banii), care sunt bunuri aflate în circuitul civil, vor constitui obiectul material al spălării banilor.

Generalizând cele enunțate, susținem că la obiectul material al spălării banilor necesită a fi atribuite bunurile (banii, titlurile de valoare, bunurile mobile şi imobile, produsele lucrărilor şi serviciilor) sau alte venituri (rezultatele activității intelectuale cu exprimare materială) obținute din infracțiuni.

O altă chestiune discutată în privința obiectului material al spălării banilor este dacă ***acesta trebuie să fie doar sursa infracțiunilor (faptelor penale) sau a oricăror încălcări de lege: contravenții administrative, delicte civile, încălcări de ordin fiscal sau bancar?***

În rezultatul evoluției legislației penale în materia spălării banilor, *Legea nr.633-XV* din 15.11.2001 prevedea că veniturile trebuie să fie „obținute ilicit în urma săvârşirii infracțiunilor sau a altor contravenții". În acelaşi articol al legii, prin venituri obținute ilicit se înțelegeau orice obiecte ale raportului juridic civil „obținute în urma exploatării sau a folosirii bunurilor însuşite sau în urma săvârşirii infracțiunii, contravenției sau a altor delicte".

La fel, dispoziția art.243 CP (în varianta inițială a acestuia) prevedea „mijloacele băneşti sau alte valori dobândite cu bună ştiință pe cale ilegală". Era dificil a interpreta în acest context termenul „ilegal". Dacă era de făcut o interpretare gramaticală, atunci prin el urma să se înțeleagă toate bunurile obținute ca rezultat al oricăror încălcări ale legii, şi nu doar cele de ordin penal. Etimologic, noțiunea de „ilegal" semnifică nu doar „ceea ce nu e conform legii", ci şi „ceea ce contravine, nu e în concordanță cu legea, normele, regulile" [67, p. 241].

Deci, conform acestor acte normative, sursa venitului putea fi nu doar infracțiunea. Acest sens este cel mai larg, fiind atribuit obiectului material al spălării banilor. Din start, trebuie însă de menționat că aspectul ilegal se referă doar la prima infracțiune, cea prealabilă spălării propriu-zise şi aceasta deoarece cea de-a doua faptă trebuie să conțină operațiuni pe deplin legale: în caz contrar, spălarea nu şi-ar mai atinge scopul.

Ca urmare a modificărilor *Legii nr.633-XV* din 21.06.02, sfera surselor veniturilor a fost considerabil restrânsă, reducându-le doar la infracțiuni, adică la „venituri provenite din activitatea infracțională". Operând redacția din 08.08.2003 a art.243 CP, legiuitorul moldovean a purces pe

aceeaşi cale, indicând drept izvor de apariție a veniturilor activitatea infracțională.

Deci, la momentul de față doar infracțiunea trebuie să fie sursa obiectului material al spălării banilor.

Făcând o retrospectivă a practicii existente în alte state, se demonstrează că în calitate de încălcări de bază prin care se obține venitul ce urmează a fi legalizat, apar abuzurile în cazul privatizării şi al deținerii acțiunilor, sustragerile, abuzul de serviciu, luarea de mită, contrabanda, eschivarea de la achitarea impozitelor şi a taxelor vamale, circuitul ilicit al bunurilor interzise, al mărfurilor, al producției, la fel în cazul activității ilicite bancare, de întreprinzător, celei de asigurare etc. [99, p. 29].

Am vrea să ne oprim în detalii asupra polemicii privind caracterul „ilegal" sau „infracțional" al veniturilor. Există opinii după care venitul trebuie interpretat *lato sensu*. Un exemplu în acest sens este oferit în monografia sub redacția autorului rus V. Mihailov [99, p. 46]. I., directorul general al unei societăți pe acțiuni, care se ocupa cu dobândirea cărbunelui, a creat un şir de întreprinderi intermediare. Una dintre ele era condusă de soția directorului. Cărbunele obținut de mineri se vindea în dauna minerilor, dar cu o bună dobândă pentru intermediari. Aceasta i-a permis lui J. să-şi lărgească, fără a încălca prevederile Codului penal, suprafața locativă în oraş, să-şi construiască o casă în Soci, înscriind-o pe numele tatălui său, iar vila, estimată la 500 mii de dolari SUA, a înscris-o pe numele unei rude, care primea pentru aceasta 50 dolari pe lună, precum şi să-şi cumpere vilă în Spania. Veniturile lui J., consideră V.Mihailov, au fost obținute ca urmare a încălcărilor normelor administrative şi civile, dar nu a celor penale. În opinia noastră însă, în acest caz veniturile au fost obținute anume din infracțiune – cea de abuz de serviciu comis de J., care, folosindu-se intenționat de situația sa de serviciu, în interes material, a cauzat prin aceasta daune, în proporții ce depăşesc cele considerabile, intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. De aceea, următoarele operațiuni de plasare şi stratificare — le-am califica drept spălarea banilor.

Sensul larg al noțiunii de „venituri ilegale" este criticat de mai mulți doctrinari. Întâi de toate, stabilim că şi *Convenția de la Strasbourg*

desemnează prin venituri provenite din activitatea infracțională „orice avantaj economic provenit din infracțiuni penale”. Acest text stabileşte că fapta sau infracțiunea principală la spălarea banilor „desemnează orice infracțiune penală, în urma căreia veniturile provenite din activitatea infracțională sunt generate”.

Totodată, infracțiunea principală poate fi comisă şi în afara teritoriului unde se comite infracțiunea de spălare; or, „faptul că infracțiunea principală ține sau nu de competența jurisdicției penale a Părții nu se ia în considerație” (art.6 alin.2 lit.a) al Convenției de la Strasbourg). Elementul principal însă este respectarea principiului dublei incriminări, adică atât în statul în care a fost comisă prima infracțiune, cât şi în cel în care a fost săvârşită spălarea banilor fapta să fie incriminată în calitate de infracțiune, independent dacă însăşi spălarea banilor este condamnabilă în statul în care a fost comisă infracțiunea primară.

Susținătorii sensului îngust al caracterului infracțional al veniturilor provenite din oricare activități ilegale, printre care doctrinarii ruşi A.Naumov, I.Demidov, A.Jalinski, opinează că dacă s-ar urmări conceptul larg al sursei venitului ilegal, atunci aceeaşi persoană ar fi trasă la o dublă răspundere: pe de o parte – penală şi, pe de alta – civilă sau administrativă etc. Nu considerăm că acesta ar putea fi un argument, deoarece în cazul comiterii unei infracțiuni nu se exclude posibilitatea tragerii şi la răspunderea prevăzută de alte ramuri de drept.

Referindu-ne la aceeaşi situație, s-ar putea menționa că în cazul acceptării oricărei activități ilegale, alta decât infracțiunea, ar trebui exclusă şi infracțiunea ce prevede răspunderea pentru dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se ştie că au fost obținute pe cale criminală (art.199 CP), fiindcă ea la fel prevede sursa criminală a veniturilor, adică *stricto sensu*.

Este subliniată necesitatea de a se subînțelege prin „venit ilegal” anume acela obținut ca urmare a infracțiunilor, deoarece în caz contrar, potrivit alin. (2) art.14 CP, incriminarea faptei spălarea banilor va fi ilegală în virtutea lipsei gradului de pericol social [176, p. 26]. Semnificativă, în schimb, este opinia autorilor ce susțin următorul contraargument: „Pericolul social al legalizării veniturilor este determinat nu atât de caracterul ilegal al provenienței lor, cât de caracterul acțiunilor indi-

cate în lege privind utilizarea mecanismelor legale de realizare a activității de întreprinzător sau economice în scopul acordării unui caracter legal mijloacelor băneşti sau altor bunuri" [149, p. 46]. Într-adevăr, pericolul legalizării veniturilor constă în faptul că au fost încălcate normele şi principiile de realizare a unei activități economice, dar nu în pericolul social al faptei primare sau în faptul dacă este dificil sau nu de a o descoperi, cu atât mai mult că spălarea banilor este o componență formală, a cărei gravitate se apreciază nu după consecințe, ci după semnele caracteristice ale faptei. Totodată, să nu uităm, că pericolul social se apreciază şi în dependență de amploarea operațiunilor comise, de complexitatea mijloacelor cu care se comite fapta şi, de ce nu, chiar şi de natura obiectului material. Pentru a demonstra cele expuse, vom face o paralelă cu infracțiunea de omor. Orice viață este protejată, fapta de atentare la ea prezentând un înalt pericol social. Totuşi, omorul unei persoane aflate în imposibilitate de a se apăra este de un pericol mai sporit, o dată ce este calificat ca circumstanță agravantă, în raport cu omorul unei persoane ordinare. Deşi ambele valori sunt egale, pornind de la particularitățile subiectului pasiv, pericolul social este diferit. Este şi cazul spălării banilor. Un pericol sporit îl va avea legalizarea unui venit în proporții mari, în raport cu cel de proporții esențiale.

Drept argument în vederea susținerii înțelesului larg al noțiunii de venit este că astfel s-ar putea atinge o mai înaltă eficacitate în lupta cu criminalitatea. Dacă s-ar subînțelege veniturile drept criminale (obținute din infracțiune), atunci la expirarea termenului de tragere la răspundere penală pentru prima infracțiune ar fi imposibilă incriminarea faptei spălarea banilor. În caz contrar, ar fi posibilă tragerea (dacă ar fi situația) la răspundere civilă.

Susținătorii sensului larg al noțiunii de venit ilegal aduc în calitate de exemplu instituția civilă a îmbogățirii fără justă cauză, care constă în faptul că persoana fără temei legal sau contractual a dobândit ceva în urma executării unei prestații de către o altă persoană sau a realizat în alt mod o economie din contul altuia, fiind obligată să restituie acestei alte persoane ceea ce a primit sau a economisit. Acceptantul este examinat în calitate de debitor, iar prestatorul în calitate de victimă [177, p. 24]. Aceştia pot fi atât persoane fizice, cât şi persoane juridice. Venitul obți-

nut de ei nu are la bază careva cauză legală, deci este ilegal. Anume acest venit nejustificat este examinat drept obiect material al infracțiunii spălarea banilor. O asemenea tratare ni se pare a fi mult prea largă; or, venitul obținut din îmbogățire fără justă cauză ar putea fi considerat obiect material doar dacă întruneşte elementele vreunei componențe de infracțiune (de exemplu, ale sustragerii), pentru ca ulterior să fie legalizat.

Trebuie de făcut distincție între delicte civile şi infracțiuni, între răspunderea civilă şi cea penală. Punând punctul pe i în dezbaterile expuse, vom sublinia că *doar infracțiunea este sursa venitului care ulterior va fi spălat.*

În cele ce urmează, considerăm necesar să ne expunem şi asupra eventualei limitări a categoriilor de infracțiune care preced infracțiunea spălarea banilor (aşa cum au făcut-o unele legislații penale străine, examinate în primul capitol al prezentei lucrări).

Comitetul însărcinat cu întocmirea proiectului *Convenției de la Strasbourg* a pus în dezbatere problema privind posibilitatea de a specifica infracțiunile cărora întotdeauna ar trebui să li se aplice Convenția. Este vorba, în special, de infracțiuni ca traficul de stupefiante, terorismul, de crima organizată, criminalitatea violentă, de infracțiunile care implică exploatarea sexuală a copiilor şi a adolescenților, răpirea acestora, de extorsiunile de fonduri, de infracțiunile ecologice şi de alte infracțiuni grave. Această listă ar putea să cuprindă, de asemenea, infracțiunile în urma cărora se obțin profituri enorme. Totuşi, experții consideră că câmpul de aplicare a Convenției ar trebui, în principiu, să fie pe cât se poate de larg.

Vorbind despre infracțiunea primară, discutabilă pare a fi chestiunea privind forma activității infracționale a acesteia, adică: este ea infracțiune consumată, pregătire sau tentativă de infracțiune? Pornind de la faptul că atât pregătirea, cât şi tentativa de infracțiune sunt penalmente condamnabile, am putea spune că, într-o oarecare măsură, ele succed soarta infracțiunii primare; or, pericolul social s-a produs şi valoarea socială a fost lezată. Considerăm deci că, deşi *de iure* infracțiunea prealabilă poate exista la toate cele trei etape, *de facto* doar în urma unei infracțiuni consumate se poate obține un venit real, acesta fiind absent la pregătire sau tentativă de infracțiune, când subiectul nu a acționat suficient pentru a-l obține.

După cum este şi firesc, fiind o creaţie a legiuitorului, spălarea banilor întotdeauna presupune o infracţiune prealabilă, inexistenţa ei înlătură şi incriminarea faptei de legalizare. Întrebarea ce se creionează la acest capitol este *cum se poate incrimina unei persoane infracţiunea spălarea banilor atât timp cât nu există o sentinţă definitivă privind vinovăţia subiectului de comiterea infracţiunii primare*? Adică, pentru ca să existe spălarea banilor trebuie întotdeauna să existe certitudinea că obiectul material, adică venitul asupra căruia se operează, a fost obţinut dintr-o infracţiune prealabilă. În acest sens, incriminându-i fapta spălarea banilor unei persoane, din start se va prezuma că ea dispune de un venit ilegal obţinut din infracţiune. Întrebarea se impune cu atât mai mult cu cât spălarea banilor este o infracţiune de consecinţă care necesită dovada prealabilă a infracţiunii originare [139, p. 350; 134, p. III]. Ar constitui oare aceasta o încălcare a *principiului prezumţiei nevinovăţiei*? Sunt posibile două căi de examinare. Prima – se dovedeşte existenţa infracţiunii în rezultatul căreia au fost obţinute veniturile care apoi vor fi legalizate. În acest caz, probleme privind probarea şi calificarea juridică nu vor fi, vorbindu-se de două componenţe diferite. A doua variantă, mai dificilă – există informaţie despre spălarea banilor, dar infracţiunea primară (sursa veniturilor) nu este cunoscută. Sarcina de bază în aşa caz va fi de a descoperi infracţiunea–sursă a spălării banilor. Nu este exclusă şi situaţia când deţinătorul veniturilor este necunoscut. În aşa caz situaţia şi mai mult se complică, problema căpătând unele nuanţe procesuale [173, p. 66].

Rezolvarea chestiunii privind respectarea principiului prezumţiei nevinovăţiei ne va ajuta să răspundem la două întrebări: prima – legalitatea incriminării faptei prevăzute de art.243 CP şi a doua – faptul că totuşi venitul poate fi obţinut doar din infracţiuni. Răspunzând, mai întâi, la cea de-a doua întrebare, menţionăm că existenţa unui delict civil o poate constata doar instanţa de judecată, nu însă organul de urmărire penală. Dovedirea provenienţei venitului din delicte civile solicită aplicarea principiului vinovăţiei specific dreptului civil. Prin aceasta se dovedeşte, o dată în plus, că fapta primară trebuie să fie o infracţiune.

Mai complicat este a răspunde la prima întrebare. Ar reieşi că instanţa de judecată, înainte de a emite sentinţa prin care ar constata

vinovăția persoanei în privința comiterii faptei spălarea banilor, trebuie să dispună de o sentință legală prin care să se dovedească infracțiunea prealabilă. Simpla presupunere că subiectul ar fi ştiut de caracterul infracțional al veniturilor cu care a operat nu este o dovadă. Este cazul în care o persoană neangajată în câmpul muncii are deschis un cont în bancă, pe care însă nu are nici un ban, dar pe care brusc, timp de două săptămâni, transferă zilnic prin intermediul lucrătorului bancar nişte sume impunătoare. Dacă se va stabili că ea este pusă în urmărire penală pentru traficul de droguri, apare bănuiala că lucrătorul bancar ar comite spălarea banilor. Să presupunem că bancherul avea certitudinea că aceşti bani sunt „murdari”, dar dacă ulterior nu se va dovedi vinovăția clientului său şi acesta va fi eliberat de sub urmărire, care va fi soarta bancherului? Deşi nu s-a dovedit vinovăția clientului şi faptul unei infracțiuni primare, bancherului i se va putea imputa tentativa de spălarea banilor, în virtutea erorii sale asupra naturii în obiectul material.

Sau, dacă pentru prima infracțiune persoana a fost scutită de răspundere penală în virtutea alin. (2) art.14 CP, venitul oricum rămânând a fi ilegal, rezultă că totuşi persoana care va exercita operațiuni de legalizare a acestora va fi ținută responsabilă pentru art.243 CP, fără a fi liberată. Chiar şi în cazul când urmărirea penală a fost suspendată ca urmare a neidentificării subiectului, însă există dovada ilegalității venitului, persoana ce l-a „spălat” va fi ținută responsabilă, independent de existența unei sentințe prealabile.

Trebuie însă să menționăm că prezumția nevinovăției se referă la persoană şi nu la faptă; or, în cazul spălării banilor interesează nu dacă este de vină subiectul, ci faptul că venitul este ilegal, fără a fi necesar de a identifica însuşi făptuitorul primei infracțiuni (deşi aceasta tot are importanță, fiindcă subiect al infracțiunii de la art.243 CP trebuie considerat doar un terț față de infracțiunea primară). Termenul „vinovăție” aplicat la tratarea principiului prezumției nevinovăției în formula sa normativă se consideră a fi o categorie generalizatoare care caracterizează faptul că persoana a săvârşit o infracțiune şi este vinovată [96, p. 145]. Fapta se consideră infracțiune conform art.14 CP independent de aprecierea judiciară. În caz contrar, relațiile juridico-penale ar fi determinate anume de hotărârea judecătorească, iar în noțiunea de infracțiune ar fi

trebuit să fie inclus un element nematerial, adică procesual, ceea ce legiuitorul nu a făcut-o [158, p. 14].

În fine, deşi la prima vedere s-ar părea că există o încălcare a principiului nominalizat, trebuie să se evidențieze că spălarea banilor este o infracțiune specifică, a cărei particularitate anume şi rezidă în existența a două infracțiuni. Pe lângă aceasta, prezumția prevede în special aspectul procesual, adică faptul că subiectului îi vor fi garantate toate drepturile prevăzute de lege până când nu va exista o decizie finală legală şi că nu există piedici ca, o dată cu intentarea dosarului referitor la spălarea banilor, să fie paralel culese probe pertinente ce ar dovedi atât caracterul infracțional al venitului spălat, cât şi operațiunile comise în vederea legalizării lui ulterioare.

În baza celor expuse urmează să formulăm unele concluzii asupra celor mai importante elemente în tratarea chestiunii privind obiectul juridic al spălării banilor:

(1) Obiectul special este complex, dispunând de un obiect juridic special principal, ce constă în ansamblul relațiilor sociale prin care se asigură circuitul legal al bunurilor, precum şi apărarea acestuia de introducerea unor bunuri ilegale care i-ar pune în pericol astfel stabilitatea. La obiectul special obligatoriu atribuim relațiile ce asigură înfăptuirea justiției.

(2) Obiectul material al infracțiunii spălarea banilor trebuie deosebit totuşi de obiectul material al infracțiunii primare, deşi uneori acestea pot coincide.

(3) Venitul supus legalizării trebuie să fie obținut doar din infracțiuni. Considerăm, totodată, că categoria veniturilor supuse spălării ar trebui restrânsă. De aceea, propunem instituirea unui nivel minim cantitativ pentru veniturile care vor fi supuse operațiunilor de spălare. Considerăm că acest minimum ar fi de 500 unități convenționale, adică operațiunile de spălare comise cu venituri în proporții mari, pentru că faptele comise până la acest nivel ar putea fi supuse efectelor art.14 alin.(2) CP.

Suntem de părere că acest cuantum ar aduce claritate în ce priveşte gravitatea spălării banilor în raport cu prima infracțiune. Spălarea banilor se consideră a fi o infracțiune mai puțin gravă, ea însă nu poate fi o infracțiune mai puțin gravă decât prima infracțiune. Totodată, califica-

rea trebuie să depindă nu atât de gravitatea infracțiunii, cât de mărimea (valoarea) obiectului material al spălării banilor.

(4) Propunem ca din textul art.143 CP să fie exclusă expresia „mijloace băneşti”, păstrându-se termenul „ bunuri”.

§ 2. Latura obiectivă a componenței de infracțiune spălarea banilor

Principiul conform căruia nu există infracțiune pedepsibilă fără manifestare materială a voinței penale nu este o creație pretoriană romană. El corespunde, în fiecare caz particular, prescripțiilor diverselor legi respective care comportă întotdeauna o descriere mai mult sau mai puțin detaliată a faptelor delincvente. În orice circumstanță, legea penală incriminează un comportament uman, o conduită, o atitudine în cursul unei situații determinate. Studiul laturii obiective, adică al actelor externe de executare a infracțiunii, prezintă importanță din considerentul că stabileşte distincția dintre infracțiuni şi momentul consumării acestora.

Latura obiectivă a componenței de infracțiune spălarea banilor urmează a fi tratată după aceeaşi schemă, dar cu implicații proprii: fapta; prejudiciul cauzat; legătura cauzală şi semnele secundare (metode, timp, loc etc.).

Înainte de a purcede la examinarea modalităților concrete ale infracțiunii spălarea banilor, ținem să menționăm că aceasta este o *infracțiune complexă.* Infracțiunea devine complexă când în conținutul său obiectiv, esențial sau accidental, cuprinde o altă infracțiune. Este ca prin voința legiuitorului conexitatea acestora să se transforme într-o infracțiune unică – complexă. De exemplu, favorizarea este o infracțiune de sine stătătoare, fiind numai în raport de conexitate cu infracțiunea favorizată, adică la care a luat parte infractorul favorizat. Deci, în acest caz este vorba nu de un *concurs subsequens*, dar de un *delictum subsequens*. Spălarea banilor nu este o infracțiune complexă în forma sa clasică; or, există *infracțiuni complexe tipice* (în formă simplă sau calificată) şi *infracțiuni complexe atipice*. Considerăm că anume la cele din urmă poate fi atribuită infracțiunea spălarea banilor. Vom constata că aceasta se formează pe structura unei infracțiuni preexistente la care se adaugă unele

condiții speciale, infracțiunea nou-creată generându-se prin absorbția primei, complinită cu anumite calități ale subiecților activi sau pasivi sau ale obiectului juridic [42, p. 54]. După cum am menționat, spălarea banilor nu include favorizarea, dar ea a concrescut din aceasta preluând anumite particularități. De ce considerăm că anume din favorizare? Pentru că anume prin această infracțiune s-a urmărit scopul de a împiedica descoperirea operativă a infracțiunilor săvârşite, identificarea rapidă a infractorului şi pedepsirea lui. Deci, ca şi fapta de la art.323 CP, cea prevăzută la art.243 CP constă de fapt într-o „favorizare" a infractorului şi în tăinuirea mijloacelor sau a instrumentelor de săvârşire a infracțiunii, a urmelor acesteia sau a obiectelor dobândite pe cale criminală. Doar că scopul special anexat acestei fapte (cel de legalizare) a transformat favorizarea într-o infracțiune inedită – cea de spălarea banilor. Pe lângă aceasta, aplicând metoda absorbției, legiuitorul a construit infracțiunea vizată prin includerea în ea a unei alte infracțiuni – de dobândire sau de comercializare a veniturilor dobândite pe cale criminală (art.199 CP). Aceasta fiindcă art.243 CP include forma dobândirii unor venituri dinainte nepromisă.

Nu doar elementul material dovedeşte caracterul complex al infracțiunii prevăzute la art.243 CP, ci şi anumite calități ale obiectului juridic. Aici avem în vedere atât particularitatea obiectului material – că acesta provine dintr-o infracțiune prealabilă, cât şi obiectul juridic special care este complex, având atât un obiect special principal, cât şi unul secundar obligatoriu.

Tratarea elementului material al infracțiunii prevăzute la art.243 CP ridică dificultăți nu doar grație complexității, ci şi faptului că întregul proces presupune anumite *etape*.

2.1. Etapele procesului de spălarea banilor

Numărul etapelor spălării banilor este tratat diferit – două, trei sau patru faze.

Grupul de acțiune financiară (GAFI) în unul dintre primele sale rapoarte, „Lupta contra spălării capitalurilor" din februarie 1990, arăta că procesul de spălare se desfăşoară în trei etape fundamentale [126, p. 181]. Este vorba de *plasare, stratificare (spălare)* şi *integrare*.

Plasamentul este acțiunea de debarasare materială de importante sume în numerar. Ca primă etapă a infracțiunii spălarea banilor, plasarea reprezintă mişcarea inițială a banilor pe cale criminală, pentru a schimba forma sau locul acestora şi pentru a-i plasa în afara ariei de acoperire a autorităților de impunere a legii. Adică, plasarea reprezintă înlăturarea fizică a banilor gheață. Stadiul de plasare se poate realiza, în principal, prin următoarele tehnici: scoaterea sumelor băneşti din țară prin contrabandă, fie prin alte căi; depozitarea valutei în bănci, cazinouri, burse etc. în sume mai mici decât cele ce necesită raportare în instituții financiare; convertirea valutei în cecuri bancare sau alte instrumente negociabile în bănci sau în alte instituții financiare; depozitarea valutei în conturi bancare (conturi bancare unice sau multiple în cadrul uneia sau a mai multor instituții financiare); schimbarea bancnotelor de valoare mică în bancnote de valoare mai mare; transformarea banilor în mărfuri, metale prețioase etc.; utilizarea unor instituții care, prin natura lor, generează sume mari în numerar, precum ar fi barurile, cluburile de noapte, restaurantele, saloanele de coafură etc.

Cea mai răspândită tehnică de plasare este cea de creare a circuitului fictiv al mijloacelor la întreprinderile cu un volum mare de bani în numerar (de exemplu: parcurile taxi, pizzeriile, cafenelele, restaurantele, cinematografele şi barurile, tarabele de comercializare a produselor alimentare, inclusiv a florilor; punctele de schimb valutar, cazinourile şi firmele fictive).

Stratificarea (sau investirea) reprezintă o a doua etapă a spălării banilor în care banii circulă prin diferite întreprinderi, corporații şi instituții financiare, fizic, prin a fi depozitați sau prin transfer electronic. Etapa de stratificare urmăreşte mişcarea fizică a banilor la alte entități pentru a-i separa de sursa lor ilegală într-o încercare de a deghiza originea lor. La etapa de investire, banii sunt ascunşi şi deghizați în afara sursei lor ilegale şi departe de proprietari.

Stratificarea poate implica următoarele tehnici: depozitarea numerarului (scos din țară prin contrabandă) la o bancă din străinătate; îmbinarea banilor proveniți din surse ilegale cu cei proveniți din surse legale; crearea unui cont fictiv în străinătate, pentru a primi fonduri şi a efectua plăți cu acele fonduri; transferarea electronică a banilor de pe un cont

bancar național pe unul din străinătate; transferarea electronică a banilor de pe un cont bancar A pe un cont bancar B, apoi pe unul C etc.; mişcarea banilor de la întreprinderea A la întreprinderea B, apoi la întreprinderea C etc.; vânzarea diferitelor forme de instrumente financiare, precum ar fi cecuri bancare, ordine de plată etc.

În cazul stratificării, de exemplu, veniturile din activitatea criminală sunt transportate în numerar, prin intermediul curierilor, şi se depun de către firme pe conturile financiare ale băncilor cu împuternicire de a achiziționa titluri de valoare. Banca procură aceste titluri nu din numele clientului, dar din numele său şi transferă venitul obținut din operațiunile cu titlurile de valoare pe contul din străinătate. Astfel, urmele mişcării banilor se pierd. Un număr considerabil de operațiuni se fac astfel prin intermediul companiilor off-shore.

Adică, etapa de stratificare constă în săvârşirea diverselor operații ce au scopul de a împiedica organele de drept în descoperirea şi depistarea fondurilor ilegale.

Integrarea, etapa finală a procesului ce ține de spălarea banilor, etapă în care banii, reprezentând profitul din activitatea criminală, sunt acum folosiți în tranzacții financiare care par a avea un caracter legal. La această etapă se fac investiții în afaceri, se fac împrumuturi persoanelor fizice, se achiziționează active, astfel încât toate tranzacțiile efectuate par a fi legale.

Printre tehnicile de operare a integrării se enumeră: formarea unei întreprinderi străine (în Elveția, Panama, insulele Caiman) şi deschiderea unui cont bancar pentru această întreprindere, ca mai târziu banii să fie mutați din acest cont sub formă de împrumut, plăți, conform unor scrisori de credit, onorarii de consultanță, salarii, comisioane etc.; depozitarea banilor în numerar într-un cont bancar, atribuind acestora aparența mijloacelor provenite din vânzări; plata salariilor, comisioanelor sau onorariilor unei întreprinderi sau ale unei persoane fizice, efectuată de către companii sau întreprinderi care au primit bani ce au fost stratificați prin intermediul unor companii străine sau naționale; primirea banilor de la un cazino sau loterie pentru a face ca fondurile să pară a fi câştiguri legale de pe urma jocurilor de noroc.

Experții ONU aplică în schimb modelul cu patru faze în legalizarea veniturilor. *Prima etapă* presupune eliberarea de bani în numerar şi

depunerea lor pe conturile altor persoane. Astfel de persoane pot fi, de obicei, rudele făptuitorului. În acest caz, se urmăreşte o singură condiție – intermediarii trebuie să aibă conturi proprii în bănci. Actualmente, se observă tendința de a găsi intermediari cu conturi în băncile din străinătate. A *doua etapă* – distribuirea mijloacelor băneşti în numerar. Se realizează prin cumpărarea documentelor de plată bancare şi a altor hârtii de valoare. Practica dovedeşte că această etapă se realizează frecvent prin punctele de schimb valutar, cazinouri şi cluburi de noapte. A *treia etapă* – mascarea urmelor infracțiunii săvârşite. Pentru făptuitorul ce spală banii, la etapa respectivă apare sarcina de a lua toate măsurile în vederea evitării cunoaşterii de către terți a sursei sau a modului de distribuire a banilor în diverse instituții. În acest scop, pot fi folosite bănci pentru deschiderea conturilor, care sunt amplasate, de regulă, departe de locul de trai sau de muncă al infractorului; transferul banilor din străinătate în statul de reşedință, dar deja legal, cu un nou cont în firmă sau în alte instituții etc. A *patra etapă* – integrarea masei băneşti. La această fază, capitalurile deja legalizate se investesc în diverse sfere de afaceri.

Modelul cu două faze include, pe de o parte, spălarea (laundering), pe de alta – reintegrarea (recycling).

Practica judiciară a Franței a reținut că există infracțiune spălarea banilor în fapta celui care alimentează un cont bancar (îşi aduce aportul la o operațiune de plasare, disimulare sau conversiune) sau transferă în străinătate sume provenite din trafic de stupefiante. În una dintre cauze s-a constatat că Maktar Sassi alias Derbali, cunoscut vânzător de heroină, era nepotul lui Farhat Saedi, al cărui apartament îl ocupă la Nice. S-a stabilit că din 16.09.1992 până la 25.02.1993 Farhat Saedi a trimis 10 mandate poştale de o sumă totală de 56 349 franci surorii sale rezidente în Tunisia; tot el e efectuat din 30.03.1992 până în 19.02.1993 5 viramente pe contul său pentru o sumă de 20 200 franci şi între 19.03.1992 şi 19.02.1993 a depus 4 cecuri cu o sumă totală de 13 000 franci. În timpul reținerii sale el era în posesia a 982 710 franci a căror proveniență nu a putut fi stabilită. Relațiile strânse stabilite între Farhat Saedi şi nepotul său au constituit o dovadă în plus a concursului conştient pe care îl adusese Saedi la orice operație de convertire sau disimulare a produsului traficului de stupefiante [183, p. 1165; 146, p. 9].

Tehnicile utilizate într-un caz particular de spălarea banilor se pot clasifica de la foarte simple la foarte complexe. O schemă particulară de spălare poate fi enorm de costisitoare în înfiinţare sau să coste nimic altceva decât timp şi răbdare. O schemă de spălarea banilor poate necesita utilizarea mai multor întreprinderi şi conturi bancare operabile în străinătate, serviciile unor avocaţi, contabili, bancheri. O altă schemă s-ar putea să necesite doar timp pentru achiziţionarea ordinelor bancare şi a cecurilor de călătorie şi un plic pentru a le trimite prin poştă unui asociat pentru a le depozita într-un cont bancar.

În concluzie: scopul oricărei scheme de spălarea banilor este de a lua banii câştigaţi de pe urma activităţii ilegale şi de a-i face să pară ca fiind proveniţi din activitate legală.

2.2. Modalităţile normative ale spălării banilor

Pornind de la prevederile convenţiilor, în literatură se vorbeşte despre o dualitate a elementului material al spălării banilor, cel înţeles *stricto sensu*, oferit de Convenţia din 1988 ce cuprinde conversia sau transferul de bunuri în scopul de a le disimula originea, precum şi disimularea naturii, originii sau a proprietăţii reale a acestor bunuri, şi cel înţeles *lato sensu*, desprins din Convenţia din 1990, ce mai cuprinde şi ajutorul la justificarea originii bunurilor [46, p. 127].

În contextul celor ce urmează, prin modalităţi normative înţelegem actele de comitere a infracţiunii care nemijlocit sunt indicate în art.243 CP.

Din dispoziţia normativă a art.243 CP în vigoare desprindem următoarele modalităţi ca urmare a interpretării gramaticale:

(1) – *săvârşirea acţiunilor* orientate fie spre atribuirea unui aspect legal sursei şi provenienţei mijloacelor băneşti, a bunurilor sau a veniturilor obţinute ilicit în urma săvârşirii infracţiunilor, fie spre tăinuirea, deghizarea sau denaturarea informaţiei privind natura, originea, mişcarea, plasarea sau apartenenţa acestor mijloace băneşti, bunuri sau venituri, despre care persoana ştie că provin din activitate infracţională;

(2) – *dobândirea, posesia sau utilizarea* de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârşirea unei infracţiuni;

(3) – *participarea la orice asociere, înţelegere, complicitatea* prin ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acţiunilor în cauză.

Nu în zadar am menționat că acestea rezultă făcând interpretarea *gramaticală* a textului legal. Anume această interpretare se efectuează pe baza unui studiu etimologic (înțelesul cuvintelor), stilistic (modul de exprimare) şi sintactic (funcțiile cuvintelor în propoziție şi funcțiile propozițiilor în frază). Astfel, dispoziția art.243 CP foloseşte repetat conjuncția „fie" care determină scopul sau finalitatea în care se comit acțiunile, de aceea mot-à-mot expresiile ce succed această conjuncție subînțeleg finalitatea acțiunilor săvârşite. Din punct de vedere sintactic, textul normei a prevăzut punctul şi virgula – „ ; " fapt foarte rar întâlnit în articolele Codului penal al Republicii Moldova. Acest semn încă o dată vine să confirme că prima modalitate o constituie „săvârşirea acțiunilor".

Considerăm inadmisibilă o astfel de ortografie în cea mai severă dintre legi – cea penală.

Per a contrario, considerăm că în cazul de față trebuie de recurs la interpretarea sistemică, pornind chiar de la esența legii penale şi a tuturor instituțiilor dreptului penal în scopul ca prin această interpretare „să se ofere soluții juridice de realizare a normei de drept în sensul exact" [15, p. 15].

Scopul spălării banilor este legalizarea veniturilor ilegale. Într-adevăr, oricare ar fi acesta, el întotdeauna se va realiza prin acțiuni. Cu toate acestea, în dependență de scop, se pot clasifica şi acțiunile, cu atât mai mult că la divizarea acestor acțiuni în dependență de scop se individualizează şi subiectul. Deci, pornind de la raționamentele de mai sus, considerăm că modalitățile spălării banilor ar trebui să fie următoarele:

(1) – *săvârşirea acțiunilor orientate spre atribuirea unui aspect legal sursei şi provenienței* mijloacelor băneşti, bunurilor sau veniturilor obținute ilicit în urma săvârşirii infracțiunilor;

(2) – *săvârşirea acțiunilor orientate spre tăinuirea, deghizarea sau denaturarea* informației privind *natura, originea, mişcarea, plasarea sau apartenența* acestor mijloace băneşti, bunuri sau venituri;

(3) – *dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, participarea la orice asociere, înțelegere, complicitate prin ajutor sau sfaturi* în vederea comiterii acțiunilor în cauză.

Aceasta ni se pare o tratare mai corectă a modalităților de săvârşire a infracțiunii prevăzute la art.243 CP, deşi spre sfârşit vom încerca să formulăm o altă dispoziție a acestui articol.

Este evident că oricare dintre modalitățile enumerate se comit doar prin acțiune; în caz contrar, ar fi în afara principiilor logice atingerea scopului de legalizare prin inacțiune. Totuşi, există şi susținători ai posibilității de comitere a spălării banilor prin inacțiune. Acei, în ale căror obligații de serviciu intră preîntâmpinarea şi pedepsirea actelor de legalizare a veniturilor criminale, de exemplu poliția, instituțiile fiscale şi vamale, pot comite spălarea banilor prin omisiune, dacă nu doar că vor reține intervenția organelor de drept, ci vor permite ieşirea din țară a bunurilor ilegale. Aceasta însă nu va constitui infracțiune din partea lor doar în cazul în care au inacționat în calitate de tactică de cercetare a cauzei respective [87, p. 66]. Deşi există părere că fapta spălarea banilor s-ar putea exprima şi prin inacțiune, totuşi comportamentul pasiv este contestabil în acest caz, deoarece faptele prevăzute în dispoziția art.243 CP constituie doar acțiuni. Autorul unei inacțiuni nu poate fi pedepsit decât în virtutea unei dispoziții ce sancționează expres această inacțiune [113, p. 362]

Prima modalitate de spălarea banilor, respectiv **săvârşirea acțiunilor orientate spre atribuirea unui aspect legal sursei şi provenienței** mijloacelor băneşti, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit în urma săvârşirii infracțiunilor, se referă la acte sau la fapte ce se comit, de regulă, de către cel ce posedă proprietatea şi doreşte să-i mascheze originea ilegală. De obicei, acesta este chiar cel care a obținut venitul prin comiterea infracțiunii.

Legiuitorul nu a fost prea explicit prin formularea noțiunii de „acțiune”, dând în acest caz frâu interpretărilor. Dar, făcând trimitere la *Legea nr. 633-XV*, înțelegem că aceste acțiuni se pot exprima prin „operațiuni financiare”. Conform art.3 al legii nominalizate, acestea constituie „tranzacții şi alte acțiuni ale persoanelor fizice sau juridice cu mijloace financiare sau bunuri, indiferent de forma de proprietate a persoanei şi metoda de efectuare a operațiunilor, având drept scop transmiterea dreptului de proprietate, inclusiv următoarele operațiuni legate de folosirea mijloacelor financiare în calitate de mijloc de plată: impor-

tul în Republica Moldova, exportul şi expedierea din Republica Moldova, precum şi transportul şi tranzitarea pe teritoriul Republicii Moldova; efectuarea de transferuri băneşti prin intermediul mandatelor poştale internaționale; primirea şi acordarea de credite financiare; transferul în Republica Moldova şi din Republica Moldova, precum şi pe teritoriul ei al dobânzilor, dividendelor şi al altor venituri obținute în urma efectuării depunerilor, investițiilor, acordării creditelor şi efectuării altor operațiuni legate de circulația capitalului; transferurile cu caracter necomercial în Republica Moldova şi din Republica Moldova, inclusiv sumele destinate achitării salariilor, pensiilor, pensiilor alimentare, tranzacțiile cu bunuri succesorale, precum şi alte operațiuni similare; depunerile în capitalul social al organizației în scopul obținerii veniturilor şi a dreptului de participare la administrarea organizației; achiziționarea valorilor mobiliare; transferurile efectuate în scopul obținerii dreptului de proprietate asupra clădirilor, construcțiilor şi a altor bunuri, inclusiv asupra solului şi zăcămintelor subterane, atribuite de lege la valori imobiliare, precum şi a altor drepturi de proprietate asupra bunurilor; tranzacțiile şi acțiunile persoanelor fizice sau juridice, indiferent de forma şi metoda efectuării lor, având drept scop primirea, înstrăinarea, plata, transmiterea, transportarea, expedierea, transferarea, schimbul sau păstrarea mijloacelor financiare sau a bunurilor, precum şi identificarea unor astfel de tranzacții şi acțiuni.

De fapt, o parte dintre acestea se referă şi la cea de-a doua formă a spălării banilor.

Literatura de specialitate defineşte operațiunile financiare ca „relații ce apar în procesul acumulării, repartizării şi utilizării mijloacelor băneşti” [161, p. 53].

Explicând însăşi noțiunea de „operațiuni financiare”, trebuie de evidențiat că ea include şi operațiunile valutare. Conform pct.1.11 al Regulamentului privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova, acestea sunt „tranzacții de cumpărare şi vânzare a valutei străine şi a documentelor de plată în valută străină”.

De fapt, aceste operațiuni nu sunt cu titlu exhaustiv.

Doctrina (de exemplu, autorul B.Zdravomâslov) înțelege prin operațiuni financiare operațiunile privind circuitul bănesc, emiterea şi pune-

rea în circulaţie a titlurilor de valoare, creditarea, depozitarea mijloacelor băneşti, operaţiunile legate de colectarea impozitelor, care sunt reglementate de normele financiare [85, p. 198]. Condiţia de bază este însă ca toate aceste operaţiuni să se efectueze cu mijloace băneşti ilegale.

De fapt, însăşi noţiunea de operaţiune financiară este definită în art.3 al *Legii nr.633-XV* ca tranzacţie. Deci, noţiunea discutată include şi tranzacţiile. Apare întrebarea: care este deosebirea dintre tranzacţii şi convenţii? Tranzacţia este o înţelegere intervenită între două sau mai multe părţi prin care are loc transmiterea anumitor drepturi. Convenţia, în schimb, este acordul dintre două sau mai multe voinţe cu scopul de a produce un efect juridic, adică de a crea, a transmite, a modifica sau a stinge un drept [45, p. 122]. Înseşi convenţiile pot fi uni-, bi- sau multilaterale. Prin urmare, noţiunile de *tranzacţie* şi *convenţie* sunt sinonime. Elementul material al componenţei se exprimă, din cele enunţate, în acţiunile persoanelor orientate spre realizarea convenţiilor şi încheierea contractelor, al căror obiect îl constituie banii şi bunurile obţinute pe căi ilegale. Cu toate acestea, nu urmează a se confunda operaţiunile financiare cu noţiunea de convenţie, cea din urmă fiind mult mai largă. De altfel, unii autori, de exemplu V. Nikulin, consideră că pentru a putea concretiza noţiunea de *operaţiune financiară* este necesar a explica noţiunea de *finanţare*. Finanţarea cuprinde deci relaţiile în cadrul cărora are loc formarea, distribuirea şi utilizarea fondurilor mijloacelor financiare [102, p. 61].

Din cele enunţate, considerăm că prin „acţiuni" trebuie de înţeles atât operaţiuni financiare, cât şi convenţiile, doar că particularitatea care le-ar deosebi de cea de-a doua modalitate a spălării banilor este că ele trebuie să opereze astfel, încât să ascundă însăşi provenienţa sau originea veniturilor ilegale.

Vorbind despre noţiunea de „acţiune" este important ca aceasta să aibă caracter legal, fiindcă doar astfel se poate atinge scopul de legalizare a veniturilor ilegale. Apare, în schimb, întrebarea: dar în cazul în care convenţiile sunt declarate nule în baza legislaţiei civile, va exista spălarea banilor? Se pare că răspunsul este pozitiv. De exemplu, S., în urma comercializării drogurilor, a obţinut un venit ce i-a permis să-şi procure o casă indicând în contractul de vânzare-cumpărare un preţ

mult mai mic decât cel pe care l-a plătit. Ulterior, vinde această casă la preţul ei real. Astfel, S. şi-a justificat originea venitului său – din vinderea casei. Dar dacă ulterior acest contract de vânzare-cumpărare a casei va fi lovit de nulitate în virtutea faptului că a fost încheiat de către tutore în defavoarea celui aflat sub tutela sa, oare nu va exista infracţiune de spălare? Întrebarea ar fi raţională dacă vom ţine cont de faptul că, în cele din urmă, operaţiunea nu a fost legală. Dar, trebuie de subliniat că legalitatea are caracter aparent, fiindcă dacă s-ar lua întregul proces de spălarea banilor, atunci, evident, acesta ar fi ilegal. Dar aceasta nu înseamnă că nu există infracţiune. Iată de ce considerăm că spălarea banilor există chiar dacă convenţia prin care s-a exprimat acţiunea infractorului a fost declarată nulă. Altceva este că fapta va fi calificată nu consumată, ci tentativă, deoarece, în virtutea unor circumstanţe independente de voinţa subiectului, el nu a realizat întregul element material.

Prin „acţiuni", de cele mai dese ori, se înţelege *activitatea de întreprinzător* exercitată de către persoanele ce au obţinut venitul ilegal. Prin antreprenoriat, se înţelege o activitate desfăşurată de către persoane în mod independent, din proprie iniţiativă, în numele lor, pe riscul propriu şi sub răspunderea lor patrimonială, în scopul de a-şi asigura o sursă permanentă de venituri. În categoria acţiunilor pot fi incluse activităţi exercitate de către organizaţiile necomerciale, de exemplu, de caritate.

Dispoziţia art.243 CP trebuie să fie înţeleasă în sensul că acţiunile exercitate trebuie să aibă *caracter legal*. Ce se are în vedere? Nu ar putea fi spălate veniturile ilegale, dacă cu ele s-ar întreprinde careva operaţiuni ilegale. În acest caz, nu s-ar atinge scopul de legalizare. De exemplu, S., fiind un întreprinzător individual şi exercitând activitatea comercială în buticul ce-i aparţine, fără a dispune de licenţă pentru comercializarea băuturilor alcoolice, totuşi realiza alcool cumpărat de el. Venitul ilegal pe care îl obţinea de la realizarea alcoolului se legaliza prin procurarea şi comercializarea ulterioară a produselor alimentare, activitate pe care era în drept să o exercite. În cazul în care S. ar fi procurat pe baza mijloacelor ilegale, din nou, băuturi alcoolice, atunci nu ar exista componenţa spălării banilor, şi aceasta din considerentul că banii sunt reinvestiţi în activitatea ilegală [99, p. 35]. Posibil, este un exemplu primitiv, dar considerăm că cel mai bine ar elucida afirmaţiile

de mai sus. Deci, în baza acestui caz, se observă că acțiunile au fost îndreptate în vederea ascunderii originii sau conferirii aspectului legal al provenienței banilor, adică cum că ar fi proveniți din vânzarea legală a produselor alimentare pe care subiectul era autorizat să o facă.

Atribuirea unui aspect legal sursei veniturilor o desprindem şi din următorul exemplu. Să presupunem că o întreprindere de comercializare a aparaturii video-electrocasnice, legal înregistrată în Republica Moldova, a importat pe cale ilegală (prin contrabandă) marfă pe care trebuia să o comercializeze. Pentru comercializarea ei însă, erau necesare documentele justificative, de proveniență şi apartenență a acesteia. În acest caz, pentru a evita problemele cu organele de drept, întreprinderea respectivă a decis să recurgă la „serviciile" unei întreprinderi „căpuşă". Drept urmare, între acestea a fost încheiată o tranzacție conform căreia prima procura de la cea din urmă aparatura cu pricina. Astfel, prima întreprindere avea în posesia sa contractul de vânzare/cumpărare şi facturile de livrare care certificau proveniența mărfii. Acum aceasta putea liber să-şi realizeze marfa, fără teama de a fi descoperită de către organele de drept. Am vrea să oferim şi soluția de calificare juridică a acestui caz. Conform legislației la moment în vigoare, considerăm că ar exista două soluții, şi acestea în dependență de faptul cine a creat „întreprinderea-căpuşă". Dacă aceasta existase independent de activitatea întreprinderii ce a recurs la serviciile sale, atunci ea ar fi ținută responsabilă pentru faptele prevăzute la art.242 şi 243 CP – în ambele cazuri în calitate de autor, iar în cazul în care aceasta ar fi fost creată de către însăşi întreprinderea ce a adus ilegal marfa anume în scopul ca astfel să îşi justifice sursa producției sale, după care firma creată va fi desființată, atunci calificarea s-ar face doar pentru spălarea banilor. Considerăm că nu există concurs de infracțiuni, deoarece pseudoactivitatea de întreprinzător prevăzută de art.242 CP apare în cazul de față drept tehnică sau metodă de comitere a spălării banilor şi deci se cuprinde în aceasta.

Ca modalitate de justificare a originii veniturilor ilegale ar putea servi furnizarea buletinelor salariale false, a falselor titluri de proprietate a documentelor false care certifică venitul etc. [44, p. 378]

De asemenea, ținem să remarcăm că prima modalitate constă în săvârşirea anume a acelor acțiuni prin care s-ar legaliza sursa şi prove-

nienţa veniturilor obţinute din infracţiuni. Care este deci deosebirea dintre cele două substantive „sursă" şi „provenienţă". Pornind de la etimologia acestora, sursa este „un loc unde se produce, unde se poate găsi, de unde se propagă sau se poate procura ceva; sediul sau originea unui lucru" [50, p. 551], în timp ce provenienţa se defineşte drept „loc, sursă, persoană etc., de unde vine sau provine cineva sau ceva; prin extensiune – origine" [50, p. 571]. Prin comparaţie, nu există deosebire dintre cei doi termeni, cu atât mai mult că ambii până la urmă semnifică „origine" şi sunt deci sinonime [51, p. 486]. Pornind de la faptul că însuşi legiuitorul a prevăzut conjuncţia „şi" între cei doi termeni, adică el însuşi nu a prevăzut careva deosebire, susţinem că e necesar de a-i înlocui cu termenul „origine", cu atât mai mult că acesta din urmă este folosit şi în *Convenţia de la Strasbourg*. Or, utilizarea aceleiaşi noţiuni, dar exprimată prin mai multe sinonime ale sale, este inadmisibilă într-o normă penală, ea putând induce în eroare destinatarul acesteia.

Acţiunile privind conferirea aspectului legal al originii bunului se poate exprima şi prin schimbul acestuia. Unii autori acceptă chiar sensul propriu al acestui cuvânt, adică acela de a înlocui lucrul produs al infracţiunii cu un lucru deţinut legal de o altă persoană. Schimbul bunului poate fi la valoare echivalentă sau la valori diferite, după cum infractorul are interesul să justifice sau să ascundă. De pildă, schimbarea acţiunilor, a obligaţiilor, a titlurilor de plată, a certificatelor la purtător etc., furate, care pot fi urmărite după serie, număr, cu altele asemănătoare aflate în circuitul legal [122, p. 30]. Aceiaşi autori exemplifică cele enunţate prin următorul caz: o persoană are un miliard de lei produs prin infracţiunea principală şi procedează la spălarea acestuia prin schimbare, efectuând două operaţii de speculă imobiliară. Astfel: cumpără o proprietate având valoarea reală de 2 miliarde de lei, cu preţul de un miliard consemnat în contractul de vânzare-cumpărare autentificat; infractorul plăteşte vânzătorului pe lângă miliardul consemnat în contractul de vânzare-cumpărare şi miliardul pe care vrea să-l spele, astfel că vânzătorul îşi primeşte preţul real de 2 miliarde pe imobilul în cauză; infractorul păstrează bunul o perioadă de timp necesară efectuării unor amenajări şi îmbunătăţiri investind un miliard de lei, după aceasta infractorul revinde imobilul la un cumpărător de bună credinţă cu suma

de 3 miliarde lei. Prin această operaţiune, infractorul justifică legal, cu ultimul act de vânzare-cumpărare autentic, provenienţa sumei de 3 miliarde de lei în care este inclus şi miliardul „spălat”.

Ţinem, totodată, să remarcăm că atribuirea aspectului legal originii veniturilor infracţionale nu are decât un caracter „aparent”; or, în esenţă, originea oricum rămâne a fi ilegală *de facto*. *De iure* însă, graţie convenţiilor sau documentelor justificative, originea pare a fi legală.

Cea de-a doua modalitate vizează fapta de **săvârşire a acţiunilor orientate spre tăinuirea, deghizarea sau denaturarea informaţiei privind natura, originea, mişcarea, plasarea sau apartenenţa** mijloacelor băneşti, a bunurilor sau a veniturilor obţinute din activitatea infracţională.

Din start, ţinem să menţionăm că este practic dificil a face deosebire între primele două modalităţi de spălarea banilor. În cazul celei de-a doua modalităţi acţiunile constau până la urmă în încheierea unor convenţii şi, cu atât mai mult, a unor operaţiuni financiare.

Însăşi fapta presupune trei modalităţi alternative: tăinuirea, deghizarea sau denaturarea. Anume datorită faptului că toate aceste trei modalităţi se referă la „informaţia” privind veniturile, considerăm că cea de-a doua modalitate se referă nu la bunul corporal, cel cu existenţă materială, ci la drepturile asupra acestuia. Apare întrebarea: justificând legalitatea apartenenţei unui bun, nu se ajunge oare până la urmă la a justifica (deci legaliza) însăşi originea bunului dat? De exemplu, plasând banii ilegali la cazino, subiectul va încerca astfel să justifice informaţia privind originea veniturilor sale. Fapta presupune acţiunea de conferire a statutului legal însăşi sursei, şi atunci nu comite el oare de fapt prima modalitate a spălării banilor? Sau deschizând un depozit bancar şi depunând banii ilegali pe el subiectul va denatura informaţia privind mişcarea lor. Dar, până la urmă, el va putea justifica sursa lor – i-a obţinut de pe contul său bancar sau ca urmare a dobânzii obţinute din acest depozit.

Ce se înţelege prin fiecare dintre formele enumerate, care în genere desemnează un ansamblu de fapte concrete prin care subiectul infracţiunii spălarea banilor conferă ori încearcă să confere unui bun, rezultat din săvârşirea activităţii infracţionale, apartenenţa de legalizare, respec-

tiv faptul că bunul sau valoarea respectivă a fost dobândită în urma unor afaceri şi operaţiuni legale [43, p. 520].

Tăinuirea, în cazul nostru, presupune, credem, introducerea ilegală a dreptului, produs al infracţiunii principale, într-un alt drept cu aspect legal, „spălându-se” astfel primul drept de caracterul său ilicit. A ascunde înseamnă a face să nu fie cunoscut de alţii, de autorităţi, să nu fie ştiut, înţeles. *A deghiza* semnifică „a îmbrăca” în aşa fel, încât să nu poată fi recunoscut, deci a camufla, a masca, a ascunde până la urmă adevărata faţă a operei. Iar *denaturarea* presupune înlocuirea trăsăturilor ilegale ale acestuia cu altele care să-i dea un aspect legal, de exemplu, disimularea bunului obţinut prin şantaj în restituire de împrumut sau în plata pentru consultaţii, consilieri etc. [122, p. 31]. Din nou, considerăm în plus folosirea termenului de deghizare, deoarece aceasta este aceeaşi denaturare. Pe când termenul „tăinuire” le cuprinde pe celelalte, fiind astfel vorba de întreg şi parte, or, tăinuind un lucru, o poţi face şi prin corodarea informaţiei despre acesta, deci prin o denaturare. Considerăm că pentru a păstra caracterul clar şi laconic al dispoziţiei art.243 CP, este suficient de utilizat termenii „tăinuirea sau denaturarea”.

Acţiunile prevăzute la a doua modalitate de săvârşire a infracţiunii de la art.243 CP se pot face prin transfer de bunuri (care, de fapt, se include în operaţiunile financiare prevăzute la prima modalitate), de pildă:

– operaţiunea de deplasare a capitalului sub diferite forme de la o ţară sau de la un agent economic la altul, cu sau fără aparenţă legală (deplasare efectivă sau electronică). De pildă, pentru scoaterea din ţară a unor sume obţinute prin înşelăciune, în sistemul bancar se efectuează o „plată” în avans de marfă sau o plată pentru o marfă supraevaluată vândută de un agent economic aflat sub controlul celui care transferă (agent care, ulterior, intră în „faliment” şi nu mai expediază marfa). O astfel de deplasare de capital se mai poate face prin asociere, fuziune cu o firmă falimentată intenţionat, aflată sub controlul celui care transferă [122, p. 31]; transferuri de fonduri interbancare prin sistemul Western-Union; deplasări de valută prin cumpărarea de titluri de valoare cu preţ subevaluat etc.

Conform legii, nu orice informaţie poate fi tăinuită sau denaturată, ci doar cea privind natura originea, mişcarea, plasarea sau apartenenţa veniturilor ilegale, care, de fapt, constituie un spectru destul de larg.

Prin *natura* venitului s-ar înțelege caracterizarea acestuia astfel, încât în esență să pară legal: de exemplu, este un schimb, o donație sau un împrumut. Însăşi noțiunea de „natură” ar avea două înțelesuri – acela de apartenență legală a dreptului sau a venitului la subiectul care a fost deposedat prin infracțiunea primară, adică o ascundere sau o denaturare a titlului subiectului, iar al doilea înțeles – modul de dobândire a dreptului prin infracțiunea principală. Se pare însă că legiuitorul a desprins cel de-al doilea sens, pentru a-l include în termenul de „origine”, de aceea „natura” va cuprinde doar primul înțeles al termenului. De exemplu, obținerea prin înşelăciune a unui credit (garanții false) şi apoi cumpărarea prin intermediar a creanței (nerestituită) cu 1/3 din valoarea acesteia. Intermediarul care este complice, evident va „valorifica” garanțiile creditului la „prețul integral” al creanței (100%) unui alt intermediar – al făptuitorului sau chiar al făptuitorului, fără ca în realitate prețul să fie achitat. Astfel, făptuitorul „transformă” creditul ilicit într-un credit licit şi beneficiază în continuare de 70% din împrumutul ce nu a mai fost restituit [122, p. 32].

Noțiunea de *origine* am valorificat-o încă la prima modalitate, doar că la cea de-a doua modalitate ea se referă la drept, adică la multiple transferuri bancare prin care se justifică posesia activelor de pe cont ca urmare a obținerii acestora din transfer.

Mişcarea proprietății sau a bunului se practică astfel, ca prin aceasta să se piardă originea ilegală sau să se denatureze adevăratele operațiuni cu veniturile. Anume în cazul operațiunilor vizând inducerea în eroare a mişcării de capitaluri se împiedică descoperirea infracțiunii primare şi realizarea sarcinilor justiției. Un caz elocvent în acest sens a fost descoperit atunci, când trei instituții financiare au notificat operațiuni suspecte de spălare. S-a dovedit că traficanții de droguri utilizau intermediari care livrau în numerar produsul activității ilegale funcționarilor, agenților de turism şi întreprinderilor de import/export. Aceştia plasau fondurile pe conturile lor bancare şi, pentru un comision, le transferau pe conturi în străinătate pe bază de facturi false. Se estimează că 30 miliarde de dolari au fost spălați în această manieră, dar, în fine, acțiuni în justiție au fost intentate în două țări [109, p. 44]. Deci, acest caz prezintă multiple caracteristici comune operațiunilor de spălare a banilor: numerarul este

introdus în sistemul bancar de către indivizi foarte îndepărtați de infracțiunea comisă; se multiplică operațiunile repartizând fondurile printre numeroasele agenții aparent inofensive, ceea ce evident creează o pistă greşită în descoperirea lor şi transferul fondurilor cât mai rapid în străinătate.

În ce priveşte *plasarea*, în calitate de modalitate a spălării banilor, trebuie deosebită de plasarea ca etapă a procesului de spălare, deşi au unele tangențe. Prin aceasta, se urmăreşte să se falsifice informația privind gestiunea veniturilor, care, de obicei, are loc fie sub forma plasării pentru ajutoare umanitare, fie pentru plata salariilor sau a serviciilor, dar de cea mai largă amploare sunt cele sub forma investițiilor. În acest context, fondurile plasate în țară din zonele off-shore, sunt de cele mai multe ori sub forma investițiilor de capital ce reprezintă totalitatea cheltuielilor prin care se creează sau se achiziționează noi capitaluri fixe, productive sau neproductive, se dezvoltă, se modernizează şi se reutilează cele existente [76, p. 16]. Acestea fiind plasate în construirea de noi unități economice, în dezvoltarea, modernizarea şi reutilizarea celor existente, precum şi în construirea, lărgirea şi amenajarea obiectivelor cu caracter social-cultural. Investițiile directe de asemenea îmbracă forma de cumpărări de acțiuni sau de părți din capitalul unor firme existente; de livrări de documentații pentru noi tehnologii, de efectuare a unor activități în calitate de specialişti sau experți în management, marketing, în conducerea proceselor tehnologice etc. [34, p. 14]. Şi toate acestea se înfăptuiesc prin întreprinderi de mari dimensiuni, având sediul central într-o țară şi operând, în principal sau în parte, prin filialele lor din alte țări. În realitate, toate aceste activități nu se vor efectua, fondurile fiind dirijate spre alte achiziționări.

Prin tăinuire *a apartenenței* veniturilor ilegale se înțelege faptul de a crea o informație eronată privind ținerea acestor venituri de alte persoane decât de cel ce real le foloseşte. De obicei, în aşa cazuri, fondurile ilegale se înscriu sau se transferă pe numele altor persoane care nu sunt implicate în „afacerile dubioase”. Acestea pot fi copiii, soții sau rudele apropiate care devin titulari sau proprietari de imobile, de conturi bancare. *De facto*, folosința acestora aparține altor persoane – subiectului spălării banilor.

Toate aceste subcategorii ale celei de-a doua modalități au un caracter alternativ, adică este suficientă îndeplinirea uneia dintre acestea, dar *de facto* nu există o modalitate „pură”, ele îmbinându-se şi suprapunându-se astfel ca să se atingă scopul de legalizare.

Cea de-a treia modalitate a infracțiunii spălarea banilor presupune ***dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, participarea la orice asociere, înțelegere, complicitatea prin ajutor sau sfaturi*** în vederea comiterii acțiunilor indicate la prima şi a doua modalitate de spălarea banilor. Această modalitate are în vedere faptele celui care este cumpărător de rea-credință, deținător de rea-credință, posesor de rea-credință şi utilizator de rea-credință, dar numai când bunurile provin din activitatea infracțională, fapt cunoscut de subiectul dat.

A dobândi înseamnă a obține, a procura ceva atât pe cale gratuită, cât şi oneroasă. Prin aceasta trebuie de înțeles cumpărarea, donația, câştigul la diferite jocuri, moştenirea etc., deci orice formă prin care se poate dobândi un bun. Legiuitorul nu a specificat, de aceea considerăm că dobândirea se poate face atât pentru sine, cât şi pentru alte persoane, fapt valabil şi pentru celelalte modalități ca posesia sau utilizarea.

Prin *posesie* trebuie de înțeles primirea şi păstrarea bunurilor pentru o anumită perioadă de timp, ştiind de faptul că sunt produsul activității infracționale. Credem însă că posesia trebuie să se realizeze în procesul operațiunilor de spălare. Deoarece după ce acțiunile au fost realizate, ar constitui complicitate la spălarea banilor. Anume astfel se va realiza scopul spălării banilor, deoarece posesia bunurilor obținute din infracțiune pur şi simplu nu ar conferi un statut aparent legal acestora.

Utilizarea de bunuri constă în întrebuințarea temporară a unuia sau a mai multor bunuri. Simpla folosire a veniturilor din săvârşirea infracțiunii nu ascunde adevărata natură sau proveniență a acestora. De aceea, este important ca utilizarea să se facă în scopul de a-i legaliza. De fapt, considerăm că această modalitate nu trebuie confundată cu primele două care prin sine înseşi tot presupun o utilizare a resurselor infracționale. De exemplu, ca urmare a multiplelor transferuri bancare, banii sunt preluați şi, respectiv, folosiți pentru consum sau pentru o afacere de către o altă persoană decât lucrătorul bancar sau decât cel care a comis infracțiunea primară.

Participarea la orice asociere, înțelegere trebuie înțeleasă doar cu precizarea că se comite în scopul săvârşirii infracțiunii spălarea banilor. Considerăm că prin participare trebuie de înțeles fapta când mai multe persoane, între care s-a stabilit o legătură subiectivă (coeziunea psihică), cooperează cu acte materiale sau intelectuale la săvârşirea aceleiaşi infracțiuni [37, p. 225]. În înțelesul art.243 CP, se are în vedere fapta de a lua parte la o asociere sau înțelegere. Trebuie să remarcăm că participarea se face anume la o asociere sau înțelegere în vederea comiterii spălării banilor, dar nu prin participarea nemijlocită la operațiunile sau actele de spălarea banilor, adică ea apare în prealabil, până a începe însuşi procesul de spălare. Deci, prin participare s-ar înțelege anume intrarea şi includerea persoanei printr-o înțelegere în componența unei asociații, indiferent de calitatea şi de rolul pe care le deține persoana şi de gradul de participare a acesteia la operațiunile de spălare care vor fi ulterior comise.

Asocierea implică constituirea prin consensul mai multor persoane a unei pluralități de făptuitori, organizate în scopul de a ființa în timp şi de a pregăti, a organiza şi a aduce la îndeplinire săvârşirea uneia sau a mai multor infracțiuni [69, p. 478] de spălare a produsului infracțiunii principale. Pentru existența infracțiunii, nu este necesar ca asocierea să aibă o anumită durată timp, ca obiectivele ei să se realizeze. Este suficient ca între subiecți să fi intervenit un consens privind atât constituirea asocierii, cât şi scopul acesteia. Caracterul de asociere îl conferă existența unei discipline interne, a unor reguli de comportare, ierarhie, diviziune a muncii, a activității „calificate" cu „studiu" prealabil, planificare, organizare, cu procurarea şi folosirea de instrumente etc.

Remarca ce se impune este că această modalitate a participării la asociere nu se referă la faptele de asociere în scopul săvârşirii infracțiunii primare. În aşa caz, calificarea s-ar face fie pentru participare la bande (art.283 CP), fie pentru crearea sau conducerea unei organizații criminale (art.284 CP). Mai dificil de interpretat este noțiunea de *înțelegere*, care nu are o existență bine conturată în legislația penală. În cazul de față, înțelegerea implică unitatea de ştiință şi voință a două sau a mai multor persoane de a comite fapta spălarea banilor, fără însă a forma o asociație (asociere), fapt ce o deosebeşte de participarea la aso-

ciere în vederea comiterii spălării banilor. De altfel, legiuitorul nu a specificat – este vorba despre o înțelegere spontană sau prealabilă la comiterea spălării banilor. Considerăm posibile ambele forme, astfel încât, dacă există deja o înțelegere între doi subiecți care exercită operațiunea spălarea banilor şi, pe parcursul exercitării elementului material al acestei infracțiuni, au avut nevoie şi de participarea a încă unei persoane, atunci participarea acesteia la înțelegerea celor doi va fi infracțiune, deşi înțelegerea nu a fost prealabilă. De obicei, participarea la înțelegere în vederea comiterii infracțiunii este prealabilă începerii laturii obiective. Astfel, legiuitorul, în cazul în discuție, a plasat momentul consumării faptei spălarea banilor mai înainte – la etapa de pregătire către săvârşirea operațiunilor propriu-zise de legalizare a capitalurilor. Sub acest aspect, infracțiunea de la art.243 CP devine o componentă redusă, consumându-se chiar din momentul pregătirii (atât în cazul participării la asociere, cât şi de înțelegere în vederea comiterii spălării banilor). Acest fapt îl considerăm inadmisibil; or, spălarea banilor trebuie să fie considerată o componentă formală (fapt la care vom reveni mai jos).

În opinia noastră, modalitatea participării la orice asociere sau înțelegere ar trebui exclusă din formula de la alin. (1) art.243 CP, căci simpla participare la asociere sau înțelegere în vederea ulterioarei comiteri a spălării banilor trebuie calificată drept pregătire la spălarea banilor. Faptul deja împlinit va constitui fie alin.(2), fie alin. (3) al art.243 CP.

Complicitatea prin ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acțiunilor indicate în alin.(1) art.243 CP ridică multe întrebări privitor la corectitudinea incriminării ei în dispoziția normei art.243 CP. Care a fost necesitatea de a prevedea complicitatea în mod expres? Nu ar fi fost suficientă trimiterea, în cazul calificării, la art.42 CP? De ce anume au fost prevăzute formele de „ajutor” şi „sfaturi”? Vom încerca să răspundem succesiv la aceste întrebări, pornind de la însăşi noțiunea de complicitate.

Deci, ceea ce caracterizează complicitatea, în raport cu celelalte forme ale participației penale, este caracterul său de contribuție indirectă la săvârşirea infracțiunii, fiindu-i comună intenția şi deci voința de a vedea infracțiunea consumată ori cel puțin începută [75, p. 98]. Conform art.42 CP, „se consideră complice persoana care a contribuit la săvârşi-

rea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informație, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, precum şi persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinui mijloacele sau instrumentele de săvârşire a infracțiunii, urmele acesteia sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte". Observăm deci că contribuția complicelui la săvârşirea infracțiunii este diversă, putând fi la general clasificată în: contribuție fizică şi contribuție intelectuală. Art.243 CP foloseşte doar două modalități ale complicității: ajutor sau sfaturi. Dificultatea rezidă în faptul că art.42 CP nu prevede expres termenul de *ajutor*, de aceea acesta rămâne a fi interpretat de doctrină.

Încercând să interpretăm noțiunea de *ajutor*, ne confruntăm cu o altă dificultate, cea după care ajutorul este tratat *lato sensu* sau *stricto sensu*. În sens larg, prin ajutor se înțelege atât cel material, cât şi cel moral, adică termenul este sinonim cu noțiunea de contribuție fizică sau intelectuală. Susținem însă că prin ajutor în sensul art.243 CP trebuie de înțeles doar complicitatea fizică sau materială. Prin *ajutor* se înțelege deci acordarea de mijloace sau instrumente ori înlăturarea obstacolelor. Este dificil a face delimitarea acestora, ținând cont de faptul că infracțiunea spălarea banilor este o componență formală, şi nu una materială. Totodată, ajutorul pe care îl oferă complicele nu trebuie să aibă o exprimare sub forma acțiunilor prin care s-ar atribui un aspect legal originii veniturilor sau s-ar tăinui informația despre acestea care constituie alte modalități ale spălării banilor.

Considerăm un exemplu de complicitate prin ajutor fondarea unei întreprinderi-fantomă (fondarea legală), pentru ca ulterior prin aceasta să se exercite operațiunile de spălare, fără însă ca subiectul să le exercite el însuşi, sau deschiderea unui cont în bancă pe nume propriu, fără însă a opera el însuşi cu disponibilul acestuia, ci prin reprezentant care cu bună ştiință cunoaşte că va exercita acțiuni de spălare. În ultimul caz, ajutorul a constat în deschiderea contului pe nume propriu pentru a înlătura orice bănuieli documentare. Nu are importanță, dacă subiectul ce ajută obține un venit propriu (pentru sine sau pentru alții) din ajutorul acordat. Tot în calitate de ajutor sunt examinate şi acțiunile celui care transportă veniturile ilegale, de exemplu, banii obținuți din trafic

de stupefiante, spre banca unde o altă persoană (autorul infracțiunii spălarea banilor, considerăm noi) va exercita operațiunile financiare.

Lista faptelor ce creează componența spălării banilor este atât de largă şi neconcretizată, încât aproape oricare atribuție a complicelui se consideră ca faptă a autorului infracțiunii. Astfel, există dificultăți în delimitarea celor doi participanți. Pentru complice rămân cazurile în care subiectul nu intră în contact cu veniturile supuse spălării, deoarece acesta doar pune la dispoziție automobilul, încăperea, contul bancar sau mijloace şi instrumente pentru calculul, păstrarea sau transportarea banilor. Dar, în conformitate cu criteriile generale de delimitare, trebuie de verificat dacă nu există acel interes personal, grație căruia conducerea mijlocului de transport, intermedierea în relațiile cu firmele fictive, cu persoanele intermediare, cu conturile sau personalul bancar dau temei de a distinge coautoratul în săvârşirea infracțiunii [87, p. 65].

Dificilă este şi distincția dintre complicitate prin ajutor şi dobândirea bunului cunoscându-se că acesta este produsul activității infracționale ce apare ca una dintre modalitățile spălării banilor. De exemplu, transmiterea cu titlu de proprietate a unui imobil unei alte persoane decât autorul infracțiunii primare o examinăm a fi, potrivit dispozițiilor normative în vigoare, dobândire; dacă însă preluarea bunului de către o persoană are doar scopul ca *de facto* să fie folosit de altcineva, facilitându-se astfel doar folosința, aceasta ar apărea drept complicitate prin ajutor. Deşi, în opinia noastră, ambele aceste modalități trebuie să fie calificate doar în calitate de complicitate la spălarea banilor, astfel simplificând calificarea. Cu atât mai mult că este complicat a examina un autorat posterior operațiunilor proprii de spălare, deoarece aceasta ar opera asupra unor venituri deja legale, cel puțin în aparență. Evident, în acest caz s-ar susține că nu există nici complicitate posterioară (adică ce se manifestă prin ajutor în privința dobândirii, folosinței şi dispunerii de veniturile legalizate), dar nu ar fi echitabil ca acest autorat să nu fie pedepsit scăpând astfel de răspundere, ştiind că veniturile la origine sunt ilegale.

În ce priveşte complicitatea prin sfaturi, ea este o formă de exprimare a complicității morale. Deci, legiuitorul nu a examinat în dispoziția art.243 CP complicitatea prin indicații, prestare de informații, promisiune prealabilă de favorizare a infractorului. Sfaturile sunt nişte

recomandări privind modul cât mai efectiv şi securizat de realizare a infracţiunii, timpul în care ar trebui comisă, cine ar putea fi coautor. Autorul rus A.Kozlov examinează sfatul drept o transmitere a unor date cu lămurirea căilor ce uşurează comiterea infracţiunii, exprimată într-o formă convingătoare în lipsa unei influenţe volitive evidente asupra conştiinţei celeilalte persoane [88, p. 156].

Darea de sfaturi trebuie însă deosebită de instigare sau organizare de infracţiune. Persoana ce dă sfaturi trebuie să fie calificată drept complice numai în cazurile în care sfaturile sunt destinate unei persoane care deja a luat hotărârea de a săvârşi o infracţiune şi acum sfatul urmăreşte doar obiectivul de a consolida decizia infracţională, indiferent dacă subiectul are sau nu un venit din aceasta. Concomitent, considerăm necesar a deosebi darea de sfaturi de darea indicaţiilor sau de prestare de informaţii. Indicaţiile par a fi nişte îndrumări date autorului, cum să acţioneze în diferite situaţii concrete. Ele au un caracter mai concret decât sfatul. Darea de informaţii constă în transmiterea unor date care, în mod normal, nu ar constitui un sfat, ci doar vin să ateste anumite circumstanţe facturale de care autorul se va folosi la comiterea operaţiunilor de legalizare. De exemplu, va constitui un sfat şi deci complicitate la spălarea banilor cazul când cineva, ştiind de intenţia subiectului de a-şi legaliza venitul criminal, recomandă să folosească, în acest sens, băncile din Liechtenstein care oferă un grad sporit al secretului bancar.

În acelaşi timp, „simplul sfat de a comite infracţiunea nu este o provocare" [62, p. 33], adică nu se consideră complicitate şi nu se pedepseşte. Prin „simplul sfat" trebuie de înţeles absenţa intenţiei subiectului în ce priveşte săvârşirea infracţiunii spălarea banilor, chiar dacă cel care oferă sfatul ar admite eventualitatea faptului că informaţiile sale pot fi utilizate la comiterea unei viitoare infracţiuni, sau chiar dacă nu prevedea aceasta, atunci, cel puţin, trebuia şi putea să-şi dea seama. Sfatul trebuie să fie dat doar cu intenţie directă. În aşa caz, va fi ţinut responsabil pentru fapta prevăzută la art.243 CP un notar, avocat sau un lucrător bancar care ar putea sfătui subiectul ce intenţionează să-şi legalizeze capitalurile, cum să evite răspunderea. Examinarea responsabilităţii acestora ridică un şir de chestiuni legate de secretul profesional al acestora. S-au expus păreri că, de exemplu, un notar nu ar putea refuza oferirea

consultațiilor în materie, chiar dacă nu este pus în cunoştinţă de cauză pentru ce sunt necesare aceste informații, din motivul că regula deontologică notarială interzice acestuia să pună întrebări în privința facilității operațiunilor, pe care clientul le-ar putea considera indiscrete [49, p. 70]. Acelaşi lucru s-a zis şi despre bancheri; or, acesta nu este ținut să controleze regularitatea operațiilor pe care le săvârşeşte la ordinul clientului său [49, p. 71]. În privința celor din urmă întrebarea se impune îndeosebi, deoarece anume prin sistemul bancar se consideră că sunt supuse spălării cele mai multe venituri [160, p. 57].

Discuții se duc şi în privința faptului cum un avocat poate fi complice la spălarea banilor, dacă, în virtutea obligațiilor sale, el trebuie să apere clientul, îndeosebi când acesta are probleme cu legislația în vigoare. Nu ar fi oare o îngrădire a dreptului la apărare, dacă s-ar interzice avocatului să-şi apere clientul chiar şi prin darea unor sfaturi? Opinăm însă că un avocat trebuie să asigure respectarea legii, dar nu încălcarea ei şi deci ar putea fi ținut responsabil.

În fine, după părerea noastră, toți aceşti profesionişti ar putea fi considerați complici prin oferire de sfaturi atâta timp, cât la ei va fi prezentă intenția directă de a ajuta clientul lor să-şi legalizeze veniturile ilegale. Avocatul însă nu va fi responsabil pentru apărarea clientului său bănuit sau învinuit în spălarea banilor, după ce însăşi presupusa infracțiune de spălare s-a consumat, iar acesta nu a avut implicație în actul infracțional nici anterior, nici concomitent spălării.

Înainte de a finaliza modalitatea în cauză de spălarea banilor, ținem să menționăm că, la origini, însăşi fapta de spălarea banilor este un ajutor care se acordă autorului primei infracțiuni în scopul ca acesta să-şi legalizeze venitul, dar acest ajutor nu se examinează ca o complicitate la prima infracțiune.

În unele cazuri, se admite ca complicitatea să constituie o infracțiune de sine stătătoare, astfel persoanele care o comit căpătând calitatea de autor la infracțiune, dar nu de complice (analogic ar fi examinate cazurile când o etapă a infracțiunii este examinată ca infracțiune consumată). Nu credem că acesta ar trebui să fie şi cazul infracțiunii spălarea banilor, deşi anume aceasta a avut în vedere legiuitorul când a prevăzut în dispoziția incriminatoare a alin.(1) art.243 CP complicitatea prin aju-

tor sau sfaturi. Rezultă că aceştia capătă *de iure* calitatea de autor; or, într-o dispoziție a unei norme juridico-penale speciale se descrie anume comportamentul susceptibil de răspundere a autorului, iar orice alte acte adiționale la acesta constituie una dintre participațiile prevăzute în art.42 CP. Un argument întru susținerea aceleiaşi idei este că „actele de complicitate nu pot fi desprinse unității de faptă, integratoare a tuturor contribuțiilor, şi apreciate independent de aceasta, întrucât ea le absoarbe lipsindu-le de personalitate şi autonomie. Dacă s-ar desprinde de complicitate şi s-ar ordona într-o activitate în formă continuată, s-ar subscrie la „teza autonomiei participației" sau a „complicității delict distinct", după care formele de participație sunt independente, au autonomie proprie şi trebuie apreciate de sine stătător sub aspectul tuturor reglementărilor penale, fără a fi legate de fapta săvârşită de autor" [75, p. 133].

Dispoziția art.243 CP fiind formulată, aproape similar, în conformitate cu art.6 al *Convenției de la Strasbourg* din 1990, totuşi, nu considerăm justificată introducerea complicității la nivel de autorat în art.243 CP. Convenția de la Strasbourg a încercat să definească cât mai pe larg infracțiunea spălarea banilor, pentru ca definiția să poată fi preluată de legislațiile penale naționale ale mai multor state ce abordează diferite sisteme de drept şi pentru a înțelege că în cazul spălării banilor trebuie pedepsite atât pregătirea, tentativa, cât şi complicitatea la atare faptă.

Pe lângă aceasta, ținem cont şi de faptul că spălarea banilor, apare, la origini, în legea penală a SUA ca infracțiune, în dispoziția incriminatoare legală indicându-se că se pedepseşte şi complicitatea. Chiar dacă am prelua modelul normei penale americane, nu trebuie să uităm şi de particularitățile propriului sistem de drept. Astfel, spălarea banilor fiind o infracțiune creată în sistemul *common law*, ea trebuie adaptată la un alt sistem, cel al Republicii Moldova, or transpunerea unor prevederi similare dispozițiilor §1956 al Titlului 18 al CP SUA în art.243 CP RM ar fi ineficientă şi ar contraveni multor principii ale dreptului penal național. Unul dintre acestea ar fi divizarea Codul penal al Republicii Moldova în două părți: Generală şi Specială. Instituția participației este reglementată în Partea Generală a legii penale, evitându-se astfel formulările specificate la fiecare normă a Părții Speciale. Desigur, în

virtutea universalității şi a caracterului unitar al legii penale, nu există deosebire între Partea Generală şi Partea Specială a Codului penal, participația fiind unică pentru întreaga lege. Dar, totuşi, la calificare dispoziția normei are în vedere fapta autorului, fapta celorlalți calificându-se prin trimitere la articolul Părții Generale a Codului penal.

Ținând cont de toate modalitățile infracțiunii expuse mai sus, componența infracțiunii spălarea banilor este una *formală*, adică pentru consumare nu este necesară survenirea consecințelor păgubitoare, ci este suficientă săvârşirea faptei prevăzute în dispoziția legii penale. Pentru aceasta, rezultatul nu este un element de calificare. De fapt, mai corect ar fi să se facă distincție între rezultat şi prejudiciu. Un „rezultat" implică şi componențele formale, care constau în procedeele sau mijloacele prevăzute de lege şi care au fost utilizate de infractor. În schimb, ele nu comportă un „prejudiciu" care este obligatoriu doar pentru componențele materiale. Deci, spălarea banilor *se consumă* din momentul comiterii acțiunilor ce constituie legalizarea veniturilor obținute din infracțiuni.

Conform autorilor ruşi Iu. Skuratov şi V. Lebedev, momentul consumării survine o dată cu realizarea operației (financiare sau a altor convenții), care conduce la rezultatul dorit de către participanți (transfer de bani, obținerea valutei etc.), sau din momentul încheierii convenției, la care momentul consumării se va determina în dependență de prescripțiile legii civile şi de natura actului [162, p. 2]. Într-adevăr, se poate spune că spălarea banilor s-a consumat doar în cazul în care subiectul îşi atinge obiectivul de legalizare, dar care trebuie să se exercite doar prin operațiuni ce au un caracter legal. Legislația civilă consideră legale şi valabile convențiile în dependență dacă s-a respectat forma lor de încheiere (simplă, notarială etc.). Privitor la acest element, se va califica drept tentativă la spălarea banilor acțiunile persoanei care realizează o convenție, fără a respecta autentificarea ei notarială sau înregistrarea de stat. În schimb, în cazul în care înregistrarea sau autentificarea acesteia a avut loc în mod legal, fapta în cauză va constitui infracțiune consumată. Menționăm aici că, indiferent de faptul dacă convenția după formă şi natura sa este legală sau nulă, indicii componenței infracțiunii spălarea banilor vor exista totuşi, cu atât mai mult că majoritatea convențiilor, datorită scopului lor, care este ilegal, urmează a fi declarate nule.

Este destul de dificil, în unele cazuri, a stabili momentul consumării spălării banilor, din considerentul că acesta presupune un proces complex, îndelungat şi cu multiple etape (mai sus enumerate). De exemplu: când se va consuma infracțiunea în cazul transferului interbancar de fonduri, care este inițiat de o bancă şi se încheie prin decontare finală a sumei în momentul şi în forma hotărâte în cadrul unui sistem interbancar de transfer de fonduri pentru înregistrarea în conturile agentului de decontare? Considerăm că din momentul plasării în prima bancă; indiferent dacă stratificarea propriu-zisă s-a făcut sau nu, infracțiunea este consumată.

În privința consumării, opiniile se contrazic. De exemplu, profesorul B. Voljenkin menționează că orice operațiune efectuată cu bunuri dobândite pe căi ilegale, la orice etapă a procesului de spălare, este deja una criminală şi se califică drept infracțiune consumată [82, p. 232]. În schimb, dacă aceste operații cu acelaşi obiect material sunt săvârşite în mai multe rânduri de o singură persoană sau de acelaşi grup de persoane ce acționează cu înțelegere prealabilă, fapta trebuie calificată drept *infracțiune prelungită*.

Pe de altă parte, autoarea V.Nikulina afirmă că ar trebui să se facă deosebire între timpul consumării infracțiunii şi posibilitatea tragerii la răspundere a persoanei pentru consumarea juridică a infracțiunii [101, p. 69]. Într-adevăr, fiind un proces complex, s-ar putea considera că spălarea banilor ar trebui să se finiseze la momentul atingerii scopului – de legalizare. Pe de altă parte, problema consumării este ridicată de etapele din care se compune procesul spălării (plasare, stratificare, integrare). Pentru a răspunde la dilema de față, trebuie să pornim de la faptul că spălarea banilor presupune nişte acțiuni orientate în vederea legalizării veniturilor infracționale, însă infracțiunea nu trebuie să se considere consumată în dependență de atingerea scopului. Astfel, componența deja va exista chiar din momentul plasării venitului ilegal, având posibilitatea să se prelungească. În această ordine de idei, ținem să deosebim consumarea spălării banilor (care are importanță la calificarea juridică a faptei) de epuizare (care reprezintă momentul încheierii definitive a activității infracționale în forma sa continuată).

La fel, depunerea banilor ilegali pe un cont bancar deja prezintă prin sine o faptă penal condamnabilă, deşi, după cum menționează V.Nikulina,

banii „murdari” nu devin în urma depunerii „curaţi”. Această idee este combătută însă de N.Kuznețova şi S.Bagautdinov, care consideră legalizare şi depozitul mijloacelor pe cont, schimbul bancnotelor mici în mari sau procurarea unor bunuri pe bani în numerar [179, p. 80]. De fapt, considerăm că spălarea banilor nu constă în a schimba banii obţinuţi nemijlocit dintr-o infracţiune pe alţii sau pe alte bunuri. Esenţial este să se ajungă prin astfel de acte la justificarea *de iure* a veniturilor criminale.

Deşi infracţiunea se poate comite oriunde, totuşi există o tendinţă de a găsi o zonă financiară stabilă pentru a putea recupera capitalurile. De aceea, în faza plasării, fondurile sunt transferate în zone relativ apropiate locului unde a intervenit activitatea criminală. În faza stratificării, se găseşte un centru financiar extrateritorial, un mare centru regional de afaceri sau un centru financiar de dimensiuni mondiale. În faza integrării autorul poate decide să investească fondurile spălate în alte locuri, dacă ele au fost generate de economii instabile sau în locuri ce oferă puţine perspective de plasare [123, p. 5].

Fiind o componenţă formală, s-ar putea susţine că spălarea banilor ca infracţiune nu este susceptibilă de *tentativă*. Aceasta însă este o problemă ce vizează întreaga doctrină a dreptului penal, nu doar cea în materia spălării banilor.

În principiu, tentativa are acelaşi conţinut ca şi infracţiunea consumată, cu anumite deosebiri care decurg din renunţarea la faptă sau din oprirea finalizării ei. Adică, în esenţă, deosebirea constă în latura obiectivă. Tentativa, desigur, se deosebeşte de faptul consumat, însă dacă ea este finalizată, devine identică cu infracţiunea faptului consumat. Or, tocmai neproducerea rezultatului prevăzut de lege caracterizează deosebirea dintre infracţiunea consumată şi tentativă [54, p. 393]. Anume a rezultatului, dar nu a daunei legale, cea din urmă fiind specifică componenţelor materiale. Anume această atribuire a caracterului material tentativei a fost o modalitate de a evita pericolul aplicării unei norme flexibile oricărui comportament. Dar, în adevăr, tentativa este posibilă şi la componenţele formale, nu doar la cele materiale, adică şi în cazul infracţiunilor unde consecinţa criminală (prejudiciul) nu intervine. Şi aceasta deoarece, după cum susţine, pe bună dreptate, George P. Fletcher, „întregul domeniu al infracţiunilor incipiente derivă din ideea că statu-

lui îi convine mai bine să intervină înainte ca prejudiciul real să fi fost cauzat" [54, p. 192].

Când cineva decide să săvârşească spălarea banilor şi deschide în acest scop un cont bancar, are loc doar *pregătirea* la spălarea banilor. Dacă însă acesta a încercat să depună o sumă de bani pe cont, dar i s-a refuzat din anumite circumstanțe (a creat o firmă fantomă în care a încercat să „investească" veniturile sale criminale, dar a fost demascat sau nu i-a reuşit plasarea banilor la cazino), atunci fapta va fi *tentativă la spălarea banilor*. Dar numai cum se vor comite nişte acțiuni concrete cu obiectul material în cauză, fapta se va consuma. Cu atât mai mult, infracțiunea spălarea banilor este susceptibilă şi de tentativa improprie (sau numită şi „inaptă") existentă în cazul erorii subiectului. Spre exemplu, subiectul, conştientizând că veniturile în vederea cărora întreprinde anumite acțiuni de legalizare sunt din infracțiuni, că ele provin dintr-o activitate legală, va fi responsabil pentru tentativă.

Fiind, de cele mai multe ori, o infracțiune prelungită, spălarea banilor se poate realiza în locuri diferite şi în perioade de timp distincte.

În privința *timpului*, ne-ar interesa în special, dacă există infracțiune spălarea banilor în cazul decriminalizării infracțiunii primare. Se pare că aceasta nu va exista, deoarece nu sunt întrunite condițiile necesare față de obiectul material – proveniența lui din activitatea infracțională, deşi totuşi intenția criminală este prezentă. Dar alta va fi soluția în cazul în care va expira prescripția de tragere la răspundere penală a subiectului pentru infracțiunea primară. În acest caz, infracțiunea spălarea banilor va exista, fiindcă venitul obținut oricum îşi păstrează originea infracțională care nu se pierde prin expirarea prescripției.

În legătură cu *locul* legalizării veniturilor ilegale, de cele mai multe ori aceasta se comite pe teritoriile mai multor state. De fapt, ce se are în vedere prin *locul* săvârşirii faptei spălarea banilor? Potrivit art.12 CP, acesta este „locul unde a fost săvârşită acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor". Astfel, din punctul de vedere al decurgerii în timp a infracțiunii, se consideră drept loc de comitere a acesteia teritoriul Republicii Moldova, dacă a fost începută şi consumată pe teritoriul Republicii Moldova; începută pe teritoriul Republicii Moldova, dar consumată peste hotarele ei; începută peste

hotarele Republicii Moldova, dar finisată pe teritoriul Republicii Moldova. În cazul săvârşirii legalizării veniturilor deținute pe căi ilegale de către mai multe persoane aflate pe teritoriile mai multor state, infracțiunea se va considera comisă pe teritoriul Republicii Moldova, dacă cel puțin, unul dintre coparticipanți a acționat pe teritoriul Republicii Moldova.

Dificultatea stabilirii locului infracțiunii spălarea banilor este determinată de etapele (sus-menționate) prin care se desfăşoară însuşi procesul spălării. Infracțiunea există acolo, unde s-au început operațiunile de legalizare, unde s-au stratificat sau unde s-au reîntors veniturile deja legalizate. Luând în considerație momentul consumării spălării banilor, locul se va considera chiar acela al plasării veniturilor. Probleme apar în cazul utilizării în procesul spălării banilor a zonelor off-shore. Considerăm că ele însele nu pot constitui loc al spălării banilor, din punctul de vedere al componenței de infracțiune, deoarece prin sine însele ele nu sunt ilegale, iar legislațiile acestora tolerează săvârşirea unor astfel de operațiuni.

Totodată, fără a se considera o abatere de la subiect, ținem să aducem în evidență rezerva care a fost formulată în Declarația Republicii Moldova la momentul ratificării *Convenției de la Strasbourg:* „Republica Moldova declară că Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională nu se aplică pe teritoriul controlat efectiv de organele autoproclamatei republicii moldoveneşti nistriene până la soluționarea definitivă a diferendului din această regiune” [18, p. 6]. Prin această rezervă s-a ținut să se remarce nu faptul că infracțiunea spălarea banilor, prevăzută de art.243 CP RM, nu ar avea efecte pe teritoriul nistrean, ci că prescripțiile cooperării şi asistenței juridice în materia spălării banilor, prevăzute de *Convenția de la Strasbourg,* nu vor putea fi executate aici.

2.3. Metodele de comitere a spălării banilor

Tratarea componenței de infracțiune spălarea banilor ridică un şir de alte întrebări discutabile, cu atât mai mult că în viitor spălarea banilor pare a fi un proces mult mai complicat, în comparație cu cel de azi, aceasta datorită dezvoltării continue şi inovațiilor din sistemul de efectuare a plăților, precum ar fi serviciile bancare client/bancă, cardurile,

variatele sisteme de plată prin Internet. Astfel, în cele ce urmează ne propunem să examinăm metodele de comitere a spălării banilor în calitate de semn facultativ al componenței de infracțiune.

Prin însuşi cuvântul *metodă* se înțelege un mod de a proceda, procedeu sau ansamblu de procedee folosite în vederea realizării unui scop [102, p. 15]. În literatura de specialitate, sub diferite forme se enumeră variate metode de spălarea banilor, cum ar fi: prin afaceri, investiții, fraude fiscale (de exemplu, transferul banilor într-un paradis fiscal în scopul gestionării banilor de acolo), schimbarea bancnotelor mici în bancnote mari, obținerea cecurilor bancare în schimbul valutei, schimbul valutei, convertirea unei valute bine cunoscute în una generică, convertirea valutei în obiecte de colecție (de exemplu, aur, argint, picturi, monede vechi etc.), procurarea de bunuri, mijloace de transport şi depozitarea banilor „murdari” în scopul activităților ilegale ulterioare etc.

Considerăm că multe dintre activitățile enumerate sunt, mai curând, nişte obiective decât metode de legalizare a unor venituri ilegale. Pe lângă aceasta, se pot uşor confunda noțiunile de *metodă* cu *etape* ale procesului spălării. Etapele sunt faze ale procesului care, în schimb, se pot realiza, fiecare în parte, printr-o multitudine de metode. Un exemplu des adus în izvoarele de specialitate în calitate de metodă este depozitarea banilor „murdari” pe conturi bancare. Acesta ar putea fi un procedeu al plasării, cea din urmă etapă a spălării banilor, dar nu şi metodă a spălării, din considerentul că în urma unei astfel de operațiuni banii încă nu capătă caracter legal, adică nu devin „curați”, de aceea prin metodă de săvârşire a componenței de infracțiune prevăzute în art.243 CP urmează a se înțelege ansamblul (sistemul) acțiunilor îndreptate spre acordarea statutului legal bunurilor sau îndepărtarea acestora de la sursa ilegală, urmare a cărui fapt veniturile din activitatea infracțională fie capătă un caracter „legal”, fie sunt cu greu depistate.

Teoria respectivă este promovată de autoarea V. Nikulin, în opinia căreia există trei grupe de metode de legalizare a veniturilor:

(1) metoda ascunderii urmelor;

(2) metoda falsificării activității contabile, bancare, de broker, adică introducerea unei informații vădit false în documente;

(3) încheierea unor contracte fictive (arendă, împrumut, acordarea serviciilor, consultanță etc.) [102, p. 15].

Oricare schemă sau operaţiune ce ţine de spălarea banilor se reduce până la urmă la cele trei metode de comitere.

(1) Cea mai răspândită metodă pretinde a fi cea „*a ascunderii urmelor*” (mai bine zis, a acordării unui caracter confuz urmelor). Ea presupune comiterea unui şir de acţiuni, operaţii cu banii „murdari” în urma cărora stabilirea provenienţei veridice a veniturilor devine aproape imposibilă. Metoda respectivă se realizează printr-un şir de scheme de spălare. De exemplu, utilizarea paradisurilor fiscale (a zonelor off-shore), a firmelor-fantomă, procurarea imobilelor în scopul vinderii lor ulterioare, transferul mijloacelor băneşti pe conturile bancare ale altor persoane plasate în diferite bănci etc. Schema cea mai răspândită este cea de creare a firmelor-fantomă. La „ascunderea urmelor”, autorul german Koerner X.-X. mai atribuie: păstrarea pe ascuns a banilor, aurului, titlurilor de valoare în safeuri proprii, în subsoluri sau în depozitele băncilor, fie ascunderea banilor obţinuţi din trafic de droguri în bagaje sau în genţi la trecerea prin contrabandă a hotarului. Nu suntem de acord cu aceste afirmaţii, deoarece simpla păstrare nu ni se pare că ar conduce la atingerea scopului infracţiunii de la art.243 CP şi, de asemenea, autorul nu face distincţie dintre infracţiunea spălarea banilor şi „infracţiunea mijloc” sau faptele primare; astfel, doar trecerea prin contrabandă a unor venituri nu se examinează în calitate de spălarea banilor, deoarece, după cum am menţionat, operaţiunile sau acţiunile exercitate cu veniturile ilegale trebuie să aibă caracter legal şi să nu întrunească semnele unei componenţe de infracţiune.

Acelaşi autor enumeră în calitate de procedee ale metodei de ascundere: manipularea documentaţiei, coruperea şi înţelegerea criminală, includerea unor persoane şi firme fictive, plasarea banilor din nume străin pe cont străin, îmbinarea banilor „curaţi” cu cei „murdari” la întreprinderile cu un volum mare de bani în numerar [87, p. 49].

Toate aceste acte sunt chemate să creeze destinatarului fluxului bănesc sau celor ce distribuie bunurile o atitudine greşită, falsă privitor la faptul că banii sau bunurile sunt obţinute în urma activităţii comerciale legale sau a unui circuit legal al banilor, şi prin aceasta să se împiedice sau, în general, să se facă imposibilă dovedirea provenienţei lor infracţionale. În acelaşi timp, simpla tăcere privind originea venitu-

lui nu constituie spălare, or, pentru a o constitui, aceasta trebuie să aibă un caracter sistematic exprimat prin prezentarea falselor informații.

(2) Metoda *falsificării actelor, documentelor de evidență contabilă, bancare etc*.

De exemplu, posesorul banilor „murdari" achiziționează în baza veniturilor ilegale anumit imobil, oficial plătind o sumă mult mai mică decât pe piață, iar restul sumei se transmite în numerar şi nu figurează niciunde. După care imobilul se vinde la preț de piață, iar posesorul banilor „murdari" legalizează veniturile ilegale prin exercitarea acestei operațiuni.

(3) Cea de-a treia metodă a spălării banilor presupune *încheierea actelor fictive*. Această metodă nu urmează a fi confundată cu cea precedentă – de falsificare a actelor. În cazul falsificării are loc şi convenția, şi operațiunea, deşi întocmirea lor documentară nu corespunde realității. În schimb, în cazul încheierii actelor fictive, convenția nu se realizează. Cele mai răspândite în acest sens rămân a fi faptele de primire fictivă a creditului. În acest sens, persoana vinovată organizează acordarea unui credit sie însăşi de pe contul bancar, deschis de către ea sau de către terțe persoane în străinătate, pe care în prealabil au fost plasați bani din acte ilegale.

O schemă de spălarea banilor poate include oricare dintre cele trei metode sus-enumerate, astfel încât practic nu există o aplicație doar a unei singure metode, ele fiind utilizate în cumul. Alegerea unei sau a altei metode se face în dependență de interesele subiectului, de perioada în care urmează a fi legalizat venitul şi de volumul venitului respectiv. De exemplu, în cazul spălării unor sume mai mici poate fi utilizată metoda falsificării actelor contabile, iar în cazul sumelor de proporții mai mari, de regulă, se aplică metoda „ascunderii urmelor". Evident, fiecare dintre metodele enunțate facilitează realizarea diverselor operațiuni.

O interesantă şi actuală întrebare este abordată de profesorul V. Grigoriev care menționează că banii s-ar putea spăla şi prin depunerea lor în calitate de cauțiune, instituție prevăzută de procedura penală [98, p. 25]. Se are în vedere *liberarea provizorie pe cauțiune* a persoanei arestate preventiv (art.192 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova [4, p. 64]). Astfel, sumele de bani pot fi introduse drept cauțiune,

iar ulterior primite în baza art.194 CPP, având justificarea ca fiind obținute în urma restituirii cauțiunii. Problema apare ca urmare a faptului că sursele depuse în calitate de cauțiune nu se supun declarării provenienței lor, ceea ce poate crea condiții pentru utilizarea drept cauțiune a banilor „murdari”, manifestându-se astfel ca o metodă a spălării banilor. Această posibilitate de legalizare trebuie privită sceptic, deoarece, considerăm, nu în orice caz acțiunile prevăzute la art.243 CP ar putea fi astfel comise. Dacă judecătorul de instrucție este în cunoştință de cauză asupra intenției celor ce plasează banii sub forma cauțiunii, atunci fapta respectivă nu poate întruni indicii componenței de la art.243 CP, deoarece, după cum am menționat, operațiunea respectivă nu va avea caracter legal. Nu poate fi legalizat un venit prin comiterea unei alte infracțiuni, în cazul de față – prin pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii (art.307 CP); aceasta ar putea fi examinată ca spălarea banilor doar dacă organul de drept nu ar fi în cunoştință de cauză asupra acestui fapt.

Vorbind despre spălarea banilor, sunt utilizați termeni ca *tehnici, scheme, mecanisme*. Prin ce se disting ele? Metodele de spălarea banilor semnifică atât tehnicile individuale de spălare, cât şi schemele de spălare. O *tehnică* este o procedură individuală, iar *schema* presupune o succesiune de proceduri prin care profiturile unei operațiuni ilicite sunt transformate în bani legali. O altă distincție se face față de termenul *mecanism* de spălarea banilor ce desemnează instituția financiară care facilitează spălarea. Mecanismul se plasează deci undeva între tehnică şi schemă: profiturile spălate printr-o casă de schimb (mecanism) pot implica, cel puțin, câteva tehnici, dar acestea pot fi doar un element al schemei [78, p. 119]. În cele ce urmează ne propunem să prezentăm câteva dintre schemele sau tehnicile utilizate, de obicei, ca element material al infracțiunii spălarea banilor.

Una dintre cele mai răspândite scheme, întâlnită în literatura de specialitate americană, este cea de tip piramidal, sau Ponzi. Denumirea îşi are originea în numele lui Carlo Ponzi, care între anii 1919-1920 a sustras milioane de dolari prin înşelăciune de la emigranții italieni, până când fapta sa a fost descoperită. Ponzi este o schemă în care victimele cred că investesc bani în ceva, cum ar fi bunurile. Subiectul încasează

banii în loc să-i investească, emite declarații fictive de profit şi speră ca cei care au investit să nu revendice plăți concrete. Dacă cineva cere soldarea contului, fondatorul ar trebui să facă o gaură ca să astupe alta, luând bani de la investitori noi, pentru a se achita față de cei vechi [156, p. 39]. Deşi schema Ponzi este tratată ca fiind una de spălarea banilor, totuşi, considerăm că este mai curând vorba de o escrocherie. Se pare inițial că ar exista o justificare a obținerii veniturilor – cea de obținere din investiții exercitată prin metoda falsificării actelor, dar totuşi suntem de părere că întreaga schemă conține doar elementele unei singure infracțiuni, ale unei sustrageri prin înşelăciune şi nu implică alte acțiuni prin care s-ar conferi caracter legal sursei veniturilor ilegale. Toate operațiunile exercitate – schimburi de conturi – nu sunt decât componente ale unei scheme de amploare a unei escrocherii ce a constat doar în preluarea veniturilor de la victimele înşelate. Finalitatea este că însuşi autorul sau alți participanți dispar odată ajunşi la apogeu.

În monografia sa, autorul C.Voicu [78, p. 68] ilustrează o altă schemă de înălbire a banilor, denumită „*filiera pizza*”. Specifică traficanților de droguri, ea constă, într-o primă etapă, în transmiterea în afara țării lor a unor importante sume de bani lichizi provenite din distribuirea drogurilor. Sumele sunt depuse ulterior în conturi bancare deschise în băncile îndepărtate de zona respectivă. Ulterior, fondurile urmează să fie virate în alte conturi deschise în numele unor societăți paravan din țări ce au deja reputație de „paradisuri bancare”. Această primă fază vizează transformarea sumelor cash în monedă fiduciară în cadrul conturilor bancare.

Cea de-a doua fază vizează repatrierea fondurilor pentru a putea fi utilizate în mod legal. Tehnica utilizată este „de a se împrumuta de la sine însuşi”. Societățile controlate de către traficanți acordă oficial împrumuturi destinate achiziționării de bunuri. Este cazul restaurantelor, cinematografelor, magazinelor de bijuterii etc. Acest sistem este dificil de depistat din considerentul că serviciile de control fiscal au tendința de a controla reducerea cheltuielilor pentru evitarea impozitelor, şi nu umflarea lor artificială, în timp ce toate taxele şi impozitele sunt plătite legal.

Deseori, când se vorbeşte de spălarea banilor, apare, mai întâi, asocierea cu „firmele fictive”, care nu sunt decât nişte *firme-fantomă* (numite şi

„căpuşă” sau „paravan”, „spălătorii”). De obicei, acestea sunt înregistrate pe numele unor persoane care, de cele mai multe ori, nu ştiu că sunt patroni de firme cu conturi bancare pe care circulă milioane. Acestea, în cazul depistării elementului subiectiv, ar putea deveni subiecte ale pseudo-activității de întreprinzător sau ale spălării banilor. Persoana cointeresată în deschiderea unei firme-fantomă, de o singură zi, fie că ia „cu împrumut” paşaportul de la persoane nevoiaşe în schimbul unei recompense băneşti neînsemnate, fie că „cumpără” acte de identitate care anterior au fost sustrase sau pierdute de cineva. De obicei, se recurge la serviciile firmelor intermediare, care prestează servicii de înregistrare a firmelor. În aceeaşi ordine de idei, trebuie de remarcat că „firmele fictive” dau posibilitatea aplicării unei largi varietăți de tehnici, folosite atât pe piața bancară, cît şi pe cea nebancară [175, p. 63]. Autorul A. Volobuev enumeră un şir de alte scheme de utilizare a acestor întreprinderi. De obicei, sunt câteva şabloane după care se acționează.

(1) Întreprinderea A cumpără de la întreprinderea B o anumită marfă la preț mărit, în raport cu cel de piață. În calitate de intermediar este utilizată întreprinderea C fictivă. Astfel, se creează impresia că marfa a fost cumpărată de la intermediar care a şi mărit prețul. E posibilă şi varianta inversă – când întreprinderea vinde marfa sa unei întreprinderi străine prin intermediul căreia micşorează prețul.

(2) Întreprinderea încheie contract de executare a lucrărilor sau de acordare a serviciilor cu o întreprindere fictivă şi transferă pe contul ei o anumită sumă. Suma primită pe contul întreprinderii fictive se ridică în numerar de pe cont şi se indică „pentru deplasări”. Întreprinderile fictive fie în genere nu depun declarații, fie micşorează vădit suma ce trece prin contul lor [155, p. 54].

Întreprinderile fictive îndeplinesc funcția de intermediar [165, p. 63], preluând asupra lor toată răspunderea, fără a avea în acelaşi timp bunuri proprii sau resurse financiare, precum şi personal ce ar fi capabil să poarte răspundere. Scopul creării lor poate fi şi săvârşirea sustragerilor, eschivarea de la plata impozitelor, obținerea ilegală şi utilizarea creditelor etc. De aceea, faptul utilizării întreprinderilor fictive nu dovedeşte din start existența infracțiunii spălarea banilor. Totuşi, anume „întreprinderile-paravan” au stat la baza apariției acestui tip de criminalitate în lume – spălarea banilor, fiind des utilizate de către narcotraficanți.

Un exemplu de spălarea banilor prin intermediul firmelor-fantomă este oferit şi în literatura de specialitate română, după care o societate comercială cu capital de stat a vândut un activ din patrimoniul său, cu suma de 2,6 mlrd. lei, unei firme-fantomă. Asociatul unic al firmei cumpărătoare s-a dovedit a fi o firmă fictivă, cetăţean arab, care acţionează sub acoperirea unui paşaport fals. În fapt, negocierea preţului activului s-a efectuat de către un alt cetăţean arab implicat în procesul de privatizare, a cărui soţie, câteva luni mai târziu, a cumpărat acelaşi activ de la firma-fantomă, cu suma de 2,7 mlrd. lei. Ulterior, aceasta a revândut activul supraevaluat unei unităţi bancare cu capital de stat, cu suma de 26 mlrd. lei, reprezentând echivalentul a 1,7 mln. dolari. Astfel, în vederea spălării banilor întreaga sumă de 26 mlrd. lei a fost încasată de soţul vânzătoarei, în contul său personal [79, p. 231]. În cazul de faţă, se consideră drept infracţiune primară escrocheria cu aplicarea înşelăciunii în paguba societăţii comerciale, iar toate operaţiunile de legalizare au fost îndreptate pentru justificarea originii patrimoniului care a fost transformat în bani.

Se folosesc şi diverse tehnici de transfer ca, de exemplu, cele ce funcţionează după sistemul soldurilor compensatorii (de exemplu, întreprinderea I din ţara A datorează X dolari întreprinderii II din ţara B. La rându-i, întreprinderea II din ţara B datorează X dolari întreprinderii III din ţara A. Pentru ca aceste datorii să fie reglate fără sistemul de solduri compensatorii: întreprinderea I ar trebui să trimită X dolari întreprinderii II şi aceasta din urmă ar trebui să trimită X dolari celei de-a III-a întreprinderi. Acest proces necesită două transferuri internaţionale şi patru operaţii distincte de retragere şi de depozit) [39, p. 7].

Jocurile de noroc, fiind activităţi ce se desfăşoară în numerar, oferă lejer practicii ilegale posibilitatea de amestecare a sumelor de provenienţă ilegală cu cele legale (din desfăşurarea normală a jocurilor), oferind obscuritate şi anonimat sigur subiecţilor.

Legalizarea prin intermediul *cazinourilor* se prevalează de faptul că nu există o limită a numărului de fişe cumpărate şi cele real jucate. Din punct de vedere juridic, există o evidenţă contabilă a jocurilor de noroc în cazinouri asigurată prin confirmarea documentară, argumentarea juridică, plenitudinea şi continuitatea înregistrării în evidenţă a

tuturor operațiilor la momentul respectiv. Toate operațiile, legate de evidența primară, se reflectă prin documente, formulare-tip completate de către lucrătorii cazinoului (casier, administrator, crupier, manager, inspector) [14, p. 46]. Toată evidența se referă la fişe, mijloace băneşti, sold. Dar nici una dintre aceste evidențe nu se referă la natura mijloacelor băneşti puse în joc, ceea ce, evident, este posibil de realizat. De aceea, cazinoul este, la moment, cea mai facilă şi sigură tehnică de spălarea banilor. Operațiunea derulează începând cu cumpărarea fişelor pentru o anumită sumă, după ce acestea nu sunt toate folosite sau chiar deloc, ele se vor reconverti în cecuri sau în sume cash, obținându-se astfel justificarea veniturilor ilicite ca fiind obținute din joc. Aparent sunt bani curați câştigați la un joc legal.

În general, se examinează trei niveluri de risc al spălării banilor prin cazinouri:

– un prim nivel este deja cel elucidat, adică al veniturilor obținute din jocurile la cazino;

– al doilea nivel constă în faptul că un cazino atrage prin serviciile sale financiare oferite sub forma depozitelor sau a conturilor pentru jucători. Cazinourile pot servi egal şi în calitate de mijloc de transfer internațional. Este cazul când un jucător joacă într-un oraş al unui stat unde înregistrează veniturile sale pe un cont, după care va juca într-un alt oraş al altui stat, unde banii vor fi în final retraşi sau transferați în cel de-al treilea oraş într-un alt cazino. Astfel, în rândul cazinourilor se creează o rețea parabancară în care banii se deplasează rapid şi pe căi relativ puțin cunoscute. Este de asemenea de conceput că un cazino nu plăteşte jucătorul cu bani cesh sau printr-un cec nominativ, dar virează venitul său direct pe contul bancar al jucătorului;

– cel de-al treilea nivel e posibil de realizat în particular prin angajarea unor funcționari ai cazinourilor ce ocupă posturi-cheie.

În cadrul operațiunilor ce țin de spălarea banilor se pot utiliza şi *vânzările de bilete de loterie* sau *pariuri cu premii*. În acest caz, delincventul se foloseşte de scutirea de impozite a premiilor, iar spălarea banilor ar căpăta în aşa caz următoarea desfăşurare:

– obținerea unui premiu la jocurile de loterie, pariuri sau alte jocuri oficiale;

– persoana care obține premiul vinde biletul unui terț pentru o sumă superioară premiului.

Prin această modalitate se spală o sumă egală premiului [78, p. 91].

Desfăşurarea jocurilor este mult mai sigură prin intermediul rețelei Internet. Dacă accesul la un cont se face prin Internet, nu există o intervenție umană susceptibilă de a contribui la depistarea operațiunilor suspecte sau, de obicei, cum ar fi în cazul când indivizii, alții decât posesorul contului, efectuează operațiuni pe acest cont. Autorii acestor operațiuni au parte de anonimat şi de faptul unei depistări dificile a căilor de comunicare între serverele Internet.

Una dintre tehnicile de spălarea banilor de acest gen constă în crearea unei societăți ce oferă servicii plătibile prin Internet. „Spălătorul" utilizează aceste servicii folosind cărțile de credit sau debit tangente conturilor pe care el le controlează şi pe care este depus produsul activității criminale. Societatea „spălătorilor" transmite, în cele din urmă, factura societății căreia îi aparține cartea de credit, iar aceasta din urmă transmite plata pentru serviciul prestat. Societatea fictivă va putea să-şi justifice veniturile ca fiind pentru prestare de servicii. În acest exemplu, cel ce spală venitul nu controlează, de fapt, decât conturile facturate şi societatea ce propune serviciile prin Internet (creată de el). Furnizorul de acces la Internet şi banca prin care vor trece veniturile ilegale şi începând cu care se desfăşoară procesul respectiv nu au nici o suspiciune de a crede că aceasta ar fi o operațiune dubioasă.

Pierderea urmelor se datorează faptului că toate informațiile transmise prin Internet succed o serie de servere informatice. Fiecare conexiune la server trebuie să lase anumite urme pe serverul cu care acesta a comunicat (şi anume: înregistrarea numărului său IP (numărul de protocol Internet), data şi ora conexiunii etc.). Aceste informații nu sunt uneori disponibile decât dacă serverele receptoare la fiecare etapă au fost parametrate pentru a crea fişierele necesare. De aceea, identificarea poate fi uneori dificilă.

Efectuarea operațiunilor ce țin de spălarea banilor este facilitată de evoluția instrumentelor de plată ce se caracterizează prin diminuarea accelerată a documentelor suport-hârtie şi prin creşterea rapidă a dispozițiilor de plată exprimată prin mesaje electronice.

Perfecționarea relațiilor de plăți implică accelerarea circuitelor de plăți prin rapiditatea transmiterii mesajelor de plăți ordonate de plătitori ce se înmagazinează un timp până se creează facilități de transmitere – SISTEMUL OFF LINE. Se tinde să se dezvolte sistemele în care transmiterea mesajelor de plăți către bănci se face în mod continuu – SISTEMUL ON LINE, iar pentru plățile de talie mare, mai ales pentru cele ce derulează pe plan internațional, să se asigure decontarea în timp real, respectiv intrarea sumei în contul beneficiarului să fie simultană cu dispunerea plății de către titularul plătitor [38, p. 10].

Din ce în ce mai mult însă astfel de plăți nu se mai fac prin intermediul monedei tradiționale şi nici măcar prin cea scriptică, dar cu utilizarea *monedei electronice*.

Moneda electronică poate prezenta interes pentru cei ce vor să-şi legalizeze veniturile criminale, din două considerente: operațiunile electronice pot fi efectuate într-o manieră fără a lăsa „urme" şi ele oferă o mobilitate sporită. Este uşor a efectua operațiuni electronice anonime care ar evita pistele de verificare tradiționale. Îndeosebi, plățile electronice sunt folosite prin intermediul rețelei Internet. Astfel, dacă sistemul de plăți tradițional asigură un grad ridicat de control al băncilor, supraveghere şi reglementări structurate, documentație juridică, viramente telegrafice efectuate mai ales prin bănci, o viteză redusă, intermediar bancar, frontiere economice naționale şi jurisdicție bine definită, atunci sistemul plăților electronice-virtuale se disting printr-o lipsă de control național, un aspect tehnic, un grad mai mic de reglementare, virament prin intermediul unui computer personal, o viteză sporită a transferurilor, lipsa intermediarilor şi a frontierelor, o jurisdicție indefinită [186, p. 31].

Mecanismul spălării banilor se poate exprima şi prin alte tehnici, de exemplu prin speculații imobiliare, traficul obiectelor de artă, falsă facturare etc. [47, p. 91].

Observăm deci că realizarea tuturor acestor operațiuni în procesul spălării banilor nu s-ar putea face fără intervenția activă a profesioniştilor, care, de cele mai dese ori, şi sunt subiecți ai infracțiunii spălarea banilor.

Toate aceste tehnici, scheme de spălarea banilor au fost aduse cu titlu exemplificativ, fără a epuiza diversitatea lor; or, cu cât mai complicată şi mai amplă este schema, cu atât mai mică este probabilitatea depistării mecanismului.

§3. Latura subiectivă a componenţei de infracţiune spălarea banilor

Latura subiectivă a oricărei componenţe de infracţiune angajează atitudinea psihică interioară a agentului infracţiunii faţă de fapta săvârşită şi consecinţele ei. Adică, elementul subiectiv constă în „voinţa de a comite delictul prevăzut de lege” sau în examinarea posibilităţii de a încălca prescripţiile legale. În sens larg, latura subiectivă a componenţei de infracţiune nu reprezintă altceva decât reflectarea în conştiinţa subiectului a indicilor obiectivi ale celor comise. Deci, orice infracţiune se distinge şi prin latura subiectivă a componenţei sale: vinovăţie, motiv, scop.

Doctrina acceptă faptul comiterii infracţiunii spălarea banilor doar prin *intenţie directă*. Conform art.17 CP, „se consideră că infracţiunea a fost săvârşită cu intenţie dacă persoana care a săvârşit-o îşi dădea seama de caracterul prejudiciabil al acţiunii sau inacţiunii sale, a prevăzut urmările ei, le-a dorit...”. Adică, subiectul trebuie să conştientizeze că săvârşeşte acţiuni cu bani sau alte venituri, care cu bună-ştiinţă sunt dobândite pe cale infracţională. Persoana trebuie, de asemenea, să-şi dea seama de pericolul actelor sale şi să dorească comiterea acestora.

În schimb, există o altă opinie, conform căreia intenţia de a legaliza este absentă în cazul dobândirii bunurilor, a căror provenienţă în momentul obţinerii lor, în vederea legalizării, nu mai are caracter ilegal ca urmare a expirării termenului de prescripţie pentru tragere la răspundere penală [182, p. 83]. Opinie cu care nu putem fi de acord, deoarece expirarea termenului de prescripţie pentru tragerea la răspundere penală pentru infracţiunea de bază (prima etapă) nu exclude răspunderea pentru spălarea banilor, din considerentul că expirarea prescripţiei atrage doar liberarea de răspundere penală, dar nu transformă fapta în una legală (adică în conformitate cu legea).

Un element esenţial al aspectului subiectiv al componenţei infracţiunii spălarea banilor îl constituie cunoaşterea „cu bună-ştiinţă” a sursei ilegale de obţinere a veniturilor supuse spălării; în schimb, cunoaşterea a însăşi faptei ilegale, prin care s-a obţinut venitul, nu este obligatorie. Cunoaşterea cu bună-ştiinţă are caracter obligatoriu, în absenţa acesteia fapta fiind calificată după regulile erorii.

S-ar putea pune întrebarea: cum poate fi stabilit faptul cunoaşterii originii fondurilor ilegale a căror plasare este asigurată de către subiect? Răspunsul la această întrebare a fost oferit de Curtea de Casație a Franței în una dintre cauzele examinate. Conform acesteia, O.Cheniti, O.Hassane şi O.Kamal şi-au adus concursul la operațiunea de plasare, de disimulare sau de convertire a produsului obținut din trafic de stupefiante, pentru a cărui comitere a fost recunoscut definitiv O.Mustapha, care era fiul Cheniti şi fratele lui Hassane şi Kamal.

Inculpații sus-numiți au atacat decizia Curții de Apel motivând că aceasta i-a reținut a fi vinovați fără să fi stabilit vreun element pozitiv al cunoaşterii de către aceştia a naturii traficului şi nu s-a demonstrat că ei ştiau proveniența fondurilor de care dispuneau.

În cadrul procesului s-a demonstrat că aceştia erau în cunoştință de cauză asupra fondurilor, deoarece întrețineau cu O.Mustapha strânse relații familiale şi de afaceri, iar pe parcursul acestui trafic inculpații dispuneau de importante sume de bani, o parte din care au fost folosite pentru achiziționarea de bunuri imobiliare, iar altă parte depusă pe numeroase conturi bancare deschise, la cererea lor, de către membrii familiei acestora. Marele număr de mişcări efectuate pe aceste conturi nu constituie decât un montaj destinat să facă imposibilă orice investigație coerentă, patrimoniul inculpaților fiind mult superior veniturilor pe care ei le declarau a fi percepute în perioada faptelor, deci el nu poate proveni din activitatea lor profesională acest patrimoniu incluzând în sine veniturile nedeclarate administrației de impozite. Toate acestea demonstrează că inculpații ştiau că banii pe care îi plasase sunt proveniți din traficul de stupefiante. Curtea de Casație a menționat că toate împrejurările de fapt, inclusiv nivelul de trai al inculpaților, demonstrează convingerea subiecților în ilegalitatea veniturilor lor [144, p. 29; 183, p. 1165].

Indicarea intenției directe în privința faptei spălarea banilor şi a sursei ilegale a veniturilor este prevăzută şi de actele internaționale. De exemplu, *Directiva CEE* din 1991 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor în art.1 lit.c) desemnează spălarea banilor ca fiind un comportament comis intenționat. *Convenția de la Strasbourg* din 1990 la fel stipulează obligativitatea cunoaşterii, în momentul recepționării bunurilor, a faptului că acestea constituie venituri provenite din

activitate infracţională. Mai mult decât atât, Convenţia în art.6 alin.3 lit.a) recomandă de a se considera existentă infracţiunea spălarea banilor chiar şi când autorul „ar fi trebuit să presupună că bunul constituie un venit provenit din activitate infracţională”, adică de a considera şi neglijenţa ca formă a vinovăţiei. Considerăm însă că nu ar trebui admis un liberalism atât de pronunţat în privinţa legalizării veniturilor ilegale. Aceasta, deoarece admiterea incriminării penale a neglijenţei în cadrul infracţiunilor economice ar stopa şi ar împiedica desfăşurarea activităţii de întreprinzător, a celei bancare etc. din teama de a nu fi tras la răspundere penală pentru o încălcare care, de fapt, este specifică înseşi acestor activităţi, acesta fiind şi riscul lor profesional.

Uneori, pentru a supravieţui, micile instituţii financiare prin care se comite spălarea banilor, deşi ar bănui şi ar avea suspiciuni privind caracterul ilicit al venitului, nu se dau în amănunte, astfel încât le lipseşte certitudinea în raport cu originea veniturilor pe care le acceptă. De aceea, unii consideră că aceasta deja este infracţiunea spălarea banilor, deoarece ele încalcă astfel actele normative în vigoare privitor la modul de exercitare a operaţiunilor financiare ce constituie o dovadă indirectă a intenţiei lor [164, p. 44]. Considerăm că nu este necesar să facem o interpretare atât de largă, pentru că în aşa caz orice eroare profesională ce nu ar atrage răspunderea penală ar trebui calificată drept spălarea banilor.

În acelaşi timp, lucrătorul bancar care a preluat banii şi abia după săvârşirea operaţiunilor de spălare a aflat de originea lor infracţională, adică i-a fost specific un *dolus subsequens*, nu comite infracţiunea, dacă după descoperirea acestor circumstanţe nu mai întreprinde vreo operaţiune în continuare. Adică, intenţia trebuia să fi fost la momentul exercitării acţiunii.

Legiuitorul moldovean nu a preluat însă recomandările actelor internaţionale în acest sens, astfel încât este necesară certitudinea faţă de ilegalitatea veniturilor şi intenţia directă faţă de faptă.

În ce priveşte *intenţia indirectă,* se consideră că este imposibil a comite infracţiunea spălarea banilor cu o astfel de formă a vinovăţiei. Germanul Klaus Kottle subliniază că intenţia indirectă este absentă din considerentul că persoana ştie că veniturile provin din infracţiuni şi mizează pe faptul că organele competente nu vor descoperi ilegalitatea

faptelor sale [90, p. 566]. S-ar putea susține că intenția indirectă este posibilă, mizând pe neindicarea în lege a scopului concret în calitate de semn obligatoriu al componenței. Această incertitudine a fost înlăturată o dată cu modificarea art.243 CP survenită prin *Legea nr.211-XV* din 29.05.03, în a cărui dispoziție se indică expres scopul „spre atribuirea unui aspect legal...”. Ținând cont de faptul că scopul este specific doar infracțiunilor comise cu intenție directă, în cazul în care persoana din neatenție a încălcat normele legislației în vigoare (de exemplu, a procurat un imobil la preț redus şi apoi l-a vândut), ea nu poate fi trasă la răspundere pentru infracțiunea de la art.243 CP. Spălarea banilor este o infracțiune săvârşită numai cu intenție, astfel încât nici măcar imprudența nu-i poate fi imputată. Vinovăția ar presupune nu doar intenția de a legaliza veniturile, dar şi certitudinea că acestea provin din infracțiuni. Un caz similar a fost reținut în jurisprudența franceză, după care instanța de fond reținuse fapta spălarea banilor în actele lui C. Evelyne, S. Abdelhakim şi Z. Frédéric care ar fi justificat în mod fraudulos veniturile provenite din fraude fiscale, escrocherie şi fals pe care le-ar fi comis S. Moktar.

Curtea de Apel l-a pus în libertate pe Z. Frédéric fără a reține în fapta acestuia elementele constitutive ale spălării banilor; această infracțiune a fost reținută doar față de S. Abdelhakim care a acceptat să fie garantul societății „Sovim”, dirijată în realitate de către fratele său S. Moktar, şi care a ajutat cu bună-ştiință la justificarea bunurilor şi veniturilor acestuia din urmă.

În ce priveşte C. Evelyne, în fapta ei lipseşte elementul intenționat al faptei de legalizare, dat fiindcă ea nu cunoştea originea fondurilor, fapt cunoscut însă lui S. Moktar [145, p. 8].

Puțin altfel stau lucrurile în cazul complicelui care, într-adevăr, poate doar în linii generale să conştientizeze conținutul ilegal al operațiunii la care participă. Tot complicele poate să dorească săvârşirea faptei şi doar să admită eventualitatea oricăror consecințe. Deci, se pare că ar putea manifesta intenție indirectă. Dar, ținând cont de faptul că infracțiunea de la art.243 CP are o componență formală, pentru care consecințele nu au importanță la calificare, reținem doar intenția directă a complicelui, cu atât mai mult că participația nu poate exista decât cu forma directă a intenției. Cel care oferă un sfat privitor la modul cât mai eficace de spă-

larea banilor trebuie să conştientizeze pericolul social al faptei care s-ar comite conform sfatului său, să dorească atingerea scopului urmărit de către autor. Simpla acordare a unui sfat sau a informației, fără o intenție şi scop de a spăla banii, nu constituie componența prevăzută de art.243 CP.

Latura subiectivă a spălării capitalurilor se va putea dovedi în baza necorespunderii caracterului plasării mijloacelor financiare de pe un cont pe altul; înregistrării bunurilor pe numele altor persoane; acumulării bunurilor la prețuri vădit micşorate sau mărite etc.

Alte semne ale laturii subiective le constituie *motivul*, înțeles ca un imbold interior care predetermină comiterea faptei şi *scopul* – finalitatea spre care tinde subiectul prin săvârşirea faptei.

Motivul infracțiunii spălarea banilor nu are importanță pentru calificarea infracțiunii. Aceeaşi atitudine o preiau unii doctrinari şi față de scopul spălării banilor, el fiind unul lipsit de importanță [99, 49].

Scopul poate fi dedus nu doar din dispozițiile art.243 CP, dar şi din definiția oferită de *Legea nr.633-XV* ca fiind cel de „atribuire a unui aspect legal sursei şi provenienței mijloacelor băneşti, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit”. Art.6 alin.1 al *Convenției de la Strasbourg* enunță expres că fapta spălarea banilor se săvârşeşte „în scopul de a ascunde sau de a deghiza originea ilicită a bunurilor...”.

Deci, însuşi scopul rezultă din esența sau natura spălării banilor, constând în faptul că subiectul urmăreşte legalizarea, adică conferirea unui caracter legal veniturilor, obținute ca urmare a unei fapte ilegale [81, p. 111].

Există opinii că este de prisos indicarea scopului în dispoziția normei, deoarece există deja expresia „săvârşirea acțiunilor” cu venituri „obținute ilicit în urma săvârşirii infracțiunilor” prin care deja se subînțelege scopul de legalizare. Argumentul fiind că actul normativ nu este un manual şi lărgirea nejustificată a textului deseori îngustează conținutul componenței de infracțiune şi face dificilă probațiunea acestei componențe [164, p. 43]. Nu suntem de acord, deoarece formula normei penale trebuie să fie cât mai concretă, pentru a înlătura orice dubiu în interpretare şi, pe de altă parte, legea penală trebuie să incrimineze cele mai grave fapte, al căror pericolul constă în prezența scopului.

Considerăm în calitate de scop alternativ al spălării banilor şi cel de creare a posibilității posesorului anterior de a-şi atinge rezultatele

activităţii sale ilegale, adică de a realiza o activitate economică cu veniturile pe care le va spăla. Acest scop poate exista doar în cazul în care subiectul spălării este o altă persoană decât cea care a obţinut venitul ilegal. În acest caz, scopul însuşi al celui ce efectuează operaţiunea de spălare poate fi oricare – de obicei, material. Nu are importanţă destinaţia veniturilor obţinute: pentru sine sau pentru alte persoane. Finalitatea spre care tinde însă, este ca veniturile pe care le va obţine destinatarul să aibă un caracter legal.

Deci, scopul general urmărit este de a justifica originea ilicită a veniturilor, în timp ce fiecare dintre participanţi mai poate urmări şi un scop personal.

Deşi noţiunea de „legalizare a veniturilor" presupune conferirea unui statut legal originii, sursei, provenienţei veniturilor, naturii, mişcării, apartenenţei acestora, totuşi vrem să evidenţiem că ascunderea, denaturarea informaţiei referitoare la venituri apar mai curând în calitate de modalitate prin care se atinge scopul. Aceasta, deoarece legalizarea este, oricum, aparentă şi, în fine, ea operează asupra oricărei informaţii în legătură cu venitul infracţional ce ar putea duce la identificarea lui.

§ 4. Subiectul spălării banilor

Multe probleme, încă nerezolvate, le ridică *subiectul* infracţiunii de la art.243 CP. Vorbind la general, subiectul infracţiunii spălarea banilor poate fi persoana fizică responsabilă care la momentul săvârşirii acţiunilor indicate în dispoziţia art.243 CP avea atinsă vârsta de 16 ani, precum şi persoanele juridice care desfăşoară activitate de întreprinzător (art.22 alin.3 CP). Concomitent, răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice pentru infracţiunea săvârşită.

În raport cu legislaţiile penale ale altor state (după cum s-a văzut în Capitolul I), legislaţia Republicii Moldova nu face o diferenţă între subiecte, astfel încât subiectul spălării banilor este unul general, şi nu special. Esenţial este ca subiectul să fie persoana care, efectuând acţiunile în scopul legalizării, să-şi dea seama şi să conştientizeze că veniturile sunt ilegale, iar faptele sale sunt orientate spre scopul justificării veniturilor obţinute din activitatea infracţională.

În doctrină există opinii contrare în ce priveşte vârsta subiectului spălării banilor. De exemplu, autorul I.Ivanov, pornind de la faptul că acțiunile ce formează latura obiectivă a spălării banilor trebuie să aibă un caracter legal (de exemplu, convențiile), adică să fie valabile, acestea trebuie să fie întreprinse doar de către persoane fizice care dispun de capacitate de exercițiu deplină, adică de posibilitatea de a-şi realiza drepturile lor civile şi de a-şi asuma obligații. Această posibilitate subiectul o capătă doar o dată cu atingerea majoratului – a vârstei de 18 ani. Din aceste considerente, I.Ivanov susține că subiect al infracțiunii spălării banilor poate fi doar persoana ce are atinsă vârsta de 18 ani [161, p. 53]. Se mai opinează că, în virtutea diferitelor împrejurări, sunt posibile cazurile când subiectul, în urma abuzului de substanțe narcotice sau alcool, este limitat în capacitatea de exercițiu. În acest caz, persoana nu ar putea fi subiect al infracțiunii. În cazul încheierii unei convenții de către o persoană limitată în capacitatea de exercițiu va surveni nulitatea acesteia, iar persoana nu va putea fi trasă la răspundere. Mai mult ca atât, datorită faptului survenirii restituției ca urmare a nulității convenției, nu va exista nici faptul legalizării, deoarece astfel operațiunile vor pierde caracterul lor legal. Avem unele rezerve față de acest concept şi susținem că în cazul de față fapta se va califica drept tentativă de infracțiune, iar limitarea capacității de exercițiu nu atrage după sine iresponsabilitatea subiectului (pentru care nu survine răspunderea penală), deci nu scuteşte persoana de răspundere, ea putând fi culpabilă (adică să aibă o intenție față de faptele sale). Dar, I.Ivanov, cel căruia îi aparține această opinie, admite şi excepția prin care subiect poate fi şi persoana având atinsă vârsta de 16 ani, cu condiția că ea a fost emancipată.

Subiect al infracțiunii poate fi persoana care acordă consultații în vederea legalizării veniturilor, cum ar fi lucrătorul bancar, juristul etc. În acelaşi timp, fiecare dintre aceştia va răspunde pentru spălarea banilor doar dacă cunoşteau cu certitudine originea ilegală a banilor sau a bunurilor.

Poate să apară ca subiect al spălării banilor şi colaboratorul organului înregistrării de stat, din considerentul că documentul ce confirmă înregistrarea (de exemplu, bunul imobil) este un act juridic ce conferă un drept (adică prin care se poate justifica sursa bunului imobil), apariția, modificarea sau stingerea acestuia.

Tot în calitate de subiect poate să apară şi notarul care autentifică (deci legalizează) o convenţie ce are ca obiect bunuri dobândite vădit pe cale ilegală, fapt cunoscut acestuia.

Operaţiunile de spălare necesită uneori un montaj complex cu intervenţia profesionaliştilor, dar care nu întotdeauna pot fi specialişti în sfera financiară. În acest sens practica judiciară franceză a reţinut cazul unui notar dovedit a fi vinovat de comiterea spălării de capitaluri provenite din trafic de stupefiante.

Conform fabulei, Maria Linda Caputo a utilizat bani ce aparţineau lui Vittorio Ceretta pentru a procura un apartament al cărui act de vânzare-cumpărare a fost semnat de către M.M. fără ca acesta din urmă să fi constatat că banii proveneau din trafic de stupefiante pentru care a fost recunoscut vinovat Vittorio Ceretta.

În decizie se menţiona că notarul M.M., deşi a cunoscut adevărata identitate şi activitate a lui V. Ceretta, din motive personale a legalizat actul de vânzare, în favoarea concubinei acestui traficant, sfătuindu-i să plătească preţul apartamentului prin viramente bancare internaţionale şi nu prin transfer de devize, aceasta pentru a prezenta operaţiunea ca fiind mai transparentă (în acest caz este un exemplu vădit de comitere a spălării banilor sub forma oferirii de sfaturi). De asemenea, s-a stabilit că unele documente utilizate în cadrul acestei achiziţii erau falsificate şi că, în calitatea sa de notar, atenţia lui era orientată spre reciclarea de fonduri provenite din trafic de stupefiante [184, p. 1097; 124, p. 666].

Deci, notarul a intervenit prin acordarea de sfaturi vânzătorului pentru a-i indica modalităţile de plată mai bine adaptate situaţiei respective. Instanţa de fond constatase că notarul era informat despre arestarea traficantului, din care cauză atenţia sa era orientată spre reciclarea fondurilor [147, p. 15].

Se poate vorbi şi despre o eventuală răspundere a participanţilor profesionişti ai pieţei valorilor mobiliare. Aceştia sunt „persoane juridice care desfăşoară unul sau mai multe genuri de activitate profesionistă pe piaţa valorilor mobiliare” [22, p. 43]. De asemenea, aceştia pot fi brokerii sau dealerii ce acţionează pe piaţa valorilor mobiliare.

Întrebarea ce se impune este dacă toţi subiecţii nominalizaţi anterior capătă calitatea de autor. Nivelul participaţiei lor este cu atât mai

dificil, cu cât componența spălării banilor are natură specifică. Astfel, însăşi procedura de spălare a capitalului criminal implică cele trei etape: plasare, stratificare şi integrare care cuprind, indubitabil, participarea altor persoane (de exemplu, lucrătorul unei instituții financiare). Aceste persoane participă la spălarea banilor atât prin însăşi exercitarea acțiunilor prin care se ascunde originea ilegală a venitului sau se denaturează natura, mişcarea adevărată a acestora, cât şi prin asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii spălării. Această chestiune sumar am abordat-o şi în paragraful precedent, când vorbeam despre modalitatea complicității prin ajutor sau sfaturi, încercând acum să detaliem cele enunțate.

Infracțiunea de la art.243 CP fiind susceptibilă de toate formele participației penale, nu poate fi negat faptul că subiecții nominalizați pot să apară atât în calitate de autor, cât şi de instigator sau complice.

Întâi de toate, pornind de la faptul că legislația noastră în vigoare admite în calitate de subiect orice persoană, indiferent dacă ea a participat sau nu la comiterea infracțiunii primare, s-ar părea inițial că aceşti profesionişti pot să apară doar în calitate de complici, deoarece aportul lor este de a ajuta autorul primei infracțiuni să-şi legalizeze venitul criminal. Dar nu trebuie de uitat că operațiunile necesare le va exercita însuşi profesionistul, participantul la infracțiunea inițială nefiind decât o figură ce apare la începutul acțiunii de spălare şi, ulterior, la sfârşitul acesteia.

S-a mers atât de departe, încât s-a ridicat problema dacă ar fi ilegal ca onorariul unui avocat să fie achitat din fondurile care provin dintr-o infracțiune spălarea banilor. Apărea chiar întrebarea dacă *Convenția de la Strasbourg* ar interpreta drept criminal faptul de a asigura serviciile unui avocat sau de a accepta onorariile achitate din asemenea fonduri. Totuşi, nu este posibilă o interpretare eronată a prezentei convenții. Într-adevăr, atâta timp cât este absentă vinovăția persoanei, ea nu poate fi trasă la răspundere pentru faptul primirii unui onorariu a cărui origine este ilegală. Chiar şi în cazul în care avocatul ar fi cunoscut originea criminală a venitului, nu îl putem considera subiect al spălării banilor în cazul în care a primit onorariul pentru asistență juridică în procesul penal intentat în privința clientului său, căruia i se incriminează fapta spălarea banilor. În caz contrar, s-ar încălca principiul dreptului la apărare. În acelaşi timp, considerăm că un avocat ar opera chiar în calitate de autor

la spălarea banilor, dacă pe parcursul exercitării acțiunilor în vederea legalizării veniturilor clientului său el însuşi le-a desfăşurat sau a participat prin ajutor. Cele din urmă, după cum am indicat, nu vor putea fi calificate conform alin.(5) art.42, art.243 CP, ci potrivit alin.(1) art.243 CP, el răspunzând în calitate de autor.

De asemenea, oricare altă persoană, chiar şi care nu are interferență cu profesiunile sus-enunțate, poate participa în calitate de autor. Conform dispoziției art.243 CP, în calitate de autor va răspunde şi persoana care participă la o asociere sau înțelegere în vederea comiterii spălării banilor.

Potrivit art.42 alin. (2) CP, în calitate de autor apare şi cel „care a săvârşit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze" prevăzute de Codul penal. Tot autor va fi şi persoana care a indicat subalternului său să exercite o operațiune financiară, fără însă ca acesta să fi bănuit caracterul ilegal al veniturilor. În asemenea caz, cel din urmă nu va fi ținut responsabil, considerându-se a fi drept instrument de comitere a infracțiunii de către şeful său. De exemplu, directorul unei bănci indică subalternului său să efectueze o operațiune cu banii de pe unul dintre conturile băncii pe care erau depozitate veniturile obținute din trafic de droguri.

Punând în concordanță prevederile de la art.42 alin.(5) CP cu cele de la art.243 alin.(1) cu referire la complicitate, considerăm că în cazul spălării banilor complice este persoana care a contribuit la săvârşirea spălării banilor prin indicații, prestare de informații, precum şi persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinui mijloacele sau instrumentele de săvârşire a infracțiunii, urmele acesteia sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte. După cum am menționat, formele de complicitate prin ajutor sau sfaturi au fost ridicate în art.243 CP la rang de autorat. Prin ce, atunci, se pot exprima formele complicității în cazul infracțiunii spălarea banilor?

Formele de complicitate indicate alcătuiesc complicitatea morală sau intelectuală, care, după trăsăturile sale exterioare, în unele cazuri se aseamănă cu instigarea, însă se deosebeşte prin aceea că nu este o inițiativă infracțională, ci prezintă în sine doar o susținere a hotărârii infrac-

ţionale, adică întăreşte hotărârea de a săvârşi infracţiunea luată de autor până la intervenţia complicelui. Deci, prin dare de indicaţii şi prestare de informaţii de către complice a avut loc doar întărirea hotărârii infracţionale, decizia de comitere a ei fiind deja luată de autor. Aceste două modalităţi constau în nişte explicaţii care ar facilita comiterea infracţiunii spălarea banilor în ce priveşte modul de exercitare a acţiunilor, fie referitor la orice circumstanţă care ar avea importanţă pentru comiterea faptei.

Tot la complicitate intelectuală se referă şi favorizarea promisă infractorului, care, la general, ar presupune asigurarea autorului că datele despre el nu vor fi divulgate organelor de drept sau că acesta nu va fi împiedicat să acţioneze. Asigurarea însă trebuie să fie acordată autorului până la începerea săvârşirii laturii obiective a spălării banilor, precum şi pe parcursul executării acesteia, dar până la consumarea faptei.

Dacă pe parcursul desfăşurării laturii obiective complicele va interveni şi va exercita el însuşi careva acţiuni, atunci el se va transforma în autor, fără a mai fi tras la răspundere şi pentru complicitate.

În ce priveşte una dintre modalităţile complicităţii, ce constă în favorizarea dinainte promisă de tăinuire a obiectelor dobândite pe cale criminală sau în promisiunea din timp că va procura asemenea obiecte, aceasta trebuie analizată în raport cu una dintre modalităţile laturii obiective a spălării banilor – „dobândirea sau posesia de bunuri cunoscând că acestea provin din activitate infracţională”.

Deşi complicitatea este posibilă atât înainte, cât şi în timpul săvârşirii faptei, cea sub forma favorizării dinainte promise se poate realiza după executarea laturii obiective, adică după ce autorul a săvârşit toate acţiunile ce privesc spălarea produsului infracţional. Dacă dobândirea are loc în timpul efectuării laturii obiective, atunci acesta apare ca autor la modalitatea indicată în alin.(1) art.243 CP, iar dacă dobândirea are loc după consumarea laturii obiective – este complice. Unicul lucru care face dificilă distincţia constă în determinarea momentului în care s-a sfârşit executarea laturii obiective, or, spălării banilor ca infracţiune îi este specific *momentul epuizării* care intervine mult mai târziu decât cel al consumării. De aceea, considerăm că dobândirea, în cazul complicităţii, trebuie să intervină abia la momentul epuizării spălării banilor. În

cele ce urmează, vom oferi două exemple pentru a face deosebire între „dobândire” ca autorat şi complicitate.

Într-un caz, X, având bani din afacerile cu stupefiante, le-a plasat în cazino cumpărând fişe la o sumă totală de 7000 euro. După ce a jucat cu ele pierzând doar 500 euro, a ieşit din joc solicitând un cec pentru eliberarea sumei de 6500 euro. Acest cec l-a prezentat băncii pentru ca aceasta să facă transferul pe numele lui I,. aflat în alt stat.

Se pare că în acest caz I. nu este decât complice în cazul în care a promis dinainte dobândirea banilor criminali. I. a intervenit după momentul epuizării faptei, cea a transferului pe contul său bancar. Ulterior, fiind ridicați, aceştia urmau să fie restituiți lui X, în interesul căruia banii au fost legalizați.

Doctrina dreptului penal admite uneori complicele să fie tratat drept autor, însă doar în cazurile în care o aşa construcție a fost elaborată de către legiuitor. De aceea, se consideră, pe bună dreptate, că orice act prin care se facilitează justificarea mincinoasă a originii bunurilor sau a veniturilor autorului unei infracțiuni (ceea ce constituie spălarea banilor) este, de fapt, o complicitate la comiterea infracțiunii primare, de exemplu a celei de trafic de droguri [73, p. 245]. Aşadar, nu trebuie de confundat infracțiunea spălarea banilor ca faptă conexă la infracțiunea primară şi complicitatea la însăşi infracțiunea spălarea banilor.

În privința subiectului apare o altă întrebare: poate oare fi trasă la răspundere pentru concurs real de spălarea banilor şi participație la infracțiunea inițială persoana care exercită operațiunile de legalizare a veniturilor ilegale transmise ei, dar obținute de către o altă persoană? În conformitate cu prescripțiile în vigoare, în cazul de față există două variante de răspuns: prima – dacă subiectul a promis dinainte contribuirea la legalizarea veniturilor, atunci el va răspunde pentru infracțiunea inițială; a doua – dacă subiectul nu a promis dinainte faptul spălării, atunci el va fi responsabil de comiterea infracțiunii spălarea banilor (art.243 CP).

Doctrina însă se expune diferit asupra faptului *cine trebuie să fie subiectul spălării banilor din perspectiva raportului acestuia cu infracțiunea primară.*

În una dintre opinii, subiect al infracțiunii poate fi doar persoana care a obținut venituri ca urmare a propriilor fapte săvârşite constând în

încălcări de ordin administrativ, bancar, civil. Iar persoanele care au obținut mijloace băneşti sau alte bunuri pe cale infracțională, săvârşind apoi cu ele operațiuni legale, urmează să poarte răspundere doar pentru faptele infractorice săvârşite în vederea obținerii acestor mijloace sau bunuri [106, p. 167]. Evident, această opinie nu poate fi acceptată din simplul motiv că venitul supus „spălării" trebuie să provină doar din infracțiuni, nu şi din alte fapte ilegale.

Într-o altă concepție, subiect la spălarea banilor poate fi chiar şi subiectul infracțiunii primare, deoarece altfel s-ar primi că legiuitorul ar recomanda infractorilor să-şi legalizeze veniturile [170, p. 98].

Există o altă categorie de doctrinari care estimează drept subiect al legalizării doar o altă persoană decât cea care nemijlocit a obținut bunurile pe căi infracționale [87, p. 64]. Adică, subiect al spălării banilor trebuie să fie persoana care nu a participat la prima infracțiune. Unele state anume un atare subiect au şi prevăzut pentru infracțiunea spălarea banilor, luând ca bază recomandarea *Convenției de la Strasbourg* din 1990, care în art.6 alin.2 lit.b) stipulează că „Statul parte la Convenție poate prevedea ca infracțiunile enunțate în acest alineat să nu se aplice autorilor infracțiunii principale". Republica Moldova nu a preluat însă această recomandare. Considerăm că subiect al spălării banilor trebuie să fie totuşi unul special, doar esența dispozițiilor art.243 CP nu este în a pedepsi dobânditorii ilegali de bunuri, ci rezidă anume în faptul de a-i trage la răspundere pe cei care i-au ajutat pe aceştia să-şi legalizeze aceste bunuri. Ținând cont că prima faptă este infracțiune, atrăgându-l pe autorul acesteia la răspundere pentru infracțiunea de la art.243 CP s-ar încălca principiul *non-bis-in-idem*, adică principiul unicității răspunderii penale. Deci, nu s-ar admite ca legiuitorul să creeze o normă juridico-penală care ar contraveni principiilor fundamentale ale dreptului penal, în cazul de față — ale răspunderii penale. Or, normele şi instituțiile dreptului penal, în totalitatea lor, îşi subordonează acțiunea conținutului şi semnificației principiilor fundamentale.

De fapt, ce înseamnă acest principiu şi care este corelația lui cu infracțiunea spălarea banilor?

Potrivit acestui principiu, persoana care a săvârşit o infracțiune nu poate fi trasă la răspundere penală decât o singură dată pentru aceeaşi

faptă. Este şi firesc ca persoana care a obținut un bun dintr-o infracțiune să-l folosească ulterior, încercând s-o facă în dorința de a trezi cât mai puține suspiciuni. De aceea, înseşi operațiunile ce țin de spălarea banilor, pe care dobânditorul le va întreprinde, trebuie considerate drept o dispunere de bunul criminal obținut de el [118, p. 4].

De exemplu, autorul unei sustrageri va răspunde doar pentru această infracțiune, nu şi pentru cea prevăzută de art.243 CP, deoarece operațiunile pe care el le-a exercitat cu bunul sustras sunt o modalitate de a dispune şi de a-l folosi în scop propriu. El o poate face fie prin vinderea simplă a acestui bun sau prin efectuarea unei depuneri băneşti la bancă ca urmare a vinderii bunului. De ce această din urmă modalitate trebuie considerată spălarea banilor şi, respectiv, de ce persoana săvârşind o singură faptă trebuie să răspundă pentru concurs de infracțiuni? Folosirea *de facto* şi dispunerea de bunurile sustrase nu solicită o calificare suplimentară [80, p. 272]. Poate fi adus un alt contraargument, când, de exemplu, persoana sustrage un bun pe care ulterior îl distruge. Calificarea se va face pentru sustragere în concurs cu distrugerea intenționată de bunuri, ceea ce nu putem spune în cazul spălării banilor, deoarece fapta prevăzută de art.243 CP este un *delictum subsequens*, adică urmează prima infracțiune, fără să poată exista ca faptă de sine stătătoare.

Din toate aceste raționamente, pentru a nu încălca principiul *non-bis-in-idem* (art.7 alin.(2) CP), subiect al spălării banilor trebuie să fie doar persoana care nu a participat la prima infracțiune.

Întrebarea ce se impune: nu este susceptibil de răspundere pentru spălarea banilor (art.243 CP) doar *autorul* primei infracțiuni sau *toți participanții* la ea? Este ştiut că participanții urmează soarta autorului, iar, conform art.42 alin.(6) CP, „participanții trebuie să întrunească semnele subiectului infracțiunii".

Dacă e să pornim de la alte infracțiuni pentru a încerca să creionăm o legitate, practica judiciară şi doctrina oferă diferite calificări. De exemplu, în cazul delapidării, pentru care legea solicită un subiect special (persoana căreia i-au fost încredințate bunurile), Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, nr.23 din 28.06.2004, [129, p. 10] sublinia: „în cazul în care la sustragerea săvârşită de două sau mai multe persoane

a participat cel puțin o persoană căreia i-au fost încredințate bunurile, acțiunile tuturor vor fi încadrate în baza lit.b) alin.(2) art.191 CP”. Deci, dacă pe lângă subiectul special mai participă în calitate de coautor o altă persoană care nu întruneşte calitatea specială, atunci calificarea oricum se face pentru delapidare.

Alta este calificarea în cazul pruncuciderii la care subiectul special este doar mama biologică. Alte persoane nu sunt susceptibile de răspundere pentru infracțiunea de la art.147 CP nici sub o formă a participației. Dacă aceste persoane participă în calitate de coautor, instigator, complice la omorul copilului nou-născut, săvârşit în timpul naşterii sau imediat după naştere de către mamă, atunci sunt responsabile pentru fapta prevăzută de art.145 alin.(3) lit.d) CP (omor intenționat săvârşit asupra unui minor). Deci, nu vor fi participanți la infracțiunea prevăzută de art.147 CP.

După cum se vede, practica calificărilor juridice este diferită, de aceea este dificil a stabili care formă a participației s-ar referi la subiectul special al infracțiunii prevăzute de art.243 CP. După H.-H.Kerner, subiectul infracțiunii primare nu poate să apară nici ca instigator, nici ca autor al spălării banilor, nici drept complice [87, p. 65]. Totuşi, se face o remarcă: dacă autorul spălării banilor a participat în calitate de complice la infracțiunea primară doar parțial, însă a legalizat întregul venit, atunci el va răspunde pentru spălarea acelui venit la a cărui obținere nu a participat nemijlocit prin fapta inițială. În acelaşi timp, există şi o altă opinie, după care subiectul infracțiunii primare, deşi nu poate fi autor la spălarea banilor, ar putea fi instigator sau organizator al acesteia [179, p. 83].

În mod normal, fiind un delict de consecință, spălarea banilor trebuie să aibă în calitate de subiect o altă persoană decât subiectul infracțiunii primare. Aceasta este practica majorității statelor. Cu toate acestea, însăşi practica judiciară franceză a fost bulversată prin emiterea unei decizii din 14 ianuarie 2004, prin care Curtea de Casație a estimat ca posibil faptul ca subiect al spălării banilor să fie autorul infracțiunii principale. Această decizie a fost ulterior criticată în însăşi doctrina franceză [120, p. 1377; 137, p. 363]. Cauza implică un individ condamnat pentru delict de muncă clandestină şi fraudă fiscală, care a fost urmărit pentru concursul său la operațiunea de plasare, de disimulare a produsului acestor infracțiuni. Lui i se imputa transferul clandestin în străinătate a produ-

sului acestor infracțiuni. Curtea de Apel l-a pus în libertate pe motiv că autorul infracțiunii nu poate fi urmărit pentru spălarea produselor obținute din propria activitate ilicită. Dar, în baza recursului procurorului general de pe lângă Curtea de Apel din Montpellier, decizia acestei Curți a fost casată de către Curtea de Casație care s-a mulțumit să afirme că art.324-1 alin.2 este aplicabil autorului spălării produsului unei infracțiuni pe care el singur a comis-o. Deci, textul nu exclude dubla incriminare, deoarece concursul adus operației de spălare rezidă în acte materiale distincte de cele ale delictului principal [131, p. 10].

Nu ni se pare prea întemeiată această decizie, Curtea neoferind prea multe argumente; or, într-un sistem juridic fondat pe principiul legalității şi al interpretării stricte a legii (îndeosebi penale) nu trebuie să se bazeze pe ceea ce legea *nu exclude,* dar pe *ceea ce ea include* [185, p. 1377].

Totodată, recomandarea *Convenției de la Strasbourg* vorbeşte de „autor" la infracțiunea principală, nu de alt participant (art.6 alin.2).

De aceea, considerăm că pentru a ține cont de principiul *non-bis-in-idem,* de principul legalității, echității şi luând în considerație specificul infracțiunii spălarea banilor, scopul pentru care această faptă a fost incriminată, precum şi pentru a duce o luptă cât mai eficace contra acestui tip de criminalitate care devine din ce în ce mai mult o problemă internațională, considerăm că autor al spălării banilor nu poate fi nici autorul infracțiunii primare, nici ceilalți participanți la ea.

De exemplu, dacă X., lucrător la cazino, dinainte îi promite lui I., care intenționa să sustragă o sumă de bani, că ulterior dobândirii lor va ascunde urmele sustragerii prin săvârşirea unor operațiuni la cazino şi le săvârşeşte, atunci X va fi responsabil pentru complicitate la sustragere. Dacă însă X ar fi comis aceleaşi operațiuni, dar fără o promisiune prealabilă, atunci ar fi fost responsabil pentru infracțiunea de la art.243 CP, primul însă nu poate fi autor la spălarea banilor.

Deci, *dacă autorul primei infracțiuni nu poate fi autor la spălarea banilor, atunci nici complicele unui furt, de exemplu, nu ar putea fi urmărit în calitate de autor al „spălării" obiectelor furate.*

În ce priveşte persoana juridică, aceasta poate fi considerată subiect doar dacă exercită activitate de întreprinzător, adică îndeletnicire exercitată pe cont şi risc propriu, sub răspundere proprie în vederea obținerii

unui beneficiu permanent. În calitate de exemplu poate fi adusă banca care este o instituție financiară ce atrage de la persoane fizice sau juridice depozite sau echivalente ale acestora, transferabile prin diferite instrumente de plată, şi care utilizează aceste mijloace, total sau parțial, pentru a acorda credite sau pentru a face investiții pe propriul cont şi risc [17, p. 3].

Prin persoană juridică, potrivit art. 55 al Codului civil al Republicii Moldova, se are în vedere organizația care posedă un patrimoniu distinct şi răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobândească şi să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale şi personale nepatrimoniale, să-şi asume obligațiuni, poate fi reclamant şi pârât în instanța de judecată [2, p. 21].

Introducerea persoanei juridice în calitate de subiect pentru infracțiunea spălarea banilor a pornit de la: riscul pe care îl implică dezvoltarea tehnologică şi implementarea noilor tehnologii în procesul producției; faptul că într-o economie de piață orice persoană juridică cu scop lucrativ încearcă să obțină un profit cât mai mare într-un timp cât mai scurt; faptul că uneori organizațiile criminale adoptă forme şi structuri specifice industriei şi comerțului, organizându-se ca persoane juridice şi încercând astfel ca, în spatele unei aparențe de legalitate, să-şi desfăşoare în siguranță şi la o scară cât mai largă activitățile ilicite (trafic de bunuri şi persoane, spălarea banilor etc.). Totodată, forma, talia şi structura persoanei juridice alese drept paravan, precum şi ponderea activității ilegale diferă în funcție de forța şi obiectul de activitate al organizației criminale, dar desfăşurarea acestei activități prin folosirea unor persoane juridice este o constantă [74, p. 67].

Spălarea banilor nu poate fi comisă direct şi personal de către persoana juridică, însă aceasta îi este imputată când este comisă de către un organ sau un reprezentant al acesteia. Evident, nu oricare persoană juridică poate fi responsabilă de comiterea infracțiunii spălarea banilor, dar numai acelea care întrunesc câteva semne, precum: să fie constituită în ordinea prevăzută de lege şi să desfăşoare activitate de întreprinzător.

Cu toate acestea, deşi art.21 alin.(4) CP prevede răspunderea persoanei juridice pentru infracțiunea prevăzută la art.243 CP, se pare că legiuitorul a uitat să prevadă în sancțiunea art.243 CP pedeapsa pentru persoana juridică. Astfel, deşi *de iure* răspunderea ei este acceptată, *de facto* ea este imposibil de aplicat.

§ 5. Circumstanțele agravante ale infracțiunii spălarea banilor

Componența de infracțiune cu circumstanțe agravante include semnele componenței de bază la care se adaugă şi semnele ce agravează răspunderea penală. În ele legiuitorul indică circumstanțele care agravează considerabil pericolul social al infracțiunii comise. În literatura de specialitate aşa componențe sunt numite *calificate*. Art.243 CP include următoarele circumstanțe agravante:

„(2) Aceleaşi acțiuni săvârşite:

a) repetat,

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu folosirea situației de serviciu.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârşite:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

b) în proporții mari".

Introducerea agravantelor pentru fapta spălarea banilor are drept menire curmarea actelor infracționale care sporesc periculozitatea.

Se consideră a fi *repetată* săvârşirea a două sau a mai multor fapte ce creează infracțiunea spălarea banilor, dacă nu a expirat termenul de tragere la răspundere penală pentru fapta anterioară. Circumstanța respectivă trebuie interpretată în sensul art.31 CP, după care „se consideră repetare a infracțiunii săvârşirea a două sau a mai multor infracțiuni identice ori omogene, prevăzute de aceeaşi normă penală, cu condiția că persoana nu a fost condamnată pentru vreuna din ele şi nu a expirat termenul de prescripție". Reiese deci că, potrivit noului Cod penal, nu mai constituie indicele repetării cazul în care, deşi persoana a fost condamnată pentru infracțiune, însă antecedentele penale pentru aceasta nu au fost stinse, prevedere care era valabilă pentru Codul penal al Republicii Moldova din 1961. Condiția din urmă a fost decriminalizată din considerentul că contravenea art.4 din Protocolul nr.7 al *Convenției Europene pentru Drepturile Omului* (încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950), în vigoare pentru Republica Moldova din 1 septembrie 1997, care garantează persoanei dreptul de a nu fi judecată sau pedepsită de două ori pentru săvârşirea unei infracțiuni, pentru care ea a fost deja achitată sau condamnată printr-o hotărâre definitivă. Modificarea respectivă s-a făcut,

pe bună dreptate, în scopul asigurării drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, având-se în vedere statutul pe care îl are Convenția respectivă în ordinea juridică internă a Republicii Moldova.

Pentru a califica fapta potrivit lit.(a) alin.(2) art.243 CP, sunt necesare a fi întrunite următoarele condiții:

a) săvârşirea în mod repetat a două sau a mai multor acte indicate la alin. (1) art.243 CP;

b) persoana să nu fi fost condamnată pentru vreuna din ele şi să nu fi expirat termenul de prescripție;

c) faptele să fie prevăzute de aceeaşi normă penală – art.243 CP (este vorba deci de comiterea câtorva infracțiuni identice).

Dar, indicele repetării nu va exista dacă pentru fapta anterioară persoana a fost eliberată de răspundere penală, amnistiată sau grațiată.

Repetarea va exista în cazul săvârşirii de către o persoană a cel puțin două acțiuni prevăzute de latura obiectivă a componenței spălării banilor. Condiția esențială este că aceste acțiuni să fie distincte atât după obiectul material al operațiunii, cât şi după intenție, stabilită pentru fiecare acțiune în parte.

Totodată, este necesar a deosebi calificarea infracțiunii în baza indicelui repetării de săvârşirea a două sau a mai multor acțiuni care ar constitui o infracțiune prelungită. De exemplu, persoana, în scopul legalizării veniturilor obținute pe căi ilegale, achiziționează un imobil având intenția de a-l realiza ulterior. În acest caz, actul cumpărării cu cel al înstrăinării constituie o singură infracțiune. La fel, infracțiune unică va fi şi fapta subiectului care schimbă sau divizează o sumă mare de bani, obținută pe cale infracțională, în părți sau sume mai mici şi o spală prin diverse organizații [152, 31]. Aceste fapte vor constitui o unitate infracțională sub forma infracțiunii prelungite, adică persoana săvârşeşte la diferite intervale de timp, dar întru realizarea unei rezoluții unice, acțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul spălării banilor, cu atât mai mult că aceste acțiuni nu sunt decât nişte etape, faze ale infracțiunii finale.

Din cele expuse în capitolele precedente s-a observat că spălarea banilor este o faptă susceptibilă de a fi comisă sistematic. Mai mult decât atât, legislațiile multor state au prevăzut ca agravantă anume spălarea banilor comisă sistematic, ca îndeletnicire, fără a prevedea agravanta

repetat. Deci, urmează să mai facem o deosebire – cea dintre infracțiunea repetată şi cea săvârşită din obişnuință sau ca îndeletnicire. Codul penal al Republicii Moldova nu a definit această formă a unicității legale de infracțiune, dar doctrina a considerat-o ca fiind acea infracțiune care se săvârşeşte prin repetarea faptei de un număr suficient de mare, pentru ca, prin această repetare, să rezulte că făptuitorul desfăşoară activitatea infracțională respectivă, de obicei, din obişnuință sau ca îndeletnicire [41, p. 219]. Pentru astfel de infracțiune, obişnuința este un element al consumării infracțiunii [66, p. 619]. Este dificil a face o deosebire între aceste categorii de infracțiune doar după numărul de acte necesare pentru constituirea spălării banilor, fiindcă trebuie să se mai țină cont şi de modul în care ele s-au succedat în timp, adică de intervalele ce le separă, precum şi de caracterul, mai mult sau mai puțin sistematic, al repetărilor.

Deşi se pare că ar fi mai corect de introdus agravanta ce prevede răspunderea pentru spălarea banilor comisă ca îndeletnicire, totuşi indicele „repetat" facilitează sarcina organelor de drept în ce priveşte dovedirea sistematicității şi tragerea la răspundere penală a infractorului. Astfel, este suficient acesta să fi comis două acte de spălarea banilor, pentru ca să existe agravanta de la lit.a) alin.(2) art.243 CP, pe când în cazul unei agravante „ca îndeletnicire", aceasta nu ar fi suficient. În legislația franceză însă, pentru existența îndeletnicirii sunt suficiente cel puțin două fapte succesive [119, p. 5].

Calificativul „repetat" va fi şi atunci când subiectul anterior a comis o infracțiune consumată sau nu, fie când a îndeplinit rolul de coparticipant (organizator, instigator, complice). Aceasta rezultă din faptul că legea recunoaşte infracțiune nu doar actul consumat, dar şi cel neconsumat, precum şi nu doar al autorului, dar şi al altor participanți [92, p. 521].

Cea de-a doua agravantă – spălarea banilor săvârşită *de două sau mai multe persoane*, trebuie înțeleasă în sensul art.44 şi art.45 CP RM, conform cărora infracțiunea se consideră săvârşită cu participație simplă şi complexă. Această agravantă se interpretează potrivit dispozițiilor Hotărârii Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, din 2004 [129, p. 10]. Deci, se are în vedere cazul în care la săvârşirea spălării banilor au participat în comun doi sau mai mulți autori fără o înțelegere prealabilă

între ei, precum şi cazul în care la săvârşirea spălării veniturilor au participat două sau mai multe persoane care s-au înțeles în prealabil despre săvârşirea în comun a faptei. Existența înțelegerii prealabile între coautori nu influențează asupra calificării faptei, săvârşite de două sau mai multe persoane, dar este luată în vedere la individualizarea pedepsei. De asemenea, se consideră autor persoana care săvârşeşte nemijlocit fapta prevăzută de legea penală, precum şi persoana care a săvârşit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova (art.42 alin.(2)). Deci, săvârşirea spălării banilor de către o persoană, care întruneşte semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne, constituie agravanta „de două sau mai multe persoane". Necesitatea incriminării participației, în special ca agravantă, este impusă de faptul că infracțiunea spălarea banilor sub aspect obiectiv se comite în majoritatea cazurilor de către mai multe persoane.

Un alt element important al acestei agravante este aspectul subiectiv, adică activitatea intenționat comună a participanților. Nu va exista agravanta de la lit.b) alin.(2) art.243 CP în cazul vinderii unui bun, la preț fictiv redus, unui terț care în urma operațiilor exercitate va legaliza bunul obținut. Vânzătorul nu a ştiut care vor fi intențiile terțului, deşi ar fi putut bănui în baza faptului că a realizat bunul la un preț fictiv. Neglijența, în cazul de față, nu este însă incriminată.

Toți subiecții prevăzuți la alin.(2) lit.b) art.243 CP trebuie să fie în cunoştință de cauză asupra autorului şi faptei lui, autorul, la rândul său – asupra celorlalți participanți sau cel puțin asupra unuia dintre ei, nefiind obligatoriu să-i cunoască personal, ci doar existența lor, adică trebuie să existe o legătură subiectivă dublă.

Uneori, spălarea banilor poate fi infracțiune prelungită, de aceea este necesară înțelegerea anterioară faptei de spălare, iar exercitarea în comun a acțiunilor infracționale este posibilă pe parcursul întregii perioade de timp în care se realizează latura obiectivă a componenței date de infracțiune. Luând deci în considerație caracterul prelungit al spălării banilor, ne întrebăm: cum trebuie calificată fapta de alăturare a coparticipanților la actul infracțional deja început? Desigur, fiind prelungită, spălarea bani-

lor conține mai multe acțiuni şi față de fiecare dintre acestea este posibilă înțelegerea. Acordul la care ajung părțile la fiecare faptă din cadrul infracțiunii prelungite capătă caracter juridic şi se califică drept înțelegere prealabilă, deoarece faptele împreună vor constitui o singură infracțiune.

O altă circumstanță agravantă indicată în alin.(2) lit.c) art.243 CP – *cu folosirea situației de serviciu*. Termenul *situație de serviciu* este mai larg decât *funcție de răspundere.* El include nu doar exercitarea unor atribuții de serviciu, dar şi oricare alte posibilități care sunt puse la dispoziția subiectului în vederea exercitării de către acesta a obligațiilor profesionale. Având în vedere că spălarea banilor în cele mai dese cazuri se înfăptuieşte printr-un complex de operațiuni financiare (transferuri, tranzacții) şi prin intermediul persoanelor juridice – organizații cu drept de a executa operațiuni financiare, considerăm că subiecți ai infracțiunii pot fi angajații din cadrul acestor organizații, care, efectuând acțiunile respective, folosesc situația lor de serviciu. În aceste cazuri în calitate de subiect al infracțiunii poate să apară doar o persoană cu funcție de răspundere sau o persoană care gestionează o organizație comercială, obştească sau o altă organizație nestatală. Prin „folosirea situației de serviciu" se înțelege săvârşirea unor acțiuni care decurg din atribuțiile de serviciu ale făptuitorului şi care sunt în limitele competenței sale de serviciu. În aceste cazuri nu este necesară calificarea suplimentară conform art.327 CP sau conform art.335 CP.

Esențial este ca subiectul să se fi folosit de facilitățile pe care i le oferă funcția deținută.

În cazul în care la săvârşirea acțiunilor ce țin de spălarea banilor participă un lucrător al unei instituții financiare şi o altă persoană care nu întruneşte calitățile acestui subiect special, calificarea se face pentru prima persoană potrivit art.243 alin.(2) lit.b) şi c), iar pentru cea de-a doua – potrivit art.243 alin.(2) lit.b) CP. Dacă proporțiile veniturilor „spălate" de aceşti subiecți le depăşesc pe cele mari, calificarea se face după art.243 alin.(3) lit.b) CP – în proporții mari.

Alin.(3) art.243 CP include alte două circumstanțe agravante:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
b) în proporții mari.

Agravanta de la alin.(3) lit.a) art.243 CP urmează a fi interpretată prin trimiterea la art.46 CP, după care „grupul criminal organizat este o

reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracţiuni" şi la art.47 CP, conform căruia:

„(1) se consideră organizaţie (asociaţie) criminală o reuniune de grupuri organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizaţiei şi structurile ei, a funcţiilor de administrare, asigurare şi executare a intenţiilor criminale ale organizaţiei în scopul de a influenţa activitatea economică şi de altă natură a persoanelor fizice şi juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obţinerii de avantaje şi realizării de interese economice, financiare sau politice.

(2) Infracţiunea se consideră săvârşită de o organizaţie criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizaţiei respective, la însărcinarea acesteia" [5, p. 16].

Gradul înalt de organizare presupune: o structură ierarhică şi împărţirea rolurilor între participanţii organizaţiei criminale; disciplina internă strictă; activitate sporită a organizatorului; un sistem bine gândit de asigurare cu mijloace şi instrumente de săvârşire a infracţiunii; existenţa unui sistem de asigurare a securităţii participanţilor; prelucrarea detaliată a planurilor etc. [128, p. 256]. În timp, aceste organizaţii au dovedit o mare capacitate de a se adapta la condiţiile economice, sociale şi politice în ţările în care s-au constituit, iar mai apoi au desfăşurat activităţi ilicite, reuşind să achiziţioneze bănci, holdinguri, hoteluri, cazinouri [116, p. 22].

Evident, organizatorul asociaţiei va purta răspundere pentru toate infracţiunile comise de această organizaţie, dacă au fost cuprinse de intenţia sa. Membrul organizaţiei criminale poartă răspundere doar pentru infracţiunile la a căror pregătire sau săvârşire a participat.

Indiscutabil, elementul subiectiv al activităţii organizatorului în cazul spălării banilor (de altfel, ca şi în cazul oricărei infracţiuni) se caracterizează doar prin intenţie directă. Cu toate acestea, vinovăţia organizatorului se poate manifesta şi sub forma intenţiei indirecte faţă de infracţiunile comise de unul dintre membrii organizaţiei săvârşite în interiorul acesteia, despre care organizatorul nu a ştiut, însă admitea posibilitatea comiterii ei, fie avea o atitudine indiferentă faţă de comiterea

acesteia, fără însă a miza pe o posibilă evitare a rezultatului criminal. Aceasta din considerentul că conducătorul organizației nu poate să nu admită comportamentul criminal al membrilor organizației.

De remarcat este şi faptul că amploarea grupului criminal, numărul membrilor acestuia, depinde în special de metodele de „spălare" utilizate.

Deşi legiuitorul le-a indicat la o singură circumstanță agravantă şi deci nu ar avea careva importanță la încadrarea juridică a faptei, totuşi este dificil a face distincția dintre grupul criminal organizat şi organizația criminală. Nici legiuitorul nu a făcut careva delimitări mai riguroase, de aceea interpretarea acestora este lăsată în seama doctrinei. Un lucru este cert: că veniturile obținute de organizație merg spre dezvoltarea ulterioară a activității criminale; pe de altă parte, introducerea banilor în economia legală este posibilă doar după legalizarea lor. De obicei, în aşa cazuri se recurge la serviciile unor persoane competente folosindu-se situația lor de serviciu. Pentru participarea la activitatea ce ține de spălarea banilor acestea din urmă vor răspunde nu conform alin.(2) lit.c) art.243 CP, ci conform alin.(3) lit.a) art.243 CP, adică pentru agravanta al cărei grad de periculozitate este mai ridicat, după regulile concurenței.

O ultimă agravantă prevăzută la alin.(3) art.243 CP este *în proporții mari*. Aceasta urmează a fi înțeleasă în sensul art.126 CP, adică la proporții mari se atribuie valoarea, exprimată în bani, a bunurilor supuse procesului de spălare de către o persoană sau de un grup de persoane, care la momentul săvârşirii infracțiunii depăşeşte 500 unități convenționale de amendă.

În opinia noastră, este paradoxal să se incrimineze în calitate de agravantă doar proporțiile mari incriminării nefiind supuse proporțiile deosebit de mari, pornind de la faptul că, conform art.4 al *Legii nr.633-XV*, se consideră suspecte operațiunile începând cu 300.000 lei sau chiar 500.000 lei. Ni se pare diferit pericolul social al faptelor spălarea banilor în care au fost implicate 10.000 lei (proporții mari) şi al celor în care s-a operat cu sume ce depăşesc cu mult chiar proporțiile deosebit de mari. De aceea, propunem să fie prevăzută şi agravanta „în proporții deosebit de mari".

Capitolul III

Delimitarea spălării banilor de infracțiunile adiacente

Toate infracțiunile provoacă un rezultat sau, cel puțin, comportă un pericol; totodată, fiecare infracțiune își are specificul său, fapt ce o face să se deosebească de multitudinea faptelor ilegale prevăzute de legea penală. Ceea ce le deosebește este anume componența de infracțiune cu elementele și semnele sale distincte. Spălarea banilor urmează a fi distinsă de infracțiunile economice, din care face parte și cu care este în strânsă legătură [125, p. 64; 107, p. 67]. Necesitatea unei distincții se impune, mai cu seamă, din considerentul că spălarea banilor nu este posibilă fără o infracțiune primară din care provin veniturile ilicite.

Infracțiunile, care sunt într-o anumită legătură cu spălarea banilor, nu sunt incluse într-un capitol aparte al Codului penal. Dar unul dintre criteriile după care acestea ar putea fi sistematizate ar fi obiectul material – mijloacele bănești, bunurile (mobile, imobile), alte venituri ilegale. În acest sens, autorul A. Șumilov propune o sistematizare a acestor infracțiuni [108, 20]. După el, ar exista un „nucleu" care include nemijlocit infracțiunea spălarea banilor, iar în jurul acestuia există o „membrană" care este compusă dintr-o multitudine de infracțiuni strâns legate de obținerea unui venit pe calea legalizării lui ulterioare (*Anexa 3*). Acestea din urmă constituie fie o sursă de obținere a veniturilor care ulterior vor fi spălate, fie apar chiar în calitate de metode de realizare a spălării banilor.

Legislațiile diferitelor state includ infracțiunea de *dobândire sau de comercializare a bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală* fie în Capitolul ce prevede infracțiunile contra patrimoniului (de exemplu, Codul penal al Republicii Moldova din 2003, Codul penal al Franței) sau în Capitolul ce vizează infracțiunile în domeniul activității economice (de exemplu, Codul penal al Federației Ruse, Codul penal al Turkmenistanului, al Uzbekistanului, al Poloniei). O cu totul

altă accepţiune o are legiuitorul român, care în art.268 CP prevede „dobândirea, deţinerea sau folosirea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârşirea de infracţiuni” drept modalitate a spălării banilor. Această din urmă variantă o prevedea iniţial şi *Legea Republicii Moldova nr.633* „Cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor”. În cele ce urmează se impune o distincţie netă între cele două componenţe. Infracţiunea prevăzută de art.199 CP cuprinde faptele celui care este cumpărător, deţinător, posesor şi utilizator de rea-credinţă, dar numai când bunurile sunt de origine criminală, fapt cunoscut de subiectul infracţiunii.

În dependenţă de poziţia legiuitorilor diverselor state, obiectul generic al acestor componenţe de infracţiune sunt aceleaşi sau diferite. Conform Codului penal al Republicii Moldova, obiectul generic specific componenţei de infracţiune prevăzute de art.199 CP îl constituie relaţiile sociale ce protejează proprietatea, pe când obiectul generic al spălării banilor îl constituie relaţiile sociale dirijate spre asigurarea stabilităţii sistemului economic al statului. Însă, în legislaţia penală a Rusiei acestea au un obiect generic comun – asigurarea activităţii economice normale în stat. Referitor la acest subiect, apare întrebarea: în care capitol ar trebui să fie inclusă infracţiunea prevăzută de art.199 CP? Considerăm că ar trebui inclus în Capitolul „Infracţiuni economice”, deoarece prin introducerea acestei infracţiuni s-a urmărit protejarea modului legal de exercitare a operaţiunilor de dobândire sau de comercializare a bunurilor, dar nu însuşi dreptul de proprietate.

Obiectul material al componenţei infracţiunii de la art.199 CP include atât bunurile aflate în, cât şi cele scoase din circuitul civil, exceptând substanţele psihotrope şi stupefiantele sau armele şi muniţiile care sunt obiectul material al altor componenţe. Obiectul material al spălării banilor îl constituie doar bunurile ce sunt în circuitul civil, aceasta din considerentul că dacă ar fi excluse din circuit, ele nu ar putea fi legalizate. Bunul trebuie să fie obţinut în ambele cazuri doar din infracţiuni, deşi dispoziţia art.199 CP indică expresia pe „cale criminală” care se interpretează totuşi *stricto sensu*.

Elementul material al laturii obiective a componenţei de infracţiune prevăzute de art.199 CP îl constituie activităţile alternative de dobândire sau de comercializare. Dacă la dobândirea şi comercializarea de bunuri

este posibilă complicitatea prin ajutor şi sfaturi, atunci în cazul spălării banilor acestea nu se analizează decât ca autorat, fiind deci reprimate cu titlu principal [46, p.128].

Latura obiectivă a spălării banilor, spre deosebire de cea a dobândirii şi comercializării bunurilor, poate include mai multe acţiuni sau operaţiuni. Infracţiunea de la art.199 CP se distinge prin dobândirea bunului criminal, fără o promisiune prealabilă. În cazul acestei infracţiuni subiectul trebuie să nu fie participant la infracţiunea primară, iar pentru spălarea banilor legiuitorul nu prevede, la momentul actual, această excepţie. La calificarea ambelor infracţiuni cunoaşterea naturii însăşi a infracţiunii primare nu are importanţă. Distincţia primordială constă în scop. Infracţiunea prevăzută de art.199 CP se comite fără scop de legalizare, iar cea prevăzută de art.243 CP – exclusiv cu scopul de legalizare a veniturilor obţinute pe cale ilegală. Dacă subiectul ce a dobândit bunul, cu bună-ştiinţă obţinut pe cale ilegală, întreprinde ulterior măsuri în vederea legalizării lui, fapta se va califica în baza art.199 şi art. 243 din Codul penal al Republicii Moldova. Totuşi, este oare posibil în acest caz concursul de infracţiuni sau este vorba de concurenţa normelor care include în acelaşi timp indicii a două sau a mai multor norme juridico-penale [91, p. 210]. În cazul de faţă, dacă persoana mai întâi a dobândit venitul ilegal, iar ulterior i-a apărut intenţia de a-l legaliza, se pare a fi vorba de concurs de infracţiuni, fiindcă au fost comise două elemente materiale. Apare întrebarea: oare nu ar fi vorba în acest caz de renunţarea benevolă a subiectului de la comiterea infracţiunii prevăzute de art.199 CP şi concreşterea faptei în infracţiunea de la art.243 CP, adică evoluţia infracţiunii din una uşoară în una mai puţin gravă? În aşa caz, fapta s-ar califica doar conform art.243 CP. Se pare însă că o aşa variantă nu este posibilă. În primul rând, fiindcă în acest caz nu se admite renunţarea benevolă, deoarece ea intervine doar până la consumarea faptei, iar fapta de la art.199 CP se consumă din momentul dobândirii bunului, comercializarea fiind o modalitate alternativă a acestei infracţiuni. Deci, dacă persoana a dobândit bunul despre care ştia că are provenienţă criminală, fapta s-a consumat. Totodată, ţinând cont de faptul că subiect al spălării banilor nu poate fi participantul la infracţiunea primară, rezultă că calificarea se va face doar conform art.199 CP.

Există însă şi o altă situație care ridică problema calificării: în care caz dobândirea bunului criminal va constitui infracțiunea de la art.199 CP şi în care cea prevăzută de art.243 CP? Întrebarea se impune cu atât mai mult că dispoziția art.243 CP de asemenea prevede dobândirea de bunuri, cel care le dobândeşte cunoscând că provin din activitatea infracțională, în calitate de modalitate a spălării banilor. După o opinie, ar fi vorba de o calificare după regulile concurenței dintre parte şi întreg, în rol de parte fiind art.199 CP, iar de întreg – art.243 CP [180, p. 73]. Aceasta se referă şi la cazul comercializării care, pe de o parte, poate fi atât formă a infracțiunii prevăzute de art.199 CP, cât şi a celei de la art.243 CP. După cum s-a observat mai sus, multe dintre semnele componențelor respective de infracțiune coincid, atât după conținut, cât şi după volum (în ce priveşte componența infracțiunii prevăzute la art.243 CP – doar după formă, cea a dobândirii). În acelaşi timp, orice dobândire a bunului criminal este ilegală, dar nu oricare dobândire are scop de legalizare. Deci, scopul este cel care individualizează spălarea banilor. În plus, art.243 CP dispune şi alte modalități pe lângă cea de dobândire.

În acelaşi timp, ambele infracțiuni, atât de la art.199 CP, cât şi de la art.243 CP, sunt apropiate de favorizarea infracțiunii (art.323 CP). Toate faptele prevăzute de legiuitor în cadrul acestor trei articole împiedică descoperirea operativă a infracțiunilor săvârşite în prealabil, identificarea rapidă a infractorului şi pedepsirea lui. Şi dacă infracțiunea prevăzută de art.323 CP are ca obiect juridic nemijlocit relațiile sociale privitoare la înfăptuirea justiției, atunci prin comiterea celor de la art.199, 243 CP se transgresează aceleaşi relații, doar că în mod subsidiar. Atât fapta ilicită de la art.199 CP, cât şi cea de la art. 243 CP implică, într-o anumită măsură, favorizarea, în sens că fapta de la art.199 CP presupune o ascundere a bunurilor, cea de la art.243 CP – acțiuni constând în tăinuirea, deghizarea sau denaturarea informației privind natura, originea, mişcarea sau apartenența bunurilor criminale. Mai mult decât atât, ambele infracțiuni de la art.199, 323 CP – implică lipsa unei promisiuni prealabile.

În opinia juristului rus I.Foinițki, dacă cumpărătorului îi este cunoscut cazul sustragerii, atunci dobândirea acestui bun de către el alcătuieşte cazul favorizării unei sustrageri, dar nu infracțiunea prevăzută de art.199 CP [150, p. 7]. Adică, după el, faptul cunoaşterii infracțiunii inițiale califică

fapta drept favorizare dinainte nepromisă, în timp ce necunoaşterea acesteia implică calificarea potrivit art.199 CP. Cu o astfel de deosebire nu putem fi de acord, ea fiind doar una arbitrară, condiția cunoaşterii faptei primare nu este una obligatorie. Deosebirea constă în latura subiectivă – în intenția şi scopul pe care îl urmărea subiectul-dobânditor.

Ceea ce ar distinge favorizarea infracțiunii de celelalte infracțiuni prevăzute de art.243 şi 199 CP este că ea presupune favorizarea infractorului şi tăinuirea mijloacelor sau instrumentelor de săvârşire a infracțiunii, a urmelor acesteia sau a obiectelor dobândite pe cale criminală. Deci, se favorizează sau „se ascunde" infractorul, persoana care a comis infracțiunea. În timp ce prin săvârşirea celorlalte două infracțiuni se urmăreşte „ascunderea" infracțiunii însăşi. Pe lângă aceasta, favorizarea este posibilă doar dacă fapta inițială a fost gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă, condiție absentă pentru infracțiunile prevăzute de art.199, 243 CP.

În fine, toate aceste trei infracțiuni presupun o faptă de dobândire a unor bunuri din infracțiuni, doar că scopul acestora este diferit: Astfel, dacă la săvârşirea infracțiunii de la art.199 CP scopul este de obținere a unui venit, atunci la săvârşirea celei prevăzute de art.243 CP acesta este în principal de legalizare, dar care nu îl exclude şi pe cel de profit (din aceste considerente, uneori se pare că art.199 CP este normă generală în raport cu art.243 CP, ceea ce însă nu e corect); scopul infracțiunii prevăzute de art.323 CP este de a ascunde infractorul. De aceea, calificarea conform art.323 CP nu se supune vreunei reguli a concurenței de infracțiuni, ci este vorba de o componență subsidiară (*delictum subsequens*) care are unele asemănări cu celelalte infracțiuni (*Anexa 4*).

Uneori, infracțiunea de *escrocherie* se califică drept spălarea banilor. În acest sens, drept exemplu de operațiuni ale spălării deseori se aduce schema de tip piramidă. Conform acesteia, cineva oferă cuiva şansa de a investi într-o companie promițătoare – cum ar fi o companie care produce programe de computere pentru analiza pieței valutare străine, cu un profit mare garantat. Acesta din urmă va investi şi va cere şi altora să facă la fel; ultimele, la rândul lor, vor atrage alte persoane ce investesc. Uneori, dividende li se plătesc celor care au investit printre primii (luate din seria a doua sau a treia a celor care investesc). Când piramida se

prăbuşeşte, toată lumea este în pierdere, cu excepția persoanei care a preluat investițiile. Exemplul de față nu constituie spălarea banilor, ci este o escrocherie, deoarece prin înşelăciune persoana şi-a însuşit bunurile, fără a tinde să legalizeze originea acestora. Escrocheria constituie o sustragere, adică o trecere în folosul făptuitorului sau al altor persoane, prin înşelăciune sau abuz de încredere, a bunurilor altuia. Deşi spălarea banilor de asemenea presupune nişte venituri ilicite, acestea totuşi ulterior se legalizează pentru a ascunde originea lor adevărată (criminală). Acțiunile escrocului nu pot fi în esență legale, astfel de acțiuni nu sunt reglementate de lege, ele nu pot fi înregistrate sau licențiate, deci nu ar putea conduce la atingerea scopului de legalizare a veniturilor [159, p. 41].

Totodată, pornind de la escrocherie, spălarea banilor ar trebui deosebită şi de *practicarea ilegală a activității de întreprinzător* (art.241 CP). Uneori, profitul obținut din practicarea acesteia va putea fi ulterior supus acțiunilor de legalizare. Problema apare când înseşi aceste operațiuni de „spălare" se materializează în practicarea unor activități de întreprinzător. De exemplu, venitul ilegal obținut din comercializarea, conform standardelor, a produselor alimentare ulterior se plasează în anumite localuri, de exemplu, restaurante. Aici banii „curați" îi vor acoperi pe cei „murdari". Trebuie însă de remarcat că, în acest caz, fapta de plasare nu s-ar putea califica drept practicare ilegală a activității de întreprinzător, art.241 CP putând fi aplicat doar pentru fapta primară. Argumentul este că acțiunile de legalizare trebuie să constea din operațiuni completamente legale, altfel nu s-ar atinge scopul spălării banilor – de atribuire a unui caracter legal venitului criminal.

Vorbind despre banii „murdari", aceştia de cele mai dese ori se asociază cu neachitarea impozitelor, adică obținuți ca urmare a *evaziunii fiscale* (art.244 CP). Confuzia se datorează aspectului dublu al infracțiunii de spălare. Astfel, veniturile ilegale pot fi achiziționate în urma unei evaziuni fiscale, dar aceasta nu înseamnă că ele sunt legalizate, adică nu există componența spălării banilor. Obiectul nemijlocit al evaziunii fiscale îl constituie relațiile sociale (financiare) care asigură formarea bugetului de stat pe calea îndeplinirii de către contribuabili a obligațiunilor fiscale. Obiectul material îl constituie sumele de bani care urmează a fi achitate bugetului de stat. Spre deosebire de evaziunea fiscală, a cărei

latură obiectivă se exprimă prin forme concrete (prin includerea în documentele contabile, fiscale sau financiare a unor date vădit denaturate privind veniturile sau cheltuielile ori prin tăinuirea altor obiecte impozabile), spălarea banilor se exprimă printr-o multitudine de operațiuni. În cazul spălării banilor, esențial este scopul – cel de legalizare, care la evaziune lipseşte. Evaziunea fiscală caută, în general, să minimalizeze baza impozabilă, în timp ce spălarea banilor, dimpotrivă, tinde să justifice existența veniturilor legale, deşi, uneori, tehnicile utilizate la săvârşirea acestor infracțiuni pot fi aceleaşi [126, p. 191]. Pentru a vorbi de o evaziune fiscală incriminatorie, economia subterană se va transforma cu ajutorul legalizării banilor ori fără aceasta în economia de suprafață, iar mai apoi, în rezultatul unor încălcări stipulate expres în lege, vom putea apela la evaziunea fiscală incriminată în mod penal [48, p. 163].

După cum s-a văzut, legislațiile unor state (în special, cea rusă) consideră că spălarea banilor nu poate să opereze asupra veniturilor provenite din evaziune fiscală, deoarece acestea sunt obținute dintr-o activitate legală de întreprinzător şi deci, fiind legal, venitul nu poate fi din nou legalizat.

Nu împărtăşim această opinie, deoarece o dată ce în buget nu au fost vărsate plățile de rigoare, suma acestora devine ilegală. Dimpotrivă, este mai lejer să legalizezi venitul obținut din evaziune fiscală prin faptul că acesta se poate amesteca cu venitul legal rezultat din activitatea exercitată.

Cu toate că la evaziunea fiscală şi la spălarea banilor se folosesc aceleaşi tehnici şi chiar se pot sprijini reciproc, este important a înțelege că, obiectiv, ele sunt procese complet distincte. În general, evaziunea fiscală implică sustragerea veniturilor dobândite pe cale legală sau chiar ascunderea lor (dacă, spre exemplu, este vorba de bani lichizi) sau mascarea lor (prin declararea lor într-o categorie neimpozabilă). În ambele situații, venitul legal devine ilegal. Spălarea banilor este opusul acestui procedeu, în sensul că, în această situație, banii în cauză au proveniență ilegală, dar prin manopera de spălare li se dă o aparență legală, fiind introduşi în circuitul legal, folosirea lor ulterioară fiind impozitată de către stat [140, p. 146].

Este necesar a face distincția dintre spălarea banilor şi *pseudoactivitatea de întreprinzător* (art.242 CP). Crearea unei întreprinderi fictive nu trebuie înțeleasă drept activitate de întreprinzător ilegală. Fapta constă

în crearea întreprinderii fără intenţia de a desfăşura activitatea de întreprinzător sau bancară pentru acoperirea genurilor activităţii ilicite de întreprinzător. Scopul pseudoactivităţii de întreprinzător nu rezidă în obţinerea beneficiului din activitatea pentru care s-a constituit, dar exclusiv – în atingerea unui rezultat ilicit. Scopul spălării banilor este legalizarea sau deghizarea originii bunurilor.

Ceea ce caracterizează infracţiunea prevăzută de art.242 CP este absenţa activităţii de fapt, adică întreprinderea nu produce nimic, nu îndeplineşte lucrările sau serviciile la care s-a obligat prin constituirea sa. Scopul acesteia nu presupune satisfacerea necesităţilor consumatorilor şi nici obţinerea venitului, dar constă îndeosebi în atingerea rezultatului infracţional. Chiar dacă această organizaţie şi exercită careva activităţi, o face doar formal, pentru a câştiga încrederea pe piaţă.

Pseudoactivitatea de întreprinzător este o activitate ilegală exercitată sub acoperirea unor structuri legal create.

Componenţa infracţiunii prevăzute la art.242 CP este una materială, ea consumându-se din momentul cauzării daunei în proporţii mari persoanelor fizice, juridice, statului. De aceea, nu este acceptabilă opinia conform căreia infracţiunea se consumă din momentul înregistrării de stat a întreprinderii [105, p. 216]. Am considera, printre altele, că art.242 CP ar fi mai lejer aplicabil, dacă fapta incriminată de el ar avea o componenţă formală, prin aceasta incriminându-se anume fapta de creare fictivă a unor întreprinderi, indiferent de dauna provocată. Aceasta ar exclude concomitent şi unele probleme de calificare.

În general, se consideră că faptele incriminate de art.242 CP şi art.243 CP pot constitui concurs de infracţiuni. Aceasta este posibil dacă pe lângă „spălarea" banilor criminali pseudoîntreprinzătorul mai exercită şi alte activităţi ilegale ce sunt cuprinse de intenţia şi scopul său criminal. Totuşi, suntem de părere că în unele cazuri, dacă a fost constituită o întreprindere fictivă doar în scopul de a legaliza veniturile ilegale, atunci calificarea se face conform art.243 CP– pentru spălarea banilor.

Componenţele infracţiunilor de la art.242 şi art.243 CP sunt componenţe cu obiect generic comun, dar faţă de care se aplică regulile concurenţei.

Regulile concurenţei s-ar referi, mai întâi, la obiectul juridic care, deşi, într-o anumită măsură, coincide la ambele, totuşi în cazul infracţiunii

prevăzute de art.243 CP este mai amplu. Astfel, pentru infracțiunea de la art.242 CP acesta îl formează relațiile sociale care garantează interesele activității economice în sfera activității de întreprinzător [83, p. 151], totodată, asigurarea activității legale a întreprinderilor [163, p. 9]; în caz contrar, s-ar discredita activitatea de întreprinzător şi cea bancară, lezând credibilitatea persoanelor fizice şi juridice de a forma raporturi juridice. În acelaşi timp, pe lângă relațiile ce asigură stabilitatea şi integritatea sistemului economic, obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art.243 CP, îl formează şi asigurarea circuitului legal al bunurilor. În cazul infracțiunii de la art.242 CP, pseudoîntreprinderea se constituie fără scopul de a spăla banii deja obținuți ilegal, ci în scopul de a obține venituri ilegale. Pe de altă parte, spălarea banilor se face printr-o metodă (sau, mai concret, tehnică) specifică numai ei – crearea instituțiilor-fantomă în scopul de a deghiza sursa provenienței veniturilor ilegale. De asemenea, spălarea banilor este o componență formală, spre deosebire de pseudoactivitatea de întreprinzător art.242 CP. După conținut, ultima este, susțin unii, formă a legalizării actelor de escrocherie; în opinia altora, pseudoactivitatea de întreprinzător nu este formă a legalizării, ci formă a tăinuirii actelor de escrocherie [80, p. 381]. Cu toate acestea, ținem să concretizăm că crearea unor întreprinderi fictive, deşi nu este modalitate, totuşi apare în calitate de metodă a spălării banilor. De aceea, dacă o persoană care a obținut venit ilegal creează sau determină pe altcineva să creeze o pseudoîntreprindere, pentru ca prin aceasta să confere un caracter aparent legal veniturilor sale ilegale, fapta ar trebui să se încadreze doar în art.243 CP, fără concurs cu art.242 CP. Reieşind din cele enunțate mai sus, deoarece după conținut norma de la art.243 CP este mai amplă decât cea de la art.242 CP, considerăm că aceasta din urmă este partea, iar întregul este norma de la art. 243 CP, cu atât mai mult că latura obiectivă e mai largă la spălarea banilor (*Anexa 5*).

La origini, *spălarea banilor* a fost strâns legată de *contrabandă* (art.248 CP), în special de cea cu droguri (după cum s-a văzut, aceasta a şi fost pentru prima dată incriminată anume în *Convenția ONU* contra traficului ilicit de stupefiante şi psihotrope din 1988).

Scopul final al majorității grupărilor criminale ce se ocupă de contrabanda mărfurilor îl constituie eschivarea de la achitarea plăților vamale, prin aceasta obținând venit. Eludarea controlului vamal sau folosirea

frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală are finalitatea de tăinuire a participanților legali şi ilegali ai activității economice de la plata impozitelor şi a taxelor în volumul lor real.

Spălarea banilor are tangențe şi cu *eschivarea de la achitarea plăților vamale* (art.249 CP). Deosebirea eschivării de la achitarea plăților vamale de spălarea banilor constă în aceea că neachitarea plăților are la bază venituri legal obținute, dar se ascunde însăşi existența lor, dacă ele sunt plasate pe conturi sau este deghizată natura lor (includerea lor într-o categorie ce nu se supune impozitării). Aceasta transformă veniturile legale în venituri ilegale. La spălarea banilor însă se acționează invers. Veniturilor dobândite ilegal (de exemplu, din contrabanda cu droguri etc.) li se conferă aspectul de legal obținute. În ce priveşte influență asupra politicii fiscale a statului, eschivarea de la impozite şi spălarea banilor au efecte cu totul opuse [84, p. 204].

Deci, cei care se sustrag să plătească impozitele comunică despre activitatea lor astfel, încât să plătească impozite mai mici – micşorează datele despre mărfurile importate sau exportate ce se prezintă organelor vamale. Cel ce spală banii, dimpotrivă, măreşte datele privind veniturile sale obținute din activități legale, acoperind în acest fel venitul ilegal.

Spălarea banilor poate avea puncte de tangență cu alte infracțiuni, dar acestea ar putea apare ca sursă a venitului ilegal, deci în calitate de faptă primară.

Concluzii

Rezultatele obținute în urma investigațiilor efectuate constau în:

1. Stabilirea atitudinii diferite a statelor față de necesitatea incriminării spălării banilor în legislațiile lor naționale. Sunt state care nu incriminează spălarea banilor, grație cărui fapt ele devin zone atractive pentru legalizarea veniturilor de proveniență ilegală. O altă categorie de state consideră spălarea banilor o infracțiune gravă, însă concep diferit obiectul ei generic sau cel material.

2. Demonstrarea faptului că spălarea banilor este un *delictum subsequens* şi deci că este conexă unei fapte primare care şi devine sursa venitului „spălat". Potrivit unor legislații, aceste fapte primare ar putea fi oricare încălcări de lege, după altele – doar cele penale şi, în fine, o a treia categorie limitează şi mai mult sfera lor, reducându-le doar la cele expres indicate în lege.

3. Definirea noțiunii de *venit ilegal* şi determinarea caracterului acestuia.

4. Descrierea etapelor procesului de spălarea banilor, printre care *plasarea*, *stratificarea* şi *integrarea*.

5. Stabilirea modalităților de săvârşire a laturii obiective a infracțiunii spălarea banilor:

- săvârşirea acțiunilor orientate spre atribuirea unui aspect legal sursei şi provenienței mijloacelor băneşti, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit în urma săvârşirii infracțiunilor;
- săvârşirea acțiunilor direcționate spre tăinuirea, deghizarea sau denaturarea informației privind natura, originea, mişcarea, plasarea sau apartenența acestor mijloace băneşti, bunuri sau venituri;
- dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, participarea la orice asociere, înțelegere, complicitate, prin ajutor sau sfaturi, în vederea comiterii acțiunilor în cauză.

6. Explicarea caracterului *formal* al componenței de infracțiune spălarea banilor şi, o dată cu aceasta, a momentului de consumare a faptei incriminate la art.243 CP.

7. Determinarea formei vinovăției pentru spălarea banilor şi a scopului acesteia.

8. Demonstrarea necesităţii de a limita sfera subiecţilor activi ai spălării banilor, instituind astfel un subiect special.

Analiza şi generalizarea materiei expuse în investigaţia de faţă permit formularea următoarelor **concluzii**:

1. Din raţionamentul de a facilita comunicarea şi din considerentul că termenul „spălare" a invadat deja legislaţia naţională şi cea internaţională, optăm pentru păstrarea termenului „spălarea banilor", deşi acesta nu este decât un jargon juridic.

2. Problema-cheie vizează interpretarea corectă a noţiunii de „venit". În acest sens, acordurile internaţionale poartă un caracter de recomandare, iar doctrina nu este deloc univocă. Legiuitorul moldovean în art.243 CP a preluat sensul restrictiv, adică înţelegând prin venit doar veniturile provenite din infracţiuni, fapt cu care suntem de acord.

3. Un element important în tratarea obiectului material al componenţei date este necesitatea ca acesta să fie un bun aflat în circuitul civil; în caz contrar, nu s-ar putea atinge legalizarea lui.

4. La obiectul material al spălării banilor trebuie de atribuit: bunurile (banii, titlurile de valoare, lucrurile mobile sau imobile, produsele lucrărilor şi serviciilor) sau alte venituri (rezultatele activităţii intelectuale cu conţinut material) obţinute din infracţiuni. Informaţia nu constituie obiect material, deoarece ea nu are conţinut sau aspect material.

5. Puţin importă faptul dacă însuşi autorul infracţiunii principale a fost tras la răspundere. Este suficientă constatarea existenţei infracţiunii primare, chiar dacă toate circumstanţele acesteia încă nu au fost clarificate. Infracţiunea spălarea banilor va exista chiar dacă autorul infracţiunii principale nu a fost urmărit sau condamnat pentru cauză de deces, eschivare de la răspundere sau pentru faptul că nu este cunoscut. Spălarea banilor va exista şi va fi în mod egal pedepsibilă chiar dacă autorul primei infracţiuni este iresponsabil din cauza vârstei sau a stării psihice. Orice circumstanţe cu caracter individual care scutesc de răspundere autorul infracţiunii primare (de exemplu amnistia) se aplică doar cu titlu personal şi nu scutesc de răspundere autorul delictului de consecinţă.

6. Considerăm că autor al infracţiunii spălarea banilor poate fi, în exclusivitate, persoana care nu a participat la infracţiunea primară şi aceasta pentru a respecta principiul *non-bis-in-idem*; or, o persoană care

legalizează bunul sustras de către ea trebuie să răspundă pentru sustragere nu şi pentru spălarea banilor.

7. Pentru existenţa componenţei de infracţiune prevăzute la art.243 CP nu are importanţă dacă infracţiunea primară a fost comisă în străinătate.

8. Este necesară introducerea în sancţiunea art.243 CP a pedepsei pentru persoanele juridice subiecţi ai spălării banilor.

9. Vorbind despre metode ca semn al laturii obiective, accentuăm asupra faptului că acestea trebuie să aibă un caracter legal; or, numai astfel se poate atinge scopul legalizării veniturilor obţinute ilicit.

10. Pornind de la faptul că infracţiunea spălarea banilor însoţeşte întotdeauna o infracţiune prealabilă, apare întrebarea dacă prin tragerea la răspundere penală pentru spălarea banilor nu s-ar încălca principiul prezumţiei nevinovăţiei pentru prima faptă, sau chiar dacă ar fi necesară o sentinţă care ar dovedi culpabilitatea. Concluzionăm că nu este necesară vreo decizie judiciară în acest sens, iar în ce priveşte principiul nominalizat, acesta urmează a fi garantat în ordine procesuală; prin incriminarea faptei spălarea banilor nu este vorba de o lezare a acestui principiu.

În vederea perfectării legislaţiei penale, facem următoarele **recomandări**:

1. Multiple întrebări ridică valoarea sumelor „spălate”, adică de la ce proporţii se consideră existentă infracţiunea. Legea penală nu a prevăzut acest moment. Opinăm că ar putea să se considere de la 500 u. c., adică în proporţii mari. Acest criteriu l-am stabilit din considerentul că, dacă, spre exemplu, s-ar „spăla” 5 u. c., atunci, făcând referinţă la alin.(2) art.14 CP şi ţinând cont de faptul că infracţiunea prevăzută la art.243 CP este o infracţiune mai puţin gravă, aceste 5 u.c. nu par a fi suficiente pentru a declanşa o urmărire.

2. Considerăm de prisos repetarea în dispoziţia art.243 CP a sinonimelor *sursă* şi *provenienţă* şi propunem utilizarea termenului de *origine*. La fel, termenul *posesie,* pentru a nu fi confundat cu cel utilizat în dreptul civil şi pentru a nu avea interpretări prea largi, urmează a fi înlocuit cu cel de *deţinere*.

3**.** Nu este oportun a indica în dispoziţia art.243 CP formele de „participare la orice asociere, înţelegere”, deoarece ele transformă tentativa în infracţiune consumată, iar „complicitatea” devine pedepsibilă ca şi pentru autorat. De aceea, recomandăm excluderea acestora.

4. Propunem a se exclude din *Legea nr.633-XV* din 15.11.2001 cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor expresia „dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârşirea unei infracțiuni, participare la orice asociere, înțelegere, complicitatea prin ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acțiunilor în cauză", deoarece aceasta ar face confuzii cu dispoziția art.199 CP. Participarea la asociere sau înțelegere în vederea ulterioarei comiteri a spălării banilor trebuie calificată drept pregătire la spălarea banilor. În plus, complicitatea nu poate fi desprinsă de faptă, ea se absoarbe de unitatea faptică fără a face referință la art.42 CP, iar cel care facilitează justificarea legalității veniturilor ilegale nu este complice, dar autor, dacă fapta se integrează modalităților normative ale spălării banilor.

5. Nu considerăm oportune modificările Legii nr.633-XV, din 1-7 ianuarie 2005, în ceea ce priveşte completarea unor dispoziții ale legii cu cuvintele „şi finanțării terorismului". În pofida faptului că acțiunile de mare amploare ce țin de spălarea banilor se comit în majoritate în vederea susținerii activității teroriste, totuşi activitatea de finanțare a terorismului nu ține de competența Legii nr.633-XV, pentru aceasta existând acte normative speciale. Este bănuitoare această modificare, cu atât mai mult că şi alte tipuri de criminalitate decât terorismul recurg la operațiuni de spălarea banilor. Pe lângă aceasta, spălarea banilor se comite nu doar în vederea finanțării terorismului; pe de altă parte, organizațiile teroriste înlesnesc spălarea banilor întâi de toate pentru a-şi justifica veniturile obținute ilegal investind o parte din ele în activitatea teroristă. De aceea, considerăm oportună excluderea formulei „finanțarea terorismului" din conținutul Legii nr.633-XV.

Anexa 1

Zonele off-shore

1. Bermude
2. Bahamas
3. Ins. Turks şi Caicos
   Anguilla
   Sf. Bartolomeu
   Antigua
   Montserrat
   Grenade
   Trinidad şi Tobago
4. Ins. Caiman
5. Jamaica
6. Antilele Olandeze
7. Gonduras
8. Belize
9. Costa Rica
10. Panama
11. Arhipelagul Tongo
12. Ins. Pitcairn
13. Gibraltar
14. Andorra
15. Monaco
16. Elveţia
17. Campion Italia
18. Ins. Man
19. Irlanda
20. Guernasey, Jersey
21. Olanda
22. Luxembourg
23. Liechtenstein
24. Liberia
25. Cipru
26. Bahrain
27. Oman
28. Seychelles
29. Hong Kong
30. Hainan
31. Singapore
32. Vanuatu
33. Nauru

Anexa nr.2

Etapele spălării banilor

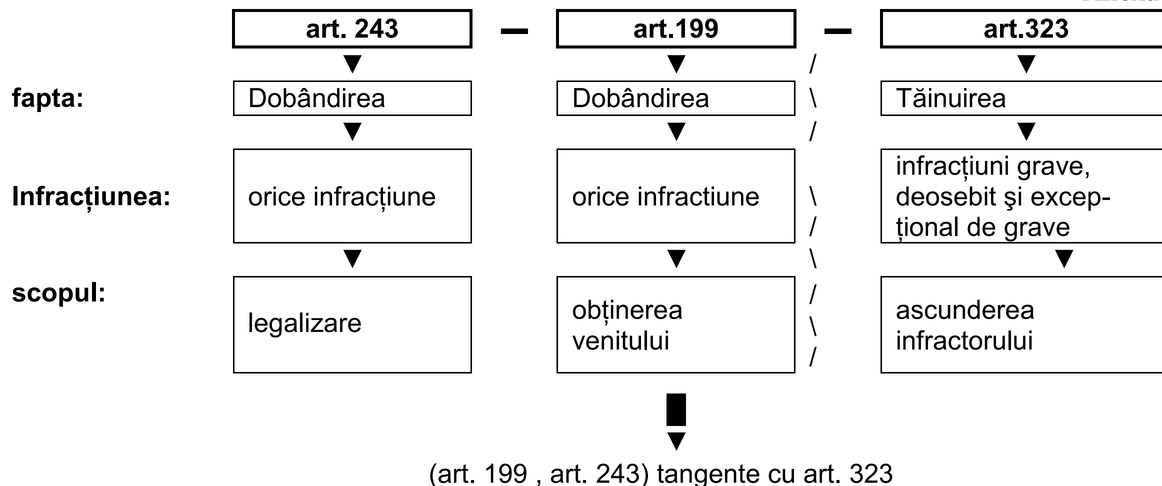
Plasare	Stratificare	Integrare
- introducerea în tranzacții financiare - transfer electronic - titluri de valoare - conturi în străinătate - casinouri - schimb valutar - depozite bancare - înființarea unor unități fictive - transfer fizic ilegal al valutei - achiziționarea bunurilor - comerț cu amănuntul	- corporații străine fictive - firme de broker - transferuri în băncile străine - companii de asigurare - licitație - vânzări/cumpărări - HAWALLA - off-shore	- împrumut din străinătate - plata titlurilor de valoare - onorarii de consultanță - false prestări de servicii - plăți excesive - donații - investiții

Anexa nr.3

Coraportul spălării banilor cu alte infracțiuni

art. 249	art. 248	art. 244	art. 245
art. 241	art. 242	art. 240	art. 239
art. 238		**Spălarea banilor (art. 243)**	art. 190
art. 217	art. 199	art. 195	art. 333
art. 334	art. 324	art. 325	art. 252
art. 253			

Anexa nr. 4

art. 243
art.199
art.323
fapta:
Dobândirea
Dobândirea
Tăinuirea
Infracțiunea:
orice infracțiune
orice infractiune
infracțiuni grave, deosebit şi excep-țional de grave
scopul:
legalizare
obținerea venitului
ascunderea infractorului
(art. 199 , art. 243) tangente cu art. 323

Anexa nr. 5

Criterii comparative	*Art. 242 CP <*	*Art. 243 CP*
Formele laturii obiective	***Crearea întreprinderii***	***-săvârşirea acțiunilor spre atribuirea aspectului legal;*** ***-săvârşirea acțiunilor spre tăinuire, deghizare, denaturare;*** ***-dobândirea, posesia...***
Componența	***Materială***	***Formală***
Scop	***Obținerea venitului***	***Legalizarea***
Tehnici		**Întreprinderi fictive**

BIBLIOGRAFIE

Izvoare normative

1. Code Européen des Affaires. – Paris: DALLOZ, 1995. - 1821 p.
2. Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107-XV din 6 iunie 2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86 (967-971).
3. Code Pénal de la France. – Paris: DALLOZ, 2001. - 2434 p.
4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122-XV din 14.03.03 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110 (1197-1203).
5. Codul penal al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129 (1013-1014).
6. Codul penal şi acte conexe // Monitorul Oficial al României. – Bucureşti: Regia autonomă, 2004. - 437 p.
7. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994. – Chişinău: MOLDPRES, 1994. - 47 p.
8. Convenția ONU din 20.12.1988 de la Viena contra traficului ilicit de stupefiante şi substanțe psihotrope // Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.8. – Chişinău: MOLDPRES, 1999, p. 147 – 214.
9. Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 43-45 / 281.
10. Convenția penală cu privire la corupție adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2003, nr. 12, p. 13-18.
11. Directive (CEE) nr.91/308 du Conseil du 10 juin 1991, relative à la prévention de l'utilisation du système financier aux fins du blanchiment de capitaux // Code Européen des affaires. – Paris: DALLOZ, 1995. - 1821 p.
12. Federal Criminal Code and Rules. Title 18. Crime and Criminal Procedure (amendment received to February 15, 1999) // West Group, St. Paul, Minn, 1999, p. 752 – 755.
13. Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei privind Recomandările referitor la elaborarea de către băncile din Republica Moldova a programelor privind prevenirea şi combaterea spălării banilor, nr. 94

din 25.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 59-61.
14. Instrucțiunea Ministerului Finanțelor Republicii Moldova privind completarea formularelor tipizate ale evidenței primare a jocurilor de noroc în cazinouri din 19.06.1998 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 26/55.
15. Legea Republicii Moldova privind actele normative ale Guvernului şi ale altor autorități ale administrației publice centrale şi locale, nr. 317-XV din 18.07.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 208-210.
16. Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor, nr. 633-XV din 15.11.2001 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 139-140/1084. - cu modificările Legii nr. 436-XV din 24.12.2004 //Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 1-4 (1600-1603).
17. Legea Republicii Moldova privind instituțiile financiare, nr. 550-XIII din 21.07.1995 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1996, nr. 1.
18. Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției privind spălarea banilor, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională, nr. 914-XV din 15.03.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 43-45/281.
19. Legea nr.21 pentru prevenirea şi sancționarea spălării banilor // Monitorul Oficial al României, 1999, nr. 18, Partea I.
20. Legea nr. 656/2002 // Monitorul Oficial al României, 2002, nr. 904.
21. Legea Republicii Moldova cu privire la bani, nr. 1232 din 15.12.1992// Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1993, nr. 3/51.
22. Legea Republicii Moldova cu privire la piața valorilor mobiliare, nr. 199-XIV din 18.11.1998 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 27-28 / 123.
23. Loi de la France nr.96-392 du 13 mai 1996 relative à la lutte contre le blanchiment et le trafic des stupéfiants et à la coopération internationale en matière de saisie et de confiscation des produits du crime. – Code Pénal de la France, Paris: DALLOZ, 2001. - 2434 p.
24. Regulamentul Băncii Naționale a Moldovei privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova, cu modificările şi completările ulterioare // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 56-58.

25. Закон о противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем. Федеральный закон от 7 августа 2001, № 115-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации, 2001, nr. 33 , partea 1.
26. Конвенция ООН против транснациональной организованной преступности // Международное публичное и частное право, 2001, nr. 2, p. 57–75.
27. Уголовный кодекс Аргентины. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. - 238 p.
28. Уголовный кодекс Грузии. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 748 p.
29. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. – În: Михайлов В., Трошкин Е., Баньковский А. Противодействие легализации "грязных" доходов: правовые и организационные формы. – Минск: Тесей, 2001. - 398 p.
30. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 473 p.
31. Уголовный кодекс Республики Казахстан. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. - 464 p..
32. Уголовный кодекс Республики Туркменистан. – În: Михайлов В., Трошкин Е., Баньковский А. Противодействие легализации "грязных" доходов: правовые и организационные формы. – Минск: Тесей, 2001. - 398 p.
33. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. – În: Михайлов В., Трошкин Е., Баньковский А. Противодействие легализации "грязных" доходов: правовые и организационные формы. – Минск: Тесей, 2001. - 398 p.

Izvoare doctrinare: manuale, monografii

34. Anghel E. Ion. Investiţiile străine directe, modernizarea şi înzestrarea cu factori. – Bucureşti: CIDE, 2002. - 28 p.
35. Ascensio Hervé, Emmanuel Decaux et Alain Pellet. Droit international pénal. – Paris: CEDIN X, ed. A. Pedone, 2000. - 1052 p.
36. Baieş Sergiu, Roşca Nicolae. Drept civil. Partea Generală. Persoana fizică. Persoana juridică. – Chişinău, 2004. - 451 p.
37. Basarab Matei. Drept penal. Partea Generală. – Iaşi: Chemarea, 1992. - 480 p.

38. Basno Cezar, Dardac Nicolae. Operațiuni bancare. Instrumente şi tehnici de plată. – Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1996. - 252 p.
39. Blum Jack A. et col. Paradis financiers, secret bancaire et blanchiment d'argent. – Nations Unies Office pour le contrôle des drogues et la prevention du crime, New York, 1999. - 82 p.
40. Bujor V., Buga L. Drept penal comparat. – Chişinău, 2003. - 100 p.
41. Bulai Constantin. Drept penal. Partea Generală. Vol. 1. – Bucureşti: "Şansa" SRL, 1997. - 460 p.
42. Butiuc Constantin. Infracțiunea complexă. – Bucureşti: ALL BECK, 1999. - 195 p.
43. Cod penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. A. Barbăneagră. – Chişinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2003. - 836 p.
44. Conte Philippe. Droit pénal spécial. – Paris: Litec, 2003. - 437 p.
45. Cosmovici Paul Mircea. Drept civil. – Bucureşti: ALL, 1996. - 501 p.
46. Cutajar Chantal. Le blanchiment des profits illicites. – Presses Universitaires de Strasbourg, 2000. - 222 p.
47. Cutajar – Rivière Chantal (préface de Pascal Diener). La société écran. Essai sur sa nation et son régiune juridique. – Paris: L.G.D.J., 1998. - 517 p.
48. Cuşnir Valeriu, Berliba Viorel. Aspecte juridico-penale ale evaziunii fiscale a întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor. – Chişinău, 2002. - 208 p.
49. Delmas - Marty Mireille. Droit pénal des affaires. – Paris: PUF, 2000. - 330 p.
50. Dicționar enciclopedic. – Chişinău: Cartier, 2001. - 1696 p.
51. Dicționar de sinonime. – Bucureşti: Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1989. - 551 p.
52. Dobrinoiu Vasile şi al. Dreptul Penal. Partea Generală. – Bucureşti: Europa Nova, 1999. - 564 p.
53. Eminescu Yolanda. Dreptul de autor. – Bucureşti: Lumina Lex, 1994. - 287 p.
54. Fletcher George P., Dolea Igor, Blanaru Dragoş. Concepte de bază ale justiției penale. – Chişinău: Arc, 2001. - 411 p.
55. Gattegno Patrice. Droit pénal spécial, 5e éd. – Paris: DALLOZ, 2003. - 420 p.

56. Glaser Stephan. Droit international pénal conventionnel. – Bruxelles: Ets. E. Bruylant, 1970. - 651 p.
57. Hafner Wolfgang. Im Schatten der Derivate. Das Schmutzige Geschäft der Finanzelite mit der Geldwäsche. – Frankfurt am Main, 2002. - 217 p.
58. Hérail Jean-Louis, Ramael Patrick. Blanchiment d’argent et crime organisé: la dimension juridique. – Paris: PUF, 1996. - 196 p.
59. Jeandidier Wilfrid. Dorit pénal des affaires, 3e éd. – Paris: DALLOZ, 1998. - 576 p.
60. Jerez Olivier. Le blanchiment de l’argent. – Paris: Banque Editeur,1998. - 279 p.
61. Lamorlette Thèrry, Rassat Patrick. Guide critique et sélectif des “paradis fiscaux” à l’usage des particuliers: peut-on réduire légalement ses impôts par des placements à l’étranger…on en France? – Paris: PUF, 1995. - 198 p.
62. Larguier Jean, Conte Phillipe. Droit pénal des affaires. – Paris: Armand Colin, 2001. -502 p.
63. Lefebvre Francis. Paradis fiscaux et opérations internationals: measures anti-évasion, lutte contre le blanchiment, pays et zones à fiscalité privilégiée. – France: Levallois-Perret, 2002. - 517 p.
64. Lefebvre Francis. Paradis fiscaux et opérations internationals: pays et privilégiée, measures anti-évasion. – France: Levallois-Perret, 1999. - 503 p.
65. Mănăilă Adrian. Companiile off-shore sau evaziunea fiscală legală. – Bucureşti: ALL BECK, 1999. - 159 p.
66. Merle Roger, Vitu André. Traité de droit criminel. Tome 1. – Paris: Edition Cujas, 1978. - 1068 p.
67. Mic dicționar enciclopedic. – Bucureşti: Editura Enciclopedică Română, 1972. - 1730 p.
68. Nistoreanu Gheorghe, Păun Costică. Criminologie. – Bucureşti, 1996. - 318 p.
69. Nistoreanu Gheorghe, Boroi Alexandru. Drept penal. Partea Specială. – Bucureşti: ALL BECK, 2002. - 586 p.
70. Paradis financiers, secret bancaire et blanchiment d’argent. Nations Unies. Office pour le contrôle des drogues et de crime. – New York: Nations Unies, 1999. Collection Technical series du PNUCID. - 82 p.

71. Pivniceru Mona Maria. Răspunderea penală în dreptul internațional. – Bucureşti: Collegium - Polirom, 1999. - 199 p.
72. Rancé Pierre, de Baynast Olivier. L'Europe judiciaire. Enjeux et perspectives. – Paris: DALLOZ, 2001. - 159 p.
73. Stefani Gaston, Levasseur Georges, Bouloc Bernard. Droit pénal général. – Paris: DALLOZ, 1997. - 638 p.
74. Streteanu Florin, Chiriță Radu. Răspunderea penală a persoanei juridice. – Bucureşti: ROSETTI, 2002. - 220 p.
75. Ulianovschi Xenofon. Participația penală. – Chişinău: Asociația Judecătorilor din Moldova şi Centrul de Drept, 2000. - 236 p.
76. Vasilescu Ion, Românu Ion, Cicea Claudiu. Investiții. – Bucureşti: Editura Economică, 2000. - 480 p.
77. Véron Michel. Droit pénal des affaires. – Paris: Armand Colin, 1999. - 284 p.
78. Voicu Costică. Spălarea banilor murdari. – Bucureşti: SYLVI, 1999. - 370 p.
79. Voicu Costică, Ungureanu Georgeta Ştefania, Voicu Adriana Camelia. Investigarea criminalității financiar-bancare. – Bucureşti: Polipress, 2003. - 347 p.
80. Бойцов А.И. Преступления против собственности. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 773 p.
81. Волженкин Б.В. Экономические преступления. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 1999. - 296 p.
82. Волженкин Б.В. Преступления в сфере экономической деятельности. – Санкт-Петербург: Юридический Центр, 2002. - 639 p.
83. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. Преступления в сфере экономической деятельности. – Москва: ЮрИнфоР, 1998. - 293 p.
84. Диканова Т.А., Осипов В.Е. Борьба с таможенными преступлениями и отмыванием „грязных” денег. – Москва: ЮНИТИ, 2000. - 310 p.
85. Здравомыслов Б.В. Уголовное право Российской Федерации. Часть Особенная. – Москва: Юристъ, 2000. - 550 p.
86. Иншаков С.М. Зарубежная криминология. – Москва: Инфра М - НОРМА, 1997. - 370 p.

87. Кернер Х.-Х., Дах Э. Отмывание денег. Путеводитель по действующему законодательству и юридической практике. – Москва: Междунородные отношения, 1996. - 240 p.
88. Козлов А.П. Соучастие. Традиции и реальности. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. - 362 p.
89. Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации / Под ред. В.М. Лебедева, Ю.И. Скуратова. – Москва: НОРМА, 2002. - 916 p.
90. Клаус Коттке. «Грязные» деньги – что это такое? Справочник по налоговому законодательству в области „грязных” денег. – Москва: Дело и сервис, 1998. - 704 p.
91. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – Москва: ЮРИСТЪ, 1999. - 352 p.
92. Курс уголовного права. Часть Общая. Том 1 / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. – Москва: Зерцало-М, 2002. - 611 p.
93. Курс уголовного права. Часть Особенная. Том.4 / Под. ред. Г.Н. Борзенкова, Б.С. Комиссарова. – Москва: Зерцало-М, 2002. - 660 p.
94. Лопашенко Н.А. Преступления в сфере экономической деятельности. Комментарий к главе 22 УК РФ. – Ростов на Дону: ФЕНИКС, 1999. - 382 p.
95. Лукашук И.И., Наумов А.В. Международное уголовное право: Учебник для юридических факультетов и вузов. – Москва: Спарк, 1999. - 286 p.
96. Лупинская П.А. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. – Москва: Юрист, 1998. - 694 p.
97. Марченко М.Н. Общее государства и право. – Москва: Зерцало, 1998. - 466 p.
98. Международное сотрудничество в борьбе с отмыванием доходов полученных незаконным путем.– Москва: ЮрИнфоР, 1999. - 81 p.
99. Михайлов В., Трошкин Е., Баньковский А. Противодействие легализации “грязных” доходов: правовые и организационные формы. – Минск: Тесей, 2001. - 398 p.
100. Михайлов В.И. Противодействие легализации доходов от преступной деятельности. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 425 p.

101. Наумов А.В. Российское уголовное право. Часть Общая. – Москва: СПАРК, 1996. - 478 p.
102. Никулина В.А. Отмывание «грязных» денег. – Москва: Юрлитинформ, 2001. – 157 p.
103. Панов В.П. Международное уголовное право. – Москва, 1997. - 309 p.
104. Преступления в сфере экономики / Под ред. А.П. Короткова. – Москва: Экзамен, 2001. - 222 p.
105. Рарог А. Уголовное право. Часть Особенная. – Москва, 2000. - 304 p.
106. Расследование преступлений в сфере экономики / Под ред. Н.Н. Кожевникова. – Москва: СПАРК, 2001. - 415 p.
107. Сапожков А.А. Кредитные преступления. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 238 p.
108. Шумилов А.Ю. Новый закон о противодействии отмыванию преступных доходов: Учебно-практическое пособие. – Москва: Изд - во И.И. Шумилова, 2002. - 39 p.

Publicații periodice:

109. Aninat Eduardo, Hardy Daniel, Johnston Barry. Combattre le blanchiment d'argent et le financement du terrorisme // Finances & Développement, septembre, 2002, p. 44-47.
110. Avena-Robardet Valérie. La loi sur le blanchiment des capitaux ne permet pas l'indemnisation de la victime d'un chèque falsifié // Recueil DALLOZ, 2004, $n^0$19, p. 1380.
111. Blanchiment de capitaux provenant d'un trafic de stupéfiants // Juris Classeur Pénal, fiche jaune (1) 8, 2004, p. 314159.
112. Bouloc Bernard. De quelques aspects du délit de blanchiment // Revue de Droit Bancaire et Financier, 2002, n^0 3 (mai/juin), p. 151-153.
113. Bouloc Bernard. La prévention du blanchiment d'argent // Revue de Droit Bancaire et Financier, 2002, n^0 6 (novembre/decembre), p. 359-362.
114. Bonneau Thierry. Instruments de paiement et lutte contre le blanchiment des capitaux // Banque et Droit, 2003, n^0 88 (mars-avril), p. 26–28.
115. Brînză Sergiu. Configurația obiectului infracțiunii // Revista Națională de Drept, 2003, nr. 7, p. 7-11.

116. Ciobanu Petruț. Prevenirea şi combaterea infracțiunii de spălarea banilor // Revista română de Drept al afacerilor, 2003, nr. 5, p. 20-26.
117. Culioli Marcel. Infraction générale de blanchiment // Juris Classeur pénal, livre IV, fascicule 10, 8, 1997, 181139, p. 1-15.
118. Culioli Marcel. Infraction générale de blanchiment. Conditions et constitution // Juris Classeur pénal, livre IV, fascicule 20, 8, 1997, 181139, p. 4.
119. Culioli Marcel. Infraction générale de blanchiment // Juris Classeur pénal, livre IV, fascicule 30, 8, 1997, 181140, p. 3-5.
120. Cutajar Chantal. L'auteur de l'infraction principale et le blanchiment // Recueil DALLOZ, 2004, n^{0}19, p. 1377–1381.
121. Dabu V., Cătinean S. Despre "spălarea" produsului infracțiunilor // Dreptul, 2002, nr. 12, p. 128-144.
122. Dabu V., Cătinean S. Noua lege pentru prevenirea şi sancționarea spălării banilor (Legea nr. 656/2002) şi Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate // Dreptul, 2003, nr. 6, p. 24-46.
123. Davoust Dominique. La lutte contre le blanchiment de capitaux: une action menée au plan international, européen et national // Petites affiches, 2002, n^0 155. p. 4–18.
124. Delmas Saint-Hilaire Jean-Pierre. Infractions contre la Nations, l'Etat et la paix publique // Revue de Science Criminelle, 1996, juillet-septembre, p. 666.
125. Donciu Anatolie, Breahnă Lidia. Caracteristica şi clasificarea fraudelor economice // Revista Națională de Drept, 2002, nr. 5, p. 64-66.
126. Floret Ludovic. Secret bancaire et fiscalité: deux obstacles à la coopération internationale dans la lutte anti-blanchiment// La criminalité organisée. (sous la rédaction de Leclerc Marcel). – Paris, 1996, p. 181-197.
127. Franchi François. Le blanchiment, un délit mal né par les banquiers // Banque et Droit, 2003, n^0 88 (mars-avril), p. 18–20.
128. Grama Mariana. Organizația criminală // Analele Universității de Stat din Moldova. Vol. 1. ─ Chişinău, 2001, p. 254-257.
129. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea

bunurilor // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr. 8, p. 5-11.
130. Lascu I. Spălarea banilor. Actualitate. Realitate socială şi incriminare // Dreptul, 2003, nr. 6, p. 5-23.
131. Le blanchiment de soi-même // Droit pénal (éditions du Juris–Classeur), 2004, avril, p. 10.
132. Leclair Gilles. La problématique de la lutte contre le blanchiment d'argent // Banque et Droit, 2003, n[0] 88 (mars-avril), p. 21-25.
133. Leverbe Emmanuelle. Le banquier et l'article 324-1 du Code Pénal // Droit pénal, 2004, n[0] 1, p. 4-7.
134. Lutte contre le blanchiment d'argents (interview de Laurence Vichnievsky et Marc Cimamonti) // DALLOZ AFFAIRES, 2000, n[0] 20 (Cahier droit des affaires), p. III–VI.
135. Manacorda Stefano. Le réglementation du blanchiment de capitaux en droit international : les coordonnées du système // Revue de science criminelle et de droit pénal comparé (DALLOZ), 1999, avril/juin, p. 251–258.
136. Manouk Vonny. Genèse du processus de blanchiment d'argents. Contexte et pratiques de l'économie médiévale pré-capitaliste // Revue internationale de criminologie et de police technique et scientifique, 2004, n[0] 3 (juillet-septembre), p. 323-339.
137. Matspoulou Haritini. La répresion du blanchiment d'argent // Revue de Droit Bancaire et Financier, 2002, n[0] 6 (novembre/decembre), p. 362-365.
138. Molfessis Nicolas. Les banques et la lutte contre le blanchiment des capitaux // Baque et Droit, 2003, n[0] 88 (mars-avril), p. 3-5.
139. Ottenhof Reynald. Infractions contre les biens // Revue de Science Criminelle, DALLOZ, 2004, n[0] 2 (avril/juin), p. 350-352.
140. Pitulescu I. Considerații referitoare la infracțiunea de spălare a banilor // Dreptul, 2002, nr. 8, p. 144-151.
141. Poiană I., Lascu I. Incriminarea penală a unor fapte de spălare a banilor // Dreptul, 1999, nr. 5, p. 10-15.
142. Rebut Didier. Manquement du banquier à ses obligations professionnelles et commission du délit de blanchiment. // Banque et Droit, 2003, n[0] 88 (mars-avril), p. 11-17.
143. Riffault Jacquelie. Le blanchiment de capitaux illicites. Le blanchiment de capitaux en droit comparé // Revue de science

criminelle et de droit pénal comparé (DALLOZ), 1999, avril/juin, p. 231-249.
144. Véron Michel. Trafic de stupéfiants. Blanchiment du produit du trafic // Droit pénal, 2003, n^0 3 (mars), p. 29.
145. Véron Michel. Trafic de stupéfiants. Blanchiment. Justification mensongère de l'origine frauduleuse des biens // Droit pénal, 2003, n^0 12 (décembre), p. 8-9.
146. Véron Michel. Blanchiment du trafic de stupéfiants. // Droit pénal, 1998, n^0 3 (mars), p. 9-10.
147. Véron Michel. Trafic de stupéfiants. Blanchiment de capitaux. Notaire. Régularisation, acte de vente et conseils sur le financement de l'opération // Droit pénal, 1996, n^0 6 (juin), p. 15.
148. Алиев В.М. Уголовно-правовая характеристика легализации (отмывания) денежных средств или иного имущества, приобретенных незаконным путем // Российский следователь, 2001, nr. 1, p. 17-24.
149. Алиев В. М., Болотский Б. С. Разработка российского законодательства о противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных незаконным путем: некоторые дискуссионные вопросы // Государства и право, 1999, nr. 6, p. 44-50.
150. Безбородов В., Зарубин А. Уголовная ответственность за ранее не обещанное приобретение или сбыт имущества, добытого преступным путем // Уголовное право, 2003, nr. 4, p. 7.
151. Васильев А. Объект преступления при легализации доходов от преступной деятельности // Законность, 2004, nr. 9, p. 2.
152. Вершинин А. Легализация средств или иного имущества, приобретенных незаконным путем // Уголовное право, 1999, nr. 2, p. 31.
153. Викторов И. Свободные экономические и оффшорные зоны // Законность, 2000, nr. 11, p. 6-11.
154. Власенко Н.А. Жаргоны в праве: пределы и техника использования // Проблемы юридической техники: Сборник статей / Под ред. В.М. Баранова. – Нижний-Новгород, 2000, p. 264-270.

155. Волобуев А. Фиктивное предпринимательство как способ сокрытия тяжких экономических преступлений // Российская Юстиция, 2001, nr. 6, p. 54-55.
156. Волобуев В. Хищения с использованием небанковских финансовых учреждений // Законность, 2000, nr. 7, p. 39-41.
157. Волженкин Б.В. Некоторые проблемы уголовно-правового обеспечения федеральности закона «О противодействии легализации доходов, полученных преступным путем» // Налоговые и иные экономические преступления (Ярославль), 2002, nr.5, p. 3-20.
158. Горелов А. Легализация преступно приобретенного имущества: проблемы квалификации // Уголовное право, 2003, nr. 4, p. 14.
159. Горелов А. Незаконное предпринимательство и мошенничество // Законность, 2004, nr. 3, p. 41.
160. Горелко Н. Борьба с отмыванием денег в Молдове // Закон и жизнь, 2002, nr. 5, p. 57.
161. Иванов И. Легализация денежных средств или иного имущества, приобретенных другими лицами преступным путем // Российская Юстиция, 2002, nr. 3, p. 53-54.
162. Камынин И. Новое законодательство о борьбе с легализацией (отмыванием) преступных доходов // Законность, 2001, nr. 11, p. 2.
163. Карпович О. Уголовная ответственность за лжепредпринимательство // Российский судья, 2003, nr. 2, p. 9.
164. Колб Б. «Отмывание» денег // Законность, 2004, nr. 1, p. 42.
165. Корж В. Типичные способы легализации преступных доходов // Российская юстиция, 2002, nr. 4, p. 62-63.
166. Логинов Е. Борьба с “отмыванием” денег // Законность, 1999, nr. 3, p. 28-33.
167. Лунев В.В., Тогонидзе Н.В. Проблемы борьбы с отмыванием денежных средств или иного имущества, приобретенных незаконным путем („Материалы круглого стола”) // Государство и право, 2001, nr. 2, p. 106-119.
168. Мелехина М. “Отмывание денег” как транснациональное преступление и роль ФСНП РФ в борьбе с ним // Международное публичное и частное право, 2001, nr. 10, p. 69-73.

169. Морозов А.Е. Финансово-правовые отношения в сфере инвестиционной деятельности кредитных организаций // Банковское право, nr. 2, 2001, p. 37-40.
170. Мусаев Ф.А. Вопросы уголовной ответственности за легализацию преступных доходов // Налоговые и иные экономические преступления (Ярославль), 2002, nr. 5, p. 94-101.
171. Онофрей А. История отмывания денег, полученных преступным путем // Закон и жизнь, 2002, nr. 5, p. 58.
172. Сильнов М.А. Банковская тайна: проблемы правового регулирования // Банковское право, 2002, nr. 2, p. 15-17.
173. Скобликов П.А. О правовых основаниях изъятия доходов, полученных от противозаконной деятельности // Государство и право, 2001, nr. 1, p. 63-70.
174. Степанова М.В. Роль международных организаций в борьбе с легализацией доходов от преступной деятельности // Международное публичное и частное право, 2001, nr. 4, p. 46-49.
175. Степанова М.В. Меры международного противодействия отмыванию „грязных” денег // Банковское право, 2001, nr. 4, p. 62-64.
176. Тосунян Г., Викулин А. Легализация денежных средств: проблемы, возможности и необходимость // Хозяйство и право, 1998, nr. 11, p. 23-29.
177. Трапезников В. Борьба с «отмыванием» доходов, полученных противоправным путем // Российская Юстиция, 2003, nr. 4, p. 22.
178. Третьяков И. Легализация „грязных денег” в России и меры борьбы с нею // Закон и право, 2004, nr. 7, p. 16.
179. Устинова Г. Условно-правовая оценка ст.174/1 УК РФ // Уголовное право, 2003, nr. 2, p. 80.
180. Ценова Г. Об особенностях применения статьи 174 УК РФ // Закон и право, 2003, nr.10, p. 73.
181. Цэдашиев Б. Легализация (отмывание) преступных доходов и коррупция: одно способствует другому // Российский судья, 2004, nr. 7, p. 45.
182. Шебунов А.А. Борьба с легализацией незаконно полученных доходов по уголовному праву ФРГ // Государство и право, 1998, nr. 6, p. 78-87.

Rapoarte, jurisprudență:

183. Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation. - 1997, vol. 2, n^0 350. - 1165 p.
184. Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation. - 1995, vol. 2, n^0 375. - 1097 p.
185. L’arrêt de la Cour de Cassation de la France du 14 janvier 2004. Chambre criminelle. // RECUEIL DALLOZ, 2004, n^0 19. - 1377 p.
186. Le blanchiment de la monnaie Electronique. Analise de l’environement // Canada: GAFI, 1998. - 45 p.
187. Raportul explicativ la Convenția cu privire la spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 8 noiembrie 1990, elaborat în cadrul CE de către Comitetul de experți guvernamentali sub autoritatea Comitetului european pentru probleme criminale (STE n^0 141) // http:// conventions.coe.int
188. Rapport d’information. La Grande-Bretagne, Gibraltar et les Dépendances de la Couronne. Tome 1. Volume 4. – France, Paris: Assemblée nationale, 2001. - 423 p.
189. Rapport d’information par la Mission d’information commune sur les obstacles au contrôle et à la répression de la délinquance du blanchiment des capitaux en Europe. La Principauté du Liechtenstein.– France, Paris: Assemblée nationale, 2000, tome 1. - 108 p.
190. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 18 ноября 2004 года, №23, http://www.supcourt.ru/solution/current.php?id=201.

Lista abrevierilor:

alin. – alineat
art. – articol
BNM –Banca Națională a Moldovei
CC RM – Codul civil al Republicii Moldova nr.1107- XV din 6.06.2002.
CE – Consiliul Europei
CEE – Comunitatea Economică Europeană
Convenția de la Strasbourg – Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea şi confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională (Strasbourg, 1990).
Convenția din 1988 – Convenția de la Viena
CP – Cod penal
CP RM – Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002
CPP RM – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003
CSI – Comunitatea Statelor Independente
Directiva – Directiva nr. 91/308 din 10 iunie 1991 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor
GAFI – Grupul de Acțiune Financiară Internațională
Interpol – Organizația internațională a Poliției Criminale
Legea nr. 633-XV – Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea spălării banilor şi finanțării terorismului din 15.11.2001
lit. – litera
RM –Republica Moldova
UE – Uniunea Europeană

CUPRINS